

VERMOGENSRECHTELIJKE BESCHERMING IN NIEUW SAMENGESTELDE GEZINNEN: EEN RECHTSVERGELIJKENDE STUDIE

Aantal woorden: 45.284

Eveline François

Stamnummer: 01303611

**Promotor: Prof. dr. Bertel De Grootte
Commissaris: Prof. dr. Sarah Van Brée**

Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van:

Master of Science in de Handelswetenschappen

Academiejaar: 2016 – 2017

Vertrouwelijkheidsclausule

PERMISSION

Ondergetekende verklaart dat de inhoud van deze masterproef mag geraadpleegd en/of gereproduceerd worden, mits bronvermelding.

Naam student: François Eveline

Voorwoord

Deze masterproef werd geschreven in het behalen van de Master of Science in de Handelswetenschappen, Fiscaliteit. Graag zou ik hierbij van de gelegenheid gebruik maken iedereen te bedanken die mij gedurende dit academiejaar gesteund heeft.

Eerst en vooral wil ik mijn promotor prof. dr. Bertel De Grootte bedanken. Hij stond in voor de begeleiding van mijn masterproef. Door middel van zijn kennis, ervaring en feedback kon ik deze masterproef tot een goed einde brengen. Dit was voor mij een aangename en vlotte samenwerking.

Graag wil ik ook notaris P. Standaert bedanken voor het nalezen van mijn thesis en de feedback hierbij. Ik ben haar dankbaar dat zij hiervoor tijd heeft willen vrij maken. Ten slotte zou ik L. Meersman willen bedanken voor het nalezen van mijn thesis. Met behulp van haar mening was ik in de mogelijkheid mij in het standpunt te plaatsen van een lezer die minder kennis heeft over dit onderwerp.

Eveline François

Inhoud

Voorwoord	I
Lijst gebruikte afkortingen	IV
Lijst van tabellen en figuren	VI
1 Inleiding	1
2 Wettelijk erfrecht	5
2.1 Door de wet bepaalde erfgenamen.....	5
2.2 Erfrechtelijke aanspraken.....	8
2.3 Reservataire erfgenamen en legitimarissen.....	17
2.4 Adoptie	25
2.4.1 Adoptie in België	25
2.4.2 Adoptie in Nederland	27
3 Giften	29
3.1 Giften in België	29
3.2 Giften in Nederland	41
4 Familiaal vermogensrecht in België	51
4.1 <i>Huwelijksvermogensrecht</i>	51
4.1.1 Wettelijk stelsel.....	52
4.1.1.1 Begrip	52
4.1.1.2 Vermogensrechtelijke posities bij overlijden van de ouder	54
a. Maximaliseren van de rechten van de langstlevende stiefouder	54
i. Beding van inbreng.....	60
ii. Beding van vooruitmaking	62
iii. Beding van ongelijke verdeling.....	72
iv. Verblijvingsbeding	79
v. Sterfhuisclausule	84
b. Maximaliseren van de rechten van de kinderen.....	85
c. Beschermen van de langstlevende echtgenoot en de kinderen	87
4.1.1.3 Vermogensrechtelijke posities bij overlijden van de stiefouder	87
a. Maximaliseren van de rechten van de stiefkinderen.....	88
b. Minimaliseren van de rechten van de stiefkinderen	90
4.1.2 Algehele gemeenschap	91
4.1.3 Scheiding van goederen	94
4.1.3.1 Algemene bepalingen.....	94
4.1.3.2 Interne en externe correcties.....	95
4.1.3.3 Tontinebeding en aanwasbeding	100
4.2 <i>Wettelijk samenwonen</i>	105
4.2.1 Begrip	105
4.2.2 Beschermen van de langstlevende wettelijk samenwonende	107
4.2.3 Beschermen van de stiefkinderen.....	108

4.2.4	Beschermen van de langstlevende wettelijk samenwonende en de kinderen	109
4.3	<i>Feitelijk samenwonen</i>	110
4.3.1	Begrip	110
4.3.2	Beschermen van de langstlevende feitelijk samenwonende	111
4.3.3	Beschermen van de stiefkinderen	113
4.3.4	Beschermen van de langstlevende feitelijk samenwonende en de kinderen	114
5	Samenlevingsvormen in Nederland	115
5.1	<i>Huwelijk</i>	116
5.1.1	Huwelijk in de wettelijke gemeenschap van goederen	116
5.1.2	Huwelijk op huwelijkse voorwaarden	119
5.1.2.1	Verblijvingsbeding	121
5.1.2.2	Koude uitsluiting	122
5.1.2.3	Verrekenbeding	123
5.2	<i>Geregistreerd partnerschap</i>	128
5.3	<i>Ongehuwd of ongeregistreerd samenwonen</i>	130
6	Conclusie	132
	Bibliografie	138
	<i>België</i>	138
	<i>Nederland</i>	142

Lijst gebruikte afkortingen

afl.	aflevering
AFT	algemeen fiscaal tijdschrift
art.	artikel
BS	Belgisch Staatsblad
BW	Burgerlijk Wetboek
BZ	buitengewone zitting
e.v.	en volgende
GwH	Grondwettelijk Hof
JPF	Jurisprudentie personen-en familierecht
Kamerstukken I	Kamerstukken van de Eerste Kamer der Staten-Generaal
Kamerstukken II	Kamerstukken van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
KB	koninklijk besluit
NBW	Nederlands Burgerlijk Wetboek
Not.Fisc.M.	notarieel en fiscaal maandblad
NJW	nieuw juridisch weekblad
Parl.St.	Parlementaire Stukken
Rb.	rechtbank
Rec.gén.enr.not.	recueil général de l'enregistrement et du notariat
RNB	revue du notariat belge
s.l.	sine loco
Stb.	Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden
SW 1956	Successiewet 1956
TEP	Tijdschrift Estate Planning
TIGV	toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen

T.Not.	tijdschrift voor notarissen
TPR	tijdschrift voor privaatrecht
VCF	Vlaamse Codex Fiscaliteit
VI.Parl.	Vlaams Parlement
W.Succ.	Wetboek der Successierechten

Lijst van tabellen en figuren

Figuur I: Evolutie van het aantal huwelijken en echtscheidingen sinds 1830	p. 2
Tabel 1: Reserve en beschikbaar deel volgens art. 913 BW	p. 18
Tabel 2: Verdeling nalatenschap vader Y bij vooruitmaking art. 1458 BW en art. 1465 BW	p. 65
Tabel 3: Verdeling nalatenschap vader Y bij vooruitmaking art. 1458 BW	p. 65
Tabel 4: Berekening aandeel goederen in de nalatenschap	p. 68
Tabel 5: Berekening erfbelasting langstlevende echtgenote Z	p. 69
Tabel 6: Berekening erfbelasting kinderen erflater	p. 70
Tabel 7: Berekening erfbelasting met toepassing fictiebepaling	p. 71
Tabel 8: Verdeling nalatenschap vader Y bij beding van ongelijke verdeling art. 1464 BW en art. 1465 BW	p. 74
Tabel 9: Verdeling nalatenschap vader Y bij beding van ongelijke verdeling art. 1464 BW	p. 75
Tabel 10: Berekening aandeel goederen in de nalatenschap	p. 76
Tabel 11: Berekening erfbelasting langstlevende echtgenote Z	p. 77
Tabel 12: Berekening erfbelasting kinderen erflater	p. 77
Tabel 13: Berekening erfbelasting met toepassing fictiebepaling	p. 78
Tabel 14: Verdeling nalatenschap vader Y bij verblijvingsbeding art. 1464 BW en art. 1465 BW	p. 82
Tabel 15: Verdeling nalatenschap vader Y bij verblijvingsbeding art. 1464 BW	p. 82
Tabel 16: Berekening erfbelasting met toepassing fictiebepaling	p. 83
Tabel 17: Berekening van het huwelijksvoordeel in een verrekeningsbeding	p. 99
Tabel 18: Overzicht eigendom bij tontinebeding en het gevolg bij overlijden van een van de echtgenoten	p. 103
Tabel 19: Verdeling vermogen naar aanleiding van een finaal verrekenbeding	p. 128

1 Inleiding

1. *“Mijn zus en ik zijn van dezelfde mama en papa. Bij mijn mama is er een stiefpapa. Mijn stiefpapa had al twee kinderen, dat zijn mijn stiefbroers. Mama en stiefpapa hebben samen ook een baby: dat is mijn halfbroertje. Bij mijn papa is er een stiefmama. Zij had al drie kinderen, twee stiefbroers en een stiefzus. En samen hebben zij een kind: mijn halfzus. In totaal heb ik er dus acht die eigenlijk broer en zus zijn van mij. Misschien komt er nog wel meer bij. Eerst was het moeilijk om te weten wat nu eigenlijk het verschil is tussen een gewone zus, een stiefzus en een halfzus, maar als je het eenmaal begrijpt, is het niet meer zo moeilijk. Het is zoals met optellen van breuken: eerst begrijp je er niets van, maar als je weet hoe het moet, kun je het vanzelf.”¹*

2. Mensen hertrouwen, gaan wettelijk of feitelijk samenwonen met een andere partner dan de partner van het voormalige huwelijk. Door deze nieuwe samenstelling ontstaan de zogenaamde ‘nieuw samengestelde gezinnen’. Maar hoe worden deze gezinnen precies gedefinieerd? Volgens Heireman, psychologe en gezinstherapeut, en Lemmens, psychiater en gezinstherapeut, is een nieuw samengesteld gezin *“een gezin waarbij de biologische band tussen minstens één partner en zijn of haar kinderen voorafgaat aan de band tussen de partners. Om dit gemakkelijker te verwoorden, zien zij dit als een gezin waarbij het kind maar met één van de beide partners een biologische band heeft.”¹*

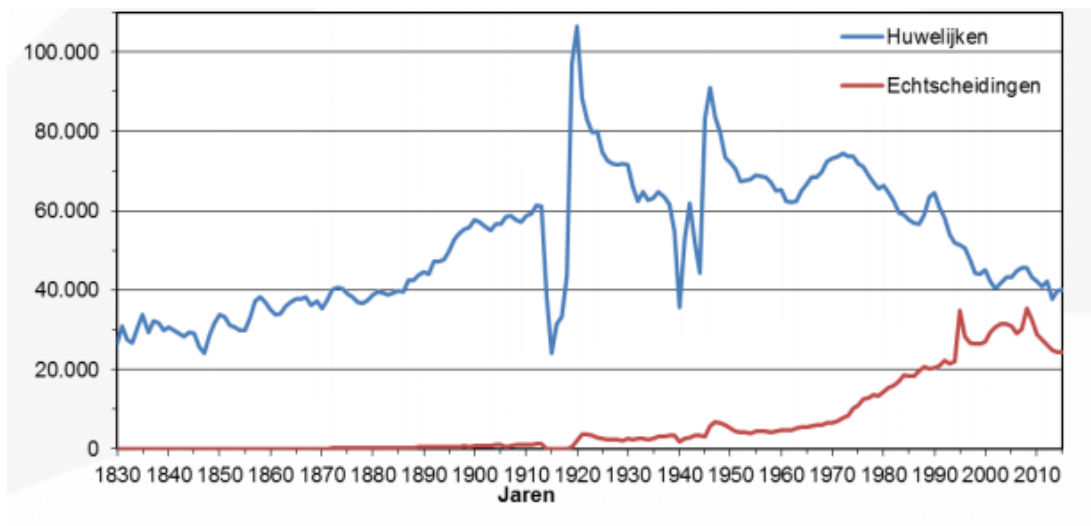
3. Ook professor Lieve Vandemeulebroecke definieert een nieuw samengesteld gezin als: *“een gezin dat ontstaat door hertrouw of samenwonen van partners van wie één of beiden reeds kinderen heeft (hebben) uit een vorige relatie.”²* Echter wijst professor Vandemeulebroecke er terecht op dat het vormen van een nieuw gezin niet enkel meer gebeurt na overlijden van een partner, maar dat de meerderheid van de nieuwe gezinnen gevormd worden na echtscheiding. In Figuur I zien we dat het aantal huwelijken in België in 2015, vergeleken met 2014, slechts lichtjes toenamen (0,4%), terwijl het aantal echtscheidingen in dezelfde mate toenamen met 0,4%.³ We zien echter ook dat het aantal echtscheidingen toeneemt sinds de jaren 50, maar nog veel meer sinds de jaren 70.

---

¹ Heireman, M. en Lemmens, G.G.E. (2010), Nieuw samengestelde gezinnen. In Bakker, G.A., Van Zeben, D.M., Dewipelaere, J., Vecht, R., Van Der Meulen, M. en Soyez, V. (eds.), *Handboek kinderen en adolescenten: problemen en risicosituaties: gezin*, Bohn Stafleu van Loghum 2010. Geraadpleegd op 2 november 2016, via <http://lib.ugent.be/nl/catalog/pug01:1066106>.

² Boersema, K. (2007), *Nieuw samengestelde gezinnen, een onmogelijke opdracht of een nieuwe kans?* Geraadpleegd op 2 november 2016, van http://old.bethesda.be/fileadmin/Artikels/05_2007_Nieuw_samengesteld_gezin.pdf.

³ FOD Economie, KMO, middenstand en energie (2016). *Aantal huwelijken en echtscheidingen neemt amper toe in 2015*. Geraadpleegd op 2 november 2016, via http://statbel.fgov.be/nl/binaries/PBmardiv2015_nl_tcm325-280202.pdf.

Figuur 1: Evolutie van het aantal huwelijken en echtscheidingen sinds 1830

4. Ook in Nederland is er een tendens naar samengestelde gezinnen met kinderen uit verschillende voorgaande relaties. In 2015 echter zijn het aantal echtscheidingen bij gezinnen met minderjarige kinderen, evenals het totaal aantal echtscheidingen, voor het eerst in jaren gedaald. Het verschil is echter niet beduidend groot. Het echtscheidingspercentage in 2014 bedroeg 40,1%, terwijl dit in 2015 gedaald is naar 39,6%.⁴

5. Nieuw samengestelde gezinnen vormen dus een samenstelling van de biologische ouder, de stiefouder, de eigen kinderen, stiefkinderen en eventueel de halfbroers en/of halfzussen door het hertrouwen of samenwonen van de ouder van het kind. Deze situaties brengen heel wat moeilijkheden met zich mee voor zowel de ouders als voor de kinderen: wie krijgt het hoederecht of het bezoekrecht over de kinderen na echtscheiding, is er sprake van co-ouderschap met de biologische ouder, hebben beide nieuwe partners kinderen uit een eerdere relatie, is het nieuwe gezin ontstaan na echtscheiding of na overlijden, enz.? Echter wordt het moeilijker wanneer een van de biologische ouders of stiefouders te sterven komt in de nieuwe relatie. Hoe moet de nalatenschap verdeeld worden onder de kinderen, stiefkinderen en de langstlevende echtgenoot? Kan het stiefkind erven van de stiefouder? Om de bescherming van het stiefkind in zulke situaties nader te kunnen bestuderen, wordt vooreerst de definitie van het stiefkind volgens de wet verklaard.

⁴ Nederlands Jeugdinstituut. *Kerncijfers echtscheidingen*. Geraadpleegd op 27 februari 2017, via www.nji.nl/Scheiding-Achtergronden-Cijfers ; Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2016, 17 oktober). *Huwelijksontbindingen door echtscheiding en overlijden*. Geraadpleegd op 27 februari 2017, via <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37425ned&D1=3-9&D2=0,10,20,30,40,50,58-I&HD=120104-1512&HDR=G1&STB=T> .

6. We vinden in het Burgerlijk Wetboek⁵ van België een verwijzing naar het stiefkind in artikel⁶ 203, §3: *“kinderen van de vooroverleden echtgenoot van wie hij niet de vader of de moeder is”*, in art. 745quinquies, §2, eerste lid en §3: *“afstammelingen uit een vorige relatie”* en in art. 1465: *“kinderen die niet gemeenschappelijk zijn”*. De wetgever heeft er dus klaarblijkelijk moeilijk mee een goede term te gebruiken voor het ‘stiefkind’. De term ‘stiefkind’ gebruikt hij niet.⁷ In België vinden we bijgevolg op juridisch vlak weinig of geen erkenning voor het stiefkind.⁸ Het Burgerlijk Wetboek komt onvoldoende tegemoet aan onze moderne samenleving, ondanks wetsvoorstellen.⁹ Echter moet vermeld worden dat België een nieuw wetsvoorstel in verband met het wettelijk erfrecht ingediend heeft in de Kamer van Volksvertegenwoordigers.¹⁰ Deze nieuwe regeling zou volgens De Tijd in werking treden vanaf 2019.¹¹ Echter is dit wetsvoorstel vandaag, 26 mei 2017, nog hangende in de Kamer. Op 20 april 2017 werd reeds een advies geschreven door de Raad van State.¹²

7. Anderzijds vinden we in het oud art. 50, eerste lid, van het Wetboek der Successierechten¹³ de volgende verwijzing naar het stiefkind: *“Voor de toepassing van het tarief in rechte lijn, wordt met een nakomeling van de erflater gelijkgesteld, een kind dat niet afstamt van de erflater, op voorwaarde dat dit kind, vóór de leeftijd van eenentwintig jaar, gedurende zes achtereenvolgende jaren bij de erflater heeft ingewoond en gedurende die tijd van de erflater of van de erflater zijn echtgenoot of samenwonende tezamen, de hulp en verzorging heeft gekregen die kinderen normalerwijze van hun ouders krijgen.”*

8. Deze bepaling van het oude art. 50, eerste lid W.Succ. vinden we vandaag terug in art. 1.1.0.0.2, lid 6, 5°, b van de Vlaamse Codex Fiscaliteit¹⁴. De verwijzing naar het stiefkind wordt als volgt geformuleerd: *“In titel 2, hoofdstuk 7 en 8, wordt verstaan onder [...] verkrijging in rechte lijn: Een verkrijging tussen een persoon en het kind van zijn partner, ongeacht of de verkrijging plaatsvindt voor of na het overlijden van*

---

⁵ Hierna afgekort: BW

⁶ Hierna afgekort: art.

⁷ H. CASMAN, “Stiefkinderen stiefmoederlijke behandeld?”, *TEP* 2016, afl. 1, p. 3.

⁸ Ontwerp van Decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 1997, *Parl.St.* VI.Parl. 1996-97, stuk 428, nr. 1, p. 6.

⁹ Wetsvoorstel (A. BORGINON en M. TAELEMAN) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl.St.* Kamer 2004-05, nr. 51-1853/001.;

Wetsvoorstel (M. TAELEMAN) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl. St.* Senaat BZ 2 september 2010, nr. 53-0039/001;

Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek voor wat betreft het erfrecht van het stiefkind, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53-1047/001.

¹⁰ Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St.* Kamer 2017, nr. 54-2282/001.

¹¹ *Erfenisgids: het nieuwe erfrecht in 30 vragen & antwoorden*, Netto-De Tijd, maart 2017, p. 3.

¹² Adv.RvS nr. 60.998/2 bij het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St.* Kamer 2017, nr. 54-2282/001.

¹³ Hierna afgekort: W.Succ.;

Art. 50 W.Succ. is opgeheven bij art. 2 van het Vlaams Decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013 op 19 december 2014, *BS* 29 januari 2015.;

¹⁴ Hierna afgekort: VCF

de partner. Als de verkrijging plaatsvindt na het overlijden van de partner, moet die laatste zijn hoedanigheid van partner ten aanzien van de eerst vermelde persoon nog hebben op de datum van zijn overlijden.” Uit voorgaande artikelen blijkt dat België op fiscaal vlak, in tegenstelling tot het burgerlijk recht, een stiefkind wel erkend.

9. In tegenstelling tot België voorziet Nederland wel in een expliciete vermelding van het stiefkind in haar Burgerlijk Wetboek. In art. 4:8, lid 3 Nederlands Burgerlijke Wetboek¹⁵ “wordt verstaan onder stiefkind van de erflater een kind van de echtgenoot of geregistreerde partner van de erflater, van welk kind de erflater niet zelf de ouder is. Zodanig kind blijft stiefkind, indien het huwelijk of het geregistreerde partnerschap is geëindigd.”

10. Het Nederlands erfrecht biedt vooreerst de mogelijkheid om een stiefkind in de vereffening en verdeling van de nalatenschap te behandelen als een eigen kind.¹⁶ Ten tweede zijn er wilsrechten ter beschikking van de kinderen in geval van hertrouwen van de langstlevende ouder, waarbij de wettelijke verdeling kan worden beperkt of uitgesloten bij de stiefouder (ut infra nr. 36-38). Als laatste is er de legitieme portie van de eigen kinderen (ut infra nr. 47-54). Deze wordt beperkt bij aanwezigheid van de stiefkinderen indien bij overlijden van een (stief)ouder de wens tot uitdrukking komt de eigen kinderen en stiefkinderen gelijk te behandelen. Aan de hand van deze regelingen van het Nederlands erfrecht wordt er een passende regeling getroffen ten aanzien van de vererving van het gezinsvermogen. Ook in het fiscale recht wordt voldoende rekening gehouden met de erfrechtelijke positie van stiefkinderen op het gebied van schenkbelasting, erfbelasting en inkomstenbelasting.¹⁷

11. Hoe kunnen we het stiefkind na overlijden van de ouder of de stiefouder het best beschermen op vermogensrechtelijk vlak in België en in Nederland? En hoe kunnen we de langstlevende partner beschermen? Omwille van de hiervoor gebleken juridische verschillen is er besloten om een rechtsvergelijkende studie te maken tussen België en Nederland. Daarnaast wordt ook Nederland geacht het nauwst aan te sluiten bij België qua samenlevingsvormen. Uit in het verleden ingediende wetsvoorstellen⁹ blijkt daarbij ook dat België zich laat inspireren door Nederland voor een mogelijke invoering van erfrecht voor stiefkinderen.¹⁸ Binnen deze masterproef zullen deze gelijkenissen en

---

¹⁵ Dit is artikel 8 van het vierde boek (erfrecht) van het Nederlands Burgerlijk Wetboek, lid 3. Nederlands Burgerlijk Wetboek wordt hierna afgekort met “NBW”.

¹⁶ R. BARBAIX, S. EGGERMONT., N. GEELHAND en F. SWENNEN (eds.), *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen*, Bijzonder deel 2, Brussel, Larcier, 2009, p.13; Gerechtshof’s-Gravenhage 16 maart 2011, ECLI:NL:GHSGR:2011:BT8439, *JPF* 2012, 60; Art. 4:27 NBW.

¹⁷ P.A. VAN ONZENOORT (ed.), “Patchwork-families in de Nederlandse private cliëntpraktijk” in G. VAN DEN BURGH en F. SCHONEWILLE, *Het samengestelde gezin en de nalatenschap*, Apeldoorn, Maklu, 2014, p. 11.

¹⁸ G. DEGEEST, “De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder”, *TEP* 2016, afl. 1, p. 6.

verschillen bestudeerd worden aan de hand van het wettelijk erfrecht en giften. Alsook zal dit bestudeerd worden aan de hand van het huwelijksvermogensrecht en andere samenlevingsvormen omdat deze een veel grotere impact kunnen hebben dan het wettelijk erfrecht zelf. Het huwelijksvermogensregime waaronder de ouder hertrouwt, vormt voor de eigenlijke kinderen een aanzienlijke dreiging omdat dit de toekomstige vererving van de nalatenschap van de ouder beïnvloedt.¹⁹ Naast het burgerrechtelijk vlak, wordt het fiscale gebied²⁰ erbij betrokken. Voor België wordt dit beperkt tot Vlaanderen. Fiscaal wordt in Vlaanderen een stiefkind erkend en gelijkgesteld met de eigen kinderen die belast worden in de tariefgroep rechte lijn (ut supra nr. 7 en 8). Ook in Nederland is er een gelijkschakeling door de wetgever in de Successiewet 1956 (ut infra nr. 32).²¹

2 Wettelijk erfrecht

2.1 Door de wet bepaalde erfgenamen

12. Om het erfrecht van het stiefkind te kunnen bepalen, is het belangrijk te weten wie als erfgenaam aanzien wordt in België en in Nederland. Uit art. 731 van het Burgerlijk Wetboek in België volgt dat *“de erfenissen toekomen aan de kinderen en de afstammelingen van de overledene, zijn noch uit de echt noch van tafel en bed gescheiden echtgenoot, aan zijn bloedverwanten in opgaande lijn, aan zijn bloedverwanten in de zijlijn en aan zijn wettelijk samenwonende binnen de grenzen van de rechten die hem zijn toegekend”*.

13. Op basis van dit wetsartikel blijkt dat enkel biologische kinderen kunnen erven van hun ouders. Stiefkinderen worden niet bepaald in dit artikel, waardoor zij van rechtswege geen erfrecht hebben.²² Dit staat echter niet in de weg dat de stiefouder het stiefkind het geheel of een deel van zijn of haar vermogen niet kan toekennen door middel van een testament of een schenking (ut infra nr. 64 en volgende²³).²⁴ Daarnaast erft ook de echtgenoot van de overledene. De voorwaarde is echter dat zij niet gescheiden mogen zijn uit het echt, noch van tafel en bed. Wanneer het huwelijk onherstelbaar ontworcht is, willen de echtgenoten scheiden. Hieruit volgt een echtscheiding en/of scheiding van tafel en bed. Het huwelijk

---

¹⁹ P.A. VAN ONZENOORT (ed.), *“Patchwork-families in de Nederlandse private cliëntpraktijk”* in G. VAN DEN BURGH en F. SCHONEWILLE, *Het samengestelde gezin en de nalatenschap*, Apeldoorn, Maklu, 2014, p. 16-17.

²⁰ Voor België de erfbelasting (hoofdstuk 7) en schenkbelasting (hoofdstuk 8) uit de Vlaamse Codex Fiscaliteit en voor Nederland de Successiewet 1956.

²¹ G. DEGEEST, *“De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder”*, TEP 2016, afl. 1, p. 24.

²² Dit is ook niet anders in het nieuwe wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer 2017*, nr. 54-2282/001.

²³ Hierna afgekort: e.v.

²⁴ Ontwerp van Decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 1997, *Parl.St. VI.Parl. 1996-97*, stuk 428, nr. 1, p. 6

is onherstelbaar ontwricht wanneer de voortzetting van het samenleven tussen de echtgenoten en de hervatting ervan redelijkerwijs onmogelijk is geworden ingevolge die ontwrichting.²⁵ Echtgenoten verliezen in dat geval alle voordelen die ze elkaar bij huwelijksovereenkomst en sinds het aangaan van het huwelijk hebben toegekend.²⁶ Echtgenoten kunnen dan niet meer erven van elkaar en vallen dus niet meer onder de toepassing van art. 731 BW. Ook de wettelijk samenwonende partner kan erven van de overleden partner volgens het wettelijk erfrecht. Het is pas sinds de wet van 28 maart 2007 dat de langstlevende wettelijk samenwonende partner een beperkt erfrecht heeft.²⁷ Indien er geen kinderen als erfgenaam aanwezig zijn, kunnen de bloedverwanten in de opgaande lijn of in de zijlijn tot de nalatenschap worden geroepen, eventueel samen met de partner of echtgenoot.

14. De ordening van het Nederlandse erfrecht geschiedt op basis van door de wet erkende familierechtelijke betrekkingen.²⁸ Bloedverwantschap en het zijn van echtgenoot of geregistreerde partner bepalen derhalve de orde. Enkel een biologische verwantschap levert in Nederland juridisch geen erfrechtelijke status op.²⁹ De erfgenamen bepaald in het Nederlands Burgerlijk Wetboek zijn gelijklopend met België. Art. 4:10 NBW luidt als volgt: *“De wet roept tot een nalatenschap als erfgenamen uit eigen hoofde achtereenvolgens:*

- a. De niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot van de erflater tezamen met diens kinderen;*
- b. De ouders van de erflater tezamen met diens broers en zusters;*
- c. De grootouders van de erflater;*
- d. De overgrootouders van de erflater.”*

15. Ook in het Nederlandse Burgerlijk Wetboek zien we opnieuw dat stiefkinderen van rechtswege niet tot de wettige erfgeërfden behoren. Echter bestaat er in Nederland wel de mogelijkheid om een stiefkind tot erfgenaam te benoemen door de erflater bij uiterste wilsbeschikking, namelijk bij uiterste wilsbeschikking.³⁰ Wanneer dit stiefkind als erfgenaam wordt erkend, zullen ook de kinderen van het stiefkind bij plaatsvervulling kunnen worden geroepen. Men kan een stiefkind enkel in de verdeling van

---

²⁵ Art. 229 BW

²⁶ Art. 299 BW

²⁷ Wet 28 maart 2007 tot wijziging, wat de regeling van het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende betreft, van het Burgerlijk Wetboek en van de wet van 29 augustus 1988 op de erfregeling inzake landbouwbedrijven met het oog op het bevorderen van de continuïteit, BS 8 mei 2007;

R. BARBAIX (ed.), “Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht” in R. BARBAIX, S. EGGERMONT, N. GEELHAND en F. SWENNEN, *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 47.

²⁸ Art. 4:10, lid 3 NBW

²⁹ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2008, p. 9; W.D. KOLKMAN (ed.), “Titel 2: Erfopvolging bij versterf” in W.D. KOLKMAN, B.E. REINHARTZ., L.C.A. VERSTAPPEN en I.J.F.A. VAN VIJFEIJKEN, *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 18-19.

³⁰ Art. 4:27 NBW;

F. SCHOLS (ed.), “Titel 3, Afdeling 1: Het erfrecht bij versterf van de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot en van de kinderen” in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 55-56.

de nalatenschap betrekken wanneer ook eigen kinderen in de nalatenschap worden betrokken. Een wettelijke verdeling waarbij enkel stiefkinderen betrokken zijn, is niet mogelijk.³¹ Daarnaast wordt net zoals in België onder echtgenoot ook niet begrepen de persoon van wie de erflater ten tijde van zijn overlijden van tafel en bed gescheiden is. Naast de echtgenoot wordt ook een geregistreerde partner als erfgenaam erkend. Deze worden namelijk met een echtgenoot gelijkgesteld.³² Samenwoners buiten huwelijk of geregistreerd partnerschap worden echter niet gelijkgesteld met echtgenoten of geregistreerde partners.³³

16. In het Belgische erfrecht wordt de eerste orde bepaald door de kinderen of hun afstammelingen.³⁴ De afstammelingen zijn het kleinkind en/of het achterkleinkind van de erflater. Deze afstammelingen komen in samenloop met de langstlevende echtgenoot, zij sluiten elkaar niet uit.³⁵ In het Nederlandse erfrecht wordt de eerste parentele bepaald door zowel de langstlevende echtgenoot als de kinderen. De wettelijke verdeling zal slechts doorwerken indien ten minste een echtgenoot of geregistreerde partner en één of meer kinderen als erfgenaam worden achtergelaten door de erflater.³⁶ De andere ordes (parentelen) worden bepaald door de ouders, broers, zussen³⁷, (over)grootouders voor zowel België als Nederland. België kent echter nog andere zijverwanten dan de broers en zussen die tot de nalatenschap kunnen komen in de vierde orde: ooms, tantes, neven en nichten.³⁸

17. Noch in België, noch in Nederland behoren stiefkinderen dus tot de wettige erfgerechtigden. Zij erven ab intestato³⁹ niet van de stiefouder.⁴⁰ Stiefkinderen worden principieel beschouwd als vreemden ten

---

³¹ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2008, p. 40; W.D. KOLKMAN (ed.), "Titel 2: Erfopvolging bij versterf" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 18-19; F. SCHOLS (ed.), "Titel 3, Afdeling 1: Het erfrecht bij versterf van de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot en van de kinderen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 55-56.

³² Art. 4:8, lid 1 en lid 2 NBW;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2008, p. 39.

³³ W.D. KOLKMAN (ed.), "Titel 2: Erfopvolging bij versterf" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 13.

³⁴ Art. 731 en art. 745 BW; art. 4:10, lid 1, a NBW.

³⁵ Art. 745 en 745bis BW

³⁶ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 39; G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 62-63.

³⁷ In België worden de broers en zussen de bevoorrechte zijverwanten genoemd. Indien er broers en zussen zijn, erven de ouders in de tweede orde, zo niet dan erven zij in de derde orde (art. 748-751 BW). In Nederland erven zij in de tweede parentele (art 4:10 NBW).

³⁸ De opdeling van familie in ordes en graden blijft in België behouden in het nieuwe wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer* 2017, nr. 54-2282/001.

³⁹ Ab intestato: de regels van wettelijke erfopvolging zijn van toepassing.

⁴⁰ R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 75;

G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 6-7.

aanzien van de stiefouder. Dit staat fel in contrast met de eigen kinderen, die rekenen op een wettelijk – zelfs reservatair⁴¹ of legitiem⁴² – erfrecht.

18. Voor de uitwerking van deze masterproef, wordt er uitgegaan van de volgende casus: moeder X en vader Y van kinderen A en B zijn gescheiden. Vader Y heeft een leeftijd van 46 jaar en leert mevrouw Z kennen die een leeftijd heeft van 39 jaar. Mevrouw Z heeft zelf ook één kind, kind C. Vader Y en mevrouw Z besluiten om te huwen of te gaan samenwonen. Echter willen zij weten wat de meest geschikte optie is om, in geval van overlijden van één van beide, de kinderen en/of de langstlevende partner vermogensrechtelijk niet te benadelen. Beide willen ook opteren voor een gelijke behandeling van de eigen kinderen en stiefkinderen. Wat zijn hun opties?

2.2 Erfrechtelijke aanspraken

19. Volgens art. 745, tweede lid BW in België erven kinderen (of hun afstammelingen) van hun ouders⁴³ voor gelijke delen en bij hoofden, wanneer zij allen in de eerste graad staan en uit eigen hoofde geroepen worden. Zij erven bij staken, wanneer zij allen of een gedeelte van hen bij plaatsvervulling opkomen. Uit de wettelijke verdeling volgt dat er gelijkheid optreedt tussen de kinderen. Uit de Vlaamse Codex Fiscaliteit blijkt dat kinderen, zowel de eigen kinderen als stiefkinderen, erven in de tariefgroep rechte lijn.⁴⁴ Dit tarief wordt per rechtverkrijgende toegepast op de nettoverkrijging in de onroerende goederen enerzijds en op de nettoverkrijging in de roerende goederen anderzijds, volgens de laagste tarieven en tariefschijven bepaald in art. 2.7.4.1.1, §1 VCF.⁴⁵ De erfbelasting kan eventueel nog verminderd worden conform art. 2.7.5.0.1 en art. 2.7.5.0.2 VCF. Hierop wordt echter verder niet ingegaan.

20. De erfenis van de langstlevende echtgenoot in België is afhankelijk van de erfgenamen waarmee hij/zij in samenloop komt. De langstlevende echtgenoot verkrijgt het vruchtgebruik⁴⁶ over de gehele nalatenschap wanneer de overledene afstammelingen, geadopteerde kinderen of afstammelingen van deze, achterlaat. Wanneer de overledene andere erfgechtigden achterlaat, verkrijgt de langstlevende echtgenoot de volle eigendom van het deel van de eerst stervende in het gemeenschappelijk vermogen

---

⁴¹ Art. 913 BW

⁴² Art. 4:63, lid 2 NBW en art. 4:64 NBW

⁴³ Dit kunnen ook grootouders of verdere bloedverwanten in de opgaande lijn zijn.

⁴⁴ Art. 1.1.0.0.2, zesde lid, 5°, a en b VCF

⁴⁵ Art. 2.7.4.1.1, §2, eerste lid VCF

⁴⁶ Art. 578 BW: Het vruchtgebruik is het recht om van een zaak waarvan de ander de eigendom heeft, het genot te hebben, zoals de eigenaar zelf, maar onder verplichting om de zaak zelf in stand te houden.

en het vruchtgebruik van diens eigen vermogen. Laat de overledene geen erfgerechtigden achter, dan verkrijgt de langstlevende echtgenoot de volle eigendom van de gehele nalatenschap.⁴⁷ In de Vlaamse Codex Fiscaliteit wordt een echtgenoot gedefinieerd in art. 1.1.0.0.2, zesde lid, 4°, a als *“de persoon die op dag van het openvallen van de nalatenschap met de erflater of op de dag van de schenking met de schenker gehuwd is.”*

21. De langstlevende wettelijk samenwonende partner verkrijgt, met welke erfgenamen hij ook tot de nalatenschap komt, het vruchtgebruik van de gezinswoning en van het daarin aanwezige huisraad.⁴⁸ Was de woning door de eerst stervende partner alleen aangekocht dan verkrijgt de langstlevende het vruchtgebruik op het volledige onroerend goed. Werd de woning door beide partners in onverdeeldheid aangekocht, dan behoudt de langstlevende zijn/haar helft in volle eigendom en verkrijgt hij/zij een recht van vruchtgebruik op de helft van de eerst stervende partner.⁴⁹ In de Vlaamse Codex Fiscaliteit wordt een wettelijke samenwonende gedefinieerd in het art. 1.1.0.0.2, zesde lid, 4°, b als *“de persoon die op de dag van het openvallen van de nalatenschap met de erflater of op de dag van de schenking met de schenker wettelijk samenwoont, overeenkomstig de bepalingen van boek III, titel V bis, van het Burgerlijk Wetboek.”*

22. Burgerrechtelijk wordt een feitelijk samenwonende partner echter niet erkend, dit impliceert dat feitelijk samenwonenden ab intestaat geen erfrecht hebben, zelfs geen vruchtgebruik.⁵⁰ De afstammelingen van de erflater zullen bijgevolg de gehele nalatenschap vererven. Fiscaal worden deze samenwoners daarentegen wel erkend in het art. 1.1.0.0.2, zesde lid, 4°, c VCF. Deze partners moeten echter op dag van schenking of overlijden van één van de partners één jaar ononderbroken met de erflater of schenker samenwonen en een gemeenschappelijke huishouding voeren. De tariefgroep en tariefschijven voor zowel de langstlevende echtgenoot als de samenwonende partners worden opnieuw bepaald in het artikel 2.7.4.1.1, §1 en §2 VCF. De vermindering van de erfbelasting wordt bepaald in art. 2.7.5.0.1, eerste lid VCF.

23. Een voorbeeld om de erfrechtelijke aanspraken van de langstlevende echtgenoot in België te illustreren: Een echtpaar is gehuwd onder het wettelijk stelsel en heeft 2 kinderen. Vader Y overlijdt en regelt zelf niets wat betreft zijn nalatenschap. De wettelijke regeling moet toegepast worden conform art. 745 en 745bis BW. Hieruit volgt dat de moeder X, de langstlevende echtgenote, in samenloop komt met de 2 kinderen A en B. Om te weten wat de langstlevende en de bloedverwanten zullen erven, moet de nalatenschap bepaald worden. De nalatenschap van de overledene bestaat uit het eigen vermogen van

---

⁴⁷ Art. 745bis, §1 BW

⁴⁸ Art. 745octies BW

⁴⁹ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 62.

⁵⁰ Dit is ook niet anders in het nieuwe wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer 2017, nr. 54-2282/001*.

de erflater en de helft van het gemeenschappelijke vermogen. Ten gevolge van art. 745bis, §1 BW zal de langstlevende het vruchtgebruik over de gehele nalatenschap erven. De afstammelingen zullen elk voor gelijke delen en bij hoofden de blote eigendom erven van de nalatenschap. Dit zal voor elk kind de helft van de nalatenschap inhouden.

24. De basis voor de belasting in voorgaand voorbeeld is de waarde van alles wat uit de nalatenschap van een rijksinwoner, vader Y, wordt verkregen.⁵¹ De erfbelasting of het successierecht wordt vastgesteld op basis van de belastbare waarde van alle goederen die toebehoren aan de erflater, waar ze zich ook bevinden, na aftrek van de schulden.⁵² Het tarief wordt voor de afstammelingen in rechte lijn echter telkens afzonderlijk bepaald met betrekking tot de massa van de roerende goederen en de massa van de onroerende goederen (ut supra nr. 19). De langstlevende echtgenote heeft het vruchtgebruik geërfd van de overleden echtgenoot, dit wordt gewaardeerd aan de hand van art. 2.7.3.3.2, 6° VCF. De blote eigendom van de kinderen wordt gewaardeerd aan de hand van art. 2.7.3.3.2, 8° VCF.

25. Wat indien vader Y gescheiden was van moeder X en een andere vrouw Z leerde kennen? Beide hebben besloten om te huwen volgens het wettelijk stelsel in België. De vrouw, stiefmoeder van de 2 kinderen A en B van vader, heeft zelf ook nog een kind, C. Wanneer vader Y overlijdt, zal stiefmoeder Z het vruchtgebruik over de nalatenschap vererven aangezien zij de langstlevende echtgenote is van de erflater. Kinderen A en B erven de blote eigendom voor elk de helft. Kind C erft van rechtswege niets aangezien het kind geen bloedverwant of afstammeling is van de erflater.⁵³ Indien de verstandhouding tussen stiefmoeder en de kinderen van de erflater niet goed is, zullen kinderen A en B de nalatenschap in volle eigendom willen vererven. Dit is echter mogelijk aan de hand van art. 745quater BW zoals hierna bepaald.

26. Zowel voor de langstlevende echtgenoot of langstlevende wettelijk samenwonende⁵⁴ als voor de afstammelingen van de overledene, is er volgens art. 745quater, §1 BW de mogelijkheid dat er een gehele of gedeeltelijke omzetting van het vruchtgebruik wordt gevorderd. Deze omzetting is eigenlijk het afkopen van het vruchtgebruik en zal worden beoordeeld door de rechter.⁵⁵ De omzetting kan hetzij in volle

---

⁵¹ Art. 2.7.3.1.1 VCF

⁵² Art. 2.7.3.2.1 VCF

⁵³ Art. 731 BW;

Waardering van het vruchtgebruik en de blote eigendom ter vestiging van de erfbelasting conform art. 2.7.3.3.2, 6° en 8° VCF.

⁵⁴ Art. 745octies, §3 BW

⁵⁵ Art. 745quater, §2, lid 3 BW;

Art. 745sexies, §2 BW;

De Rouck, P. (29 maart 2017). Kunt u uw nieuwe partner onterven ten voordele van uw kinderen? *Netto- De Tijd*. Geraadpleegd op 30 maart 2017, via www.tijd.be/netto/dossier/erfenisgids2017/Kunt-u-uw-nieuwe-partner-onterven-ten-voordele-van-uw-kinderen/9877050.

eigendom van de met vruchtgebruik belaste goederen zijn, hetzij in een geldsom of een gewaarborgde en geïndexeerde rente. Echter moet dit genuanceerd worden volgens §4 van art. 745quater BW.⁵⁶ Hieruit volgt dat de kinderen de omzetting van het vruchtgebruik kunnen vorderen van de langstlevende stiefouder, behalve van het vruchtgebruik van de gezinswoning aangezien hiervoor toestemming nodig is van de langstlevende. Dit is het vetorecht van de langstlevende partner. Ook in geval van wettelijk samenwonende partners kan de omzetting van het vruchtgebruik van de gezinswoning uitgesloten worden door de erflater via een testament.⁵⁷ De langstlevende zal de gezinswoning kunnen blijven betrekken, maar nooit de volle eigendom kunnen bemachtigen zonder toestemming van de stiefkinderen. De woning zal bijgevolg wel in de familie blijven.⁵⁸ Art. 745quinquies, §1 bepaalt dat het vruchtgebruik dat verkregen is via de wet, een testament, een huwelijkscontract of een contractuele erfstelling kan worden omgezet. Is het vruchtgebruik verkregen via een schenking, een beding van aanwas of een tontinebeding, dan kan dit vruchtgebruik niet worden omgezet.⁵⁹ §2 van het artikel bepaalt dat dit recht van omzetting van het vruchtgebruik niet kan worden ontnomen aan de afstammelingen uit de eventuele vorige relatie van de erflater, de stiefkinderen.⁶⁰

27. In de derde paragraaf van art. 745quinquies BW⁶¹ wordt bij de waardebepaling van het vruchtgebruik ten aanzien van de langstlevende stiefouder rekening gehouden met een fictieve leeftijd. Dit is het geval wanneer de langstlevende echtgenoot of wettelijk samenwonende niet ten minste twintig jaar ouder is dan het oudste stiefkind. De waarde van het vruchtgebruik is afhankelijk van tal van factoren zoals onder meer de waarde en de opbrengst van de goederen, de eraan verbonden schulden en lasten en de vermoedelijke levensduur van de vruchtgebruiker.⁶² Hieruit blijkt dat de leeftijd en de levensverwachting van de langstlevende stiefouder van belang is. Namelijk, des te jonger de langstlevende echtgenoot of wettelijk samenwonende, des te langer het vruchtgebruik nog zal duren en des te hoger bijgevolg de waarde voor de vruchtgebruiker-stiefouder. De kinderen zullen bij omzetting van het vruchtgebruik een hoge som moeten betalen. De bedoeling van deze paragraaf is dan ook te verhinderen dat een beperkt leeftijdsverschil tussen de vruchtgebruiker en de blote eigenaars de erfaanspraken van deze kinderen helemaal zou uithollen. Voor berekening van de waarde van het vruchtgebruik, wordt de langstlevende

---

⁵⁶ Art. 745quater, §4 BW: Het vruchtgebruik van het onroerend goed dat bij het opvallen van de nalatenschap het gezin tot voornaamste woning diende, en van het daarin aanwezige huisraad, kan niet worden omgezet dan met instemming van de langstlevende echtgenote.

⁵⁷ Het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende kan namelijk ontnomen worden aangezien dit geen reservatair erfrecht is. In nieuw samengestelde gezinnen is dit verbod tot omzetting van het vruchtgebruik van de gezinswoning van groot belang.

⁵⁸ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 65-66.

⁵⁹ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 55.

⁶⁰ R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 43.

⁶¹ Dit wordt instant-veroudering genoemd.

⁶² Art. 745sexies BW

stiefouder steeds geacht 20 jaar ouder te zijn dan het oudste kind. Indien in de casus het oudste kind 25 jaar oud is en stiefmoeder Z 39 jaar oud, dan zal voor de berekening van de waarde van het vruchtgebruik de stiefmoeder geacht worden 45 jaar oud te zijn. Door dit artikel krijgt het vruchtgebruik een redelijke waarde en worden de erfrechtelijke aanspraken van de stiefkinderen gewaarborgd.⁶³

28. In samengestelde gezinnen uit het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot in samenloop met de blote eigenaars, erfgenamen van de erflater, zich vaak in conflicten. Het wetsvoorstel tot wijziging van het erfrecht en de giften van 25 januari 2017⁶⁴, wilt hiervoor een oplossing bieden zonder de erfrechten van de langstlevende en de kinderen te verstoren en de bescherming van de leefomgeving, namelijk de huisvesting, van de langstlevende in het gedrang te brengen. Bijgevolg stelt het nieuwe art. 745quater, §2 BW een vereenvoudigde en buitengerechtelijke omzetting van het vruchtgebruik voor. Het vruchtgebruik zal worden omgezet door een verzoek van ofwel de stiefkinderen, ofwel de langstlevende partner. De wil tot omzetting is voldoende. Er is geen goedkeuring van de rechtbank meer noodzakelijk. De langstlevende en de kinderen hebben bijgevolg een recht tot omzetting dat hen niet kan worden geweigerd door de rechtbank. Dit recht tot omzetting zal enkel toekomen aan niet-gemeenschappelijke kinderen die de blote eigendom geërfd hebben. Gemeenschappelijke kinderen beschikken bijgevolg niet meer over dit recht. Wat wel behouden blijft, is het vetorecht voor de omzetting van het vruchtgebruik van de gezinswoning en het aanwezige huisraad aan de langstlevende stiefouder. De stiefkinderen en de langstlevende zullen zelf vrij kunnen bepalen hoe het vruchtgebruik wordt omgezet. Wordt er geen akkoord bereikt, dan verkrijgt de langstlevende een deel van de nalatenschap in volle eigendom. Bijgevolg zal de langstlevende in onverdeeldheid verkeren met de kinderen van de erflater. De waardering van het vruchtgebruik zal net zoals het huidige recht onder andere afhankelijk zijn van de leeftijd van de vruchtgebruiker.⁶⁵

29. Echter is dit recht tot omzetting van het vruchtgebruik niet voldoende om de stiefkinderen voldoende te beschermen, dan wel de langstlevende stiefouder te beschermen. In de casus vragen beide echtgenoten zich af wat ze kunnen regelen om de langstlevende echtgenoot te bevoordelen. Of wat kunnen ze doen om een gelijke behandeling tussen de (het) kind(eren) en (de) het stiefkind(eren) te verkrijgen? Dit wordt in deze masterproef verder besproken.

30. Art. 4:11, lid 1 NBW bepaalt dat de echtgenoot en de kinderen samen uit eigen hoofde tot de nalatenschap worden geroepen en bijgevolg erven voor gelijke delen. Stiefkinderen erven bijgevolg ook

---

⁶³ R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 46.

⁶⁴ Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St.* Kamer 2017, nr. 54-2282/001.

⁶⁵ *Ervenisgids: het nieuwe erfrecht in 30 vragen & antwoorden*, Netto-De Tijd, maart 2017, p. 11-12;

Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St.* Kamer 2017, nr. 54-2282/001, p. 29-31.

bij gelijke delen wanneer zij bij uiterste wilsbeschikking tot de nalatenschap worden geroepen.⁶⁶ Daarnaast erven kinderen bij staken wanneer zij bij plaatsvervulling erven.⁶⁷ De wettelijke verdeling in Nederland werkt wanneer ten minste een echtgenoot of een geregistreerde partner en één of meer kinderen als erfgenaam worden nagelaten.⁶⁸ De wettelijke verdeling of het versterferrecht houdt in dat alle tot de nalatenschap horende goederen van rechtswege toekomen aan de langstlevende echtgenoot of geregistreerde partner, na afhouding van de schulden.⁶⁹ Ieder kind erft als erfgenaam bijgevolg geen goederen maar een vordering ten laste van de langstlevende echtgenoot of geregistreerde partner die een waarde heeft ten belope van zijn erfdeel.⁷⁰ De grootte van het erfdeel kan echter bij uiterste wilsbeschikking door de erflater worden gewijzigd (ut infra nr. 87 e.v.).⁷¹ Daarnaast moet er ook rekening worden gehouden met de inbreng van giften.⁷²

31. Dankzij de verdeling van de nalatenschap conform art. 4:13 NBW, is de echtgenoot van de erflater gehouden tot voldoening van de schulden van de nalatenschap. Art. 4:13, lid 3 voorziet bijgevolg in een bescherming van de kinderen tegen schuldeisers van de nalatenschap. Indien een schuldeiser de schuld bij de kinderen gaat verhalen, kunnen de kinderen enkel gehouden zijn tot voldoening van de schulden ten belope van de vordering, die werd voldaan door de langstlevende. Deze aanspraak van de schuldeiser kan slechts voldaan worden ten belope van de waarde van wat door de kinderen werd ontvangen. Het kind kan echter ook goederen aanwijzen van de langstlevende die voldoende verhaal bieden voor de schuldeiser.⁷³

32. Volgens art. 5 lid 1 van de Successiewet 1956⁷⁴ wordt de erfbelasting geheven op wat iedereen verkrijgt, eventueel na aftrek van zijn/haar aandeel in de voor aftrek in aanmerking komende schulden, lasten⁷⁵ en legaten. Deze lasten en schulden worden bepaald in art. 20 SW 1956.⁷⁶ De echtgenoot of geregistreerde partner⁷⁷ zal erfbelasting betalen in de lage tariefgroep van 10% tot en met 20% conform art. 24 SW 1956. De langstlevende echtgenoot of partner is echter vrijgesteld van erfbelasting tot een

---

⁶⁶ Art. 4:27 NBW

⁶⁷ Art. 4:12, lid 2 NBW;

W.D. KOLKMAN (ed.), "Titel 2: Erfopvolging bij versterf" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 20-21.

⁶⁸ Art. 4:13, lid 1 NBW;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 39.

⁶⁹ Art. 4:13, lid 2 NBW

⁷⁰ Art. 4:13, lid 3 NBW

⁷¹ B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 9;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 48.

⁷² M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 50.

⁷³ Art. 4:14 NBW;

B.M.E.M. SCHOLS, W. BURGERHART en F.W.J.M. SCHOLS, "Van de saisine en de wettelijke verdeling", *AdvoTip* 2013, afl. 1, p. 2.

⁷⁴ Hierna afgekort: SW 1956

⁷⁵ Onder lasten dienen bijvoorbeeld te verstaan de kosten van lijkbezorging.

⁷⁶ B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 17.

⁷⁷ Art. 1a, lid 1 SW 1956

bedrag van € 638.089,-.⁷⁸ Bijgevolg worden de geregistreerde partners fiscaal ook gelijkgesteld met echtgenoten.⁷⁹ Ongehuwde samenwoners daarentegen zijn slechts elkaars partner wanneer zij ingevolge een notarieel samenlevingscontract een wederzijdse zorgverplichting hebben.⁸⁰ Een uitzondering op dit samenlevingscontract is wanneer samenwoners gedurende ten minste 5 jaren ingeschreven staan op hetzelfde woonadres in de gemeentelijke basisadministratie personen.⁸¹ Hierbij dienen deze samenwoners gedurende minimaal een aangesloten periode van 6 maanden samengewoond te hebben bij overlijden van een van hen. Ingeval van een schenking van de ene samenwoner aan de andere, dient deze termijn minimaal 2 jaar te zijn.⁸² Kinderen worden, net zoals de partners, belast in de lage tariefgroep van art. 24 SW 1956.⁸³ In tegenstelling tot België, worden afstammelingen in de rechte lijn vanaf de tweede graad hoger belast. Het lage tarief van de schenk-en erfbelasting zal verhoogd worden met 80%.⁸⁴ In tegenstelling tot het burgerlijk recht, worden stiefkinderen successierechtelijk gelijkgesteld met eigen kinderen.⁸⁵ Dit impliceert dat stiefkinderen ook belast zullen worden aan lage tarieven en voor hetzelfde bedrag zullen worden vrijgesteld.

33. De vordering van de kinderen is slechts opeisbaar ingeval de schuldsaneringsregel op de langstlevende echtgenoot of geregistreerde partner van toepassing wordt, bij faillissement, overlijden van de echtgenoot of partner en in de gevallen die de erflater bij uiterste wilsbeschikking heeft bepaald.⁸⁶ Deze gevallen kunnen bijvoorbeeld hertrouwen van de langstlevende ouder of het gaan samenleven met een ander zijn.⁸⁷ Deze vordering van de kinderen wordt daarnaast verhoogd met een percentage dat overeenkomt met dat van de wettelijke rente, voor zover dit percentage hoger is dan zes⁸⁸, berekend per jaar vanaf de dag waarop de nalatenschap is opengevallen, bij welke berekening telkens uitsluitend de hoofdsom in aanmerking wordt genomen.⁸⁹ Deze rente kan worden beschouwd als een inflatiecorrectie. De erflater, samen met de echtgenoot of partner en eventueel de kinderen, kan (kunnen) anders beslissen over deze verhoging. Deze kan bijvoorbeeld een lagere rente beslissen of de vordering evenwel renteloos maken. Ook kunnen de langstlevende echtgenoot of partner en de kinderen een rente overeenkomen

---

⁷⁸ Art. 32, lid 1, 4° a SW 1956;

B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 19.

⁷⁹ B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 19.

⁸⁰ Art. 1a, lid 1, c SW 1956;

B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 20.

⁸¹ Art. 1a, lid 3 SW 1956

⁸² B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 20-21.

⁸³ Art. 32, lid 1, 4°, c SW 1956

⁸⁴ Art. 24, lid 1 SW 1956

⁸⁵ Art. 19, lid 1, b SW 1956;

B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 24.

⁸⁶ Art. 4:13, lid 3 NBW

⁸⁷ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 39.

⁸⁸ Indien de wettelijke rente 7% bedraagt, vindt een oprenting plaats van (7% - 6%) 1%. Bedraagt de wettelijke rente echter 3%, dan zal geen oprenting plaatsvinden (3% - 6% < 0); B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 9.

⁸⁹ Art. 4:13, lid 4 NBW

wanneer de wettelijke verdeling van toepassing is. Dankzij de rente zal de vordering in waarde stijgen of zal de schuld in de nalatenschap van de langstlevende echtgenoot of geregistreerde partner stijgen. De stijging van deze vordering zal namelijk afhankelijk zijn van de levensverwachting van de langstlevende ouder. Opgemerkt moet worden dat deze geldvordering door de langstlevende echtgenoot of geregistreerde partner te allen tijde geheel of gedeeltelijk kan worden voldaan. Een betaling wordt bijgevolg in mindering gebracht van de hoofdsom en vervolgens op de verhoging, tenzij de erflater, dan wel de langstlevende partner en de kinderen tezamen, anders hebben beslist.⁹⁰

34. Successierechtelijk komen de vorderingen in aanmerking als waren zij renteloos. Dit op voorwaarde dat op de vordering een rentepercentage, overeenkomstig art. 4:13, lid 4 NBW, van toepassing is.⁹¹ Het zal de langstlevende ouder zijn die de erfbelasting op de nalatenschap zal betalen voor de kinderen. Deze belasting kan in mindering gebracht worden van de vordering die de kinderen hebben op de langstlevende. Bij overlijden van de langstlevende zullen de kinderen geen erfbelasting meer verschuldigd zijn op het erfdeel van de eerst overleden ouder. Zij zijn dit niet meer verschuldigd aangezien zij het netto van de vordering ontvangen.⁹² Wanneer over de vordering van de kinderen geen rente wordt overeengekomen en de vordering van de kinderen pas opeisbaar wordt bij overlijden van de langstlevende, wordt op fiscaal vlak gesproken van een fictief vruchtgebruik ten behoeve van de langstlevende echtgenoot of partner. Dit vruchtgebruik wordt gewaardeerd voor ten hoogste de nominale waarde van de vordering, aan de hand van de leeftijdsfactor van de tabel van art. 5 van het Uitvoeringsbesluit van de Successiewet 1956 en vermenigvuldigd met 6%.⁹³ De langstlevende echtgenoot of partner zal bijgevolg belast worden op de waarde van het vruchtgebruik en de eigen verkrijging. De kinderen zullen belast worden op de blote eigendom van de vordering.⁹⁴

35. Een voorbeeld ter illustratie van het wettelijk erfrecht in Nederland. Vader Y en stiefmoeder Z zijn gehuwd onder de wettelijke gemeenschap van goederen. Indien vader Y overlijdt, zal stiefmoeder Z de gehele nalatenschap vererven. Deze nalatenschap zal de helft van het gemeenschappelijk vermogen omvatten. Kinderen A en B verkrijgen een vorderingsrecht ten laste van de stiefmoeder voor elk een gelijk deel van de nalatenschap. Dit is bijgevolg een zesde van de gemeenschap aangezien er 3 erfgenamen zijn.

---

⁹⁰ Art. 4:17, lid 1 NBW

⁹¹ Art. 21, lid 15 SW 1956

⁹² InfoNu (2015, 28 december). *Erfbelasting 2016, vrijstellingen tarieven, successierechten*. Geraadpleegd op 30 april 2017, via <http://financieel.infonu.nl/belasting/159590-erfbelasting-2016-vrijstellingen-tarieven-successierechten.html> .

⁹³ Art. 9, lid 1 SW 1956;

Art. 10 Uitvoeringsbesluit Successiewet 1956;

B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 28-29;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 49-50.

⁹⁴ Art. 21, lid 11 en 14 SW 1956.

Deze vordering wordt verhoogd met een rente. Kind C erft van rechtswege niets. Stiefmoeder Z zal erfbelasting betalen op hetgeen zij verkregen heeft, onderworpen aan de lage tarieven van art. 24 SW 1956. De kinderen verkrijgen een vordering. Hierop zal nog geen erfbelasting moeten worden betaald aangezien zij het erfdeel nog niet in handen krijgen. Het is de stiefmoeder die de erfbelasting heeft betaald voor de kinderen. Deze erfbelasting kan de stiefmoeder in mindering brengen van de vordering die de kinderen bij haar hebben. Indien geen rente werd overeengekomen over de vordering, zal de stiefmoeder belast worden op het fictief vruchtgebruik. Dit vruchtgebruik wordt berekend door de waarde van de nalatenschap te vermenigvuldigen met de leeftijdsfactor van art. 5 van het Uitvoeringsbesluit SW 1956 en een percentage van 6%. De leeftijdsfactor bedraagt 14 aangezien de stiefmoeder 39 jaar oud is. De kinderen zullen wel erfbelasting moeten betalen, maar op de blote eigendom.

36. Het erfrechtelijk stelsel in Nederland kent aan de kinderen en de stiefkinderen ook wilsrechten toe.⁹⁵ Deze wilsrechten ‘klevan’ aan de vordering van de kinderen. Een wilsrecht levert na inroeping⁹⁶ een recht op overdracht van geld of goederen⁹⁷ op ter gehele of gedeeltelijke betaling van de vordering. Deze wilsrechten worden voornamelijk ingeroepen wanneer de langstlevende echtgenoot plant te hertrouwen of te gaan samenwonen met een ander, dus wanneer het kind wordt geconfronteerd met een stiefouder. Wanneer deze stiefouder huwt met de ouder van het kind, zal deze van rechtswege de gehele nalatenschap erven. Daarenboven erven de kinderen van de erflater niet van de stiefouder, waardoor deze kinderen de nalatenschap van de ouder kunnen mislopen wanneer de stiefouder de nalatenschap van de eigen ouder heeft opgemaakt. De kinderen hebben namelijk enkel een vordering op de stiefouder voor het deel van de nalatenschap van de eigen ouder. De erflater kan bij uiterste wilsbeschikking de wilsrechten van de kinderen opheffen, beperken of uitbreiden.⁹⁸ Deze wilsrechten kunnen aan de stiefkinderen zelfs worden ontnomen.⁹⁹

---

⁹⁵ Art. 4:19 tot en met art. 4:26 NBW

⁹⁶ Het kind is vrij in de keuze of hij al dan niet gebruik maakt van het wilsrecht. Het kind kan van het wilsrecht afstand doen. Zolang het kind zich niet uitspreekt over de uitoefening, blijft het wilsrecht sluimeren.

⁹⁷ Deze goederen zijn niet alleen de goederen die hebben behoord tot de nalatenschap of de ontbonden huwelijksgemeenschap van de overleden ouder, maar ook de goederen die daarvoor in de plaats zijn gekomen: art. 4:24 NBW.

⁹⁸ Art. 4:25, lid 6 NBW;

F. SCHOLS (ed.), “Titel 3, Afdeling 1: Het erfrecht bij versterf van de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot en van de kinderen” in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 25-26 en 40-43;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 39 en 49-50.

⁹⁹ F. SCHOLS (ed.), “Titel 3, Afdeling 1: Het erfrecht bij versterf van de niet van tafel en bed gescheiden echtgenoot en van de kinderen” in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 55-56.

37. Een eigen kind kan het wilsrecht in vier situaties toepassen bepaald door art. 4:19 tot en met art. 4:22 NBW. Art. 4:19 NBW¹⁰⁰ en art. 4:21 NBW¹⁰¹ houden een niet-opeisbare vordering in van het eigen kind. Een overdracht van goederen door de langstlevende ouder in art. 4:19 NBW of door de stiefouder in art. 4:21 NBW geschiedt onder voorbehoud van vruchtgebruik, tenzij de ouder of stiefouder daarvan afziet. Ten opzichte van het kind wordt dit wilsrecht een bloot-eigendomswilsrecht genoemd. Art. 4:20 NBW¹⁰² en art. 4:22 NBW¹⁰³ gaan om een opeisbare vordering. Hier wordt er geen vruchtgebruik voorbehouden door de ouder of stiefouder. Bijgevolg worden deze wilsrechten vol-eigendomswilsrechten genoemd. In art. 4:22 NBW zijn het de erfgenamen van de stiefouder tegen wie de wilsrechten worden ingeroepen. Bijgevolg zijn het niet altijd de ouder of de stiefouder die gehouden zijn tot de overdracht van de goederen.¹⁰⁴ Een stiefkind kan slechts beroep doen op art. 4:21 en art. 4:22 NBW wanneer hij/zij het wilsrecht wilt toepassen.¹⁰⁵

38. Verkrijgingen door uitoefening van de wilsrechten worden fiscaal echter niet gelijkgesteld met een verkrijging krachtens erfrecht.¹⁰⁶ Echter is in art. 9, lid 3 SW 1956 een eigen regeling, fictiebepaling, opgenomen ten aanzien van de wilsrechten van art. 4:19 en 4:21 NBW. Het deel van de rente, die hoger is dan een samengestelde rente van 6%, dat betaald wordt door uitoefening van een wilsrecht als bedoeld in art. 4:19 en 4:21 NBW bij overlijden van de langstlevende ouder of stiefouder, wordt geacht krachtens erfrecht van die ouder of stiefouder te zijn verkregen. Bijgevolg zal op dit deel van de rente erfbelasting worden geheven.¹⁰⁷

2.3 Reservataire erfgenamen en legitimarissen

39. De erflater is echter niet verplicht de wettelijke regeling te volgen. De erflater kan zijn eigen keuze gaan doordrukken aan de hand van een testament dan wel via schenkingen.¹⁰⁸ Een testament of een legaat is een akte waarbij de erflater, voor de tijd dat hij niet meer in leven zal zijn, over het geheel of een

---

¹⁰⁰ Art. 4:19 NBW bepaalt dat de langstlevende ouder opnieuw in het huwelijk zal treden.

¹⁰¹ Art. 4:21 NBW bepaalt dat de ouder overlijdt en het kind een niet-opeisbare vordering krijgt op de stiefouder.

¹⁰² Art. 4:20 NBW bepaalt dat de hertrouwde langstlevende ouder overlijdt en bijgevolg de vordering in de nalatenschap van de eerst gestorven ouder opeisbaar wordt.

¹⁰³ Art. 4:22 NBW bepaalt dat de stiefouder overlijdt en de vordering in de nalatenschap van de ouder opeisbaar wordt.

¹⁰⁴ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 62-63.

¹⁰⁵ J. THIJSSSEN, *Het stiefkind: een ondergeschikte positie in het erfrecht?*, Scriptie Master Rechtsgeleerdheid Universiteit Tilburg, 2013, p. 29-30.

¹⁰⁶ Art. 1, lid 5 SW 1956;

B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 9;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 64.

¹⁰⁷ B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 54-55.

¹⁰⁸ Art. 4:42 NBW;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 75.

deel van zijn goederen beschikt, en die hij kan herroepen.¹⁰⁹ Een schenking onder de levenden is een akte waarbij de schenker zich dadelijk en onherroepelijk van de geschonken zaak ontdoet, ten voordele van de begiftigde die ze aanneemt. De begiftigde wordt ten koste van het vermogen van de schenker verrijkt.¹¹⁰ In kader van nieuw samengestelde gezinnen is dit echter interessant. De erflater kan bijvoorbeeld zijn vermogen of een deel van zijn vermogen aan de langstlevende (stief)ouder schenken ten nadele van de eigen kinderen (en de stiefkinderen). Anderzijds kan hij zijn vermogen aan de stiefkinderen schenken, ten nadele van de langstlevende ouder van de stiefkinderen, dan wel ten nadele van de eigen kinderen (ut infra nr. 64 e.v.). Echter is dit niet volledig mogelijk en zijn er wettelijke beperkingen.

40. Wie zijn de reservataire erfgenamen volgens het Burgerlijk Wetboek in België? Uit art. 913 BW (ut infra nr. 41) blijkt dat de kinderen reservataire erfgenamen zijn. Art. 914 BW bepaalt dat deze kinderen de afstammelingen zijn, in welke graad zij ook zijn. Deze graad¹¹¹ is afhankelijk van de afstammelingen van de kinderen van de erflater, de kleinkinderen, die al dan niet de plaats vervullen¹¹² van het kind van de erflater. Deze kleinkinderen verhouden zich ten opzichte van de erflater in de tweede graad aangezien zij de tweede generatie zijn. De eerste graad wordt bepaald door de kinderen van de erflater.

41. Volgens het Belgisch Burgerlijk Wetboek is er “een beschikbaar gedeelte der goederen en inkorting”.¹¹³ Het beschikbaar gedeelte der goederen wordt gedefinieerd in art. 913 BW: “De giften, hetzij bij akten onder de levenden, hetzij bij testament, mogen de helft van de goederen van de beschikker niet overschrijden, indien hij bij zijn overlijden slechts één kind achterlaat; een derde, indien hij twee kinderen achterlaat; een vierde, indien hij er drie of meer achterlaat.” Schematisch kan dit als volgt worden voorgesteld:

Afstammelingen	Reserve	Beschikbaar deel
1 kind	1/2	1/2
2 kinderen	2/3	1/3
3 kinderen of meer	3/4	1/4

Tabel 1: Reserve en beschikbaar deel volgens art. 913 BW

42. Uit dit artikel volgt dat de erflater slechts over het beschikbaar gedeelte van de nalatenschap kan beschikken om de stiefkinderen gelijk te kunnen behandelen zoals de eigen kinderen, dan wel de

¹⁰⁹ Art. 895 BW;

Art. 4:93 NBW en art. 4:94 NBW.

¹¹⁰ Art. 894 BW;

Art. 7:175 NBW.

¹¹¹ De graad is de afstand tussen de erflater en zijn bloedverwant. 1 generatie is 1 graad.

¹¹² Art. 739 BW: Door plaatsvervulling nemen de afstammelingen van een erfgerrechtigde zijn plaats in en worden zij in zijn graad tot de nalatenschap geroepen. Plaatsvervulling heeft, volgens de hierna vermelde regels, plaats in geval van overlijden, van gelijktijdig overlijden, van verwerping en van onwaardigheid van een erfgerrechtigde.

Plaatsvervulling kan niet plaatsvinden bij testamentaire erfopvolging, maar enkel bij erfopvolging ab intestato.

¹¹³ Burgerlijk Wetboek, Boek III, Titel II, Hoofdstuk III: Beschikbaar gedeelte der goederen en inkorting.

langstlevende echtgenoot te bevoordelen.¹¹⁴ De erflater zal altijd minimaal over een vierde van zijn patrimonium beschikken. De reserve daarentegen mag niet worden weggegeven en komt toe aan de reservataire erfgenamen. Hieruit volgt dat een kind niet kan worden onterfd aangezien hij zijn reserve kan opeisen. Als het kind zijn reserve niet opeist en er afstand van doet (wat niet verondersteld wordt) dan kan (kunnen) het (de) bevoordeelde kind(eren) alles ontvangen.¹¹⁵

43. Het beschikbaar gedeelte van de erflater zal echter bij het nieuwe wetsvoorstel uitgebreid worden tot de helft van de nalatenschap, ongeacht het aantal kinderen. De reserve van de kinderen zal bijgevolg de helft van de nalatenschap omvatten. Deze helft zal evenredig verdeeld worden onder het aantal kinderen. Ter compensatie van het herleiden van de reserve van de kinderen naar de helft, zal hun reserve maar belast worden met het vruchtgebruik van de langstlevende wanneer het beschikbaar deel niet volstaat. Zo zal bijvoorbeeld het vruchtgebruik van de helft van de nalatenschap¹¹⁶ voor de langstlevende eerst op het beschikbaar deel worden aangerekend. Wanneer de langstlevende recht heeft op het vruchtgebruik van de gezinswoning en het daarin aanwezige huisraad en dit echter in de reserve van de kinderen is begrepen, zal de reserve met het vruchtgebruik bezwaard worden. Deze vermindering van de reserve zal worden gecompenseerd met een mindere belasting van de reserve.¹¹⁷

44. Ook ascendenten zijn reservataire erfgenamen indien zij tot de nalatenschap komen. Ascendenten zijn het geheel van de voorouders van de erflater en zij hebben een reserve voor zover ze tot de nalatenschap worden geroepen. Bij de ascendenten vindt men dus zowel de ouders, de grootouders als de overgrootouders terug. Grootouders en/of overgrootouders¹¹⁸ komen slechts tot de nalatenschap indien de erflater geen afstammelingen, noch broers of zussen of hun afstammelingen, noch ouders of een van de ouders heeft. De reserve van de ascendenten bedraagt een vierde in elke lijn¹¹⁹. In elke lijn wordt dan de reserve toegekend aan de ascendent die het dichtste in graad staat. Het beschikbaar gedeelte omvat de helft van de nalatenschap indien er twee ascendenten zijn, drie vierde indien er slechts één ascendent is.¹²⁰ De reserve kan in dit geval wel ontnomen worden ten voordele van de langstlevende echtgenoot of wettelijk samenwonende, maar niet ten voordele van de feitelijk samenwonende.¹²¹

---

¹¹⁴ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 8.

¹¹⁵ H. COOLS, *Successieplanning in nieuw samengestelde gezinnen*, Artelex Seminarie Zwijnaarde, Beroepsvereniging van Zelfstandige Bank- en verzekeringsbemiddelaars (BZB), 2011, p. 43-44.

¹¹⁶ De abstracte reserve.

¹¹⁷ *Erfenisgids: het nieuwe erfrecht in 30 vragen & antwoorden*, Netto-De Tijd, maart 2017, p. 11 en 14-15;

Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St.* Kamer 2017, nr. 54-2282/001, p. 72 en 75-77.

¹¹⁸ De kans dat de overgrootouders tot de nalatenschap zullen komen, is vrijwel onbestaande.

¹¹⁹ Er is een vaderlijke en moederlijke lijn.

¹²⁰ Art. 915, eerste lid BW.

¹²¹ Art. 915, tweede lid BW;

H. COOLS, *Successieplanning in nieuw samengestelde gezinnen*, Artelex Seminarie Zwijnaarde, Beroepsvereniging van Zelfstandige Bank- en verzekeringsbemiddelaars (BZB), 2011, p. 45.

45. In het nieuwe wetsvoorstel wordt deze reserve aan de ascendenten van art. 915 BW echter ontnomen. Als compensatie van dit verlies krijgen de erfgenamen een onderhoudsverplichting van de ascendenten ten laste van de nalatenschap, indien zij behoeftig zijn. Deze onderhoudsverplichting wordt beperkt tot een vierde van de nalatenschap en geldt maximaal voor een periode die de levensverwachting van de ascendent op moment van overlijden van de erflater niet overstijgt. Daarenboven zal door afschaffing van deze reserve de erflater, indien hij kinderloos is, de nalatenschap geheel kunnen nalaten aan de langstlevende feitelijk samenwonende zonder dat de ascendenten beroep kunnen doen op hun reserve.¹²²

46. Pas sinds de wet van 14 mei 1981 is de langstlevende echtgenoot een beschermde erfgenaam.¹²³ De reserve van de langstlevende echtgenoot is niet hetzelfde als die van de reservataire erfgenamen aangezien het gaat om een reserve in vruchtgebruik. Daarnaast maakt de wetgever ook een onderscheid tussen de gezinswoning en de rest van de nalatenschap. Hieruit volgt een concrete en abstracte reserve.¹²⁴ De concrete reserve is het vruchtgebruik van het onroerend goed dat bij het opvallen van de nalatenschap het gezin tot de voornaamste woning diende en van het daarin aanwezige huisraad.¹²⁵ De abstracte reserve is het vruchtgebruik van de helft van de goederen van de nalatenschap.¹²⁶ Een ander verschil met de reservataire erfgenamen is dat de reserve van de langstlevende echtgenoot hem wel kan ontnomen worden, mits voldaan wordt aan een aantal voorwaarden.¹²⁷ Echtgenoten kunnen in hun huwelijkscontract overeenkomen dat zij afstand doen van hun wettelijk erfrecht, zelfs van de reserve die de wet normaal instelt, behalve van het vruchtgebruik van de gezinswoning. De voorwaarde is echter dat een van beide kinderen heeft van voor het huwelijk of uit een vorige relatie (ut infra nr. 167-168).¹²⁸ Fiscaal zal de vererving van de gezinswoning echter worden vrijgesteld conform art. 2.7.4.1.1, §2, derde lid VCF. Deze vrijstelling kan pas verleend worden indien die uitdrukkelijk wordt aangevraagd door de

---

¹²² *Erfenisgids: het nieuwe erfrecht in 30 vragen & antwoorden*, Netto-De Tijd, maart 2017, p. 14-15;

Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer* 2017, nr. 54-2282/001, p. 77-79.

¹²³ Wet van 14 mei 1981 tot wijziging van het erfrecht van de langstlevende echtgenoot, *B.S.* 27 mei 1981;

In het nieuwe wetsvoorstel van 25 januari 2017 zijn door opheffing van de reserve van de ascendenten enkel de kinderen en de langstlevende echtgenoot een reservataire erfgenaam; Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer* 2017, nr. 54-2282/001, p. 79.

¹²⁴ De concrete en abstracte reserves blijven behouden in het nieuwe erfrecht; Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer* 2017, nr. 54-2282/001, p. 79.

¹²⁵ Art. 915bis, §2, eerste lid BW;

De gezinswoning en het daarin aanwezige huisraad worden ook de prefentiële goederen genoemd.

¹²⁶ Art. 915bis, §1 BW

¹²⁷ Deze voorwaarden worden bepaald door art. 915bis, §3 BW. Indien aan deze voorwaarden voldaan is, kan de langstlevende echtgenoot onterfd worden.

¹²⁸ Art. 1388, lid 2 BW: Wet Valkeniers;

H. COOLS, *Successieplanning in nieuw samengestelde gezinnen*, Artelex Seminarie Zwijnaarde, Beroepsvereniging van Zelfstandige Bank- en verzekeringsbemiddelaars (BZB), 2011, p. 45.

langstlevende in de aangifte van de nalatenschap.¹²⁹ Het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende partner is daarentegen geen reservatair erfrecht.¹³⁰ Deze erven slechts het vruchtgebruik van de gezinswoning en het huisraad. Bijgevolg kan deze partner volledig onterfd worden en kan het vruchtgebruik beperkt worden in de tijd.¹³¹ De gezinswoning is ook voor wettelijk samenwonenden fiscaal vrijgesteld. De vrijstelling voor feitelijke samenwoners zal slechts toegepast worden indien de partners die op de dag van het opvallen van de nalatenschap of op de dag van de schenking ten minste drie jaar ononderbroken met de erflater of de schenker samenwonen en een gemeenschappelijke huishouding voeren.¹³²

47. In Nederland spreekt men niet van een reserve maar van een legitieme portie. Volgens art. 4:64 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek wordt de legitieme portie als volgt gedefinieerd: *“De legitieme portie van een kind van de erflater bedraagt de helft van de waarde waarover de legitieme porties worden berekend, gedeeld door het aantal in art. 10 lid 1 onder a genoemde, door de erflater achtergelaten personen.”* De in het art. 10, lid 1 onder a bedoelde personen zijn de eigen kinderen van de erflater. De legitieme portie is een wilsrecht en bedraagt volgens art. 4:64, lid 1 NBW altijd de helft van het wettelijk erfdeel. De legitimaris¹³³ kan bijgevolg vrij beschikken over de helft van zijn erfdeel.¹³⁴ De legitieme portie van een legitimaris is het gedeelte van de waarde van het vermogen van de erflater, waarop de legitimaris in weerwil van de giften en uiterste wilsbeschikkingen van de erflater aanspraak kan maken.¹³⁵ De legitieme porties worden berekend over de waarde¹³⁶ van de goederen van de nalatenschap, welke wordt vermeerderd met de bij deze berekening in aanmerking te nemen giften en verminderd met de schulden¹³⁷.¹³⁸ De legitimaris heeft bijgevolg een wilsrecht waarmee hij/zij via wilsuiting aanspraak kan maken op zijn/haar legitieme portie. Wanneer de legitimaris zijn wilsrecht uitoefent, zal deze geen erfgenaam worden. Bijgevolg wordt de legitimaris niet in de verdeling van de nalatenschap betrokken

---

¹²⁹ Art. 3.3.1.0.8, §1, 14°, j) VCF

¹³⁰ Dit is ook niet anders in het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St.* Kamer 2017, nr. 54-2282/001.

¹³¹ E. BUYSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 64 en 72.

¹³² Art. 1.1.0.0.2, zesde lid, 4°, c) VCF

¹³³ Art. 4:63, lid 2 NBW: Legitimarissen zijn de afstammelingen van de erflater die door de wet tot zijn nalatenschap geroepen worden, hetzij uit eigen hoofde, hetzij bij plaatsvervulling met betrekking tot personen die op het ogenblik van het opvallen van de nalatenschap niet meer bestaan of die onwaardig zijn.

¹³⁴ M. KRANENBURG (ed.), “Titel 4: Uiterste willen” in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 115-116.

¹³⁵ Art. 4:63, lid 1 NBW

¹³⁶ Dit is de waarde op het tijdstip onmiddellijk na overlijden van de erflater.

¹³⁷ Art. 4:7, lid 1, a tot en met c en f. Buiten beschouwing blijven giften waaruit schulden als bedoeld in art. 4:7, lid 1, i zijn ontstaan.

¹³⁸ Art. 4:65 NBW;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 110;

R.T.G. VERSTRAATEN, *De Nederlandse successiebelastingen*, Derde herziende druk, Arnhem, Gouda Quint BV, 1990, p. 41.

zoals bepaald door de erflater.¹³⁹ Fiscaal wordt de legitieme portie van afstammelingen beschouwd als een verkrijging krachtens erfrecht waardoor de legitimarissen erfbelasting verschuldigd zijn op de legitieme portie.¹⁴⁰

48. Bij uitoefening van dit wilsrecht ontstaat er een geldvordering tegen de erfgenamen of tegen de echtgenoot of partner.¹⁴¹ Deze vordering wordt verhoogd met de wettelijke rente, voor zover dit hoger is dan 6%, berekend per jaar vanaf de dag waarop aanspraak op de legitieme portie is gemaakt, bij welke berekening telkens uitsluitend de hoofdsom in aanmerking wordt genomen.¹⁴² Deze geldvordering tegen de erfgenamen moet door elk van de erfgenamen bij gelijke delen worden voldaan. Van deze geldvordering moeten wel de waarde van de door de erflater aan de legitimaris gedane giften in mindering worden gebracht¹⁴³, de waarde van al hetgeen de legitimaris door het erfrecht heeft verkregen¹⁴⁴ en/of de waarde van hetgeen de legitimaris als erfgenaam of legataris had kunnen verkrijgen¹⁴⁵.¹⁴⁶ Wanneer de legitieme portie wordt geschonden, kan de legitimaris testamentaire makingen¹⁴⁷ inkorten naar evenredigheid van hun grootte. Wanneer de inkorting van deze makingen niet voldoende is, kunnen ook schenkingen worden ingekort, beginnend bij de laatste schenking.¹⁴⁸

49. De legitieme portie is echter niet opeisbaar tegen de langstlevende echtgenoot of partner binnen de zes maanden na overlijden van de erflater.¹⁴⁹ Hiervan kan worden afgeweken indien de echtgenoot of partner in staat van faillissement is verklaard of ten aanzien van de langstlevende de schuldsaneringsregel van natuurlijke personen van toepassing is verklaard, dan wel wanneer de echtgenoot is overleden.¹⁵⁰ Deze vordering is daarnaast niet opeisbaar op goederen belast met het vruchtgebruik krachtens art. 4:29 en 4:30 NBW, tenzij de echtgenoot in staat van faillissement verkeert of de schuldsaneringsregel natuurlijke personen van toepassing is verklaard (ut infra nr. 90).¹⁵¹ Ook bij uiterste wilsbeschikking kan de erflater bepalen dat de vordering van een legitimaris niet opeisbaar wordt gesteld ten behoeve van de langstlevende echtgenoot tot na het overlijden van de langstlevende. Deze bescherming geldt ook voor samenwonende partners. Echter moeten twee voorwaarden voldaan zijn alvorens de erflater zijn

---

¹³⁹ M. KRANENBURG (ed.), "Titel 4: Uiterste willen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 114-115.

¹⁴⁰ B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 9-10.

¹⁴¹ Art. 4:79 en 4:80 NBW;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 111-112.

¹⁴² Art. 4:84 NBW

¹⁴³ Art. 4:70, lid 1 NBW

¹⁴⁴ Art. 4:71 NBW

¹⁴⁵ Art. 4:72 en art. 4:73 NBW

¹⁴⁶ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 111.

¹⁴⁷ Een making is een wilsbeschikking in een testament.

¹⁴⁸ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 112; R.T.G. VERSTRAATEN, *De Nederlandse successiebelastingen*, Derde herziende druk, Arnhem, Gouda Quint BV, 1990, p. 41.

¹⁴⁹ Art. 4:81, lid 1 NBW

¹⁵⁰ Art. 4:81, lid 2 NBW

¹⁵¹ Art. 4:81, lid 3 en lid 4 NBW

samenwonende partner kan beschermen tegen de legitieme portie. Deze samenwoners moeten namelijk een gemeenschappelijke huishouding hebben gevoerd en samenwonen onder een notarieel verleden samenlevingscontract.¹⁵²

50. Voor de berekening van de legitimaire massa moeten de door de erflater gedane giften in aanmerking worden genomen. Deze zijn vooreerst de giften die kennelijk gedaan en aanvaard zijn met het vooruitzicht de legitimarissen te benadelen. Ten tweede zijn het giften die de erflater gedurende zijn leven te allen tijde had kunnen herroepen of die hij bij de gift voor inkorting vatbaar heeft verklaard. Ten derde de giften van een voordeel, bestemd om pas na het overlijden van de erflater ten volle te worden genoten. Ten vierde giften door de erflater aan afstammelingen gedaan, mits deze of een afstammeling van hem/haar een legitimaris van de erflater is en ongeacht deze giften langer dan vijf jaren voor het overlijden van de erflater geschieden. Ten laatste de andere giften, voor zover de prestatie binnen vijf jaren voor het overlijden van de erflater zijn geschied.¹⁵³

51. Wanneer een legitimaris beroep doet op de legitieme portie en reeds bij erfrecht verkregen heeft, zoals bijvoorbeeld het legaat (ut infra nr. 94), zal deze verkrijging in mindering gebracht worden van zijn/haar legitieme portie.¹⁵⁴ De verkrijging als erfgenaam komt daarnaast in mindering van de legitieme portie indien de legitimaris de nalatenschap verwerpt. Hierop bestaan echter twee uitzonderingen bepaald in art. 4:72 NBW. De eerste uitzondering bepaalt dat de verkrijging niet in mindering wordt gebracht van de legitieme portie wanneer de verkrijging onder een voorwaarde, een last of een bewind is nagelaten. De tweede uitzondering is wanneer legaten zijn gemaakt ten laste van de legitimaris die verplichten tot iets anders dan betaling van een geldsom of overdracht van goederen van de nalatenschap en slechts wanneer de verwerping van de nalatenschap binnen drie maanden na het overlijden van de erflater geschiedt. Indien de erflater aan het eigen kind een vorderingsrecht toekent aan de hand van een legaat en dit kind beroep doet op zijn/haar legitieme portie, dan zal het vorderingsrecht in mindering komen van de legitieme portie conform art. 4:71 NBW. Verwerpt het kind daarentegen de nalatenschap en houdt het vorderingsrecht geen betaling van een geldsom in of een overdracht van goederen, dan zal dit niet in mindering komen van de legitieme portie.¹⁵⁵

---

¹⁵² Art. 4:82 NBW;

M. KRANENBURG (ed.), "Titel 4: Uiterste willen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 137-139.

¹⁵³ Art. 4:67 NBW;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 116-117.

¹⁵⁴ Art. 4:71 NBW

¹⁵⁵ Dit noemt men in het Burgerlijk Wetboek de cautio Socini. De cautio Socini wordt vastgelegd door het Burgerlijk Wetboek in de artikelen 4:71 t.e.m. 4:73 NBW. Over de toepassing van de cautio Socini kan uitgebreider worden gelezen in de nieuwsbrief AdvoTip: G.A. TUINSTRA, "De (klassieke) cautio Socini. Oud maar nog niet versleten?", *AdvoTip* 2017, afl. 4, p. 1-4.

52. Een voorbeeld ter illustratie. Vader Y overlijdt en laat zijn 2 kinderen A en B na samen met stiefmoeder Z. De nalatenschap bedraagt € 45.000,-. Bij testament heeft de erflater bepaald dat de twee kinderen voor gelijke delen erven. Daarnaast legateert vader Y € 40.000,- aan de stiefmoeder. De kinderen hebben volgens hun legitieme portie elk recht op de helft van hun wettelijk erfdeel van € 15.000,-, wat voor elk € 7.500,- is. Beide kinderen hebben geen € 7.500,- geërfd door het legaat aan de stiefmoeder. De legitieme portie is geschonden. Bijgevolg gaan de kinderen over tot inkorting naar evenredigheid van een grootte van € 5.000,- elk of in totaal € 10.000,-. De kinderen zullen elk € 7.500,- verkrijgen en de stiefmoeder erft € 30.000,-. Elk van hen zal vrijgesteld worden van erfbelasting conform art. 32, lid 1, 4°, a en c SW 1956.

53. Bij aanwezigheid van stiefkinderen kan de erflater de wens hebben de stiefkinderen gelijk te behandelen met zijn/haar eigen kinderen. In Nederland is het erfrechtelijk ook mogelijk stiefkinderen en eigen kinderen gelijk te behandelen. De legitieme portie conform art. 4:64 NBW is echter niet van toepassing op stiefkinderen. De wetgever tracht met art. 4:91 NBW aan de wens van de erflater toe te komen. Dit artikel regelt de relatie tussen stiefkinderen en de legitimarissen voor zover makingen of schenkingen van de erflater aan stiefkinderen een inbreuk vormen op de legitieme portie van de legitimarissen. Deze legitieme portie kan slechts worden geschonden wanneer meer dan 2 stiefkinderen gelijk worden behandeld. Dit is omdat aan de legitieme portie het breukdeel $\frac{1}{2}$ gekoppeld wordt conform art. 4:64, lid 1 NBW.¹⁵⁶ Artikel 4:91 NBW bepaalt dat deze schenkingen en makingen niet kunnen worden ingekort, behalve voor zover de waarde van deze schenkingen en makingen aan de stiefkinderen hoger is dan twee maal hetgeen de legitieme portie van een kind van de erflater had belopen, indien de door de erflater bevoordeelde stiefkinderen diens eigen kinderen waren geweest. Dit noemt men de immuniteitsgrens. De erflater kan er echter wel voor opteren bij een gift aan een stiefkind te bepalen dat deze bepaling van art. 4:91 buiten toepassing blijft.¹⁵⁷

54. Vader Y kiest ervoor om stiefkinderen C, D, E en F¹⁵⁸ gelijk te behandelen met zijn eigen kinderen A en B. Ook de stiefmoeder wil hij niet benadelen waardoor hij zijn nalatenschap verdeeld in 7 bij testament. De vraag is echter of de legitieme portie van kinderen A en B geschonden wordt. Deze kinderen hebben

---

¹⁵⁶ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 135.

¹⁵⁷ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 114; M. KRANENBURG (ed.), "Titel 4: Uiterste willen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 149-150.

¹⁵⁸ Voor de uitwerking van deze casus worden er geacht meerdere stiefkinderen aanwezig te zijn in het samengesteld gezin.

een legitieme portie van $\frac{1}{6}$.¹⁵⁹ Volgens art. 4:91 NBW behouden de stiefkinderen altijd twee maal hetgeen de legitieme portie van een kind van de erflater had belopen, indien de door de erflater aldus bevoordeelde stiefkinderen diens eigen kinderen waren geweest. Indien het geval zou zijn geweest dat kinderen C, D, E en F eigen kinderen van vader Y waren, dan zou de legitieme portie van kinderen A en B $\frac{1}{14}$ ¹⁶⁰ bedragen. Het stiefkind mag bijgevolg ten minste 2 maal $\frac{1}{14}$ overhouden van de verkregen schenkingen of makingen, wat $\frac{1}{7}$ is. De stiefkinderen verkrijgen door deze gelijkschakeling tussen de kinderen elk $\frac{1}{7}$ van de nalatenschap, of samen $\frac{4}{7} \cdot \frac{3}{7}$ van de nalatenschap wordt verdeeld tussen de eigen kinderen A en B en stiefmoeder Z. Hierdoor verkrijgen zij ook elk $\frac{1}{7}$. Dankzij dit artikel wordt ieder kind gelijk behandeld.

55. Naast de legitieme portie, bestaat er in Boek 4 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek een reserve voor de ouders van de erflater ten belope van één vierde. Art. 4:11, lid 3 NBW bepaalt dat wanneer het erfdeel van een ouder wordt verminderd tot minder dan een kwart, het erfdeel verhoogd zal worden tot een kwart. Bijgevolg worden de erfdelen van de overige erfgenamen naar evenredigheid verminderd.¹⁶¹

2.4 Adoptie

2.4.1 Adoptie in België

56. Ingevolge de erfrechtelijke aanspraken, kunnen stiefkinderen van rechtswege niet erven van de stiefouder. Enige bevoordeling van het stiefkind via testament of een schenking (ut infra nr. 64 e.v.) wordt daarnaast ook beperkt door de reservataire aanspraken van de langstlevende echtgenoot en de eigen kinderen van de erflater (ut supra nr. 40-42 en 46). Wanneer de erflater de stiefkinderen een deel van de nalatenschap wil nalaten, zal hij/zij dan ook geconfronteerd worden met deze beperkingen op burgerrechtelijk vlak. Wil de erflater de eigen kinderen en stiefkinderen gelijk behandelen, zonder risico dat hieraan afbreuk wordt gedaan, dan rest hem/haar enkel nog de stiefouderadoptie. Dankzij de stiefouderadoptie is het mogelijk om stiefkinderen gelijk te behandelen met de eigen kinderen, zelfs wanneer de stiefouder meerdere eigen kinderen of stiefkinderen heeft. Het biedt de geadopteerde stiefkinderen namelijk een volwaardig erfrecht bij de stiefouder.¹⁶²

---

¹⁵⁹ $\frac{1}{6} = \frac{1}{2} * \frac{1}{3}$
¹⁶⁰ $\frac{1}{14} = \frac{1}{2} * \frac{1}{7}$

¹⁶¹ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 29-30.

¹⁶² G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 49-50.

57. Adopties zijn slechts gegrond op wettige redenen.¹⁶³ De adoptant of adoptanten moeten de leeftijd van 25 jaar bereikt hebben en ten minste 15 jaar ouder zijn dan de geadopteerde volgens art. 345 BW. Het tweede lid bepaalt daarenboven dat een minimumleeftijd van 18 jaar en een minimaal leeftijdsverschil van 10 jaar voldoende zijn voor de adoptie van een kind in de eerste graad of een kind van de echtgenoot of samenwonende, in casu kinderen A, B en C. In de casus heeft vader Y een leeftijd van 46 jaar en stiefmoeder Z een leeftijd van 39 jaar. Beiden komen dus in aanmerking om te adopteren indien de kinderen minstens 10 jaar jonger zijn. Voor de casus wordt er van uit gegaan dat aan deze voorwaarde voldaan is. Daarnaast is er voor kinderen die een leeftijd van 12 jaar hebben bereikt de mogelijkheid om al dan niet toe te stemmen met de adoptie.¹⁶⁴ Er wordt verondersteld dat kinderen A, B en C hierin toestemmen. Dankzij de stiefouderadoptie worden de kinderen volwaardige erfgenamen van de stiefouderadoptant. In de casus kan vader Y kind C adopteren en kan stiefmoeder Z kinderen A en B adopteren om de stiefkinderen gelijk te kunnen behandelen met de eigen kinderen.

58. Men kent in België twee adoptievormen, de gewone adoptie en de volle adoptie, terwijl men in Nederland slechts één statuut erkent (ut infra 61 e.v.).¹⁶⁵ Bij volle adoptie wordt aan het kind en zijn afstammelingen een statuut met dezelfde rechten en verplichtingen toegekend zoals het een kind zou zijn dat uit de adoptant of adoptanten was geboren. Het kind dat ten volle wordt geadopteerd, zal niet meer tot zijn oorspronkelijke familie behoren.¹⁶⁶ Wat indien één van de echtgenoten in nieuw samengestelde gezinnen de kinderen (het kind) van de echtgenoot ten volle adopteert? Zal dit kind dan ook niet meer tot de familie van de echtgenoot (de ouder van het kind) behoren? In nieuw samengestelde gezinnen is dit niet wenselijk. Het derde lid van het artikel 356-1 BW wijkt af van deze algemene regel¹⁶⁷. Indien kinderen van de echtgenoot van de adoptant worden geadopteerd door de adoptant, dan houden zij niet op te behoren tot de familie van de echtgenoot waarmee de adoptant gehuwd is. De adoptie heeft enerzijds als gevolg dat het ouderlijk gezag door de echtgenoot-ouder samen moet worden uitgeoefend met de stiefouderadoptant. De ten volle geadopteerde kinderen verkrijgen daarenboven hetzelfde wettelijk en reservatair erfdeel als de eigen kinderen van de stiefouderadoptant. De geadopteerde(n) zal (zullen) niet alleen erven van de stiefouderadoptant, maar ook van zijn/haar bloedverwanten. De geadopteerde behoudt het erfrecht in de nalatenschap van de ouder waarmee de stiefouderadoptant gehuwd is, maar dit geldt niet voor de rechten in de nalatenschap van de natuurlijke ouder waarmee de stiefouderadoptant niet gehuwd is. Indien de band met de biologische ouder, waarmee de stiefouder niet gehuwd is, niet verstoord is, zal volle adoptie niet aantrekkelijk zijn. Een ander gevolg van de adoptie is

---

¹⁶³ Art. 344-1 BW

¹⁶⁴ Art. 348-1, lid 1 BW

¹⁶⁵ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 49-50.

¹⁶⁶ Art. 356-1, leden 1 en 2 BW;

G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 54.

¹⁶⁷ Art. 356-1, leden 1 en 2 BW

dat de kinderen van de stiefouderadoptant de nalatenschap van deze adoptant zullen moeten delen met de geadopteerde(n).¹⁶⁸

59. In geval van gewone adoptie behouden de geadopteerde en zijn afstammelingen het erfrecht in de oorspronkelijke familie. Dit is onder meer ook ten aanzien van de biologische ouder waarmee de stiefouderadoptant niet gehuwd is. De geadopteerde kinderen verkrijgen daarenboven op de nalatenschap van de adoptant dezelfde rechten en verplichtingen als een kind of zijn afstammelingen daarop recht zouden hebben. In tegenstelling tot de volle adoptie is dit erfrecht beperkt. De geadopteerde(n) zal (zullen) niet kunnen erven van de bloedverwanten van de stiefouderadoptant, maar enkel van de adoptant zelf. Bijgevolg zal bij vooroverlijden van de stiefouderadoptant, de geadopteerde niet bij plaatsvervulling kunnen vererven.¹⁶⁹ In nieuw samengestelde gezinnen zal de gewone adoptie een betere oplossing zijn, voornamelijk wanneer de biologische ouder – waarmee de stiefouder niet gehuwd is – nog in leven is.

60. Stiefouderadoptie heeft op de tarieven van de erfbelasting en schenkbelasting geen enkele invloed. Geadopteerde stiefkinderen vallen conform art. 1.1.0.0.2, zesde lid, 5°, d VCF onder de tarieven rechte lijn. Maar ook niet-geadopteerde stiefkinderen vallen onder dit tarief volgens dit art. 1.1.0.0.2, zesde lid, 5°, b VCF (ut supra nr. 19).¹⁷⁰

2.4.2 Adoptie in Nederland

61. Adoptiekinderen hebben ook in Nederland evenveel recht op een erfenis als de eigen biologische kinderen.¹⁷¹ Adoptie geschiedt op verzoek van twee personen samen of op verzoek van een persoon alleen. Twee personen samen kunnen geen verzoek tot adoptie indienen indien zij geen huwelijk mogen aangaan krachtens art. 1:41 NBW¹⁷² of geen geregistreerd partnerschap mogen aangaan krachtens art. 1:80a, zesde lid NBW¹⁷³. Het verzoek door twee personen of door de adoptant, die de echtgenoot, geregistreerde partner of andere levensgezel van de ouder van het kind is, kan slechts worden gedaan

---

¹⁶⁸ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 55.

¹⁶⁹ Art. 353-15 BW;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 56;

G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 53.

¹⁷⁰ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 53-54.

¹⁷¹ E.M. VAN DEN EERENBEEMT (ed.), "Nalatenschap en botsende belangen" in G. VAN DEN BURGHT en F. SCHONEWILLE, *Het samengestelde gezin en de nalatenschap*, Apeldoorn, Maklu, 2014, p. 49.

¹⁷² Art. 1:41 NBW: Een huwelijk mag niet worden gesloten tussen hen die elkander, hetzij van nature hetzij familierechtelijk, bestaan in de opgaande en in de nederdalende lijn of als broeders, zusters of broeder en zuster.

¹⁷³ Art. 1:80a, zesde lid NBW: Op de nietigverklaring van een partnerschapsregistratie zijn van overeenkomstige toepassing de artikelen 69 tot en met 73, 74, 75 tot en met 77, eerste lid en tweede lid. Deze vermelde artikelen behoren onder afdeling 5 tot nietigverklaring van het huwelijk van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek.

indien zij tenminste drie aaneengesloten jaren, onmiddellijk voorafgaande aan de indiening van het verzoek, met elkaar hebben samengeleefd. Het verzoek tot adoptie kan enkel worden toegewezen indien de adoptie in het kennelijk belang van het kind is, op het tijdstip van verzoek tot adoptie vaststaat en voor de toekomst redelijkerwijs te voorzien is dat het kind niets meer van zijn ouder of ouders in de hoedanigheid van ouder te verwachten heeft. Daarnaast moeten aan de voorwaarden van art. 1:228 NBW voldaan zijn.¹⁷⁴

62. Een van de voorwaarden van art. 1:228 NBW is dat de adoptant of de adoptanten ten minste 18 jaar ouder moet(en) zijn dan het geadopteerde kind. De adoptant moet bijgevolg een minimale leeftijd van 18 jaar bereikt hebben.¹⁷⁵ Ook voor de moeder van het kind wordt een minimale leeftijd van 16 jaar voorop gesteld.¹⁷⁶ Daarnaast moet(en) de adoptant of adoptanten het kind gedurende ten minste een jaar hebben verzorgd en opgevoed.¹⁷⁷ De ouders van het geadopteerde kind hebben niet langer het gezag over het kind. Is dit wel nog het geval, dan is adoptie niet mogelijk. Deze voorwaarde geldt echter niet ingeval van stiefouderadoptie. Indien de echtgenoot, geregistreerde partner of andere levensgezel van de ouder van het kind adopteert, geldt dat deze ouder alleen of samen met de partner het gezag heeft.¹⁷⁸ Eenmaal het kind de leeftijd van 12 jaar bereikt heeft, kan het bezwaar indienen tegen de adoptie. Is het kind jonger dan 12 jaar en beschikt het volgens de rechter over voldoende onderscheidingsvermogen, dan kan dit kind bezwaar indienen tegen de adoptie.¹⁷⁹ Opnieuw wordt verondersteld dat vader Y en stiefmoeder Z voldoen aan de voorwaarden om tot adoptie van de kinderen over te gaan.

63. Zoals de volle adoptie in België, verleent adoptie in Nederland het stiefkind en zijn/haar afstammelingen een statuut met dezelfde rechten en verplichtingen op burgerrechtelijk en fiscaal gebied zoals het een eigen kind was van de adoptanten. De familierechtelijke betrekking tussen de geadopteerde, zijn/haar oorspronkelijke ouders en hun bloedverwanten houden op te bestaan. Ingeval van stiefouderadoptie blijft de familierechtelijke betrekking tussen de geadopteerde en zijn ouder en diens bloedverwanten bestaan indien de echtgenoot, geregistreerde partner of andere levensgezel van die ouder het kind adopteert. Beide partners oefenen bijgevolg gezamenlijk het gezag uit over het geadopteerde kind.¹⁸⁰ Het ten volle geadopteerde stiefkind, en de afstammelingen ervan, verkrijgen bijgevolg hetzelfde wettelijk erfrecht en dezelfde legitieme portie als een eigen kind van de adoptant-stiefouder. Daarenboven behoudt het stiefkind het erfrecht in de nalatenschap van de eigen ouder

---

¹⁷⁴ Art. 1:227 NBW

¹⁷⁵ Art. 1:228, lid 1, c NBW

¹⁷⁶ Art. 1:228, lid 1, e NBW

¹⁷⁷ Art. 1:228, lid 1, f NBW

¹⁷⁸ Art. 1:228, lid 1, g NBW

¹⁷⁹ Art. 1:228, lid 1, a NBW;

G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 50-52.

¹⁸⁰ Art. 1:229, lid 2 tot en met 4 NBW;

waarmee de stiefouder gehuwd is of geregistreerd mee samenwoont. Het stiefkind zal, net zoals in België, het erfrecht in de nalatenschap van de andere ouder verliezen waarmee de stiefouder niet gehuwd is of samenwoont.¹⁸¹

3 Giften

3.1 Giften in België

64. In België kunnen echtgenoten, wettelijk samenwonenden of feitelijk samenwonenden elkaar of de kinderen ten eerste begiftigen door middel van schenkingen en het testament.¹⁸² Ten tweede kunnen echtgenoten elkaar begiftigen aan de hand van een contractuele erfstelling in het huwelijkscontract (ut infra nr. 73-74)¹⁸³. De begiftiging via een contractuele erfstelling is slechts mogelijk wanneer echtgenoten gehuwd zijn. Als laatste kunnen echtgenoten aan de hand van huwelijksvoordelen (ut infra nr. 117 e.v.) elkaar zoveel mogelijk bevoordelen bij huwelijkscontract. Samenwonende partners hebben echter niet de mogelijkheid elkaar te bevoordelen aan de hand van huwelijksvoordelen (ut infra nr. 214 en 224) en/of contractuele erfstellingen. Echter wordt de onverdeeldheid tussen wettelijk samenwonenden bij overlijden van een van de wettelijk samenwonenden als een schenking aan de langstlevende partner beschouwd ten aanzien van de reservataire erfgenamen van de erflater wanneer de langstlevende partner een erfgenaam is van de eerst gestorven partner (ut infra nr. 212).¹⁸⁴

65. Zoals voorheen bepaald (ut supra nr. 39) kan de erflater het vermogen of een deel van het vermogen aan de langstlevende (stief)ouder schenken of legateren ten nadele van de eigen kinderen. Anderzijds kan de erflater het vermogen legateren of schenken aan de stiefkinderen ten nadele van de langstlevende ouder van de stiefkinderen, maar ook ten nadele van de eigen kinderen. Echter worden deze bevoordelingen beperkt door de reservataire aanspraken van de erfgenamen. Zij hebben een dwingend recht op een bepaald deel van de nalatenschap, het reservataire deel (ut supra nr. 40 - 42).¹⁸⁵ Bijgevolg kan de erflater enkel beschikken over het beschikbaar deel. Een voorwaarde is echter dat de reservataire erfgenamen de reserve moeten invoeren om zichzelf te beschermen tegen de giften die de erflater stelt.

---

¹⁸¹ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 54-55.

¹⁸² Art. 893 BW

¹⁸³ Indien echtgenoten een wijziging van de contractuele erfstelling in het huwelijkscontract willen doorvoeren, zal er een wijziging van het huwelijkscontract nodig zijn.

¹⁸⁴ Art. 1478, lid 3 BW

¹⁸⁵ E. BUYSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 34;

G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 12; R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 61.

Deze erfgenamen kunnen eventueel de inbreng¹⁸⁶ of inkorting¹⁸⁷ vorderen van de schenkingen aan de begiftigde(n). De grootte van het beschikbaar deel in het huidige erfrecht is afhankelijk van het aantal afstammelingen die tot de nalatenschap geroepen worden (ut supra nr. 41).¹⁸⁸ De erflater kan beschikken over de helft, een derde of een vierde van de nalatenschap en kan dit deel toekennen aan om het even wie.¹⁸⁹ In het nieuwe erfrecht omvat het beschikbaar deel de helft van de nalatenschap en zal het onafhankelijk zijn van het aantal afstammelingen (ut supra nr. 43).¹⁹⁰

66. Art. 843 BW bepaalt dat een gift aan een erfgenaam altijd wordt geacht een voorschot op zijn erfdeel te zijn en dus aan inbreng onderworpen is. De schenker kan de begiftigde evenwel vrijstellen van inbreng en dus beslissen dat de schenking buiten erfdeel is toegekend. Dit impliceert dat de schenker de bedoeling had een erfgenaam te bevoordelen.¹⁹¹ Schenkingen aan echtgenoten die buiten erfdeel zijn, worden steeds op het beschikbaar deel aangerekend wanneer reservataire erfgenamen zich op hun reserve beroepen. Overschrijden schenkingen van de schenker het beschikbaar deel, dan zijn deze dus vatbaar voor inbreng¹⁹² of inkorting, indien de schenking heeft geschied aan een niet-erfgenaam,¹⁹³ door de eigen kinderen van de erflater.¹⁹⁴ Indien de langstlevende echtgenoot goederen heeft verkregen in volle eigendom ten belope van het beschikbaar deel, behoudt hij/zij het vruchtgebruik van de overige nalatenschap.¹⁹⁵ Kinderen hebben bijgevolg een reserve in blote eigendom. De langstlevende echtgenoot behoudt dit recht op vruchtgebruik ongeacht hij/zij opkomt met gemeenschappelijke kinderen, dan wel met stiefkinderen. Opgemerkt moet worden dat wanneer de langstlevende echtgenoot in samenloop komt met (stief)kinderen, de mogelijkheid bestaat de omzetting van het vruchtgebruik te vorderen, met uitzondering van de eigen woning en de inboedel (ut supra nr. 26).¹⁹⁶

---

¹⁸⁶ Art. 843 - 869 BW; De inbreng is de verrichting die na overlijden van de schenker plaats kan vinden om de gelijkheid tussen wettelijke erfgenamen te herstellen, indien deze door ongelijke schenkingen zou zijn verbroken.

¹⁸⁷ Art. 920 tot en met art. 930 BW

¹⁸⁸ Art. 913 BW

¹⁸⁹ R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 62.

¹⁹⁰ Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer 2017*, nr. 54-2282/001, p. 72.

¹⁹¹ H. CASMAN, "Actualia schenkingen", *NJW 2011*, deel 2, afl. 249, p. 594.

¹⁹² Art. 843 BW

¹⁹³ Art. 920 BW;

Indien blijkt dat de reserve van de kinderen of hun voorbehouden erfdeel is aangetast, zullen deze reservataire erfgenamen overgaan tot inkorting.; H. CASMAN, "Actualia schenkingen", *NJW 2011*, deel 2, afl. 249, p. 595.

¹⁹⁴ H. CASMAN, "Actualia schenkingen", *NJW 2011*, deel 2, afl. 249, p. 594-595.

¹⁹⁵ Art. 1094, eerste lid BW

¹⁹⁶ Art. 745quater, §1 en §4 BW;

Art. 745quinquies BW;

De omzetting van het vruchtgebruik zal in het nieuwe erfrecht enkel mogelijk zijn tussen stiefkinderen en de langstlevende stiefouder.

67. Schenkingen tussen echtgenoten buiten huwelijkscontract zijn steeds ad nutum¹⁹⁷ herroepbaar, dit terwijl schenkingen van rechtswege niet herroepbaar zijn.¹⁹⁸ De echtgenoot heeft bijgevolg geen zekerheid over de definitieve verkrijging. Daarnaast kunnen echtgenoten geen wederzijdse schenking doen in één en dezelfde akte, behalve in het huwelijkscontract.¹⁹⁹ Indien een schenking bij het huwelijkscontract wordt bepaald, dan is deze schenking slechts herroepbaar mits onderling akkoord tussen de echtgenoten. Dit is namelijk een wijziging van het huwelijkscontract. Schenkingen tussen wettelijk en feitelijk samenwonenden moeten echter beperkt blijven tot het beschikbare deel. Blijft dit er niet toe beperkt, dan kunnen de reservataire erfgenamen inbreng of inkorting vragen. De schenking tussen de partners is onherroepelijk. Deze schenking kan slechts worden herroepen wegens het niet vervullen van voorwaarden of ondankbaarheid.²⁰⁰

68. Er zijn verschillende vormen van schenkingen: dit zijn onder andere een notariële schenking, een handgift²⁰¹ en een bankgift.²⁰² Een notariële schenking is een schenking die in België verplicht registreerbaar is.²⁰³ Een handgift of een bankgift zijn daarentegen niet verplicht registreerbaar. De registratie heeft als gevolg dat er een schenkbelasting wordt geheven. Echter kunnen niet geregistreerde schenkingen nog onderworpen worden aan een erfbelasting wanneer de erflater een schenking gedaan heeft binnen drie jaar voor zijn overlijden.²⁰⁴ De tarieven van de schenkbelasting worden bepaald in titel 2, hoofdstuk 8 van de Vlaamse Codex Fiscaliteit. De tarieven tussen stiefouders en stiefkinderen zijn, net zoals de erfbelasting, in rechte lijn.²⁰⁵ Wat verschilt met de erfbelasting is het tarief van de goederen. Onroerende goederen en roerende goederen zijn elk aan een ander tarief onderworpen. Roerende

---

¹⁹⁷ Dit wil zeggen dat de schenking op staande voet herroepbaar is, zonder opgave van enige reden; art. 1096 BW; H. CASMAN, "Actualia schenkingen", *NJW* 2011, deel 1, afl. 248, p. 561.

¹⁹⁸ Art. 894 BW;

Art. 1096 BW;

H. CASMAN, "Actualia schenkingen", *NJW* 2011, deel 1, afl. 248, p. 560-561.

¹⁹⁹ Art. 1097 BW;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 34-35;

R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 62.

²⁰⁰ Art. 953 BW;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 66-67 en 80-81.

²⁰¹ Een handgift is een schenking van hand tot hand van een lichamenlijk of onlicamenlijk roerend goed waarvan het recht in de titel is geïncorporeerd.

²⁰² E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 34;

H. CASMAN, "Actualia schenkingen", *NJW* 2011, deel 1, afl. 248, p. 561.

²⁰³ Art. 2.8.1.0.1 VCF;

H. CASMAN, "Actualia schenkingen", *NJW* 2011, deel 1, afl. 248, p. 558.

²⁰⁴ Art. 2.7.1.0.5 VCF

²⁰⁵ Art. 1.1.0.0.2, zesde lid, 5° VCF

goederen worden belast met een vlak tarief²⁰⁶, terwijl onroerende goederen progressief²⁰⁷ belast worden. Schenkingsrechten worden daarnaast berekend per schenker en per begiftigde.²⁰⁸

69. Wanneer de erflater aan de langstlevende echtgenoot, de langstlevende samenwonende partner of de (stief)kinderen onroerende goederen wilt schenken, moet hij/zij rekening houden met het progressievoorbehoud van art. 2.8.3.0.3, §1 VCF. Dit artikel bepaalt dat indien er eerdere schenkingen van onroerende goederen bestaan tussen dezelfde partijen, de belastbare grondslag van de eerdere schenkingen gevoegd wordt bij de belastbare grondslag van de nieuwe schenking om de schenkbelasting te bepalen die van toepassing is. Deze onroerende schenkingen dienen vastgesteld te zijn door akten die dateren van minder dan drie jaar voor de datum van de nieuwe schenking van onroerende goederen en dienen voor die datum geregistreerd te zijn of verplicht registreerbaar geworden te zijn. Dit artikel impliceert een opduweffect van de onroerende schenkingen met als gevolg dat de onroerende schenking aan een hoger tarief belast zal worden conform art. 2.8.4.1.1, §1 VCF. Het is met andere woorden aan te raden aan de schenker om na iedere schenking van een onroerend goed, of een deel ervan, drie jaar te wachten alvorens een nieuwe schenking te doen.

70. Een voorbeeld ter bevoordeling van de langstlevende echtgenoot, partner of eigen kinderen in het samengestelde gezin is de schenking onder voorbehoud van vruchtgebruik.²⁰⁹ Deze schenking van roerende en/of onroerende goederen met voorbehoud van vruchtgebruik, impliceert dat de schenker zelf het vruchtgebruik behoudt en dus het recht van gebruik, genot en beheersrecht over de goederen heeft. De begiftigde langstlevende echtgenoot, partner of kinderen, verkrijgen slechts de blote eigendom. De begiftigde is bijgevolg eigenaar van de geschonken goederen. Zij kunnen enkel beschikken over de goederen ten belope van de blote eigendom. Indien de begiftigde de goederen bijvoorbeeld in volle eigendom wilt verkopen, zal hij/zij toestemming van de schenker nodig hebben. Fiscaal zal de schenkbelasting geheven worden op de volle eigendom van de goederen.²¹⁰ Bij overlijden van de schenker zal het vruchtgebruik aanwassen bij de blote eigendom zonder erfbelasting of schenkingsrechten verschuldigd te zijn.

71. Ten tweede kan de ene echtgenoot (partner) de andere echtgenoot (partner) begunstigen via een testament. Een testament heeft uitwerking op ogenblik van overlijden. Dit heeft als gevolg dat erfbelasting van toepassing is op de vererving van de legataris. Er zijn echter beperkingen verbonden aan testamenten: enerzijds zijn zij eenzijdig en steeds herroepbaar en anderzijds geldt de beperking van het beschikbaar deel. De erflater kan slechts het beschikbaar deel legateren aan de langstlevende echtgenoot,

---

²⁰⁶ Art. 2.8.4.1.1, §2 VCF

²⁰⁷ Art. 2.8.4.1.1, §1 VCF

²⁰⁸ H. CASMAN, "Actualia schenkingen", *NJW* 2011, deel 1, afl. 248, p. 558.

²⁰⁹ Art. 949 en art. 950 BW

²¹⁰ Art. 2.8.3.0.1, §2, 5° VCF

langstlevende wettelijk of feitelijk samenwonende. Indien het beschikbaar deel overschreden wordt, kunnen de kinderen de inkorting vragen. De langstlevende echtgenoot heeft wel het recht op minimaal het vruchtgebruik van de nalatenschap. De echtgenoot kan anderzijds aan de langstlevende het recht toekennen om zijn legaat te vullen met goederen naar keuze. In geval van overschrijding van het beschikbaar deel, zal de langstlevende door dit keuzerecht ook mogen kiezen welke goederen ingekort mogen worden.²¹¹ In het nieuwe erfrecht zal er echter meer ruimte zijn om de nalatenschap te verdelen aangezien het beschikbaar deel zal uitbreiden tot de helft van de nalatenschap.²¹²

72. Het erfrecht van een wettelijk samenwonende partner is echter beperkt (ut supra nr. 21) waardoor een testament noodzakelijk is indien de partners elkaar willen bevoordelen. Zo kan bijvoorbeeld het vruchtgebruik van de nalatenschap worden toegekend aan de langstlevende partner. Hierdoor zal deze langstlevende partner tijdens het leven ten volle kunnen genieten van de goederen. Weliswaar wordt deze bevoordeling opnieuw beperkt tot het beschikbare deel bij aanwezigheid van kinderen. Zijn er geen kinderen, dan kan de langstlevende wettelijk samenwonende de volledige nalatenschap in volle eigendom vererven. Echter kunnen de ascendenten hun reserve niet inroepen ten aanzien van giften aan de langstlevende partner. Dit kunnen ascendenten wel indien er een bevoordeling is van de feitelijk samenwonende partner.²¹³ Bij testament kan ook het vruchtgebruik worden toegekend aan de langstlevende feitelijk samenwonende partner. Ook deze partner zal tijdens het leven van de goederen kunnen genieten. Echter moet er rekening worden gehouden met de reservataire erfgenamen.²¹⁴

73. Een laatste mogelijkheid om de echtgenoot te begiftigen is door middel van een contractuele erfstelling. De contractuele erfstelling wordt in het Burgerlijk Wetboek bepaald in art. 1093, eerste lid en luidt als volgt: *“De schenking van toekomstige goederen of van tegenwoordige en toekomstige goederen, tussen echtgenoten bij huwelijkscontract gedaan, hetzij door een van beiden, hetzij wederkerig, is onderworpen aan de regels in het vorige hoofdstuk bepaald met betrekking tot zodanige schenkingen die*

---

²¹¹ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 35-36.

²¹² *Erfenisgids: het nieuwe erfrecht in 30 vragen & antwoorden*, Netto-De Tijd, maart 2017, p. 21; Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer* 2017, nr. 54-2282/001, p. 72.

²¹³ Art. 915, tweede lid BW;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 64;

In het nieuwe erfrecht zal de reserve van de ouders echter worden opgeheven. Bijgevolg zullen giften aan de langstlevende feitelijk samenwonende niet meer kunnen worden teruggeroepen door de reserve van de ouders van de erflater; *Erfenisgids: het nieuwe erfrecht in 30 vragen & antwoorden*, Netto-De Tijd, maart 2017, p. 14-15;

Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer* 2017, nr. 54-2282/001, p. 77-79.

²¹⁴ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 88-89.

hun door derden gedaan worden; behalve dat deze schenking niet overgaat op de kinderen uit het huwelijk geboren, ingeval de begiftigde echtgenoot overlijdt voor de echtgenoot die de schenking gedaan heeft.”

74. Een contractuele erfstelling is een overeenkomst waarbij een persoon beschikt over het geheel of een deel van zijn nalatenschap, inclusief de eigen goederen van de overledene, voor de tijd dat hij niet meer in leven zal zijn. De contractuele erfstelling is een wettelijk erkende uitzondering op het verbod van overeenkomsten over nog niet opgevallen nalatenschappen conform art. 1130, tweede lid BW.²¹⁵ Ook in het nieuwe erfrecht zal dit als een aanvaarde punctuele erfovereenkomst worden beschouwd.²¹⁶ Het is een rechtsfiguur dat zich situeert tussen de schenking (overeenkomst) en het testament (beschikking over de nalatenschap). Op grond van een contractuele erfstelling kunnen echtgenoten overeenkomen dat de eerst stervende echtgenoot zijn gehele nalatenschap of een deel ervan (meestal het grootste beschikbare deel) aan de mede-echtgenoot vermaakt. Een contractuele erfstelling is dus een schenking van goederen die de echtgenoot bij overlijden zal nalaten en dat pas uitwerking krijgt bij overlijden van de echtgenoot. Deze erfstelling zal bijgevolg door de erfplater op de reserve of het beschikbaar deel moeten worden aangerekend. Echter is deze erfstelling niet mogelijk bij samenwonenden aangezien dit een beding over een nog niet opgevallen nalatenschap zou zijn conform art. 1130, tweede lid BW.²¹⁷

75. Echtgenoten of samenwonenden kunnen de erfrechtelijke aanspraken niet alleen maximaliseren, maar ook minimaliseren.²¹⁸ Vooreerst kunnen wettelijk samenwonenden onterfd worden. Deze hebben namelijk geen reservatair erfrecht (ut supra nr. 46). Het louter opmaken van een testament ten voordele van de stiefkinderen maakt deze onterving bijgevolg mogelijk. De langstlevende partner erft hierdoor niets, terwijl de stiefkinderen de volledige nalatenschap vererven.²¹⁹ Ten tweede erven feitelijk samenwonenden daarentegen van rechtswege niets. De kinderen zullen dus de gehele nalatenschap in volle eigendom vererven. Als laatste is onterving beperkt mogelijk voor echtgenoten aangezien deze

---

²¹⁵ Overeenkomsten over nog niet opgevallen nalatenschappen zijn verboden volgens art. 1130, tweede lid BW. Een contractuele erfstelling is echter een uitzondering op de regel. Uitgebreide info hierover in N. VAN HIMME, "Het verbod van erfovereenkomsten – Qua vadimus? – Rechtsvergelijkende studie over de toekomst van het verbod en mogelijke oplossingen voor het Belgisch erfrecht", *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 9, p. 275-277; E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 34-35.

²¹⁶ Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St.* Kamer 2017, nr. 54-2282/001, p. 22.

²¹⁷ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 67;

Er moet echter een onderscheid worden gemaakt tussen contractuele erfstellingen bedongen in het huwelijkscontract en buiten het huwelijkscontract. Een contractuele erfstelling in een huwelijkscontract kan niet ongedaan gemaakt worden zonder toestemming van de andere echtgenoot. Dit impliceert een wijziging van het huwelijkscontract. Een contractuele erfstelling buiten het huwelijkscontract wordt bij afzonderlijke notariële akte gemaakt en kan wel eenzijdig worden herroepen.: E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 33.

²¹⁸ Ook de vermogensrechtelijke aanspraken kunnen geminimaliseerd worden, hierover meer onder de randnummers 166 e.v.

²¹⁹ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 72.

reservataire erfgenamen zijn (ut supra nr. 46). De langstlevende echtgenoot kan uitgesloten worden van alle erfrechten waarbij hij niets zal erven van de eerst stervende echtgenoot. Het vruchtgebruik op de gezinswoning en het huisraad zijn echter een uitzondering: de langstlevende zal altijd aanspraak kunnen maken op de concrete reserve. Echtgenoten kunnen elkaar bijgevolg tot minimaal de concrete reserve herleiden, verdere onterving is niet mogelijk.²²⁰ Anderzijds heeft de langstlevende echtgenoot het recht om omzetting van het vruchtgebruik te vragen (ut supra nr. 26).²²¹ Het vetorecht²²² echter kan de langstlevende echtgenoot niet ontnomen worden.²²³

76. Aan de hand van enerzijds een testament kunnen de erfaanspraken van de langstlevende echtgenoot beperkt worden om de kinderen te kunnen bevoordelen. Het testament is een eenzijdige akte en kan buiten weet van de echtgenoot worden opgesteld. De onterving van de langstlevende echtgenoot beperkt zich tot de abstracte reserve, met als minimum de concrete reserve. De abstracte reserve kan niet worden uitgeschakeld. Anderzijds kunnen echtgenoten de erfaanspraken minimaliseren aan de hand van een Valkeniersclausule (ut infra nr. 167-168). In tegenstelling tot een testament vereist deze clausule een wederzijds akkoord van de echtgenoten. Een voordeel ten opzichte van het testament is dat de abstracte reserve kan worden uitgeschakeld waardoor de langstlevende echtgenoot enkel de concrete reserve zal vererven.²²⁴

77. De eerst stervende echtgenoot kan ook schenkingen doen aan zijn/haar kinderen ten nadele van de langstlevende echtgenoot. Echter is dit ook beperkt aangezien de langstlevende echtgenoot de erfrechtelijke aanspraken kan invoeren indien hij/zij benadeeld zou worden. Langstlevende echtgenoten kunnen bijgevolg het recht tot inbreng invoeren van de schenkingen aan de kinderen. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de kinderen de volle eigendom verkregen hebben over een bepaald goed en de langstlevende de inbreng invordert ten belope van het vruchtgebruik. De inbreng kan niet worden ingeroepen wanneer de schenker de begiftigde vrijstelt van inbreng. Het kind kan zich verlossen van het inbrengrecht door aan de langstlevende stiefouder een rente uit te betalen conform art. 858bis BW.²²⁵ Een schenking heeft als voordeel dat het fiscaal goedkoper is dan deze goederen te laten vererven.²²⁶

---

²²⁰ Echtgenoten kunnen bijvoorbeeld overeenkomen dat de langstlevende echtgenoot geen aanspraak maakt op de abstracte reserve, dat de reserve beperkt wordt tot een kleiner deel van de nalatenschap, dat de langstlevende geen recht om inkorting of recht van inbreng kan eisen, dat de langstlevende echtgenoot enkel de reserve mag invoeren tegen gemeenschappelijke kinderen en niet tegen stiefkinderen, enz.

²²¹ Art. 745quinquies BW

²²² Art. 745quinquies, §2, tweede lid BW

²²³ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 47-49;

R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 68-69.

²²⁴ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 53.

²²⁵ H. CASMAN, "Actualia schenkingen", *NJW* 2011, deel 2, afl. 249, p. 594-596.

²²⁶ H. CASMAN, "Actualia schenkingen", *NJW* 2011, deel 1, afl. 248, p. 558;

78. In nieuw samengestelde gezinnen is het echter ook gewenst door de echtgenoten of samenwonenden om de stiefkinderen iets na te laten indien er een goede verstandhouding is tussen beide. De stiefouder kan het stiefkind bevoordelen op een directe en indirecte manier. Via de indirecte methode kan de stiefouder deze bevoordeling van de stiefkinderen enerzijds verwezenlijken aan de hand van giften aan de langstlevende echtgenoot of samenwonende partner (de ouder van de stiefkinderen) en anderzijds aan de hand van huwelijksvoordelen in geval van een huwelijk (ut infra nr. 117 e.v.). De stiefouder zorgt namelijk voor een uitgestelde bevoordeling van de stiefkinderen door het vermogen in eerste instantie te laten toekomen aan de langstlevende echtgenoot of partner. Bij overlijden van de ouder van de stiefkinderen (de langstlevende echtgenoot of partner) zullen de stiefkinderen via diens nalatenschap het vermogen van de stiefouder, of een deel ervan, erven.²²⁷

79. De bevoordeling van de stiefkinderen op de directe manier kan enerzijds via schenkingen tijdens het leven, anderzijds via het testament dat uitwerking krijgt na het overlijden. Aangezien het stiefkind geen wettelijke erfgenaam is van de stiefouder, zal burgerrechtelijk rekening moeten worden gehouden met het beschikbare deel.²²⁸ Andere erfgenamen van de stiefouder kunnen namelijk inkorting vorderen van de schenkingen en legaten. Deze inkorting zal slechts geschieden na het opvallen van de nalatenschap. Dit heeft tot gevolg dat de stiefkinderen tijdens het leven van de stiefouder ten volle van de schenkingen kunnen genieten. De stiefouder zal het beschikbare deel ten volle moeten legateren aan de stiefkinderen om enige gelijke behandeling met de eigen kinderen te kunnen verkrijgen. Wanneer de stiefouder echter meerdere stiefkinderen heeft, is het onmogelijk om alle kinderen helemaal gelijk te behandelen. Een volledig gelijke behandeling is slechts mogelijk wanneer in het samengestelde gezin één stiefkind aanwezig is.²²⁹ Deze schenkingen en legaten van stiefouders aan stiefkinderen worden daarentegen fiscaal gelijkgesteld met verkrijgingen in rechte lijn, waardoor stiefkinderen erfbelasting verschuldigd zijn aan de hand van de laagste tarieven.²³⁰

H. CASMAN, "Actualia schenkingen", *NJW* 2011, deel 2, afl. 249, p. 596.

²²⁷ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 9;
R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 77.

²²⁸ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 18;
R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 75-76;

De beperking van het beschikbaar deel zal onder het nieuwe erfrecht minder groot zijn. Het beschikbaar deel wordt namelijk herleid tot de helft van de nalatenschap waardoor er meer ruimte is de stiefkinderen een deel van de nalatenschap na te laten.

²²⁹ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 21-22;
R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 77.

²³⁰ Art. 1.1.0.0.2, zesde lid, 5°, b VCF;

G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 24-25, p. 28-29;

R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 76.

80. Indien men absolute zekerheid wil dat eigen kinderen en stiefkinderen gelijk worden behandeld, zonder risico dat hieraan afbreuk wordt gedaan, dan staat slechts één oplossing open: de stiefouderadoptie. Dankzij de stiefouderadoptie is het mogelijk om stiefkinderen gelijk te behandelen met de eigen kinderen, zelfs wanneer de stiefouder meerdere eigen kinderen heeft. Het biedt de geadopteerde stiefkinderen namelijk een volwaardig erfrecht bij de stiefouder (ut supra nr. 56-60).²³¹

81. Wanneer de vader of moeder, waarmee de stiefouder niet gehuwd is, nog in leven is, ligt stiefouderadoptie gevoelig zoals hiervoor gebleken (ut supra nr. 58-59). Men wil bijvoorbeeld de goede verstandhouding tussen de kinderen en de oorspronkelijke natuurlijke ouder niet verstoren. Een oplossing zou zijn dat het niet vereist is de kinderen te adopteren om ze gelijk te kunnen behandelen met de eigen kinderen of om ze erfgerechtigd te maken.²³² Hierover werd echter een wetsvoorstel ingediend om het mogelijk te kunnen maken het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen in het testament van de erflater. In dat geval wordt de reserve van de reservataire erfgenamen berekend alsof het bevoordeelde kind een eigen kind van de erflater was geweest. De afstammelingen van het stiefkind zullen daarenboven ook bij plaatsvervulling worden geroepen bij vooroverlijden van het stiefkind.²³³ Toekenning van een deel van de nalatenschap via een legaat wordt in het huidig erfrecht echter beperkt door de erfrechtelijke reserve. Indien men de kinderen en stiefkinderen gelijk wil behandelen, zal het volledig beschikbaar deel aan het stiefkind moeten worden gelegateerd. Wanneer er meerdere stiefkinderen zijn, zal het bijgevolg onmogelijk zijn elk van de kinderen evenveel te geven conform art. 913 BW (ut supra nr. 41). Daarnaast is er ook nog het risico van inkorting wanneer het beschikbaar deel overschreden wordt. Het wetsvoorstel wil een oplossing bieden om stiefkinderen een volwaardig erfrecht te geven zoals de eigen kinderen van de stiefouder, maar slechts wanneer de stiefouder hiertoe besloten heeft. In Nederland heeft men dit probleem reeds willen verhelpen (ut supra nr. 15).²³⁴ In het Belgische wetsvoorstel zou men een hoofdstuk X willen invoegen in het BW waarin wordt bepaald dat een stiefouder zijn stiefkind bij uiterste wilsbeschikking kan laten erven als een eigen kind. Door de invloed van deze wilsbeschikking op de berekening van de reserve van de afstammelingen van de erflater, zal minder snel kunnen worden

---

²³¹ G. DEGEEST, “De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder”, TEP 2016, afl. 1, p. 49-50.

²³² E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 56.

²³³ Wetsvoorstel (A. BORGINON en M. Taelman) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl.St.* Kamer 2005, nr. 51-1853/001, p. 1; Wetsvoorstel (M. Taelman) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl. St.* Senaat BZ 2 september 2010, nr. 53-0039/001, p.1; Deze wetsvoorstellen zijn echter vervallen in de Kamer, dan wel in de Senaat.

²³⁴ G. DEGEEST, “De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder”, TEP 2016, afl. 1, p. 20-22; Wetsvoorstel (A. BORGINON en M. Taelman) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl.St.* Kamer 2005, nr. 51-1853/001, p. 4; Wetsvoorstel (M. Taelman) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl. St.* Senaat BZ 2 september 2010, nr. 53-0039/001, p. 2.

ingekort op testamentaire beschikkingen.²³⁵ Later zijn er nog wetsvoorstellen tot hervorming van het erfrecht gekomen waarbij de omvang van het beschikbaar gedeelte één van de aandachtspunten was.²³⁶

82. Wanneer het wetsvoorstel tot benoeming van het stiefkind als erfgenaam van kracht zou zijn gegaan, zou dit voor de casus als volgt uitwerking gehad hebben: wanneer vader Y sterft, laat hij de eigen kinderen A en B na en het stiefkind C. Vader Y bepaalt in zijn testament dat het stiefkind erft als een eigen kind. Onder het huidig recht bedraagt de reserve $\frac{2}{3}$ voor de kinderen A en B. Bij toepassing van dit wetsvoorstel zou de reserve van ieder kind $\frac{1}{4}$ bedragen aangezien stiefkind C ook als een reservataire afstammeling wordt beschouwd. Dankzij dit wetsvoorstel zou stiefkind C $\frac{1}{4}$ erven, terwijl in het huidig erfrecht het stiefkind van rechtswege niets erft. Het beschikbaar deel kan onder de drie kinderen gelijk verdeeld worden, maar kan ook aan een derde worden gelegateerd.

83. Op 25 januari 2017 werd daarnaast een wetsvoorstel ingediend in de Kamer van Volksvertegenwoordigers ter herziening en versoepeling van het huidige erfrecht. Dit wetsvoorstel zou volgens De Tijd in werking treden vanaf 1 januari 2019 (ut supra nr. 6).²³⁷ In het voorstel wordt de reserve van de kinderen herleid tot de helft van de nalatenschap, ongeacht het aantal kinderen (ut supra nr. 43). Dit betekent dat het beschikbaar deel ook de helft van de nalatenschap zal bedragen en bijgevolg vrij kan besloten worden aan wie deze helft wordt toebedeeld. In nieuw samengestelde gezinnen kan de erflater deze helft aan de stiefkinderen nalaten ter gelijke behandeling van de eigen kinderen en stiefkinderen. Onder dit nieuw erfrecht is er bijgevolg meer ruimte om de eigen kinderen en de stiefkinderen gelijk te laten erven. Een andere mogelijkheid ter gelijke behandeling is het sluiten van een globale erfovereenkomst door de erflater met zijn erfgenamen in nederdalende lijn, maar ook met de kinderen van de echtgenoot of wettelijk samenwonende.²³⁸ Men noemt deze globale erfovereenkomst het *familiepact*. Door ondertekening van deze overeenkomst, verbinden de kinderen er zich toe om de afspraken van het pact niet te zullen aanvechten bij overlijden van de ouder(s). Zelfs niet wanneer deze overeenkomst de reserve zou aantasten. Zij zien bijgevolg af van de vordering tot inkorting en de

---

²³⁵ Wetsvoorstel (A. BORGINON en M. TAELEMAN) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl. St.* Kamer 2005, nr. 51-1853/001, p. 6-8;

Wetsvoorstel (M. TAELEMAN) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl. St.* Senaat BZ 2 september 2010, nr. 53-0039/001, 5-7.

²³⁶ Wetsvoorstel (M. TAELEMAN e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het erfrecht, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 53-2207/001.

²³⁷ Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St.* Kamer 2017, nr. 54-2282/001.

²³⁸ De regeling in verband met het verbod van overeenkomsten over nog niet opgevallen nalatenschappen zal echter versoepeld worden in het nieuwe erfrecht.;

Deze mogelijkheid tot het sluiten van een erfovereenkomst zal echter niet van toepassing kunnen zijn met de feitelijk samenwonende partner.

vordering tot inbreng ten opzichte van de giften bedoeld in de overeenkomst. Een voorwaarde is echter dat de overeenkomst evenwichtig moet zijn. Is dit niet het geval, dan zal de overeenkomst nietig worden verklaard. Dit evenwicht houdt in dat iedere erfgenaam tevreden moet zijn met hetgeen hij zal vererven en zich bijgevolg niet benadeeld mag voelen. Om met dit evenwicht rekening te houden, zal rekening worden gehouden met schenkingen uit het verleden aan de kinderen door de ouders, met schenkingen aan de kinderen door de ouders in de erfovereenkomst zelf, met de voordelen die de kinderen genieten dankzij hun ouders en de persoonlijke situatie van de kinderen.²³⁹

84. Een mogelijke oplossing ter bescherming van zowel de langstlevende echtgenoot of samenwonende partner als de eigen kinderen bij overlijden van de echtgenoot, is de fideïcommis de residuo²⁴⁰. Een echtgenoot of samenwonende kan het beschikbaar deel in volle eigendom toekennen aan de langstlevende echtgenoot of partner via een schenking (restschenking) of een testament (restlegaat) waaraan fideïcommis de residuo wordt gekoppeld.²⁴¹ Een restlegaat of restschenking is de beschikking waarbij de erflater het geheel of een deel van zijn goederen bij testament, schenking of contractuele erfstelling vermaakt aan een eerste legataris, de bezwaarde of eerste begunstigde, onder het beding om wat overblijft van dit legaat of deze schenking bij het overlijden van de eerste legataris, toe te bedelen aan een andere reeds aangewezen persoon, de tweede begunstigde. De eerste begunstigde is in dit geval de langstlevende echtgenoot of langstlevende partner, in casu stiefmoeder Z. De tweede begunstigde zijn de (stief)kinderen, in casu kinderen A en B. De langstlevende echtgenoot of partner heeft geen bewaringsplicht, dit betekent dat hij/zij ten bezwarende titel mag beschikken over de goederen, maar niet bij een schenking of testament. Wanneer de eerste begunstigde de goederen ten bezwarende titel vervreemdt, komt het verkregen geld in de plaats van het goed terecht in het vermogen van het restlegaat of de restschenking door zakelijke subrogatie. De tweede begunstigde kan bijgevolg later aanspraak maken op het geld. Het is echter gewenst deze toepassing van zaaksvervanging op te nemen in het testament.²⁴² Daarnaast is het aan te raden aan de (stief)ouder in het testament, de contractuele erfstelling of bij de schenking te bepalen dat de langstlevende de goederen die hij/zij verkregen heeft dankzij het restlegaat of de restschenking niet mag wegschenken of legateren aan iemand anders opdat de tweede begunstigde nog aanspraak zal kunnen maken op de rest van het restlegaat of de restschenking.²⁴³

---

²³⁹ *Erfenisgids: het nieuwe erfrecht in 30 vragen & antwoorden*, Netto-De Tijd, maart 2017, p. 20, 41, 46 en 54; Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St.* Kamer 2017, nr. 54-2282/001, p. 21-25.

²⁴⁰ Dit legaat is een testamentsvorm.

²⁴¹ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 54 en 73.

²⁴² W. PINTENS en J. DU MONGH, *Familiaal Vermogensbeheer*, Antwerpen, Intersentia, 2004, p. 128.

²⁴³ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 54 en 73.

85. Op vlak van erfbelasting, wordt bij overlijden van de eerst stervende echtgenoot of partner het restlegaat of de restschenking volledig belast in hoofde van de langstlevende echtgenoot of partner, eerste begunstigde, aan het tarief dat volgens de verwantschapsband met de eerst stervende van toepassing is. Voor de langstlevende echtgenoot of partner heeft dit tot gevolg dat het tarief rechte lijn²⁴⁴ van toepassing zal zijn bij overlijden van de echtgenoot of partner (ut supra nr. 22). Bij schenking van roerende goederen is het echter niet verplicht schenkbelasting te voldoen. Echter moet men wel opletten voor de fictiebepaling van art. 2.7.1.0.5 VCF. Deze fictiebepaling belast schenkingen gedaan binnen drie jaar voor het overlijden van de schenker. Bij overlijden van de eerste begunstigde, langstlevende echtgenoot of partner, is opnieuw erfbelasting verschuldigd over de rest van het legaat of de schenking door de tweede begunstigde, in casu kinderen A en B. Het tarief wordt echter niet bepaald tussen de overledene en de tweede begunstigde, maar tussen de eerst gestorven echtgenoot of partner en de tweede begunstigde. De kinderen A en B worden bijgevolg belast volgens het tarief rechte lijn²⁴⁵ dat van toepassing is tussen de kinderen en hun vader Y, die het restlegaat of de restschenking heeft nagelaten. De belasting wordt geheven op de waarde van de goederen bij overlijden van de langstlevende echtgenoot of partner, maar aan het tarief dat van toepassing was op het ogenblik van overlijden van de eerst stervende.²⁴⁶

86. Het nut of het voordeel van een restlegaat of een restschenking is dat de goederen niet zullen geërfd worden door schoonfamilie. Wanneer vader Y sterft en de goederen geërfd worden door of geschonken worden aan de langstlevende echtgenoot of partner, zonder een restlegaat of restschenking aan de vererving te koppelen, zullen de goederen bij overlijden van de langstlevende stiefmoeder vererfd worden door kind C en de eventuele andere erfgenamen²⁴⁷. Bijgevolg lopen kinderen A en B de goederen van hun vader mis. Het restlegaat of de restschenking voorkomen dit nadeel. Dankzij het restlegaat en de restschenking zullen de goederen die vererfd of verkregen worden door stiefmoeder Z, altijd toekomen aan de kinderen A en B.

---

²⁴⁴ Art. 2.7.4.1.1, §1 en §2 VCF;

Art. 2.8.4.1.1 §1 en §2 VCF

²⁴⁵ Art. 2.7.4.1.1 en 2.8.4.1.1 VCF

²⁴⁶ Art. 2.7.4.1.4, lid 1 VCF;

W. PINTENS en J. DU MONGH, *Familiaal Vermogensbeheer*, Antwerpen, Intersentia, 2004, p. 130 en 132.

²⁴⁷ Het kan bijvoorbeeld zijn dat de stiefmoeder opnieuw in het huwelijk zal treden waardoor de goederen van vader Y naar vreemden zullen overgaan.

3.2 Giften in Nederland

87. In Nederland kan men enerzijds via uiterste wilsbeschikking en anderzijds via giften het stiefkind of de langstlevende partner begiften. Echter kan de erflater via uiterste wilsbeschikking ook bepalen wie zijn erfgenamen zijn. Zo kan de erflater bepalen dat enkel de langstlevende partner erfgenaam is, waardoor de kinderen worden onterfd. Dit geldt ook omgekeerd. Een uiterste wilsbeschikking is een eenzijdige rechtshandeling, waarbij een erflater een beschikking maakt, die eerst werkt na zijn overlijden en die in Boek 4 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek is geregeld²⁴⁸ of in de wet als zodanig wordt aangemerkt. De erflater kan een uiterste wilsbeschikking, net zoals in België, eenzijdig herroepen.²⁴⁹ Een uiterste wilsbeschikking is niet noodzakelijk een rechtshandeling ten aanzien van goederen. Deze kan bijvoorbeeld ook een verplichting of een last opleggen. De uiterste wilsbeschikking wordt uitgedrukt in een testament.²⁵⁰

88. Zoals voorheen bepaald (ut supra nr. 15) kan een stiefkind als erfgenaam betrokken worden in de nalatenschap aan de hand van art. 4:27 NBW. Dit kan enkel bij uiterste wil door de erflater bepaald worden in een testament. Dit heeft als gevolg dat ook het erfdeel van de eigen kinderen kleiner zal worden.²⁵¹ Wanneer beide partners in het testament bepaald hebben dat de kinderen van de partner als erfgenaam zullen worden erkend, worden zowel de stiefkinderen als de eigen kinderen van elke partner beschermd. Echter is een testament herroepbaar en kan de langstlevende stiefouder na overlijden van de eerst stervende partner zijn/haar testament herroepen en de kinderen van de eerst stervende niet meer als erfgenaam erkennen. Bijgevolg zullen deze stiefkinderen niet meer kunnen erven van de stiefouder. Dit kan worden voorkomen door een voorwaardelijke making in het testament op te nemen. Dit houdt in dat de stiefkinderen enkel aanspraak kunnen maken op de erfenis wanneer de eigen kinderen voor een gelijk deel aanspraak kunnen maken in de nalatenschap van de stiefouder.²⁵²

89. Bij testament kan de erflater afwijken van de wettelijke verdeling door bijvoorbeeld de nalatenschap in vruchtgebruik toe te kennen aan de langstlevende echtgenoot of geregistreerde partner. Bij de wettelijke verdeling verkrijgt de langstlevende echtgenoot of partner namelijk de volle eigendom over de nalatenschap met als risico dat deze nalatenschap zal overgaan naar de stieffamilie indien de langstlevende hertrouwt of in geregistreerd partnerschap treedt. Het vruchtgebruik geeft meer zekerheid

---

²⁴⁸ Deze uiterste wilsbeschikkingen zijn terug te vinden in Boek 4 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek onder titel 5.

²⁴⁹ Art. 4:42 NBW;

M. KRANENBURG (ed.), "Titel 4: Uiterste willen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 91-93.

²⁵⁰ Art. 4:94 NBW;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 75.

²⁵¹ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 40-41.

²⁵² P.A. VAN ONZENOORT (ed.), "Patchwork-families in de Nederlandse private cliëntpraktijk" in G. VAN DEN BURGHT en F. SCHONEWILLE, *Het samengestelde gezin en de nalatenschap*, Apeldoorn, Maklu, 2014, p. 19.

dat de nalatenschap van de eerst overledene uiteindelijk bij de eigen kinderen terecht komt. De kinderen erven de blote eigendom. Dit wil zeggen dat de nalatenschap op naam van de kinderen komt te staan. Onder deze kinderen kunnen ook de stiefkinderen worden begrepen indien deze als erfgenaam beschouwd worden door de erflater.²⁵³ De langstlevende ouder erft het vruchtgebruik, dat wil zeggen het genot, van de goederen. Wanneer de langstlevende ouder overlijdt, zal het vruchtgebruik uitdoven en komt de volle eigendom bij de kinderen terecht.²⁵⁴ Bij overlijden van de echtgenoot of partner zal de langstlevende echtgenoot of partner successierechten verschuldigd zijn over het vruchtgebruik van de nalatenschap. De kinderen zullen successierechten verschuldigd zijn over de blote eigendom. De waarde van het vruchtgebruik wordt berekend aan de hand van een leeftijdsfactor in de tabel van art. 5 van het Uitvoeringsbesluit van de Successiewet 1956. Dit wordt bijgevolg nog vermenigvuldigd met 6%. De waarde van de blote eigendom is het verschil tussen de waarde in volle eigendom en de waarde van het vruchtgebruik.²⁵⁵ Bij overlijden van de langstlevende partner zal het vruchtgebruik aanwassen bij de blote eigendom en zal bijgevolg geen erfbelasting verschuldigd zijn.²⁵⁶ In nieuw samengestelde gezinnen is het vruchtgebruik een goede oplossing indien de erflater zowel de langstlevende partner als de kinderen wilt bevoordelen.

90. Wanneer echter naar aanleiding van uiterste wilsbeschikking of giften aan andere erfgenamen dan de partner de gezinswoning en inboedel in gevaar komt voor de langstlevende echtgenoot of geregistreerde partner, dan kan deze een beroep doen op het vruchtgebruik van de gezinswoning en het huisraad. Erfgenamen zijn verplicht tot medewerking aan de vestiging van het vruchtgebruik op de woning en de inboedel. Zolang de echtgenoot op dit vruchtgebruik beroep doet, zijn de erfgenamen niet bevoegd te beschikken over deze gezinswoning en inboedel, noch tot verhuring of verpachting ervan.²⁵⁷ Dit vruchtgebruik geldt ook voor andere goederen dan de woning en de inboedel, voor zover de echtgenoot of partner daaraan voor zijn/haar verzorging²⁵⁸ behoefte aan heeft.²⁵⁹ Voor zover de nalatenschap niet toereikend is tot voldoening van het vruchtgebruik, kan de echtgenoot of partner overgaan tot inkorting van de daarvoor vatbare giften.²⁶⁰ Zolang deze goederen belast worden met het vruchtgebruik ten voordele van de langstlevende, kan de vordering krachtens legitieme portie niet opeisbaar zijn, tenzij deze

---

²⁵³ Art. 4:27 NBW

²⁵⁴ P.A. VAN ONZENOORT (ed.), "Patchwork-families in de Nederlandse private cliëntpraktijk" in G. VAN DEN BURGHT en F. SCHONEWILLE, *Het samengestelde gezin en de nalatenschap*, Apeldoorn, Maklu, 2014, p. 13-14.

²⁵⁵ Art. 21, lid 11 en lid 14 SW 1956;

Art. 10 Uitvoeringsbesluit SW 1956;

B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 29;

R.T.G. VERSTRAATEN, *De Nederlandse successiebelastingen*, Derde herziende druk, Arnhem, Gouda Quint BV, 1990, p. 46.

²⁵⁶ Art. 3:203, lid 2 NBW;

B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 37.

²⁵⁷ Art. 4:29 NBW

²⁵⁸ Art. 4:35, lid 2 NBW: de verplichting rustend op de echtgenoot ter verzorging en opvoeding van een kind.

²⁵⁹ Art. 4:30, lid 1 NBW;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 148-150.

²⁶⁰ Art. 4:34, lid 1 NBW

in staat van faillissement verkeert of de schuldsaneringsregel van toepassing is verklaard.²⁶¹ Deze bepalingen zijn in de wet opgenomen ter bescherming van de langstlevende echtgenoot of geregistreerde partner. Het vruchtgebruik en de blote eigendom worden opnieuw belast zoals hiervoor bepaald (ut supra nr. 89).

91. Een andere mogelijkheid ter bescherming van de langstlevende echtgenoot of partner is bij testament te bepalen dat enkel de langstlevende echtgenoot of partner als erfgenaam wordt aanzien. Zo zullen de kinderen volledig worden onterfd. De kinderen kunnen dit echter voorkomen door een beroep te doen op de legitieme portie (ut supra nr. 47-54).²⁶²

92. Een vorm van uiterste wilsbeschikking, geregeld in Boek 4 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek, is de erfstelling²⁶³. Een erfstelling is een uiterste wilsbeschikking, krachtens welke de erflater aan een of meer aangewezen personen zijn gehele nalatenschap of een aandeel daarin nalaat.²⁶⁴ Aan de hand van de erfstelling zal de erflater afwijken van de wettelijke erfopvolging van Boek 4 van het NBW (ut supra nr. 30). Deze uiterste wilsbeschikking wordt bij notariële akte of bij een notaris in bewaring gegeven onderhandse akte vastgesteld.²⁶⁵ Dit is namelijk het testament. Bij uiterste wilsbeschikking ingestelde erfgenamen hebben gelijke rechten en verplichtingen als erfgenamen bij versterf.²⁶⁶ Dit wil zeggen dat de erfgenamen de erflater opvolgen in zijn voor overgang vatbare rechten en in zijn bezit en houderschap. Daarnaast worden de erfgenamen van rechtswege schuldenaar van de schulden van de erflater die niet met zijn dood tenietgaan.²⁶⁷ Wanneer erfgenamen geroepen worden bij een uiterste wilsbeschikking, kan geen plaatsvervulling optreden. Wanneer bijgevolg een geroepen erfgenaam geen erfgenaam meer is door verwerping van de nalatenschap, vooroverlijden, enz., zal het deel dat hem toekwam naar evenredigheid aanwassen bij de andere erfgenamen volgens de aan hen toekomende delen conform art. 4:48 NBW²⁶⁸. Daarenboven zal de erfstelling van de eigen kinderen in mindering komen van de legitieme portie van deze kinderen wanneer zij hierop een beroep doen.²⁶⁹

---

²⁶¹ Art. 81, lid 3 en lid 4 NBW

²⁶² Fiscaal Studie en Documentatiecentrum (FSDC) door Beers, J. (2016). Hoofdstuk 5: Estate planning. p. 7. Geraadpleegd op 30 april 2017, via www.fsd.nl/files/file/downloads%20FA/Voorbeelden%20Handleiding/Hoofdstuk%2005%20-%20Succ%20aanpassing%202016%20.pdf ;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 48.

²⁶³ Art. 4:115 en 4:116 NBW;

Erfstellingen zijn geen verboden overeenkomsten over nog niet opengevallen nalatenschappen conform art. 4:4, lid 2 NBW.

²⁶⁴ Art. 4:115 NBW;

B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 8.

²⁶⁵ Art. 4:94 NBW

²⁶⁶ Art. 4:116 NBW

²⁶⁷ Art. 4:182 NBW

²⁶⁸ Art. 4:48 NBW: Wanneer in eenzelfde uiterste wil twee of meer personen tot hetzelfde, al of niet voor bepaalde delen, zijn geroepen en de beschikking ten opzichte van een geroepene geen gevolg heeft, vindt ten behoeve van de overigen aanwas naar evenredigheid van de hun toekomende delen plaats, tenzij uit de uiterste wil zelf het tegendeel is af te leiden.

²⁶⁹ Art. 4:71 NBW;

B.E. REINHARTZ (ed.), "Titel 5: Onderscheiden soorten van uiterste wilsbeschikkingen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 167-168;

93. Bijgevolg kan aan de hand van de erfstelling ervoor geopteerd worden bepaalde erfgenamen uit te sluiten, maar kunnen ook andere erfgenamen worden benoemd.²⁷⁰ Dit wil zeggen dat de erflater stiefkinderen in de verdeling kan betrekken. Wanneer stiefkinderen worden geroepen bij een erfstelling, kan er wel plaatsvervulling optreden volgens art. 4:27 NBW. Op deze manier kan de erflater de eigen kinderen en de stiefkinderen gelijk behandelen. Daarnaast kan de erflater ervoor kiezen de eigen kinderen, dan wel de langstlevende echtgenoot of partner te onterven. De eigen kinderen kunnen als legitimaris echter ook aanspraak maken op de legitieme portie (ut supra nr. 47-54). Wanneer aan stiefkinderen overdreven wordt geschonken of toegekend via een making²⁷¹, kunnen de eigen kinderen worden beschermd door de legitieme portie. Deze schenkingen en makingen aan de stiefkinderen kunnen worden ingekort vanaf wanneer de immuniteitsgrens van art. 4:91 NBW wordt overschreden.²⁷² Successierechtelijk zal de verkrijging krachtens een erfstelling belast worden. Kinderen, stiefkinderen en de langstlevende echtgenoot of partner zullen belast worden aan de tarieven bepaald in art. 24 SW 1956.²⁷³

94. Een tweede vorm van uiterste wilsbeschikking is het legaat²⁷⁴. Een legaat is een uiterste wilsbeschikking waarin de erflater aan een of meer personen een vorderingsrecht toekent.²⁷⁵ Het komt ten laste van de gezamenlijke erfgenamen, tenzij de erflater het legaat aan een of meer bepaalde erfgenamen of legatarissen heeft opgelegd.²⁷⁶ In dit laatste geval spreekt men van een sublegaat. Het legaat is een schuld van de nalatenschap indien het ten laste valt op één of meerdere erfgenamen.²⁷⁷ Is de prestatie deelbaar, dan zijn de belaste erfgenamen ieder voor een evenredig deel aan zijn erfdeel verbonden, tenzij de erflater anders heeft bepaald.²⁷⁸ Een legataris verkrijgt het gelegateerde onder

---

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 82-83;

M. KRANENBURG (ed.), "Titel 4: Uiterste willen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 123.

²⁷⁰ Art. 4:1 NBW bepaalt dat erfopvolging ook plaats kan vinden bij uiterste wilsbeschikking.

²⁷¹ Een making is bijvoorbeeld een erfstelling of een legaat.

²⁷² B.E. REINHARTZ (ed.), "Titel 5: Onderscheiden soorten van uiterste wilsbeschikkingen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 167-168;

J. THIJSSSEN, *Het stiefkind: een ondergeschikte positie in het erfrecht?*, Scriptie Master Rechtsgeleerdheid Universiteit Tilburg, 2013, p. 21.

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 82-83.

²⁷³ B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 8.

²⁷⁴ Art. 4:117 tot en met art. 4:129 NBW;

Dit is geen verboden overeenkomst over nog niet opgevallen nalatenschappen conform art. 4:4, lid 2 NBW.;

In Nederland maakt men een strikt onderscheid tussen een erfstelling en een legaat. Het Belgisch Burgerlijk Wetboek daarentegen maakt er geen strikt onderscheid in. Ieder kan bij testament beschikken, hetzij onder de benaming van een erfstelling, hetzij onder de benaming van een legaat. In België maakt men slechts het onderscheid tussen een algemeen legaat, een legaat onder algemene titel en een bijzonder legaat. In Nederland heeft men enkel een bijzonder legaat: Wetsvoorstel (A. BORGINON en M. TAELEMAN) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl. St.* Kamer 2005, nr. 51-1853/001; Wetsvoorstel (M. TAELEMAN) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl. St.* Senaat BZ 2 september 2010, nr. 53-0039/001.

²⁷⁵ B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 8.

²⁷⁶ Art. 4:117, lid 1 en lid 2 NBW

²⁷⁷ Art. 4:7, lid 1, h NBW

²⁷⁸ Art. 4:117, lid 3 NBW

bijzondere titel en is niet aansprakelijk voor de schulden van de nalatenschap. De legataris ontleent aan het testament een recht op afgifte van een of meerdere bepaalde goederen of een som geld uit de nalatenschap. Hij/zij is niet gehouden tot expliciete aanvaarding van het legaat, maar heeft wel een bevoegdheid tot het verwerpen van het legaat binnen een door de wet bepaalde termijn.²⁷⁹ De legataris komt het eerste aan bod wanneer de schulden van de erflater zijn voldaan. In het geval wanneer een erfgenaam als legataris is aangesteld, is de erfgenaam wel aansprakelijk voor de schulden van de nalatenschap naar evenredigheid van zijn vererving.²⁸⁰ Een stiefkind kan als legataris aangesteld worden wanneer de erflater aan het stiefkind een vorderingsrecht wil toekennen van een deel van de nalatenschap. Zo moeten bijvoorbeeld de eigen kinderen bepaalde goederen leveren aan de stiefkinderen. Deze goederen zullen echter eerst het vermogen van de erfgenamen passeren alvorens deze geleverd worden aan de legataris.²⁸¹ Ook kan de erflater bepalen in het legaat dat de erfgenaam verplicht is op bepaalde goederen een beperkt erfrecht te vestigen, zoals bijvoorbeeld het vruchtgebruik.²⁸² Hetgeen de erfgenaam aan de legataris moet uitkeren, is voor de heffing van belasting bij de erfgenaam aftrekbaar. Deze verkrijging krachtens erfrecht is echter belastbaar bij de legataris.²⁸³

95. Een schenking of een andere gift, voor zover deze de strekking heeft dat zij pas na het overlijden van de schenker of gever wordt uitgevoerd, en zij niet reeds tijdens het leven van de schenker of de gever is uitgevoerd, wordt voor de toepassing van inkorting en vermindering aangemerkt als een legaat ten laste van de gezamenlijke erfgenamen. De schenking of andere gift komt pas als laatste in aanmerking voor inkorting en vermindering wanneer legitimarissen beroep doen op de legitieme portie. Dit is echter niet het geval wanneer de schenking of gift tot aan het overlijden van de schenker of gever kan worden herroepen.²⁸⁴ Men noemt deze schenkingen of giften quasi-legaten. Het zijn namelijk geen uiterste wilsbeschikkingen en bijgevolg geen legaten. Het genoten voordeel wordt behandeld alsof het verkregen werd dankzij een legaat. De handeling van de erflater leidt ertoe dat ten koste van zijn nalatenschap, door zijn overlijden, een vordering wordt verkregen door de bevoordeelde. Dit quasi-legaat komt ten laste van het eigen vermogen van de erflater wanneer ervoor gekozen wordt dit quasi-legaat of deze schuld niet ten laste van de huwelijksgemeenschap te laten vallen. Wordt er reeds tijdens het leven van de erflater geschonken, dan komt deze schenking of gift ten laste van de huwelijksgemeenschap, mits toestemming

---

²⁷⁹ Art. 4:201 NBW

²⁸⁰ B.E. REINHARTZ (ed.), "Titel 5: Onderscheiden soorten van uiterste wilsbeschikkingen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 168;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 84-85;

R.T.G. VERSTRAATEN, *De Nederlandse successiebelastingen*, Derde herziende druk, Arnhem, Gouda Quint BV, 1990, p. 25.

²⁸¹ B.M.E.M. SCHOLS, W. BURGERHART en F.W.J.M. SCHOLS, "Wel de hond maar niet het konijn? Ofwel wat is de reikwijdte van een legaat?" *AdvoTip* 2013, afl. 11, p. 1-2.

²⁸² M. KRANENBURG (ed.), "Titel 4: Uiterste willen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 124.

²⁸³ B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 18.

²⁸⁴ Art. 4:126, lid 1 NBW

van de echtgenoot of partner.²⁸⁵ Het quasi-legaat dat een schenking of een andere gift tot voorwerp heeft, moet in een notariële akte – het testament – worden opgenomen waarin wordt bepaald dat deze schenking of gift pas na overlijden zal worden uitgevoerd. Indien dit niet wordt gedaan, zal de schenking bij overlijden vervallen.²⁸⁶ Ook bij begiftiging van de legitimaris, dankzij het quasi-legaat, komt de verkrijging in mindering van de legitieme portie wanneer deze hierop een beroep doet.²⁸⁷

96. Een verblijvingsbeding, dat gekwalificeerd wordt als een quasi-legaat²⁸⁸, is een verdeling onder opschortende voorwaarde. Bij deze verdeling worden alle gemeenschappelijke goederen aan de langstlevende samenwonende toebedeeld onder de verplichting om de daaraan verbonden schulden voor zijn/haar rekening te nemen, zonder tot enige tegenprestatie gehouden te zijn. Dit brengt met zich mee dat een verkrijging op grond van het verblijvingsbeding, zonder tegenprestatie, vatbaar is voor inkorting door legitimarissen. Echter bepaalt art. 4:129 NBW dat de opeisbaarheidsclausule van art. 4:82 NBW van toepassing kan zijn op quasi-legaten. Dit kan enkel van toepassing zijn wanneer dit door de erflater bij uiterste wilsbeschikking of een making bepaald wordt, wanneer de samenwonenden een gemeenschappelijke huishouding voeren en wanneer zij samenwonen onder een samenlevingscontract (ut supra nr. 49). Dit verblijvingsbeding wordt toegepast tussen ongehuwde en ongeregistreerde samenwonenden aangezien deze van rechtswege geen erfgenamen zijn. Echter kan een verblijvingsbeding ook tussen echtgenoten en geregistreerde partners worden toegepast. Men maakt bijgevolg tijdens het leven een partiële boedelscheiding waarbij de eerst stervende zijn/haar aandeel in de onverdeeldheid voorwaardelijk toedeelt aan de langstlevende echtgenoot of partner. In nieuw samengestelde gezinnen is dit bijgevolg een manier om de langstlevende te beschermen tegen de stiefkinderen.²⁸⁹ Als laatste dient nog opgemerkt te worden dat het verblijvingsbeding niet in strijd is met art. 4:4 NBW inzake overeenkomsten over nog niet opgevallen nalatenschappen.²⁹⁰

97. Volgens de fictiebepaling van art. 11, lid 2 SW 1956 wordt de verkrijging van een goed van de erflater bij overlijden ingevolge een verblijvingsbeding aanzien als een verkrijging krachtens erfrecht. Civielrechtelijk wordt een overeenkomst niet als verkrijging krachtens erfrecht beschouwd, waardoor zonder deze fictiebepaling de verkrijging onbelast zou gebleven zijn. Deze fictiebepaling is enkel van

---

²⁸⁵ Art. 1:88 NBW

²⁸⁶ Art. 7:177 NBW en art. 7:186 NBW;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 81-82.

²⁸⁷ Art. 4:71 NBW;

M. KRANENBURG (ed.), "Titel 4: Uiterste willen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 123.

²⁸⁸ Art. 4:126, lid 2, a NBW

²⁸⁹ B.E. REINHARTZ (ed.), "Titel 5: Onderscheiden soorten van uiterste wilsbeschikkingen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 180-184 en p. 187-188;

M.J.A. VAN MOURIK, *Huwelijk en vermogensrecht*, Tweede druk, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1977, p. 89.

²⁹⁰ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 217-218.

toepassing wanneer de verkrijger tot de familiekring van de erflater behoort, dan wel wanneer de verkrijger de partner van de erflater is.²⁹¹

98. Wanneer vader Y ongeregistreerd gaat samenwonen onder een samenlevingscontract met stiefmoeder Z, zullen deze van rechtswege niets erven van elkaar. Ter bescherming van de stiefmoeder zijn beide samenwoners een verblijvingsbeding overeen gekomen waarin wordt bepaald dat de langstlevende stiefmoeder de goederen uit de gemeenschap zal verkrijgen bij overlijden van vader Y. De stiefkinderen A en B zullen echter de legitieme portie invoeren. Wanneer vader Y bij een uiterste wilsbeschikking bepaald heeft dat de opeisbaarheidsclausule van art. 4:82 NBW van toepassing is, zal de vordering van deze kinderen slechts doorwerken na overlijden van de langstlevende stiefmoeder. Wanneer vader Y hiertoe niet besloten heeft, zal de legitieme portie van deze kinderen kunnen worden toegepast. Bijgevolg hebben zij minimaal het recht op de helft van de waarde van de verkrijging van de stiefmoeder gedeeld door het aantal door de erflater achtergelaten personen, namelijk 3. Successierechtelijk zal krachtens art. 11, lid 2 SW 1956 deze verkrijging als een verkrijging krachtens erfrecht aanzien worden. Stiefmoeder Z en kinderen A en B zullen bijgevolg erfbelasting verschuldigd zijn volgens de tarieven bepaald in art. 24 SW 1956.

99. Net zoals in België kent Nederland ook het *restlegaat*. In Nederland worden deze restlegaten fideï-commissaire makingen, makingen over de hand of tweetrapsmakingen genoemd. Het is de beschikking waarbij de erflater aan de erfgenaam of legataris, als bezwaarde of eerst geroepene, de verplichting oplegt om van de nalatenschap of het legaat na verloop van tijd of bij overlijden van de erfgenaam of legataris hetgeen resteert aan een ander uit te keren, namelijk de verwachter of tweede geroepene.²⁹² Volgens de wetgever zijn deze tweetrapsmakingen makingen onder ontbindende voorwaarde aan de bezwaarde, gevolgd door makingen onder opschortende voorwaarde aan de verwachter. Als opschortende voorwaarde geldt het overleven van de eerstgeroepen persoon of bezwaarde door de tweede geroepene.²⁹³ De bezwaarde is conform art. 4:138, lid 2 NBW gehouden tot het bewaren van de goederen uit de making voor zover de vervulling van de voorwaarde onzeker is. Echter kan hiervan worden afgeweken door de erflater waarbij de erflater de bevoegdheid toekent aan de bezwaarde de goederen te verteren en onvoorwaardelijk te vervreemden. Voorwaardelijke makingen worden aan de hand van art. 4:140 NBW beperkt in de tijd. Deze beperking is echter niet van toepassing op tweetrapsmakingen of

---

²⁹¹ B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 59 en 61.

²⁹² C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 90-91.

²⁹³ Art. 4:137 NBW

makingen onder een ontbindende voorwaarde die worden gevolgd door een opschortende voorwaarde.²⁹⁴ Aan de hand van tweetrapsmakingen kan de erflater in een nieuw samengesteld gezin bepalen dat de nalatenschap zal toekomen aan de langstlevende echtgenoot of partner, de bezwaarde, en de eigen kinderen als verwachters zullen optreden.²⁹⁵ Hetgeen door legitiemarissen verkregen wordt door fidei-commissaire makingen, wordt niet aangerekend op de legitieme portie.²⁹⁶

100. Art. 21, lid 2 SW 1956 bepaalt dat de goederen, die verkregen worden door de bezwaarde onder ontbindende voorwaarde, in aanmerking worden genomen naar de waarde van de goederen als waren zij onvoorwaardelijk verkregen. Dit betekent dat de bezwaarde erfbelasting zal betalen op de waarde van de goederen bij overlijden van de erflater. Het vierde lid van het artikel bepaalt dat bij verkrijging door de verwachter, door vervulling van de opschortende voorwaarde, voor de bepaling van de aard en de waarde van het verkregene het tijdstip beslissend is waarop het genot voor de verwachter aanvangt. Dit betekent dat de verwachter slechts erfbelasting zal moeten voldoen bij verkrijging van het goed of de goederen naar aanleiding van overlijden van de bezwaarde. De tarieven die van toepassing zijn, zijn de tarieven zoals bepaald in verhouding met de eerst gestorven persoon. In geval van een samengesteld gezin, zouden de kinderen, de verwachters, belast worden met de lage tarieven.²⁹⁷

101. Stiefkinderen of echtgenoten kunnen ook bevoordeeld worden aan de hand van schenkingen of giften komende van het vermogen van de schenker.²⁹⁸ Net zoals in België kunnen schenkingen zonder notariële akte geschieden. Echter is een notariële akte onontbeerlijk indien het gaat om een schenking dat bij overlijden wordt uitgevoerd. Indien de schenking niet bij notariële akte is opgenomen, zal deze vervallen bij overlijden van de schenker (ut supra nr. 95).²⁹⁹ Op deze verkrijging zal schenkbelasting verschuldigd zijn ten belope van de tarieven bepaald in art. 24 SW 1956, tenzij deze schenking of gift bij overlijden zal vervallen. Ook is een kind ten belope van € 5.320,- vrijgesteld van schenkbelasting indien

---

²⁹⁴ Art. 4:141 NBW

²⁹⁵ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 90-91; L.C.A. VERSTAPPEN (ed.), "Titel 5, Afdeling 5: Makingen onder tijdsbepaling en onder voorwaarde" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 196;

M.J.A. VAN MOURIK, *Huwelijk en vermogensrecht*, Tweede druk, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1977, p. 80-81;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer-Deventer, 2008, p. 102.

²⁹⁶ Art. 4:72 NBW;

M. KRANENBURG (ed.), "Titel 4: Uiterste willen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 124.

²⁹⁷ B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 71-73.

²⁹⁸ Art. 7:175 NBW en art. 7:186, lid 2 NBW

²⁹⁹ Art. 7:177, lid 1 NBW; Voor zover een schenking de strekking heeft dat zij pas na het overlijden van de schenker zal worden uitgevoerd, en zij niet reeds tijdens het leven van de schenker is uitgevoerd, vervalt zij met het overlijden van de schenker, tenzij de schenking door de schenker persoonlijk is aangegaan en van de schenking een notariële akte is opgemaakt. Voor zover de schenking betrekking heeft op kleren, lijftoebehoren, bepaalde lijfsieraden, bepaalde tot de inboedel behorende zaken en bepaalde boeken, kan een door de schenker met de hand geschreven, gedagtekende en ondertekende onderhandse akte volstaan: het codicil.

het een schenking betreft dat verkregen werd van de ouder(s). Deze vrijstelling kan zelfs verhoogd worden, mits daarop beroep wordt gedaan.³⁰⁰

102. Sinds 1 januari 2003 kunnen ook echtgenoten elkaar bevoordelen aan de hand van schenkingen, die belast worden met lage tarieven. Deze schenkingen tussen echtgenoten waren voor de wetswijziging van 2003 echter nietig op grond van het oude art. 1715 BW.³⁰¹ Echtgenoten erven van elkaar en kunnen ook schenkingen doen aan elkaar. Dit heeft als gevolg dat ook deze nalatenschap van de erflater of deze schenkingen in de gemeenschap kunnen vallen waaronder het echtpaar gehuwd is of samenwonend is. Indien de langstlevende partner of echtgenoot hertrouwt, zullen deze schenkingen en erfenis in de gemeenschap vallen met de nieuwe echtgenoot. Dit kan echter niet gewenst worden door de erflater of schenker, maar ook niet door de afstammelingen. Zij zien namelijk de nalatenschap van hun eigen ouder verdwijnen. De erflater of schenker kan hieraan voorkomen door een uitsluitingsclausule aan de erfenis of schenking te verbinden zoals bepaald in art. 1:94, lid 2, a NBW. Hierdoor kunnen goederen buiten de gemeenschap vallen wanneer dit bij uiterste wilsbeschikking door de erflater of schenker wordt bepaald. De erflater dient in het testament de uitsluitingsclausule op te nemen. Worden er goederen geschonken, dan moet bij de gift worden bepaald dat deze goederen buiten de gemeenschap vallen. Ingevolge de uitsluitingsclausule moet er een overeenkomst zijn tussen de schenker en de begiftigde. Hierop kan later, wanneer het goed door de begiftigde is verkregen, niet meer worden terug gekomen. Wanneer de schenking bij notariële akte is opgemaakt, dient deze uitsluitingsclausule ook te worden opgenomen in de akte om van kracht te kunnen zijn.³⁰²

103. De uitsluitingsclausule heeft als gevolg dat het verkregene in het eigen vermogen van de langstlevende ouder valt en de afstammelingen bij overlijden van de langstlevende hierop nog aanspraak kunnen maken. Echter moet opgemerkt worden dat de schenking van een goed een goed uit het eigen vermogen - een goed op naam van de schenker of een goed niet op naam, maar verkregen krachtens schenking of erfrecht - moet omvatten. Indien dit een schenking van een goed uit de gemeenschap zou zijn, dan zou de schenker de gemeenschap kunnen uithollen ten voordele van het eigen vermogen van de begiftigde. Dit wordt enerzijds niet toegelaten vanuit huwelijksvermogensrechtelijke orde. Anderzijds worden gemeenschappelijke goederen reeds gezamenlijk bestuurd waardoor de schenking aan de

---

³⁰⁰ Art. 33, lid 5 SW 1956;

B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 44.

³⁰¹ B.M.E.M. SCHOLS, W. BURGERHART en F.W.J.M. SCHOLS, " Een niet-nietig cadeau. De onaantastbaarheid van schenkingen tussen echtgenoten naar nieuw maar ook naar oud recht.", *AdvoTip* 2012, afl. 20, p. 1.

³⁰² C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 66-68; M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 69 en 71.

echtgenoot weinig nut heeft. Bij een schenking tussen echtgenoten gehuwd onder de algehele gemeenschap, gaat namelijk het bestuur van de goederen over.³⁰³

104. Conform art. 1:88, lid 1, b en lid 4 NBW heeft een echtgenoot toestemming nodig van de andere echtgenoot voor het doen van een gift. Dit geldt niet alleen voor schenkingen, maar voor iedere materiële bevoordeling uit vrijgevigheid volgens art. 7:186, lid 2 NBW. Lid 1, b van art. 1:88 NBW bepaalt echter dat gebruikelijke, niet bovenmatige giften geen toestemming nodig hebben. Lid 4 bepaalt dat de toestemming niet nodig is voor giften welke de strekking hebben dat zij pas zullen worden uitgevoerd na het overlijden van degene die de gift doet. Voor zover deze giften niet tijdens het leven worden uitgevoerd, worden deze giften gelijkgesteld met quasi-legaten³⁰⁴ (ut supra nr. 95).³⁰⁵

105. Worden deze giften aan echtgenoten of partners in rekening gebracht op de legitieme portie? Conform art. 4:68 NBW worden giften van de erflater aan zijn echtgenoot of partner buiten beschouwing gelaten voor zover de gift in het huwelijksvermogensregime geen vermogensverschuiving heeft teweeg gebracht. De gift dient wel in aanmerking te worden genomen wanneer er zich een vermogensverschuiving heeft voor gedaan tussen de echtgenoten of partners. Dit is het geval wanneer goederen geschonken worden met de toepassing van de uitsluitingsclausule.³⁰⁶ Art. 4:67 NBW bepaalt daarentegen dat ook giften in aanmerking worden genomen wanneer deze kennelijk gedaan en aanvaard zijn met het vooruitzicht dat daardoor legitimarissen worden benadeeld. Dit kan in een nieuw samengesteld gezin van toepassing zijn wanneer de schenker de langstlevende partner wilt bevoordelen ten opzichte van de eigen kinderen. Ook giften die binnen vijf jaar voor het overlijden van de schenker geschieden, komen in aanmerking voor inkorting. Vallen de giften buiten deze termijn, dan komen deze giften niet in aanmerking voor inkorting. Daarnaast kan de schenker zijn/haar eigen kinderen, stiefkinderen of de langstlevende partner een erfrechtelijk voorschot geven aan de hand van een schenking of gift. Hierbij kan bij uiterste wilsbeschikking door de schenker bepaald worden dat deze schenking moet ingebracht worden op het aandeel dat de begiftigde als erfgenaam in de nalatenschap toekomt. Deze uiterste wilsbeschikking kan hij/zij op het moment van de gift bepalen, maar kan hiertoe

---

³⁰³ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 72; M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 73.

³⁰⁴ Art. 4:126 NBW

³⁰⁵ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 33-34.

³⁰⁶ M. KRANENBURG (ed.), "Titel 4: Uiterste willen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 120-121.

ook op een later moment beslissen dan wel op de beslissing terug komen. Daarnaast is er in Nederland geen inbrengverplichting.³⁰⁷

106. Een gift aan een stiefkind kan in aanmerking komen voor de berekening van de legitieme portie van de eigen kinderen. Echter komen giften aan stiefkinderen, die niet binnen vijf jaar voor het overlijden van de schenker aan de stiefkinderen zijn gedaan, niet in aanmerking voor de legitimaire massa. Zijn deze wel binnen vijf jaar verricht, dan komen deze wel in aanmerking voor inkorting.³⁰⁸ Daarnaast moet ook rekening worden gehouden met de immuniteitsgrens van art. 4:91 NBW wanneer de legitieme portie geschonden is (ut supra nr. 53). Ter berekening van deze grens komen zowel de oude giften als de recente giften in aanmerking.³⁰⁹

4 Familiaal vermogensrecht in België

107. Het familiaal vermogensrecht bestaat traditioneel uit het huwelijksvermogensrecht, het erfrecht en de schenkingen en testamenten.³¹⁰ Hierna wordt het huwelijksvermogensrecht besproken voor het bepalen van de vermogensrechtelijke bescherming van het stiefkind en de langstlevende echtgenoot of partner.

4.1 Huwelijksvermogensrecht

108. De eerste samenlevingsvorm waarin een nieuw samengesteld gezin kan ressorteren is het huwelijk. Het huwelijk is een plechtige overeenkomst tussen twee personen, die een levensgemeenschap creëert met een sterke persoonsrechtelijke en vermogensrechtelijke bescherming. Een huwelijk kan worden aangegaan door twee personen van verschillend of van hetzelfde geslacht.³¹¹

---

³⁰⁷ Art. 4:229 NBW;

B.M.E.M. SCHOLS, W. BURGERHART en F.W.J.M. SCHOLS, "De schenking als erfrechtelijk voorschot. Inbreng?", *AdvoTip* 2012, afl. 8, p. 1.

³⁰⁸ Art. 4:67, e NBW en art. 4:89 NBW

³⁰⁹ J. THIJSSSEN, *Het stiefkind: een ondergeschikte positie in het erfrecht?*, Scriptie Master Rechtsgeleerdheid Universiteit Tilburg, 2013, p. 22-23.

³¹⁰ J. DU MONGH, "Voorwerp van het familiaal vermogensrecht" in K. VANWINCKELEN, C. DECLERCK, J. DU MONGH, W. PINTENS, *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 2.

³¹¹ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 14;

Art. 143 BW, opnieuw ingevoerd door art. 3 van de Wet van 13 februari 2003 tot openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht en tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, BS 28 februari 2003.

109. Het aangaan van een huwelijk brengt verregaande gevolgen met zich mee op persoonsrechtelijk en vermogensrechtelijk vlak. Het Burgerlijk Wetboek³¹² legt aan de echtgenoten rechten en verplichtingen op waaraan moet voldaan worden. Hieruit volgt dat het huwelijksstelsel onderverdeeld is in een primair en een secundair huwelijksstelsel. In wat hierna volgt, wordt de focus gelegd op het secundaire stelsel. Tot het primaire stelsel behoren de plicht tot samenwonen, trouw, hulp en bijstand.³¹³ Deze zijn echter niet beperkt en worden bepaald in het Burgerlijk Wetboek. Daarnaast heeft het huwelijk ook gevolgen voor het vermogen van de gehuwden, wat bepaald wordt door het secundaire stelsel. De echtgenoten kunnen zelf hun huwelijksvermogensstelsel kiezen door een huwelijkscontract ten overstaan van een notaris op te stellen.³¹⁴ Indien men besluit om te huwen, kan men in België kiezen uit drie huwelijksvermogensstelsels: het wettelijk stelsel, de algehele gemeenschap en de scheiding van goederen.³¹⁵ Hierna zullen deze stelsels nader verklaard worden en welke rol de (stief)ouder en het stiefkind hierin spelen wanneer de nalatenschap openvalt van de ouder, dan wel de stiefouder.

4.1.1 Wettelijk stelsel

4.1.1.1 Begrip

110. Het wettelijk stelsel berust volgens het Burgerlijk Wetboek op het bestaan van drie vermogens: het eigen vermogen van elk van beide echtgenoten en het gemeenschappelijk vermogen van beide echtgenoten.³¹⁶ Anders verwoord is dit een scheiding van goederen met een gemeenschap van aanwinsten. Wat wordt verstaan onder ‘gemeenschappelijk vermogen’? Het is enerzijds een afgescheiden vermogen, dat wil zeggen afgescheiden van het vermogen van elke echtgenoot. Anderzijds is het een bestemmingsgebonden vermogen, waarbij de bestemming ligt in het huwelijk. Het vermogen zal blijven bestaan zolang het huwelijk duurt.³¹⁷

111. Het wettelijk stelsel is van rechtswege³¹⁸ van toepassing indien de echtgenoten geen huwelijkscontract opstellen of keuze maken tussen de verschillende secundaire huwelijksstelsels. Dit

---

³¹² Boek I, Titel V, Hoofdstuk V: “Verplichtingen die uit het huwelijk of de afstamming ontstaan” en Hoofdstuk VI: “Wederzijdse rechten en verplichtingen van echtgenoten”.

³¹³ Art. 213 BW;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 14.

³¹⁴ Art. 1387 BW

³¹⁵ Minister van Justitie Koen Geens en de werkgroep relatievermogensrecht bestuderen een vierde, nieuw huwelijksstelsel: scheiding van goederen met verrekening van aanwinsten. Minister Geens wilt dat de verrekening standaard wordt.; *Erfenisgids: het nieuwe erfrecht in 30 vragen & antwoorden*, Netto-De Tijd, maart 2017, p. 11.

³¹⁶ Art. 1398 BW

³¹⁷ J. DU MONGH (ed.), “Wettelijk stelsel” in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 152.

³¹⁸ Art. 1390 BW

geeft het wettelijk stelsel een gemeenrechtelijk karakter. Echter kunnen echtgenoten tijdens het huwelijk wel nog een huwelijkscontract opstellen waarbij een bepaalde procedure doorlopen moet worden.³¹⁹ Wat de echtgenoten overigens overeenkomen bij huwelijkscontract, mag niet in strijd zijn met de openbare orde of met de goede zeden.³²⁰

112. Het wettelijk stelsel treedt in werking vanaf de voltrekking van het huwelijk.³²¹ Dit stelsel kan evenwel worden beëindigd door ontbinding: ten eerste wordt het stelsel ontbonden door overlijden, ten tweede gebeurt dit door echtscheiding van de echtgenoten of door scheiding van tafel en bed, ten derde door een gerechtelijke scheiding van goederen en als laatste bij de overgang naar een ander huwelijksvermogensstelsel.³²² Wat hier van belang is, is de ontbinding door overlijden. Naar aanleiding van overlijden zal hetgeen dat in de nalatenschap van de overledene valt, geërfd worden door de erfgenamen van de overledene en de langstlevende echtgenoot. Wat er in de nalatenschap valt, is voornamelijk afhankelijk van het huwelijksvermogensstelsel. Burgerrechtelijk zal het eigen vermogen van ieder der echtgenoten en het gemeenschappelijke vermogen bepaald worden aan de hand van de baten en lasten, of anders genaamd de activa en passiva. De baten resp. de lasten van het eigen vermogen worden vastgesteld door de artikelen 1399, 1400 en 1401 BW resp. art. 1406 en 1407 BW. De baten van het gemeenschappelijke vermogen worden bepaald door art. 1405 BW. Terwijl de lasten worden omschreven door art. 1408 BW. Het is dus de wet die beslist welke goederen tot welk vermogen behoort.

113. Wat tot elk van de vermogens behoort, is afhankelijk van het ogenblik van de verwerving en de juridische oorzaak van verwerving. Vooreerst wordt het ogenblik van verwerving bepaald aan de hand van de voltrekking van het huwelijk: wordt iets verworven voor of na het huwelijk? Indien dit voor het huwelijk is verworven, wordt het als eigen vermogen beschouwd. Is iets verworven na het huwelijk, dan wordt het als gemeenschappelijk beschouwd. Een tweede mogelijkheid is de juridische oorzaak van verwerving. Wordt iets verworven ten kosteloze titel, bijvoorbeeld via een schenking, dan behoort dit tot het eigen vermogen. Wordt het ten bezwarende titel verkregen, dan kan men dit als gemeenschappelijk beschouwen.³²³ Opgemerkt moet worden dat het gemeenschappelijk vermogen tijdens het huwelijk kan worden uitgebreid door eigen of toekomstige goederen in te brengen. Aanwinsten tijdens het huwelijk

---

³¹⁹ E. BUYSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 15.

³²⁰ Art. 1387 BW;

L. WUYTS, "De uitbreng en uitsluiting uit de huwgemeenschap: burgerrechtelijke en fiscaalrechtelijke aspecten", *Not.Fisc.M.* 2016, afl. 7, p. 227.

³²¹ Art. 1391 BW

³²² Art. 1427 BW

³²³ Dit is ook het geval voor de gemeenschap bij huwelijk van scheiding van goederen met een gemeenschap van aanwinsten. In een huwelijkscontract bij scheiding van goederen bestaat er geen gemeenschap.

zijn gemeenschappelijk. Dit zijn besparingen die echtgenoten tijdens hun huwelijk op inkomsten hebben gedaan en de goederen die met deze besparingen of inkomsten zijn verworven.³²⁴

114. Bij keuze voor het wettelijk stelsel is het aan te raden om toch een huwelijkscontract op te maken om te kunnen bewijzen welke goederen men voor het huwelijk bezat.³²⁵ Er is immers een weerlegbaar vermoeden van gemeenschap. Dit is zeer relevant bij echtscheiding, maar ook bij overlijden. Het bepaalt namelijk wat er te vererven valt door de langstlevende echtgenoot, dan wel door de afstammelingen (ut supra nr. 19 e.v.).

4.1.1.2 Vermogensrechtelijke posities bij overlijden van de ouder

115. Indien in de casus vader Y overlijdt, laat hij zijn twee erfgenamen A en B achter samen met de langstlevende stiefmoeder Z. Zoals reeds besproken (ut supra nr. 20) zal de langstlevende stiefmoeder het vruchtgebruik over de nalatenschap vererven.³²⁶ Kinderen A en B van de erflater erven elk de blote eigendom voor de helft. Kind C erft van rechtswege niets aangezien hij geen afstammeling is. Echter zou de erflater voor het overlijden bepaalde maatregelen willen treffen opdat hij ofwel zijn langstlevende echtgenote maximaal kan bevoordelen, ofwel zijn eigen kinderen kan beschermen. Ut infra volgt een uiteenzetting over de mogelijke opties.

a. Maximaliseren van de rechten van de langstlevende stiefouder

116. Om te voorkomen dat de kinderen van de erflater, A en B, de positie van de langstlevende stiefmoeder Z zullen ondermijnen, is de erflater in staat om maatregelen te nemen die de aanspraken van de langstlevende echtgenoot en haar (financiële) positie versterken of maximaliseren. Een maximalisering van de rechten van de stiefouder impliceert een minimalisering van de rechten van de (stief)kinderen. Deze bevoordeling kan enerzijds gebeuren door giften (ut supra nr. 64 e.v.), anderzijds kunnen de echtgenoten via gunstige regelingen in het huwelijkscontract voordelen creëren op het niveau van het

---

³²⁴ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 16.

³²⁵ Art. 1399, tweede en derde lid BW

³²⁶ Het echtpaar was gehuwd onder het wettelijk stelsel. Dit impliceert dat de nalatenschap het eigen vermogen van de erflater en de helft van het gemeenschappelijk vermogen inhoudt.

gekozen huwelijksvermogensstelsel dat het niveau van de vereffening en de verdeling van de nalatenschap voorafgaat.³²⁷

117. Echtgenoten kunnen bij huwelijkscontract afwijken van het wettelijk stelsel (ut supra nr. 111)³²⁸ en aan één van hen vermogensrechtelijk voordeel verschaffen. Er kan worden afgeweken van de wettelijke regeling inzake het statuut van de goederen of van de wijze van verdeling van het gemeenschappelijk vermogen.³²⁹ Echtgenoten kunnen bedingen opnemen ter uitbreiding van het gemeenschappelijk vermogen met als maximum de algehele gemeenschap.³³⁰ Deze huwelijksvoordelen worden gedefinieerd als voordelen die een echtgenoot verkrijgt uit de werking, de samenstelling, vereffening of verdeling van het huwelijksvermogensstelsel.³³¹ Het is een beding op het niveau van het huwelijksvermogen en niet over de goederen van de nalatenschap.³³² In het Belgisch Burgerlijk recht bestaan de volgende huwelijksvoordelen:

- i. Beding van inbreng
- ii. Beding van vooruitmaking
- iii. Beding van ongelijke verdeling
- iv. Verblijvingsbeding

Echter moet worden opgemerkt dat deze opsomming in het Burgerlijk Wetboek niet limitatief is.³³³

118. Het Burgerlijk Wetboek stelt voorop dat deze huwelijksvoordelen niet als schenking moeten worden beschouwd, maar als huwelijksovereenkomst of huwelijksvoorwaarde bij inschrijving in het

---

³²⁷ R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 48-49.

³²⁸ Art. 1451 BW

³²⁹ R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 49.

³³⁰ Art. 1451 BW en art. 1452 BW;

A. SIBIET, "De langstlevende stiefouder, de 'zwakke weggebruiker' in het Belgisch rechtsverkeer? De invloed van stiefkinderen op de uitwerking van huwelijksvoordelen (art. 1465 BW)", *Not.Fisc.M.* 2004, afl. 1, p. 6.

³³¹ A. VAN DEN BROECK, "De artikelen 1458, 1464 en 1465 BW in het licht van het gelijkheidsbeginsel en de theorie van de huwelijksvoordelen", *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 4, p. 94;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 17;

G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 9;

L. WUYTS, "De uitbreng en uitsluiting uit de huwgemeenschap: burgerrechtelijke en fiscaalrechtelijke aspecten", *Not.Fisc.M.* 2016, afl. 7, p. 228;

W. PINTENS en J. DU MONGH, *Familiaal vermogensbeheer*, Antwerpen, Intersentia, 2004.

³³² L. WUYTS, "De uitbreng en uitsluiting uit de huwgemeenschap: burgerrechtelijke en fiscaalrechtelijke aspecten", *Not.Fisc.M.* 2016, afl. 7, p. 230.

³³³ L. WUYTS, "De uitbreng en uitsluiting uit de huwgemeenschap: burgerrechtelijke en fiscaalrechtelijke aspecten", *Not.Fisc.M.* 2016, afl. 7, p. 228.

huwelijkscontract³³⁴, althans ze zo binnen bepaalde grenzen blijven³³⁵. Deze overeenkomsten zijn onder bezwarende titel. Dit impliceert enerzijds dat op deze voordelen de regels van schenking niet van toepassing zijn.³³⁶ Anderzijds volgt daaruit dat deze voordelen niet meer ter sprake komen bij de vereffening en de verdeling van de nalatenschap. Zij moeten niet worden toegevoegd aan de fictieve massa³³⁷ en er moet niet worden gecontroleerd of zij al dan niet passen binnen de grenzen van het beschikbaar deel. De erfgenamen zullen er geen aanspraak op kunnen maken. Deze huwelijksvoordelen kunnen dus *reserve-proof* worden toegekend.³³⁸ De reservebestendigheid heeft veelal te maken met de aanwinsten tijdens het huwelijk. Deze aanwinsten zijn de inkomsten, de besparingen op de inkomsten en met de inkomsten of besparingen verkregen goederen die de echtgenoten samen door en tijdens het huwelijk hebben opgebouwd.³³⁹ Deze kwalificatie als huwelijksvoordeel geldt wanneer er enkel gemeenschappelijke kinderen zijn. Deze kinderen worden niet benadeeld door het huwelijksvoordeel aangezien de erfenis van de eerst stervende ouder in de nalatenschap terecht komt van de andere ouder, van wie deze kinderen erven.³⁴⁰

119. Echter bestaan er twee uitzonderingen op het principe dat huwelijksvoordelen onttrokken worden aan de regels van schenkingen. Deze herkwalificatie van een huwelijksvoordeel als een schenking gebeurt op het ogenblik van ontbinding van het huwelijksvermogensstelsel. De eerste uitzondering is een combinatie van een beding tot inbreng van een tegenwoordig of toekomstig goed en een beding dat de ongelijke verdeling³⁴¹ van de huwgemeenschap tot gevolg heeft. In dit geval wordt het toegekende

---

³³⁴ Art. 1458, lid 1 BW; art. 1464, lid 1 BW;

A. VAN DEN BROECK, "De artikelen 1458, 1464 en 1465 BW in het licht van het gelijkheidsbeginsel en de theorie van de huwelijksvoordelen", *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 4, p. 95;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 17-18;

G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 10;

L. WUYTS, "De uitbreng en uitsluiting uit de huwgemeenschap: burgerrechtelijke en fiscaalrechtelijke aspecten", *Not.Fisc.M.* 2016, afl. 7, p. 231;

R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 49.

³³⁵ Art. 1458, lid 2 BW; art. 1464, lid 2 BW en art. 1465 BW.

³³⁶ Meer bepaald gaat het over de regels van inbreng (art. 843 BW) en inkorting (art. 922 BW) en van de herroepbaarheid wegens ondankbaarheid (art. 955 BW) en van verval wegens vooroverlijden van de begunstigde echtgenoot (art. 1093 BW);

L. WUYTS, "De uitbreng en uitsluiting uit de huwgemeenschap: burgerrechtelijke en fiscaalrechtelijke aspecten", *Not.Fisc.M.* 2016, afl. 7, p. 231.

³³⁷ Art. 922 BW

³³⁸ L. WUYTS, "De uitbreng en uitsluiting uit de huwgemeenschap: burgerrechtelijke en fiscaalrechtelijke aspecten", *Not.Fisc.M.* 2016, afl. 7, p. 231;

R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 49.

³³⁹ A. SIBIET, "De langstlevende stiefouder, de 'zwakke weggebruiker' in het Belgisch rechtsverkeer? De invloed van stiefkinderen op de uitwerking van huwelijksvoordelen (art. 1465 BW)", *Not.Fisc.M.* 2004, afl. 1, p. 6;

L. WUYTS, "De uitbreng en uitsluiting uit de huwgemeenschap: burgerrechtelijke en fiscaalrechtelijke aspecten", *Not.Fisc.M.* 2016, afl. 7, p. 231.

³⁴⁰ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 17.

³⁴¹ Dit is een vooruitmaking art. 1458 BW of een beding van ongelijke verdeling art. 1464 BW

voordeel gedeeltelijk als een schenking beschouwd. Deze uitzondering vloeit voort uit de artikelen 1458, tweede lid en 1464, tweede lid BW. Deze artikelen bepalen dat alles wat de helft van de waarde van de door de vooroverleden echtgenoot ingebrachte goederen overschrijdt, zal worden beschouwd als een schenking of als verkregen ten kosteloze titel.³⁴² Gemeenschappelijke kinderen kunnen op basis van deze artikelen hun reservataire deel opeisen, te berekenen op de helft van de inbreng van de overledene.³⁴³ Deze inkorting gebeurt op de dag van verdeling in waarde.³⁴⁴

120. Een tweede uitzondering heeft betrekking op art. 1465 BW³⁴⁵, het Burgerlijk Wetboek voorziet aan de hand van dit artikel in een bescherming voor stiefkinderen. Het artikel wordt als volgt gedefinieerd: *“Ingeval er kinderen zijn [die niet gemeenschappelijk zijn], blijft elk beding in het huwelijkscontract hetwelk ten gevolge heeft dat aan een der echtgenoten meer wordt gegeven dan het beschikbaar gedeelte, zonder gevolg ten aanzien van het meerdere; gelijke verdeling van hetgeen is overgespaard van de wederzijdse inkomsten der echtgenoten, al zijn die ongelijk, wordt echter niet beschouwd als een voordeel waardoor de kinderen [die niet gemeenschappelijk zijn] worden benadeeld.”* Deze bepaling verhindert dat via bedingen in het huwelijkscontract de nalatenschap van de overleden echtgenoot, in casu vader Y, zou worden uitgehold ten koste van de reservataire aanspraken van zijn eigen kinderen, in casu kinderen A en B. Door dit artikel is er bij aanwezigheid van stiefkinderen sneller sprake van een schenking. Het artikel bepaalt dat elk beding in het huwelijkscontract dat aan de langstlevende echtgenoot, in casu stiefouder Z, meer toekent dan de helft van de huwelijkse aanwinsten, als een schenking wordt beschouwd. De stiefouder moet dus binnen de grenzen van het beschikbaar deel blijven. Wanneer dit niet het geval is, kunnen de stiefkinderen (A en B) de inkorting vorderen van het excedent, hetgeen het beschikbaar deel overschrijdt, indien hun voorbehouden erfdeel – de reserve – is aangetast. Deze inkorting gebeurt opnieuw in waarde. De langstlevende stiefouder, in casu stiefmoeder Z, kan de goederen in natura

---

³⁴² A. SIBIET, “De langstlevende stiefouder, de ‘zwakke weggebruiker’ in het Belgisch rechtsverkeer? De invloed van stiefkinderen op de uitwerking van huwelijksvoordelen (art. 1465 BW)”, *Not.Fisc.M.* 2004, afl. 1, p. 7;

A. VAN DEN BROECK, “De artikelen 1458, 1464 en 1465 BW in het licht van het gelijkheidsbeginsel en de theorie van de huwelijksvoordelen”, *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 4, p. 95;

A. VERBEKE (ed.), “Deel 1: Algemeen kader der huwelijksvoordelen” in R. BARBAIX, N. GEELHAND DE MERXEM en A. VERBEKE, *Handboek Estate Planning: Huwelijksvoordelen. Bijzonder deel 4*, Gent, Larcier, 2010, p. 24-27;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 17;

G. DEGEEST, “De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder”, *TEP* 2016, afl. 1, p. 10-11;

R. BARBAIX (ed.), “Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht” in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 49.

³⁴³ V. LESSELIERS, “Een voorstel van keuzebeding zonder fiscale kopzorgen – een pleidooi voor het keuzebeding bij vooruitmaking”, *Not.Fisc.M.* 2017, afl. 1, p. 27.

³⁴⁴ Art. 1464, tweede lid BW;

A. SIBIET, “Bescherming van kinderen bij tweede huwelijk. Art. 1465 BW: renovatiewerken gewenst”, *NJW* 2005, afl. 98, p. 113; Ook in het nieuwe erfrecht zal de inkorting in waarde gebeuren. In het nieuwe erfrecht zal daarnaast de reserve in natura verdwijnen en vervangen worden door de reserve in waarde. Voortaan zal er enkel ingekort kunnen worden in waarde. Dit is ook in Nederland het geval aangezien de legitieme portie gezien wordt als een schuldvordering in geld van de nalatenschap.; Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer* 2017, nr. 54-2282/001, p. 11 en 13.

³⁴⁵ Art. 295 BW: Dit artikel is enkel van toepassing indien er kinderen zijn die niet gemeenschappelijk zijn (stiefkinderen).

houden en zal in geld moeten bijpassen voor hetgeen hij/zij te veel heeft verkregen. Indien de inkorting in natura zou gebeuren, verkrijgen stiefkinderen een zakelijk recht in blote eigendom op de betreffende goederen en kan de langstlevende echtgenoot geconfronteerd worden met een eis tot omzetting van vruchtgebruik. Indien er inkorting in waarde is, kunnen de stiefkinderen geen eigendomsrechten op de goederen uit de gemeenschap laten gelden.³⁴⁶ Een gelijke verdeling van de aanwinsten kan bijgevolg nooit onderworpen worden aan de inkorting, zelfs al zou dit een voordeel inhouden aan de langstlevende stiefouder en bij aanwezigheid van stiefkinderen.³⁴⁷

121. Art. 1465 BW is in de wet gekomen ter bescherming van de vermogensrechtelijke positie van de stiefkinderen, omdat de stiefkinderen geen aanspraak hebben in de nalatenschap van de stiefouder. De vererving door de stiefouder uit de nalatenschap van de ouder van de stiefkinderen zorgt ervoor dat er voor de stiefkinderen geen uitgesteld maar afgesteld erfrecht is. Voor de gemeenschappelijke kinderen is dit echter niet het geval. Zij hebben een uitgesteld erfrecht aangezien zij later bij overlijden van de langstlevende ouder aanspraak hebben in diens nalatenschap. Hieruit volgt dat gemeenschappelijke kinderen zelfstandig geen beroep kunnen doen op art. 1465 BW. Het gevolg van art. 1465 BW is, bij aanwezigheid van stiefkinderen, dat de herkwalficatie van het huwelijksvoordeel in een schenking groter is dan de herkwalficatie bij gemeenschappelijke kinderen³⁴⁸. Dit impliceert dat de fictieve massa in beide gevallen verschillend is en dus groter is bij aanwezigheid van stiefkinderen. Bij overlijden van de ouder moeten er bijgevolg twee vereffeningen en verdelingen gebeuren³⁴⁹ aangezien gemeenschappelijke kinderen zich niet kunnen beroepen op art. 1465 BW en dus enkel stiefkinderen hierop aanspraak kunnen maken. De ene vereffening en verdeling is ten aanzien van de eventuele gemeenschappelijke kinderen in het nieuw samengestelde gezin en de tweede is die ten aanzien van stiefkinderen.³⁵⁰

---

³⁴⁶ A. SIBIET, "Bescherming van kinderen bij tweede huwelijk. Art. 1465 BW: renovatiewerken gewenst", *NJW* 2005, afl. 98, p. 113;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 20.

³⁴⁷ A. SIBIET, "De langstlevende stiefouder, de 'zwakke weggebruiker' in het Belgisch rechtsverkeer? De invloed van stiefkinderen op de uitwerking van huwelijksvoordelen (art. 1465 BW)", *Not.Fisc.M.* 2004, afl. 1, p. 7;

A. SIBIET, "Bescherming van kinderen bij tweede huwelijk. Art. 1465 BW: renovatiewerken gewenst", *NJW* 2005, afl. 98, p. 112;

A. VAN DEN BROECK, "De artikelen 1458, 1464 en 1465 BW in het licht van het gelijkheidsbeginsel en de theorie van de huwelijksvoordelen", *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 4, p. 95;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 17-18;

G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 10-11;

L. WUYTS, "De uitbreng en uitsluiting uit de huwgemeenschap: burgerrechtelijke en fiscaalrechtelijke aspecten", *Not.Fisc.M.* 2016, afl. 7, p. 233;

R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 49-50;

A. VERBEKE (ed.), "Deel 1: Algemeen kader der huwelijksvoordelen" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Huwelijksvoordelen. Bijzonder deel 4*, Gent, Larcier, 2010, p. 24-27.

³⁴⁸ Art. 1458, tweede lid en art. 1464, tweede lid BW

³⁴⁹ Indien er zowel gemeenschappelijke kinderen als stiefkinderen in het gezin zijn.

³⁵⁰ R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 55-56.

122. De kwalificatie van het huwelijksvoordeel als een schenking heeft niet tot gevolg dat het schenkingsrecht integraal van toepassing is. Schenkingsrecht wordt geïdentificeerd met inbreng³⁵¹ en inkorting³⁵² bij verrekening van vereffening en verdeling van de nalatenschap. Echter zijn er meerdere bepalingen die van toepassing zijn op het schenkingsrecht zoals bijvoorbeeld ontbinding wegens ondankbaarheid (art. 955 BW). Deze regelen zijn niet van toepassing op huwelijksvoordelen. Het huwelijksvoordeel blijft een voordeel en is geen schenking.³⁵³

123. Daarnaast kan een huwelijksvoordeel ook niet gekwalificeerd worden als een contractuele erfstelling (ut supra nr. 73-74). Het verschil tussen een huwelijksvoordeel en een contractuele erfstelling is dat een contractuele erfstelling een schenking van goederen is waar men niet kan over beschikken, terwijl de bedingen die opgenomen worden in een huwelijkscontract, als een huwelijksvoordeel worden gekwalificeerd. Zij krijgen pas de kwalificatie van schenking op het ogenblik van de ontbinding van het huwelijksvermogensstelsel.³⁵⁴

124. De kwalificatie van huwelijksvoordelen als overeenkomst onder bezwarende titel geldt echter enkel op burgerrechtelijk vlak. Krachtens de fictiebepaling van art. 2.7.1.0.4 VCF wordt hetgeen de langstlevende verkregen heeft voor meer dan de helft van het gemeenschappelijk vermogen, ingevolge een huwelijksovereenkomst, successierechtelijk belast. Voor de heffing van de erfbelasting wordt het verkregene van de overleden echtgenoot gelijkgesteld met een schenking onder de levenden of een uiterste wilsbeschikking.³⁵⁵ Ut infra wordt ieder van de huwelijksvoordelen (ut supra nr. 117) uitgewerkt aan de hand van de casus en de desbetreffende bepalingen van de erfbelasting. Echter moet worden opgemerkt dat huwelijksvoordelen een dubbele fiscale heffing met zich mee brengen: een eerste heffing bij vererving door de langstlevende echtgenoot op de nalatenschap van de eerst stervende en een tweede heffing bij vererving door de kinderen bij overlijden van de langstlevende echtgenoot.³⁵⁶

---

³⁵¹ Art. 843 - 869 BW;

H. CASMAN, "Actualia schenkingen", *NJW* 2011, deel 2, afl. 249, p. 594.

³⁵² Art. 920 - 930 BW

³⁵³ R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 50-51.

³⁵⁴ E. BUYSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 18.

³⁵⁵ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 11-12.

³⁵⁶ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 15.

i. Beding van inbreng

125. Aan de hand van het huwelijkscontract kunnen echtgenoten het gemeenschappelijk vermogen uitbreiden. Volgens art. 1452 BW kunnen echtgenoten overeenkomen dat de tegenwoordige en toekomstige roerende of onroerende goederen, bedoeld in art. 1399 BW als behorend tot het eigen vermogen, geheel of ten dele tot het gemeenschappelijk vermogen zullen behoren. In dat geval komen ook de schulden, bedoeld in art. 1406 BW als schulden van het eigen vermogen, ten laste van het gemeenschappelijke vermogen naar verhouding van de waarde van de gemeenschappelijk geworden goederen ten tijde van hun inbreng, vergeleken met de waarde van de gezamenlijke goederen bedoeld in art. 1399 BW.³⁵⁷ Het gemeenschappelijk vermogen kan maximaal worden uitgebreid tot algehele gemeenschap.³⁵⁸ Deze inbreng kan gebeuren door één of beide echtgenoten.³⁵⁹

126. In art. 1452 BW wordt er verwezen naar art. 1399 BW. Hieruit volgt dat de inbreng moet worden beperkt tot de tegenwoordige goederen die aan elk van beide echtgenoten toebehoren op de dag van het huwelijk en welke ieder van hen tijdens het huwelijksstelsel verkrijgt door schenking, erfenis of testament.³⁶⁰ Hieronder zijn begrepen de goederen opgesomd in art. 1400 BW, omdat deze goederen geen persoonlijk karakter hebben. Goederen eigen uit hun aard, conform art. 1401 BW, kunnen niet in de gemeenschap ingebracht worden. Men spreekt van een bijzondere inbreng wanneer bepaalde goederen worden ingebracht. De inbreng is onder algemene titel wanneer een fractie van de goederen wordt ingebracht en er is een algemene inbreng wanneer een geheel van goederen wordt ingebracht in de gemeenschap. Ook voor elk van de drie soorten inbreng geldt de regel van de schulden die ten laste komen van het gemeenschappelijk vermogen.³⁶¹

127. Het beding van inbreng heeft tot gevolg dat het gemeenschappelijk vermogen zal uitbreiden en dat bij overlijden van één van de echtgenoten, in casu vader Y, de langstlevende echtgenoot, in casu stiefmoeder Z, de helft van dit gemeenschappelijk vermogen in volle eigendom zal verwerven. De andere helft wordt volgens de wettelijke regeling opgesplitst in vruchtgebruik en blote eigendom (ut supra nr. 20). Dit kan zowel voor de gemeenschappelijke als voor de niet-gemeenschappelijke kinderen voordelig of nadelig zijn.³⁶²

---

³⁵⁷ Art. 1452, tweede lid BW

³⁵⁸ Art. 1453 BW

³⁵⁹ J. DU MONGH (ed.), "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 334.

³⁶⁰ Art. 1399, lid 1 BW

³⁶¹ J. DU MONGH (ed.), "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 334-335.

³⁶² L. CAESTEKER en D. DEGRYSE, *Het wettelijk erfrecht in nieuw samengestelde gezinnen: waar zitten de tekortkomingen en hoe kan dit opgelost worden?*, Masterproef Handelswetenschappen Hogeschool Gent, 2011-12, p. 45.

128. Een beding van inbreng is geen schenking maar een huwelijksvoordeel onder bezwarende titel. De vordering tot inkorting kan dus niet worden ingesteld.³⁶³ Maar dit is echter niet altijd het geval. Indien echtgenoten het beding van inbreng laten volgen of combineren met een beding van ongelijke verdeling of een verblijvingsbeding conform art. 1464 BW, wordt dit als nadelig beschouwd voor de erfgenamen van de erflater aangezien zij op deze manier onterfd kunnen worden. Art. 1464, tweede lid BW voorziet echter in een bepaalde grens (ut supra nr. 119) waardoor het toegekende huwelijksvoordeel als een schenking beschouwd wordt en dus opnieuw onder toepassing van het erfrecht geplaatst wordt. Hetzelfde geldt bij een beding van inbreng dat gevolgd wordt door een beding van vooruitmaking conform art. 1458 BW. Echter zijn het enkel de gemeenschappelijke kinderen die zich op deze artikelen³⁶⁴ kunnen beroepen. De niet-gemeenschappelijke kinderen zullen zich kunnen beroepen op het art. 1465 BW dat ervoor zorgt dat het huwelijksvoordeel beperkt wordt tot de helft van de aanwinsten.³⁶⁵

129. Indien in de casus vader Y en stiefmoeder Z beslissen om het gemeenschappelijk vermogen uit te breiden en te combineren met een beding van ongelijke verdeling, een verblijvingsbeding of een beding van vooruitmaking, zullen de niet-gemeenschappelijke kinderen A en B zich kunnen beroepen op art. 1465 BW bij overlijden van hun vader Y. Dit omdat de door vader Y ingebrachte goederen in de gemeenschap zijn terecht gekomen en voor de helft in volle eigendom aan de langstlevende stiefmoeder toekomen conform het wettelijke erfrecht. Art. 1465 BW zorgt voor een bescherming van de reservataire aanspraken van de kinderen. Kind C heeft echter geen wettelijk erfrecht bij stiefvader Y waardoor dit kind zonder enige erfenis na wordt gelaten en zich ook niet op het betreffende artikel kan beroepen. Wel zal het later, bij overlijden van moeder Z, een voordeel krijgen. Door overgang van de gemeenschap van de eerst overledene op de langstlevende moeder, zal dit vermogen ook in de nalatenschap van de langstlevende echtgenote vallen waarop kind C aanspraken heeft.³⁶⁶ Kinderen A en B zullen deze erfenis van vader mislopen aangezien zij geen afstammelingen zijn van Z.³⁶⁷

---

³⁶³ J. DU MONGH (ed.), "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 337.

³⁶⁴ Art. 1458, tweede lid en art. 1464, tweede lid BW.

³⁶⁵ A. VERBEKE, "Deel 1: Algemeen kader der huwelijksvoordelen" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Huwelijksvoordelen. Bijzonder deel 4*, Gent, Larcier, 2010, p. 24.

³⁶⁶ Het kind C heeft een (uitgesteld) erfrecht in de nalatenschap van zijn moeder.

³⁶⁷ Art. 731 BW; Dit wordt afgesteld erfrecht voor de kinderen.

ii. Beding van vooruitmaking

130. Echtgenoten kunnen conform art. 1457 BW overeenkomen dat de langstlevende echtgenoot het recht zal hebben om voor de verdeling van de nalatenschap, hetzij een bepaalde geldsom, hetzij bepaalde goederen in natura, hetzij een hoeveelheid of een percentage van een bepaalde categorie van goederen vooraf te nemen uit het gemeenschappelijk vermogen³⁶⁸. De vooruitmaking biedt de mogelijkheid om bepaalde goederen, die voor de langstlevende een affectieve of economische waarde hebben, aan de onzekerheid van de verdeling te onttrekken en te bijzondere titel aan de langstlevende echtgenoot toe te wijzen.³⁶⁹ Wat uit de gemeenschap na de voorafname overblijft, wordt verdeeld overeenkomstig de wet. De langstlevende zal de gemeenschap in volle eigendom bekomen wanneer er geen afstammelingen zijn nagelaten. Wanneer er wel afstammelingen zijn van de overledene, zal overeenkomstig de wet de helft van de gemeenschap in volle eigendom aan de langstlevende toekomen en de andere helft in vruchtgebruik. De afstammelingen verkrijgen de blote eigendom van de helft van de resterende gemeenschap.³⁷⁰ De vooruitmaking is een overlevingsrecht. Dit impliceert dat vooruitmaking slechts kan worden bepaald onder voorwaarde van overleving. Het beding kan zowel wederkerig³⁷¹ als eenzijdig³⁷² worden bedongen, telkens onder de voorwaarde dat de echtgenoot de langstlevende is.³⁷³

131. Zoals eerder bepaald (ut supra nr. 118) wordt vooruitmaking beschouwd als een huwelijksovereenkomst onder bezwarende titel en niet als een schenking. Dit betekent dat het voordeel voor de echtgenoot de reserve van de kinderen kan beperken of buiten werking kan stellen. De wetgever gaat er echter van uit dat dit huwelijksvoordeel geen benadeling is van de gemeenschappelijke kinderen, maar een uitgesteld erfrecht. De nalatenschap van de eerst stervende ouder zal overgaan naar de langstlevende en zal bijgevolg bij overlijden van de langstlevende verkregen worden door de kinderen door diens nalatenschap.³⁷⁴

132. Wat wel als een schenking wordt beschouwd, is alles wat de helft van de waarde van de door de vooroverleden echtgenoot ingebrachte goederen overschrijdt wanneer het beding van vooruitmaking gecombineerd wordt met het beding van inbreng in de gemeenschap. Gemeenschappelijke kinderen

---

³⁶⁸ De goederen of geldsommen die worden vooraf genomen, moeten duidelijk worden gepreciseerd om het beding van vooruitmaking te kunnen onderscheiden van een beding van ongelijke verdeling.

³⁶⁹ J. DU MONGH (ed.), "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 342.

³⁷⁰ V. LESSELIERS, "Een voorstel van keuzebeding zonder fiscale kopzorgen – een pleidooi voor het keuzebeding bij vooruitmaking", *Not.Fisc.M.* 2017, afl. 1, p. 26.

³⁷¹ Ten voordele van beide echtgenoten.

³⁷² Ten voordele van één echtgenoot.

³⁷³ J. DU MONGH (ed.), "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 341.

³⁷⁴ J. DU MONGH (ed.), "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 343.

kunnen enkel hun reservatair deel opeisen te berekenen op de helft van de inbreng van de overledene.³⁷⁵ Indien er niet-gemeenschappelijke kinderen in het gezin aanwezig zijn, kunnen deze kinderen beroep doen op art. 1465 BW (ut supra nr. 120-121). Ook fiscaal ontsnapt men niet aan de kwalificatie in een schenking. Volgens de fictiebepaling³⁷⁶ zal hetgeen de langstlevende meer verkrijgt dan de helft van de gemeenschap, ingevolge een huwelijksovereenkomst, gelijk worden gesteld met een schenking onder levenden of een uiterste wilsbeschikking van de overleden echtgenoot voor de heffing van de erfbelasting (ut supra nr. 124).

133. Men kan aan een vooruitmakingsbeding ook een keuzebeding toevoegen: een vooruitmaking met keuzemogelijkheid. Hierbij kan de langstlevende echtgenoot zelf kiezen welke goederen hij/zij vooraf neemt uit de gemeenschap. Er moet vooraf worden bepaald op welke wijze en binnen welke termijn het keuzerecht moet worden uitgeoefend.³⁷⁷ De langstlevende kan de keuze van vooruitmaking doen conform de vooruitmaking van art. 1457 BW: voorafgaand aan de verdeling van de nalatenschap en zonder dat hij/zij de instemming of medewerking van de rechtsopvolgers van de overleden echtgenoot nodig heeft. Dankzij de vooruitmaking heeft de langstlevende ook hier de volle eigendom over de vooraf genomen goederen of geldsommen. De langstlevende zal in dit geval de keuze moeten kenbaar maken in een schriftelijke verklaring of in een verklaring van erfopvolging. Echter zal de langstlevende verplicht worden bij te dragen in het passief van het gemeenschappelijk vermogen op een evenredige wijze als het actief dat hij/zij uit het gemeenschappelijk vermogen verkrijgt.³⁷⁸ Na deze voorafname wordt opnieuw datgene wat overblijft overeenkomstig de wet verdeeld.

134. In de casus komen vader Y en stiefmoeder Z overeen bij huwelijkscontract een vooruitmakingsbeding in werking te stellen dat wederkerig is. Bij overlijden van een van de echtgenoten, zal de langstlevende echtgenoot het recht hebben bepaalde goederen en/of geldsommen vooraf te nemen uit de gemeenschap. Vader Y heeft bepaalde goederen in de gemeenschap ingebracht, onder andere de gezinswoning ter waarde van € 200.000,-, een appartement ter waarde van € 100.000,- en een bouwgrond van € 50.000,-. Daarnaast bestaat de gemeenschap uit € 50.000,- roerende goederen. Vader Y overlijdt. De nalatenschap³⁷⁹ bestaat uit een eigen vermogen van € 100.000,- en de helft van het

---

³⁷⁵ Art. 1458 BW;

V. LESSELIERS, "Een voorstel van keuzebeding zonder fiscale kopzorgen – een pleidooi voor het keuzebeding bij vooruitmaking", *Not.Fisc.M.* 2017, afl. 1, p. 27.

³⁷⁶ Art. 2.7.1.0.4 VCF

³⁷⁷ J. DU MONGH (ed.), "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 342.

³⁷⁸ V. LESSELIERS, "Een voorstel van keuzebeding zonder fiscale kopzorgen – een pleidooi voor het keuzebeding bij vooruitmaking", *Not.Fisc.M.* 2017, afl. 1, p. 26.

³⁷⁹ De echtgenoten zijn gehuwd onder het wettelijk stelsel.

gemeenschappelijk vermogen ter waarde van € 200.000,-, na aftrek van de schulden en begrafeniskosten. De langstlevende stiefmoeder neemt de gezinswoning en de bouwgrond vooraf uit de gemeenschap. Hetgeen resteert van de gemeenschap zal voor de helft in volle eigendom toekomen aan de langstlevende en voor de andere helft in vruchtgebruik. Het eigen vermogen zal in vruchtgebruik toekomen. Kinderen A en B erven bijgevolg de blote eigendom. Stiefkind C erf niets. Kinderen A en B zijn het met deze regeling niet eens. Stiefmoeder Z heeft onroerende goederen vooraf genomen uit de gemeenschap ter waarde van € 250.000,-. Indien er geen beding tot vooruitmaking zou overeengekomen zijn, zou de langstlevende stiefmoeder € 200.000,- van de gemeenschap in volle eigendom verworven hebben. Door de vooruitmaking is er slechts € 150.000,- over van de gemeenschap die aan kinderen A en B zou moeten toekomen. De kinderen hebben daarentegen een reservataire aanspraak van een derde van de nalatenschap van € 300.000,-³⁸⁰, wat elk € 100.000,- inhoudt. Het beschikbaar deel is bijgevolg € 100.000,- waard. Het huwelijksvoordeel voor de langstlevende stiefmoeder bedraagt € 50.000,- door voorafname van de onroerende goederen. Aangezien het beschikbare deel slechts € 100.000,- bedraagt en de langstlevende € 50.000,- meer verkregen heeft dan de helft van het gemeenschappelijk vermogen, zal het verschil van € 50.000,- ingekort worden. Hieruit blijkt dat de reserve geschonden is door het vooruitmakingsbeding en de kinderen bijgevolg beroep zullen doen op art. 1465 BW. Kind C kan hier echter geen beroep op doen zoals voorheen bepaald. De nalatenschap van € 300.000,- wordt als volgt verdeeld: kinderen A en B verkrijgen elk hun reserve in blote eigendom ter waarde van € 100.000,-, wat voor de langstlevende echtgenoot een vruchtgebruik van € 200.000,- inhoudt. Het beschikbare deel van € 100.000,- zal aan de langstlevende toekomen in volle eigendom. De overige € 200.000,- van de gemeenschap komt van rechtswege toe aan de langstlevende echtgenote in volle eigendom. Schematisch kan dit als volgt worden voorgesteld.

---

³⁸⁰ De som van het eigen vermogen van € 100.000,- en de helft van het gemeenschappelijk vermogen ter waarde van € 200.000,-.

Totaal eigen vermogen en gemeenschappelijk vermogen: € 500.000,-	Stiefmoeder Z	Kind A	Kind B
Fictieve massa € 300.000,-	Beschikbaar deel € 100.000,- in volle eigendom	€ 100.000,- in blote eigendom	€ 100.000,- in blote eigendom
	Vruchtgebruik over € 200.000,-		
Helft gemeenschap / aanwinsten € 200.000,-	€ 200.000,- in volle eigendom	/	

Tabel 2: Verdeling nalatenschap vader Y bij vooruitmaking art. 1458 BW en art. 1465 BW

135. Indien kinderen A en B geen beroep doen op art. 1465 BW, zal de langstlevende echtgenoot € 250.000,- van het gemeenschappelijk vermogen in volle eigendom verwerven. De resterende € 150.000,- van de gemeenschap en € 100.000,- eigen vermogen worden overeenkomstig de wettelijke regeling verdeeld. De rest van de gemeenschap zal voor de helft toekomen aan de langstlevende in volle eigendom ter waarde van € 75.000,-. De nalatenschap bedraagt bijgevolg nog slechts € 175.000,-. De langstlevende stiefmoeder zal het vruchtgebruik over deze nalatenschap verwerven. Kinderen A en B erven elk € 87.500,- in blote eigendom. De kinderen kunnen geen beroep doen op art. 1458, tweede lid BW aangezien zij geen gemeenschappelijke kinderen zijn van vader Y en stiefmoeder Z. Schematisch wordt de verdeling als volgt voorgesteld:

Totaal eigen vermogen en gemeenschappelijk vermogen: € 500.000,-	Stiefmoeder Z	Kind A	Kind B
Vooruitmakingsbeding art. 1458 BW: € 250.000,-	€ 250.000,- in volle eigendom	/	
Helft van resterende gemeenschappelijk vermogen: € 75.000,-	€ 75.000,- in volle eigendom	/	
Rest nalatenschap: € 175.000,-	Vruchtgebruik € 175.000,-	€ 87.500,- in blote eigendom	€ 87.500,- in blote eigendom

Tabel 3: Verdeling nalatenschap vader Y bij vooruitmaking art. 1458 BW

136. Uit beide uitgewerkte voorbeelden valt duidelijk op te merken dat het vooruitmakingsbeding de langstlevende stiefmoeder bevoordeelt indien art. 1465 BW niet wordt ingeroepen door de kinderen. De kinderen erven slechts € 87.500,- in blote eigendom wanneer het vooruitmakingsbeding zijn uitwerking krijgt en er geen inkorting wordt gevorderd door de kinderen. Indien ze dit wel doen, erven zij € 100.000,- in blote eigendom.

137. Voor de heffing van de erfbelasting op iedere verkrijging, moet de nalatenschap bij overlijden via een aangifte worden ingediend bij de bevoegde entiteit van de Vlaamse administratie door de erfgenamen, algemene legatarissen en begiftigden. Voor de indiening van de aangifte is er een termijn van vier maanden vanaf de datum van overlijden, indien het overlijden zich in België heeft voorgedaan.³⁸¹ Volgens de fictiebepaling³⁸² in de Vlaamse Codex Fiscaliteit wordt hetgeen de langstlevende echtgenoot verkregen heeft voor meer dan de helft van de gemeenschap ingevolge een huwelijksovereenkomst, gelijkgesteld met een schenking onder levenden of een uiterste wilsbeschikking voor de heffing van de erfbelasting (ut supra nr. 124). Voor de toepassing van dit artikel moet cumulatief voldaan worden aan 3 voorwaarden:³⁸³

1. Het moet gaan om een verkrijging krachtens huwelijksovereenkomst dat niet onderworpen is aan de regels van de schenkingen;
2. Er moet een overlevingsrecht aan de verkrijging worden bedongen,³⁸⁴
3. Er moet meer dan de helft van de gemeenschap verkregen worden.

In het eerste voorbeeld (ut supra nr. 134), waarbij de stiefkinderen beroep doen op art. 1465 BW, kan deze fictiebepaling niet toegepast worden. De eerste voorwaarde, waarbij het huwelijksvoordeel niet onderworpen mag worden aan de regels van de schenking, is in dit geval niet voldaan. Bijgevolg zal hetgeen wat vererfd wordt, onderworpen worden aan de algemene regels van de erfbelasting. Voor de heffing van de erfbelasting moet telkens de waarde van het vruchtgebruik en de blote eigendom berekend worden.

138. De langstlevende echtgenote heeft in het eerste voorbeeld de volle eigendom over de helft van de gemeenschap. Deze helft van de gemeenschap zijn aanwinsten die niet in de nalatenschap van de eerst stervende vallen. Hierop zijn dus geen erfbelastingen verschuldigd. Daarnaast heeft zij vruchtgebruik

---

³⁸¹ Art. 3.3.1.0.5, §1, eerste lid en §2, eerste lid VCF

³⁸² Art. 2.7.1.0.4 VCF

³⁸³ A. VERBEKE (ed.), "Deel 1: Algemeen kader der huwelijksvoordelen" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Huwelijksvoordelen. Bijzonder deel 4*, Gent, Larcier, 2010, p. 28;

G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 11-12.

³⁸⁴ Deze voorwaarde werd geschrapt door de wetgever sinds 1 juli 2015. Dit wordt voor de uitwerking van deze masterproef hier wel nog opgenomen. Zie sterfhuisclausule randnummer 165.

verworven over € 200.000,- en de volle eigendom van het beschikbare deel ter waarde van € 100.000,- . Volgens art. 2.7.4.1.1, §2 VCF wordt het tarief tussen partners toegepast op de nettoverkrijging in de onroerende goederen enerzijds en de roerende goederen anderzijds (ut supra nr. 22). Zoals in het voorbeeld bepaald, bestaan de onroerende goederen uit de gezinswoning, een appartement en een bouwgrond die in de gemeenschap zijn ingebracht. Echter is de gemeenschap voor de helft in de nalatenschap gevallen en voor een andere helft niet. In het wettelijk stelsel zijn de aanwinsten gemeenschappelijk. Deze aanwinsten worden op het ogenblik van ontbinding van het huwelijk bij helften verdeeld.³⁸⁵ Voor het berekenen van de erfbelasting moet er bijgevolg van worden uitgegaan dat de helft van de gezinswoning, het appartement en de bouwgrond in de nalatenschap gevallen zijn. De gezinswoning kan echter vrijgesteld worden van erfbelasting bij de langstlevende echtgenote (ut supra nr. 46).³⁸⁶ Deze vrijstelling kan pas verleend worden indien die uitdrukkelijk wordt aangevraagd door de langstlevende in de aangifte van de nalatenschap.³⁸⁷ Bij de langstlevende echtgenote moet bijgevolg het beschikbare deel en het vruchtgebruik onderworpen worden aan de belasting. Het gemeenschappelijke vermogen bestaat enerzijds uit de onroerende goederen ter waarde van € 350.000,- en roerende goederen ter waarde van € 50.000,-. Deze bedragen zijn elk voor de helft in de nalatenschap gevallen. Bijgevolg is er nog een waarde van € 100.000,- van de gezinswoning die in de nalatenschap gevallen is, nog € 50.000,- van het appartement, nog € 25.000,- van de bouwgrond en € 25.000,- van de roerende goederen. Dit is nog een totaal van € 200.000,-. Het eigen vermogen bestaat enkel uit roerende goederen ter waarde van € 100.000,-. Dit eigen vermogen valt volledig onder het vruchtgebruik voor de langstlevende. Het gemeenschappelijk vermogen wordt naar verhouding³⁸⁸ verdeeld over het beschikbare deel in volle eigendom en over het vruchtgebruik. Deze verhouding wordt voor elk van de goederen³⁸⁹ toegepast om de juiste erfbelasting te bekomen. In onderstaande tabel wordt er een overzicht

---

³⁸⁵ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 16.

³⁸⁶ Art. 2.7.4.1.1, §2, derde lid VCF;

Decreet 7 juli 2006 houdende vrijstelling van successierechten ten voordele van de langstlevende partner voor de nettowaarde van de gezinswoning, BS 20 september 2006, inwerkingtreding vanaf 1 januari 2007.

³⁸⁷ Art. 3.3.1.0.8, §1, 14°, j) VCF;

N. GEELHAND DE MERXEM, "Het reparatiedecreet VCF wat de erf- en schenkbelasting betreft", *TEP* 2015, afl. 2, p. 248.

³⁸⁸ Voor de uitwerking van dit voorbeeld wordt er uitgegaan van verhoudingen op een noemer van € 200.000,- de helft van de gemeenschap die in de nalatenschap gevallen is: € 100.000,- beschikbaar deel/€ 200.000 en € 100.000,- rest gemeenschap in vruchtgebruik/€ 200.000.

³⁸⁹ Roerende en onroerende goederen (bouwgrond, appartement en gezinswoning).

gegeven van de waarde van elk van de goederen die tot het beschikbaar deel behoren, dan wel het vruchtgebruik.

Nalatenschap	Eigen vermogen: € 100.000,-	Roerende goederen gemeenschap: € 25.000,-	Onroerend goed, bouwgrond: € 25.000,-	Onroerend goed, appartement: € 50.000,-	Onroerend goed, gezinswoning: € 100.000,-
Beschikbaar deel: € 100.000,-	/	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 25.000,- = € 12.500,-	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 25.000,- = € 12.500,-	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 50.000,- = € 25.000,-	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 100.000,- = € 50.000,-
Vruchtgebruik: € 200.000,-	€ 100.000,-	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 25.000,- = € 12.500,-	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 25.000,- = € 12.500,-	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 50.000,- = € 25.000,-	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 100.000,- = € 50.000,-

Tabel 4: Berekening aandeel goederen in de nalatenschap

139. Zoals hiervoor bepaald valt de langstlevende echtgenote in de tarief rechte lijn conform art. 2.7.4.1.1, §1 VCF (ut supra nr. 22). Voor de berekening van het vruchtgebruik moet rekening gehouden worden met de leeftijd van de langstlevende echtgenote. Stiefmoeder Z heeft een leeftijd van 39 jaar (ut supra nr. 27). De jaarlijkse opbrengst van de goederen waarover de langstlevende het vruchtgebruik heeft, wordt berekend door de volle eigendom te vermenigvuldigen met 4% en met de betreffende leeftijdscoëfficiënt zoals bepaald in art. 2.7.3.3.2, 5° VCF.³⁹⁰ Voor de uitwerking van dit voorbeeld is de leeftijdscoëfficiënt 16. Het beschikbare deel wordt in volle eigendom verworven door de langstlevende waardoor deze correctie niet van toepassing is. In de volgende tabel worden de erfbelastingen berekend over het beschikbare deel resp. het vruchtgebruik.

³⁹⁰ Art. 2.7.3.3.2, 5° en 6° VCF

	Roerende/onroerende goederen	Erfbelasting art. 2.7.4.1.1 VCF
Beschikbare deel: € 100.000,-	Roerende goederen van de gemeenschap: € 12.500,-	$€ 12.500 * 3\% = € 375,-$
	Bouwgrond: € 12.500,-	$€ 12.500 * 3\% = € 375,-$
	Appartement: € 25.000,-	$€ 25.000 * 3\% = € 750,-$
	Gezinswoning: € 50.000,-	Vrijgesteld
Vruchtgebruik: € 200.000,-	Roerende goederen eigen en gemeenschappelijk vermogen: €112.500,- Vruchtgebruik = $112.500 * 4\% * 16 =$ 72.000,-	$(50.000 * 3\%) +$ $([72.000 - 50.000] * 9\%)$ $= € 3.480,-$
	Bouwgrond: € 12.500,- Vruchtgebruik: € 8.000,-	$€ 8.000 * 3\% = € 240,-$
	Appartement: € 25.000,- Vruchtgebruik: € 16.000,-	$€ 16.000 * 3\% = € 480,-$
	Gezinswoning: € 50.000,- Vruchtgebruik: € 32.000,-	Vrijgesteld
	TOTAAL:	€ 5.700,-

Tabel 5: Berekening erfbelasting langstlevende echtgenote Z

140. Voor de berekening van de erfbelasting verschuldigd door kinderen A en B, moet de blote eigendom berekend worden conform art. 2.7.3.3.2, 8° VCF. De blote eigendom is de waarde van de volle eigendom verminderd met de waarde van het vruchtgebruik zoals bepaald in Tabel 5 hierboven. Echter is dit de blote eigendom voor beide kinderen samen (ut infra tabel 6), bijgevolg zal de blote eigendom gedeeld moeten worden door het aantal kinderen, in dit geval twee. De kinderen worden ook belast aan de hand van de tarieven rechte lijn conform art. 2.7.4.1.1, §1 VCF. In onderstaande tabel wordt de erfbelasting voor kinderen A en B berekend. Beide kinderen moeten eenzelfde bedrag aan erfbelasting betalen aangezien zij evenveel geërfd hebben van hun vader.

	Roerende/onroerende goederen	Erfbelasting per kind
Blote eigendom per kind: € 100.000,-	Roerende goederen eigen en gemeenschappelijk vermogen: €112.500,- Vruchtgebruik = $112.500 * 4\% * 16 = 72.000,-$ Blote eigendom = € 112.500 - € 72.000 = € 40.500,-	$\frac{40.500}{2} * 3\%$ = € 607,50
	Bouwgrond, appartement en gezinswoning: € 87.500,- Vruchtgebruik: € 56.000,- Blote eigendom: € 31.500,-	$\frac{31.500}{2} * 3\%$ = € 472,50
	TOTAAL per kind:	€ 1080,-

Tabel 6: Berekening erfbelasting kinderen erflater

Beide kinderen zijn elk € 1080,- aan erfbelasting verschuldigd. Samen met de langstlevende stiefmoeder is er een totaal aan erfbelasting van € 7.860,-.

141. In het tweede voorbeeld waarbij geen beroep werd gedaan op art. 1465 BW door de stiefkinderen (ut supra nr. 135), kan de fictiebepaling van art. 2.7.1.0.4 VCF wel toegepast worden. De drie voorwaarden voor de toepassing van het artikel zijn voldaan: ten eerste is er sprake van een verkrijging krachtens huwelijksovereenkomst dat niet onderworpen is aan inkorting, ten tweede is er een overlevingsrecht aan de overeenkomst bedongen en ten laatste heeft de langstlevende meer dan de helft van de gemeenschap verkregen. Volgens de fictiebepaling zal het meerdere deel dan de helft van de gemeenschap belast worden bij de langstlevende echtgenote. In dit voorbeeld heeft de stiefmoeder € 250.000,- vooraf genomen uit de gemeenschap en heeft ze bij verdeling van de nalatenschap de helft van de rest van de gemeenschap ten belope van € 75.000,- verkregen in volle eigendom. Vergeleken met de helft van de gemeenschap, € 200.000,-, zal het verschil of het meerdere deel dan deze € 200.000,- belast worden conform deze fictiebepaling. Het verschil bedraagt € 125.000,-.

142. Stiefmoeder Z heeft voor € 250.000,- onroerende goederen vooraf genomen uit de gemeenschap. Bijgevolg bestaat de nalatenschap enkel nog uit roerende goederen ter waarde van € 150.000,- en een appartement ter waarde van € 100.000,-. Het gemeenschappelijk vermogen bedraagt nog slechts € 150.000,- en het eigen vermogen nog steeds € 100.000,-. De verdeling van de nalatenschap werd bepaald in Tabel 3 (ut supra). De langstlevende echtgenote heeft € 75.000,- van de gemeenschap in volle eigendom verkregen. Dit is € 50.000,- van het appartement en € 25.000,- roerende goederen. De andere helft van het appartement en de roerende goederen van de gemeenschap werden in vruchtgebruik geërfd door de langstlevende. Ook de roerende goederen van het eigen vermogen werden geërfd in vruchtgebruik. De kinderen erven bijgevolg de blote eigendom van deze goederen. Onderstaande tabel bevat de berekening van de erfbelasting voor zowel de kinderen als de stiefmoeder bij toepassing van art. 2.7.1.0.4 VCF.

Nalatenschap	Erfbelasting langstlevende stiefmoeder Z	Erfbelasting per kind
Fictiebepaling art. 2.7.1.0.4 VCF	$(50.000 * 3\%) + [(125.000 - 50.000) * 9\%] = € 8.250,-$	/
Eigen vermogen en rest gemeenschappelijk vermogen: € 175.000,-	Vruchtgebruik: $€ 175.000 * 4\% * 16 = € 112.000,-$ $(50.000 * 3\%) + [(112.000 - 50.000) * 9\%] = € 7.080,-$	Blote eigendom per kind: $\frac{(€ 175.000 - € 112.000)}{2} = € 31.500$ $31.500 * 3\% = € 945$
TOTAAL	€ 15.330,-	€ 945,-

Tabel 7: Berekening erfbelasting met toepassing fictiebepaling

143. Uit de tabel blijkt dat de totale erfbelasting € 17.220,- bedraagt. Ut supra nr. 140 bleek er slechts een erfbelasting te zijn van € 7.860,-. De toepassing van het vooruitmakingsbeding onderworpen aan de fictiebepaling heeft bijgevolg een fiscaal prijskaartje. Niet alleen bij de eerste vererving, zoals hier bepaald, maar ook wanneer de langstlevende echtgenoot zal overlijden (ut supra nr. 124).

iii. Beding van ongelijke verdeling

144. Een beding van ongelijke verdeling is een beding waarbij de langstlevende echtgenoot meer verkrijgt dan de helft van het gemeenschappelijke vermogen bij overlijden van de echtgenoot.³⁹¹ De echtgenoten zijn vrij te bepalen welk deel aan de langstlevende toekomt. Dit beding kan slechts van toepassing zijn indien overlevingsrechten zijn overeengekomen.³⁹² Verschillend met een vooruitmakingsbeding is dat met een beding van ongelijke verdeling rekening moet worden gehouden bij de verdeling van de nalatenschap, terwijl de vooruitmaking plaats vindt voor de verdeling van de nalatenschap.³⁹³

145. Volgens art. 1464, eerste lid BW wordt een beding van ongelijke verdeling beschouwd als een huwelijksvoordeel en niet als een schenking. De verkrijging wordt beschouwd onder bezwarende titel (ut supra nr. 118). Hetgeen als huwelijksvoordeel wordt verkregen, komt in de nalatenschap van de eerst stervende niet in aanmerking voor de samenstelling van de fictieve massa.³⁹⁴ De fictieve massa vormt de basis voor het berekenen van het voorbehouden erfdeel van reservataire erfgenamen. Hieruit volgt dat de verkrijging ingevolge een huwelijksvoordeel *reserve-proof* is. Het tweede lid van het artikel bepaalt daarentegen dat bij gemeenschappelijke kinderen het aandeel boven de helft van de waarde van de tegenwoordige en toekomstige goederen, die de vooroverleden echtgenoot in het gemeenschappelijk vermogen heeft gebracht door een uitdrukkelijk beding in het huwelijkscontract, beschouwd wordt als een schenking. Zoals eerder bepaald (ut supra nr. 119) en wat blijkt uit het tweede lid, zal deze herkwalficatie doorgaan wanneer een beding van ongelijke verdeling wordt gecombineerd met een beding van inbreng in de gemeenschap.³⁹⁵ De herkwalficatie van het huwelijksvoordeel als een schenking gebeurt pas bij ontbinding van het huwelijksvermogensstelsel.

146. Naast de herkwalficatie van het tweede lid bij gemeenschappelijke kinderen, geldt ook bij dit beding de bescherming van art. 1465 BW bij aanwezigheid van stiefkinderen. Dit artikel beschermt tegen vermogensrechtelijke aanspraken van de langstlevende stiefouder in de nalatenschap van de ouder van de kinderen.³⁹⁶ Indien de langstlevende echtgenoot meer dan de helft van het gemeenschappelijke vermogen verkrijgt, wordt dit meerdere als een schenking beschouwd. Dit wordt aangerekend op het

---

³⁹¹ Art. 1461 BW

³⁹² E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 18;
J. DU MONGH (ed.), "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 344-345.

³⁹³ V. LESSELIERS, "Een voorstel van keuzebeding zonder fiscale kopzorgen – een pleidooi voor het keuzebeding bij vooruitmaking", *Not.Fisc.M.* 2017, afl. 1, p. 24.

³⁹⁴ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 10.

³⁹⁵ A. VAN DEN BROECK, "De artikelen 1458, 1464 en 1465 BW in het licht van het gelijkheidsbeginsel en de theorie van de huwelijksvoordelen", *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 4, p. 95;

H. CASMAN en A. VERBEKE, "Wat is een huwelijksvoordeel?", *Not.Fisc.M.* 2005, afl. 9, p. 292.

³⁹⁶ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 11.

beschikbare deel. Wanneer in een nieuw samengesteld gezin de reserve van de (stief)kinderen wordt aangetast door de verdeling van het gemeenschappelijke vermogen, kunnen deze kinderen aan de hand van dit artikel overgaan tot inkorting in waarde. Alles wat de langstlevende in volle eigendom verkregen heeft uit de gemeenschap boven het beschikbare deel, is vatbaar voor deze inkorting.³⁹⁷

147. Net zoals bij een vooruitmakingsbeding, kan er aan een beding van ongelijke verdeling een keuzerecht of keuzebeding worden toegekend aan de langstlevende echtgenoot. Aan de hand van dit keuzerecht kan de langstlevende bij overlijden van de eerst stervende onder andere de fiscale gevolgen evalueren, rekening houdend met zijn vermogenstoestand die een beding van ongelijke verdeling desgevallend niet meer noodzakelijk maakt. Deze keuzebedingen stellen dat de langstlevende door het huwelijkscontract een vrije keuze heeft tussen verschillende mogelijkheden die in een specifiek geval of los van omstandigheden van een geval beschreven kunnen worden. Zo kan bijvoorbeeld aan de langstlevende de keuze worden gelaten tussen een toekenning van goederen in volle eigendom enerzijds, en een toebedeling voor de ene helft in vruchtgebruik en voor de andere helft in volle eigendom of zelfs in blote eigendom. De voorwaarden van het keuzebeding, de wijze waarop en de termijn binnen dewelke de keuze moet worden gemaakt, worden in het huwelijkscontract bepaald. Het keuzebeding moet uitdrukkelijk toegekend worden aan de langstlevende in het huwelijkscontract^{398, 399}.

148. Telkens na het uitoefenen van een keuzebeding bij ongelijke verdeling, dient een staat van verdeling te worden opgemaakt. Deze verdeling kan zowel formeel als informeel gebeuren wanneer er bij de keuze enkel roerende goederen betrokken zijn. Wanneer een onroerend goed in de verdeling betrokken is, moet er een notariële akte opgemaakt worden. Hier kan er echter een registratiebelasting op geheven worden, namelijk het verdeelrecht. Hier wordt verder niet op ingegaan aangezien dit buiten de context ligt van deze masterproef.

149. Vader Y en stiefmoeder Z komen bij huwelijkscontract een beding van ongelijke verdeling overeen waarbij de langstlevende meer dan de helft van het gemeenschappelijk vermogen zal verkrijgen. Het gemeenschappelijke vermogen bestaat uit de gezinswoning van € 200.000,-, een appartement ter waarde

---

³⁹⁷ A. VAN DEN BROECK, "De artikelen 1458, 1464 en 1465 BW in het licht van het gelijkheidsbeginsel en de theorie van de huwelijksvoordelen", *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 4, p. 95-96;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 18;

R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 49-50.

³⁹⁸ Anders zou het keuzebeding toekomen aan de erfgenamen bij toepassing van art. 1190 BW; J. DU MONGH (ed.), "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 345.

³⁹⁹ J. DU MONGH (ed.), "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 345;

V. LESSELIERS, "Een voorstel van keuzebeding zonder fiscale kopzorgen – een pleidooi voor het keuzebeding bij vooruitmaking", *Not.Fisc.M.* 2017, afl. 1, p. 23.

van € 100.000,-, een bouwgrond van € 50.000,- die ieder door vader Y zijn ingebracht en roerende goederen ter waarde van € 50.000,-. Daarnaast is er nog een eigen vermogen van vader Y ter waarde van € 100.000,- roerende goederen. Vader Y overlijdt. De nalatenschap bestaat uit de helft van de gemeenschap en het eigen vermogen aangezien het echtpaar gehuwd is onder het wettelijk stelsel. Samen is dit € 300.000,- waard, na aftrek van schulden en begrafeniskosten. Stiefmoeder Z krijgt aan de hand van het verdelingsbeding in het huwelijkscontract de onroerende goederen in volle eigendom toegekend ter waarde van € 350.000,-. Indien er geen huwelijksvoordeel zou bedongen zijn geweest, verkreeg de langstlevende de helft van de gemeenschap in volle eigendom voor € 200.000,-. Door het verdelingsbeding is er slechts € 50.000,- over van de gemeenschap die aan de kinderen A en B zou moeten toekomen. Het beschikbaar deel en de reservataire aanspraak per kind van de nalatenschap bedraagt een derde aangezien de erflater twee kinderen achterlaat. Dit bedraagt € 100.000,-. Het huwelijksvoordeel bedraagt ten opzichte van de helft van de gemeenschap € 150.000,-. Aangezien het beschikbare deel slechts € 100.000,- bedraagt, zal er voor € 50.000,- worden ingekort door kinderen A en B op basis van art. 1465 BW. De nalatenschap wordt bijgevolg als volgt verdeeld.

Totaal eigen vermogen en gemeenschappelijk vermogen: € 500.000,-	Stiefmoeder Z	Kind A	Kind B
Fictieve massa € 300.000,-	Beschikbaar deel € 100.000,- in volle eigendom	€ 100.000,- in blote eigendom	€ 100.000,- in blote eigendom
	Vruchtgebruik over € 200.000,-		
Helft gemeenschap / aanwinsten € 200.000,-	€ 200.000,- in volle eigendom	/	

Tabel 8: Verdeling nalatenschap vader Y bij beding van ongelijke verdeling art. 1464 BW en art. 1465 BW

150. Indien beide kinderen geen beroep doen op art. 1465 BW, zal de langstlevende alle onroerende goederen ter waarde van € 350.000,- toegekend krijgen. Bijgevolg is er nog € 50.000,- van de gemeenschap over die verdeeld zal worden onder de stiefkinderen en de langstlevende stiefmoeder Z. De stiefmoeder zal € 25.000,- van de gemeenschap in volle eigendom verwerven en de rest zal toekomen

aan de nalatenschap. De nalatenschap omvat het eigen vermogen ter waarde van € 100.000,- en de helft van de gemeenschap van € 25.000,-. De kinderen vererven elk de blote eigendom van de nalatenschap ter waarde van € 62.500,-, terwijl de stiefmoeder het vruchtgebruik vererft. Opnieuw kunnen de stiefkinderen de herkwalficatie als een schenking van art. 1464, tweede lid BW niet inroepen aangezien zij geen gemeenschappelijke kinderen zijn van de erflater en de stiefmoeder. De volgende tabel schematiseert de verdeling:

Totaal eigen vermogen en gemeenschappelijk vermogen: € 500.000,-	Stiefmoeder Z	Kind A	Kind B
Beding van ongelijke verdeling art. 1464 BW: € 350.000,-	€ 350.000,- in volle eigendom	/	
Helft van resterende gemeenschappelijk vermogen: € 25.000,-	€ 25.000,- in volle eigendom	/	
Rest nalatenschap: € 125.000,-	Vruchtgebruik € 125.000,-	€ 62.500,- in blote eigendom	€ 62.500,- in blote eigendom

Tabel 9: Verdeling nalatenschap vader Y bij beding van ongelijke verdeling art. 1464 BW

151. Voor de toepassing van de erfbelasting, moet opnieuw rekening gehouden worden met de fictiebepaling van art. 2.7.1.0.4 VCF en de drie voorwaarden. Opnieuw is in het eerste voorbeeld de fictiebepaling niet van toepassing aangezien de eerste voorwaarde (ut supra nr. 137) niet voldaan is: er is sprake van een verkrijging van een huwelijksvoordeel dat geherkwalficeerd wordt als een schenking en waarop de regels van schenking van toepassing zijn, namelijk inkorting. Bij het tweede voorbeeld moet echter wel rekening gehouden worden met de fictiebepaling en zal bijgevolg het meerdere deel dan de helft van de gemeenschap belast worden bij de langstlevende stiefmoeder Z. Voor de berekening van de erfbelasting moet rekening gehouden worden met de waardering van het vruchtgebruik bij de langstlevende stiefmoeder en de blote eigendom bij de kinderen.⁴⁰⁰ Alsook moeten roerende goederen en onroerende goederen elk afzonderlijk belast worden en is de gezinswoning vrijgesteld bij de

⁴⁰⁰ Art. 2.7.3.3.2, 6° en 8° VCF

langstlevende echtgenote (ut supra nr. 46).⁴⁰¹ Opnieuw worden de onroerende goederen en roerende goederen evenredig verdeeld over de nalatenschap en de gemeenschap die in volle eigendom aan de langstlevende is toegekomen.⁴⁰²

Nalatenschap	Eigen vermogen (roerende goederen): € 100.000,-	Roerende goederen van gemeenschap: € 25.000,-	Onroerend goed, bouwgrond: € 25.000,-	Onroerend goed, appartement: € 50.000,-	Onroerend goed, gezinswoning: € 100.000,-
Beschikbaar deel: € 100.000,-	/	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 25.000,- = € 12.500,-	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 25.000,- = € 12.500,-	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 50.000,- = € 25.000,-	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 100.000,- = € 50.000,-
Vruchtgebruik: € 200.000,-	€ 100.000,-	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 25.000,- = € 12.500,-	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 25.000,- = € 12.500,-	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 50.000,- = € 25.000,-	$\frac{100.000,-}{200.000,-}$ * 100.000,- = € 50.000,-

Tabel 10: Berekening aandeel goederen in de nalatenschap

152. In de volgende tabellen wordt opnieuw de erfbelasting berekend van de stiefmoeder en de kinderen A en B. Beiden zijn onderworpen aan het tarief in rechte lijn conform art. 2.7.4.1.1, §1 VCF.

⁴⁰¹ Art. 2.7.4.1.1, §2, tweede en derde lid VCF

⁴⁰² Voor de uitwerking van dit voorbeeld wordt er uit gegaan van verhoudingen op een noemer van € 200.000, de helft van de gemeenschap die in de nalatenschap gevallen is: € 100.000,- beschikbaar deel/€ 200.000 en € 100.000,- rest gemeenschap in vruchtgebruik/€ 200.000 helft van de gemeenschap.

	Roerende/onroerende goederen	Erfbelasting art. 2.7.4.1.1 VCF
Beschikbare deel: € 100.000,-	Roerende goederen van de gemeenschap: € 12.500,-	$€ 12.500 * 3\% = € 375,-$
	Bouwgrond en appartement: € 37.500,-	$€ 37.500 * 3\%$ $= € 1.125,-$
	Gezinswoning: € 50.000,-	Vrijgesteld
Vruchtgebruik: € 200.000,-	Roerende goederen eigen en gemeenschappelijk vermogen: €112.500,- Vruchtgebruik = $112.500 * 4\% * 16 =$ 72.000,-	$(50.000 * 3\%) +$ $([72.000 - 50.000] * 9\%)$ $= € 3.480,-$
	Bouwgrond en appartement: € 37.500,- Vruchtgebruik: € 24.000,-	$€ 24.000 * 3\% = € 720,-$
	Gezinswoning: € 50.000,- Vruchtgebruik: € 32.000,-	Vrijgesteld
	TOTAAL:	€ 5.700,-

Tabel 11: Berekening erfbelasting langstlevende echtgenote Z

	Roerende/onroerende goederen	Erfbelasting per kind
Blote eigendom per kind: € 100.000,-	Roerende goederen eigen en gemeenschappelijk vermogen: €112.500,- Vruchtgebruik = $112.500 * 4\% * 16 =$ 72.000,- Blote eigendom = € 112.500 - € 72.000 = € 40.500,-	$\frac{40.500}{2} * 3\%$ $= € 607,50$
	Bouwgrond, appartement en gezinswoning: € 87.500,- Vruchtgebruik: € 56.000,- Blote eigendom: € 31.500,-	$\frac{31.500}{2} * 3\%$ $= € 472,50$
	TOTAAL per kind:	€ 1080,-

Tabel 12: Berekening erfbelasting kinderen erflater

153. In de volgende tabel wordt de erfbelasting berekend op de erfenis van zowel de langstlevende stiefmoeder als de kinderen A en B in het tweede voorbeeld. Kinderen A en B hebben geen beroep gedaan op art. 1465 BW met als gevolg dat de drie voorwaarden vervuld zijn en de fictiebepaling⁴⁰³ van toepassing is. De nalatenschap bestaat enkel nog uit roerende goederen aangezien de langstlevende echtgenoot alle onroerende goederen toegekend gekregen heeft ter waarde van € 350.000,- ingevolge het beding. De langstlevende stiefmoeder zal volgens de fictiebepaling belast worden op het meerdere deel dan de helft van de gemeenschap. Bijgevolg is dit meerdere deel na verdeling van de onroerende goederen en opname van de helft van het resterende deel van de gemeenschap € 175.000,-.

Nalatenschap	Erfbelasting langstlevende stiefmoeder Z	Erfbelasting per kind
Fictiebepaling art. 2.7.1.0.4 VCF	$(50.000 * 3\%) + [(175.000 - 50.000) * 9\%] = € 12.750,-$	/
Eigen vermogen en rest gemeenschappelijk vermogen: € 125.000,-	Vruchtgebruik: $€ 125.000 * 4\% * 16 = € 80.000,-$ $(50.000 * 3\%) + [(80.000 - 50.000) * 9\%] = € 4.200,-$	Blote eigendom per kind: $\frac{(€ 125.000 - € 80.000)}{2} = € 22.500$ $22.500 * 3\% = € 675$
TOTAAL	€ 16.950,-	€ 675,-

Tabel 13: Berekening erfbelasting met toepassing fictiebepaling

154. Opnieuw hangt er een fiscale kost aan de toekenning van een huwelijksvoordeel door toepassing van de fictiebepaling. De totale erfbelasting die betaald wordt door de stiefmoeder en de stiefkinderen bedraagt € 18.300,-. Wanneer de fictiebepaling niet toegepast kan worden, bedraagt de erfbelasting slechts € 7.860,-. Opnieuw moet vermeld worden dat zowel bij de eerste vererving als bij overlijden van de langstlevende echtgenoot een dubbele erfbelasting zal geheven worden (ut supra nr. 124).

⁴⁰³ Art. 2.7.1.0.4 VCF

iv. Verblijvingsbeding

155. Het verblijvingsbeding is een beding waarbij echtgenoten overeenkomen dat de langstlevende echtgenoot bij de verdeling van de nalatenschap het gehele gemeenschappelijke vermogen zal ontvangen in volle eigendom. Dit kan slechts uitwerking hebben wanneer overlevingsrechten bedongen zijn.⁴⁰⁴ In de volksmond noemt men dit beding het zogenaamde ‘langst leeft, al heeft’.⁴⁰⁵ Net zoals voorgaande bedingen wordt een verblijvingsbeding niet beschouwd als schenking maar als huwelijksvoordeel bij aanwezigheid van gemeenschappelijke kinderen.⁴⁰⁶ Echter geldt dit niet indien een verblijvingsbeding gecombineerd wordt met een beding van inbreng volgens art. 1464, tweede lid BW. De voordelen die de aanwinsten en de helft van de waarde van de ingebrachte goederen overschrijden, worden gekwalificeerd als een schenking.⁴⁰⁷ Deze herkwalificatie heeft als gevolg dat er wordt ingekort in waarde door de gemeenschappelijke kinderen.⁴⁰⁸ Wanneer er kinderen uit een eerste huwelijk aanwezig zijn, kunnen verblijvingsbedingen deze kinderen volledig onterven. Ter bescherming van deze kinderen, kan de toepassing van art. 1465 BW gevraagd worden door kinderen uit het eerste huwelijk om tot inkorting over te kunnen gaan.⁴⁰⁹ Aan het verblijvingsbeding zijn er echter nadelige fiscale gevolgen gekoppeld. Het beding leidt tot een dubbele fiscale heffing: een eerste heffing op de verkrijging bij de langstlevende bij overlijden van de eerst stervende ingevolge de fictiebepaling van art. 2.7.1.0.4 VCF en een tweede heffing bij overlijden van de langstlevende echtgenoot dat door de erfgenamen (kinderen) zal voldaan worden (ut supra nr. 124).⁴¹⁰

156. Het verblijvingsbeding kan worden vervangen door een keuzebeding dat de langstlevende toelaat bij overlijden van de eerst stervende de meest voordelige optie te kiezen op zowel fiscaal als burgerrechtelijk

---

⁴⁰⁴ Art. 1461 BW;

J. DU MONGH (ed.), “Conventionele stelsels” in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 344.

⁴⁰⁵ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 17.

⁴⁰⁶ Art. 1464, eerste lid BW;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 17;

R. BARBAIX (ed.), “Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht” in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 49.

⁴⁰⁷ A. VAN DEN BROECK, “De artikelen 1458, 1464 en 1465 BW in het licht van het gelijkheidsbeginsel en de theorie van de huwelijksvoordelen”, *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 4, p. 95.

⁴⁰⁸ J. DU MONGH (ed.), “Conventionele stelsels” in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 347.

⁴⁰⁹ A. VAN DEN BROECK, “De artikelen 1458, 1464 en 1465 BW in het licht van het gelijkheidsbeginsel en de theorie van de huwelijksvoordelen”, *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 4, p. 95-96;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 17-18;

R. BARBAIX (ed.), “Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht” in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 49-50.

⁴¹⁰ G. DEGEEST, “De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder”, *TEP* 2016, afl. 1, p. 15-16;

V. LESSELIERS, “Een voorstel van keuzebeding zonder fiscale kopzorgen – een pleidooi voor het keuzebeding bij vooruitmaking”, *Not.Fisc.M.* 2017, afl. 1, p. 25.

vlak.⁴¹¹ De langstlevende echtgenoot kan kiezen welke goederen uit de gemeenschap hem/haar in volle eigendom toekomen. Dit keuzebeding wordt burgerrechtelijk ook als huwelijksvoordeel gekwalificeerd met als gevolg dat de voordelen niet aan de regels van schenking onderworpen zijn. In het geval van gemeenschappelijke kinderen moet rekening gehouden worden met de grens bepaald in art. 1464, tweede lid BW. Fiscaal zal de langstlevende echtgenoot erfbelasting verschuldigd zijn op hetgeen hij/zij meer verkrijgt dan de helft van de gemeenschap overeenkomstig de fictiebepaling van art. 2.7.1.0.4 VCF.⁴¹²

157. Naast een gewoon keuzebeding bestaat er nog een keuzebeding met last. Dit is een beding waarbij de langstlevende weliswaar vrij zijn of haar kavel mag samenstellen met roerende en onroerende goederen die tot het gemeenschappelijk vermogen behoren. Indien de waarde van de kavel of gekozen goederen meer bedraagt dan de helft van de gemeenschap, zal de langstlevende een vergoeding of opleg moeten betalen aan de nalatenschap ten belope van het meerdere deel dan de helft van de gemeenschap. De langstlevende echtgenoot krijgt de mogelijkheid het bedrag te betalen op ieder ogenblik dat hij/zij geschikt acht en zonder hiertoe te kunnen worden gedwongen tijdens de volledige duurtijd van het erfrechtelijk vruchtgebruik.⁴¹³ Burgerrechtelijk beschikken de afstammelingen een vorderingsrecht zodat hun tussenkomst vereist is voor het verlenen van hun akkoord omtrent de omvang en de waarde van het gemeenschappelijk vermogen.⁴¹⁴ Echtgenoten kiezen voor een keuzebeding onder last omwille van twee redenen. Enerzijds kan het zijn dat de echtgenoten de vrije keuze wil laten aan de langstlevende van de goederen die in zijn of haar kavel worden gelegd, zonder enige benadeling voor de kinderen. De kinderen bekomen het erfdeel in waarde in plaats van in natura. Anderzijds heeft de keuze van de echtgenoten als doel de fiscale nadelige gevolgen van het klassieke verblijvingsbeding te vermijden (ut supra nr. 155). Dit wordt het meest vermeden aan de hand van een verblijvingsbeding onder last.⁴¹⁵

158. Bij een verblijvingsbeding onder last komt de gehele gemeenschap toe aan de langstlevende echtgenoot, maar onder last de helft van de waarde van het gemeenschappelijk vermogen uit te betalen aan de nalatenschap. De langstlevende verkrijgt bijgevolg niet meer dan de helft van de waarde van de gemeenschap, wat zijn of haar deel in het gemeenschappelijk vermogen is. Bijgevolg kan art. 2.7.1.0.4 VCF niet van toepassing zijn. Er komt een vordering in het actief van de nalatenschap van de eerst stervende

---

⁴¹¹ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 16.

⁴¹² V. LESSELIERS, "Een voorstel van keuzebeding zonder fiscale kopzorgen – een pleidooi voor het keuzebeding bij vooruitmaking", *Not.Fisc.M.* 2017, afl. 1, p. 23.

⁴¹³ J. DU MONGH (ed.), "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 346;

V. LESSELIERS, "Een voorstel van keuzebeding zonder fiscale kopzorgen – een pleidooi voor het keuzebeding bij vooruitmaking", *Not.Fisc.M.* 2017, afl. 1, p. 24.

⁴¹⁴ J. DU MONGH (ed.), "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 346.

⁴¹⁵ V. LESSELIERS, "Een voorstel van keuzebeding zonder fiscale kopzorgen – een pleidooi voor het keuzebeding bij vooruitmaking", *Not.Fisc.M.* 2017, afl. 1, p. 24-25.

die belast zal worden in hoofde van de langstlevende voor het vruchtgebruik en in hoofde van de kinderen voor de blote eigendom. Bij overlijden van de langstlevende zit de vordering in het passief van de nalatenschap, hierdoor wordt een dubbele belasting op deze vordering vermeden. Het verblijvingsbeding onder last is fiscaal voordeliger dan een gewoon verblijvingsbeding, maar duurder dan het wettelijk erfrecht.⁴¹⁶

159. Vader Y en stiefmoeder Z komen bij huwelijkscontract overeen dat de langstlevende echtgenoot het gehele gemeenschappelijke vermogen zal verkrijgen in volle eigendom. Het gemeenschappelijk vermogen omvat opnieuw de gezinswoning ter waarde van € 200.000,-, een appartement ter waarde van € 100.000,-, een bouwgrond ter waarde van € 50.000,- die door vader Y ingebracht zijn in de gemeenschap en roerende goederen ter waarde van € 50.000,-. Het eigen vermogen van vader Y bedraagt € 100.000,-. Vader Y overlijdt met als gevolg dat stiefmoeder Z de gehele gemeenschap toegewezen krijgt door het verblijvingsbeding. Naast de gemeenschap krijgt de stiefmoeder op grond van het erfrecht het vruchtgebruik over het eigen vermogen. De nalatenschap bestaat uit de helft van de gemeenschap en het eigen vermogen aangezien het echtpaar gehuwd is onder het wettelijk stelsel. Samen is dit € 300.000,- waard, na aftrek van schulden en begrafeniskosten. Indien er geen huwelijksvoordeel zou bedongen zijn geweest, verkreeg de langstlevende de helft van de gemeenschap in volle eigendom voor € 200.000,-. Het beschikbaar deel en de reservataire aanspraak per kind van de nalatenschap bedraagt een derde aangezien de erflater twee kinderen achterlaat, dit bedraagt € 100.000,-. Het huwelijksvoordeel bedraagt ten opzichte van de helft van de gemeenschap € 200.000,-. Aangezien het beschikbare deel slechts € 100.000,- bedraagt, zal er voor € 100.000,- worden ingekort door stiefkinderen A en B op basis van art. 1465 BW. De nalatenschap wordt bijgevolg als volgt verdeeld:

---

⁴¹⁶ V. LESSELIERS, "Een voorstel van keuzebeding zonder fiscale kopzorgen – een pleidooi voor het keuzebeding bij vooruitmaking", *Not.Fisc.M.* 2017, afl. 1, p. 24-25.

Totaal eigen vermogen en gemeenschappelijk vermogen: € 500.000	Stiefmoeder Z	Kind A	Kind B
Fictieve massa € 300.000	Beschikbaar deel € 100.000,- in volle eigendom	€ 100.000,- in blote eigendom	€ 100.000,- in blote eigendom
	Vruchtgebruik over € 200.000,-		
Helft gemeenschap / aanwinsten € 200.000	€ 200.000,- in volle eigendom	/	

Tabel 14: Verdeling nalatenschap vader Y bij verblijvingsbeding art. 1464 BW en art. 1465 BW

160. Indien beide kinderen geen beroep doen op art. 1465 BW, zal de langstlevende de gehele gemeenschap in volle eigendom toegekend krijgen. Bijgevolg is er slechts het eigen vermogen dat in de nalatenschap valt en verdeeld zal worden tussen de stiefmoeder en kinderen A en B. De stiefmoeder vererft het vruchtgebruik over het eigen vermogen en de kinderen de blote eigendom voor elk een gelijk deel. De kinderen kunnen de herkwalficatie als een schenking van art. 1464, tweede lid BW niet inroepen aangezien zij geen gemeenschappelijke kinderen zijn van de erflater en de stiefmoeder. De volgende tabel schematiseert de verdeling.

Totaal eigen vermogen en gemeenschappelijk vermogen: € 500.000	Stiefmoeder Z	Kind A	Kind B
Verblijvingsbeding art. 1464 BW: € 400.000	€ 400.000,- in volle eigendom	/	
Rest nalatenschap: € 100.000	Vruchtgebruik € 100.000,-	€ 50.000,- in blote eigendom	€ 50.000,- in blote eigendom

Tabel 15: Verdeling nalatenschap vader Y bij verblijvingsbeding art. 1464 BW

161. Voor de toepassing van de erfbelasting, moet opnieuw rekening gehouden worden met de fictiebepaling van art. 2.7.1.0.4 VCF en de drie voorwaarden. Opnieuw is in het eerste voorbeeld de fictiebepaling niet van toepassing aangezien de eerste voorwaarde (ut supra nr. 137) niet voldaan is. Bij het tweede voorbeeld moet echter wel rekening gehouden worden met de fictiebepaling en zal bijgevolg het meerdere deel dan de helft van de gemeenschap belast worden bij de langstlevende stiefmoeder Z.

Voor de berekening van de erfbelasting moet rekening gehouden worden met de waardering van het vruchtgebruik bij de langstlevende stiefmoeder en de blote eigendom bij de kinderen.⁴¹⁷ Alsook moeten roerende goederen en onroerende goederen elk afzonderlijk belast worden en is de gezinswoning vrijgesteld bij de langstlevende echtgenote (ut supra nr. 46).⁴¹⁸ Opnieuw worden de onroerende goederen en roerende goederen evenredig verdeeld over de nalatenschap en de gemeenschap die in volle eigendom aan de langstlevende is toegekomen. De berekening van de erfbelasting in het eerste voorbeeld is volledig hetzelfde als de berekening ervan in het eerste voorbeeld bij het beding van ongelijke verdeling (ut supra Tabel 10 t.e.m. 12). De erfbelasting in het tweede voorbeeld verschilt echter van die van het tweede voorbeeld bij het beding van ongelijke verdeling (ut supra nr. 153-154) aangezien de langstlevende de volledige gemeenschap verkregen heeft. Het meerdere deel dan de helft van de nalatenschap bedraagt € 200.000,- en zal belast worden bij de stiefmoeder.

Nalatenschap	Erfbelasting langstlevende stiefmoeder Z	Erfbelasting per kind
Fictiebepaling art. 2.7.1.0.4 VCF	$(50.000 * 3\%)$ $+ [(200.000 - 50.000) * 9\%]$ $= € 15.000,-$	/
Eigen vermogen: € 100.000,-	Vruchtgebruik: $€ 100.000 * 4\% * 16$ $= € 64.000,-$ $(50.000 * 3\%)$ $+ [(64.000 - 50.000) * 9\%]$ $= € 2.760,-$	Blote eigendom per kind: $\frac{(€ 100.000 - € 64.000)}{2} =$ $€ 18.000$ $18.000 * 3\% = € 540,-$
TOTAAL	€ 17.760,-	€ 540,-

Tabel 16: Berekening erfbelasting met toepassing fictiebepaling

162. Opnieuw is er een duidelijk fiscaal verschil tussen de twee voorbeelden. In het eerste voorbeeld bedraagt de erfbelasting slechts € 7.860,-, terwijl met toepassing van de fictiebepaling de stiefmoeder en kinderen samen € 18.840,- aan erfbelasting betalen. Zoals voorheen opgemerkt (ut supra nr. 155) zal bij overlijden van de langstlevende stiefmoeder opnieuw erfbelasting moeten betaald worden op de

⁴¹⁷ Art. 2.7.3.3.2, 6° en 8° VCF

⁴¹⁸ Art. 2.7.4.1.1, §2, tweede en derde lid VCF

gemeenschap. Echter zal dit niet betaald worden door kinderen A en B, maar door kind C aangezien kinderen A en B van rechtswege niet erven van de stiefmoeder.

v. Sterfhuisclausule

163. Het sterfhuisbeding is een eenzijdig beding in het huwelijkscontract waarbij de gehele gemeenschap, wat ook de reden van ontbinding van het huwelijksvermogensstelsel mag zijn, zal toekomen aan één specifiek bepaalde echtgenoot.⁴¹⁹ In deze casus zou vader Y bijvoorbeeld kunnen bepalen in het huwelijkscontract dat het gemeenschappelijk vermogen toekomt aan echtgenote Z, ongeacht de oorzaak van ontbinding van het huwelijk.

164. Net zoals een verblijvingsbeding heeft het sterfhuisbeding betrekking op een verdeling van het gehele gemeenschappelijke vermogen na ontbinding van het huwelijksstelsel. Het sterfhuisbeding heeft met andere woorden uitwerking op het niveau van de vereffening en de verdeling van het huwelijksvermogensstelsel, wat de verdeling en vereffening van de nalatenschap voorafgaat. Een klassiek verblijvingsbeding heeft een dubbele voorwaarde: enerzijds is het beding afhankelijk van de volgorde van de overlijdens van de echtgenoten en anderzijds is het afhankelijk van de oorzaak van ontbinding van het huwelijk, namelijk het overlijden. Een sterfhuisclausule daarentegen is onvoorwaardelijk aangezien het beding niet afhankelijk is van de volgorde van de overlijdens en aangezien het uitwerking krijgt ongeacht de oorzaak van ontbinding van het huwelijk. Het gemeenschappelijk vermogen komt met zekerheid toe aan de met naam aangeduide echtgenoot, ongeacht of deze de langstlevende echtgenoot is. Het sterfhuisbeding heeft bijgevolg niet alleen uitwerking bij overlijden, maar ook bij echtscheiding. Het beding is dus onafhankelijk van de overlevingsvoorwaarde. Dit heeft als gevolg dat het beding niet kan belast worden door de fictiebepaling van art. 2.7.1.0.4 VCF.⁴²⁰

165. Sinds lang bestond de discussie of een sterfhuisclausule al dan niet een rechtsgeldig civielrechtelijk huwelijksvoordeel is. De meerderheid in de rechtspraak en rechtsleer is van mening dat het beding een huwelijksvoordeel is. Een minderheid is van een tegenovergestelde mening overtuigd. Door het

---

⁴¹⁹ A. VAN GEEL en C. DECLERCK, "Actuele planningstechnieken in vraag gesteld", *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 7, p. 182;

E. AERTS, "Sterfhuisclausule decretaal gekortwiekt", *Successierechten* 2015, afl. 6, p. 10;

R. BARBAIX (ed.), "Deel 2: Het sterfhuisbeding: civielrechtelijke aspecten" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Huwelijksvoordelen. Bijzonder deel 4*, Gent, Larcier, 2010, p. 43.

⁴²⁰ R. BARBAIX (ed.), "Deel 2: Het sterfhuisbeding: civielrechtelijke aspecten" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Huwelijksvoordelen. Bijzonder deel 4*, Gent, Larcier, 2010, p. 43-46;

Hierover bestaat echter discussie of de overlevingsvoorwaarde van de fictiebepaling een contractuele modaliteit is of het louter overleven is van de echtgenoot. Het Hof van Cassatie (arrest nr. F. 15.0035.N) heeft zich definitief uitgesproken over de al dan niet toepasselijkheid van art. 2.7.1.0.4 VCF. Het Hof heeft besloten dat de fictiebepaling niet kan worden toegepast; Cass. 28 april 2016, AR F.15.0035.N, *Not.Fisc.M.* 2016, afl. 7, 244-248.

ontbreken van de overlevingsvoorwaarde is deze minderheid ervan overtuigd dat het beding buiten toepassing ligt van de leer van de huwelijksvoordelen, met de fiscaal- en civielrechtelijke gevolgen van dien.⁴²¹ Ook in de omzendbrief van 2015 wordt het sterfhuisbeding op de zwarte lijst geplaatst, dit impliceert dat er sprake is van fiscaal misbruik. Volgens de omzendbrief heeft de sterfhuisclausule als doel de fictiebepaling van art. 2.7.1.0.4 VCF te vermijden. De belastingplichtige moet bijgevolg een ander dan fiscaal doel bewijzen voor de toepassing van dit beding. Indien hij/zij geen bewijs kan leveren, zal de fiscus de formulering van het beding negeren en zal de sterfhuisclausule als een gewoon verblijvingsbeding worden beschouwd. Bijgevolg zal de fictiebepaling toegepast worden op het gedeelte dat de helft van het gemeenschappelijk vermogen overtreft en dat aan de langstlevende echtgenoot toekomt.⁴²² Als oplossing voor deze discussie, heeft de wetgever de overlevingsvoorwaarde in het art. 2.7.1.0.4 VCF geschrapt.⁴²³ Bijgevolg zal de fictiebepaling van toepassing kunnen zijn op het sterfhuisbeding. De sterfhuisclausule wordt voornamelijk toegepast wanneer een van de echtgenoten ernstig ziek is.⁴²⁴ Er wordt verder niet ingegaan op de uitwerking van deze clausule aangezien dit buiten het bestek van dit onderwerp ligt.

b. Maximaliseren van de rechten van de kinderen

166. In wat volgt is het de wens van de eerst stervende ouder, in casu vader Y, de rechten van de kinderen, in casu kinderen A en B, te maximaliseren en die van de langstlevende echtgenoot, in casu stiefmoeder Z, te minimaliseren. Om dit te kunnen realiseren, zijn het huwelijksstelsel en de vermogensrechtelijke aanspraken ervan van belang. Het stelsel scheiding van goederen is het beste huwelijksstelsel om de vermogensrechtelijke gevolgen van de echtgenoten zoveel mogelijk uit te sluiten (ut infra nr. 190 e.v.).⁴²⁵ Naast de huwelijksvermogensrechtelijke aanspraken kunnen de erfrechtelijke aanspraken geminimaliseerd worden, zoals hiervoor bepaald (ut supra nr. 75-77).

167. Door de wet van 22 april 2003 of de wet Valkeniers⁴²⁶ in verband met het erfrecht van de langstlevende echtgenoot is er een tweede lid toegevoegd aan art. 1388 BW. Aan de hand van deze

---

⁴²¹ A. VAN GEEL en C. DECLERCK, "Actuele planningstechnieken in vraag gesteld", *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 7, p. 182-183; E. AERTS, "Sterfhuisclausule decretaal gekortwiekt", *Successierechten* 2015, afl. 6, p. 11;

J. DECUYPER en J. RUYSSVELDT, "Ongelijke verdeling van de gemeenschap", *Successierechten* 2016-2017, 107-114.

⁴²² E. AERTS, "Sterfhuisclausule decretaal gekortwiekt", *Successierechten* 2015, afl. 6, p. 11;

J. DECUYPER en J. RUYSSVELDT, "Ongelijke verdeling van de gemeenschap", *Successierechten* 2016-2017, 115-117;

Omzendbrief 2015/1 betreffende art. 3.17.0.0.2 van de Vlaamse Codes Fiscaliteit van 13 december 2013, zoals gewijzigd door het decreet van 19 december 2014, *BS* 25 maart 2015.

⁴²³ E. AERTS, "Sterfhuisclausule decretaal gekortwiekt", *Successierechten* 2015, afl. 6, p. 11-12;

J. DECUYPER en J. RUYSSVELDT, "Ongelijke verdeling van de gemeenschap", *Successierechten* 2016-2017, 115-117.

⁴²⁴ H. CASMAN en A. VERBEKE, "Wat is een huwelijksvoordeel?", *Not.Fisc.M.* 2005, afl. 9, p. 295.

⁴²⁵ R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 68.

⁴²⁶ Wet van 22 april 2003 tot wijziging van enkele bepalingen van het Burgerlijk Wetboek in verband met het erfrecht van de langstlevende echtgenoot, *BS* 22 mei 2003.

bepaling kunnen echtgenoten overeenkomen de aanspraken of de erfrechten van de langstlevende echtgenoot in de nalatenschap van de eerst stervende echtgenoot te beperken wanneer één van hen kinderen heeft uit een vorige relatie. Deze overeenkomst kan al dan niet wederkerig worden afgesloten.⁴²⁷ Het is een bindende contractuele afspraak in verband met een nog niet opengevallen nalatenschap. Deze clause is bijgevolg een uitzondering op het verbod van erfovereenkomsten conform art. 1130, tweede lid BW.⁴²⁸

168. Wanneer echtgenoten een Valkeniersclause willen sluiten, moeten zij aan een aantal voorwaarden voldoen. Vooreerst dienen echtgenoten deze overeenkomst te regelen in het huwelijkscontract of een wijzigingsakte. Ten tweede dient minstens een van de echtgenoten één of meer afstammelingen te hebben die afstammen uit een vorige relatie of die geadopteerd werden voor het nieuwe huwelijk. Hieruit volgt dat niet alle echtgenoten een beroep kunnen doen op deze clause.⁴²⁹ Ten slotte kunnen echtgenoten een erfrechtelijke regeling uitwerken, waarbij het zowel mogelijk is om op algemene wijze - van alle erfrechten - afstand te doen, dan wel op bijzondere wijze, bijvoorbeeld afstand van het recht om inkorting te vragen.⁴³⁰ Echter kan deze regeling in geen geval de concrete reserve ontnemen aan de langstlevende echtgenoot. Bijgevolg zal deze overeenkomst die stiefkinderen niet beschermen wanneer het grootste vermogensbestanddeel bestaat uit de gezinswoning. Deze regeling is dus enkel doeltreffend voor grote vermogens.⁴³¹

169. In de casus zouden vader Y en stiefmoeder Z een Valkeniersclause kunnen overeenkomen aangezien voldaan is aan de voorgaande voorwaarden. Zij sluiten deze overeenkomst als een wederkerige overeenkomst. De echtgenoten kunnen de erfaanspraken van de langstlevende echtgenoot beperken in de nalatenschap van de eerst stervende echtgenoot. Ze besluiten over te gaan tot een gehele beperking van de erfaanspraken. Dit heeft als gevolg dat stiefmoeder Z, bij overlijden van vader Y, enkel nog het

---

⁴²⁷ Art. 1388, tweede lid BW

⁴²⁸ N. VAN HIMME, "Het verbod van erfovereenkomsten – Qua vadimus? – Rechtsvergelijkende studie over de toekomst van het verbod en mogelijke oplossingen voor het Belgisch erfrecht", *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 9, p. 270-271 en 273; Deze uitzondering van het verbod op erfovereenkomsten is in het nieuwe erfrecht nog steeds van toepassing; Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECO, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer* 2017, nr. 54-2282/001, p. 22.

⁴²⁹ R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 70.

⁴³⁰ Men kan bijgevolg geheel of gedeeltelijk afstand doen van de erfaanspraken in de nalatenschap van de eerststervende echtgenoot; R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 70.

⁴³¹ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 47;

N. VAN HIMME, "Het verbod van erfovereenkomsten – Qua vadimus? – Rechtsvergelijkende studie over de toekomst van het verbod en mogelijke oplossingen voor het Belgisch erfrecht", *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 9, p. 271;

R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX (e.a.), *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 70;

W. PINTENS en J. DU MONGH, *Familiaal Vermogensbeheer*, Antwerpen, Intersentia, 2004, p. 144-145.

vruchtgebruik van de gezinswoning en het huisraad die erin aanwezig is, vererft. Kinderen A en B erven desgevallend de blote eigendom van de gezinswoning en het huisraad, maar de volle eigendom van de rest van de nalatenschap.

c. Beschermen van de langstlevende echtgenoot en de kinderen

170. Is er voor de echtgenoten een mogelijkheid om de kinderen en stiefkinderen gelijk te behandelen, zonder de langstlevende echtgenoot te moeten benadelen? Of is er een mogelijkheid om de langstlevende echtgenoot te bevoordelen, zonder de stiefkinderen te benadelen? Men is bijgevolg op zoek naar een *gouden middenweg* tussen de bescherming van de langstlevende echtgenoot en de bescherming van de (stief)kinderen. Men kan bijvoorbeeld een Valkeniersovereenkomst opstellen in een huwelijkscontract waarbij de rechten aan de langstlevende echtgenoot niet worden ontnomen, maar beperkt worden. Ter bescherming van de stiefkinderen kunnen er bijgevolg beperkingen worden opgenomen in de overeenkomst. Zo kan bepaald worden dat de langstlevende verzaakt aan het recht inbreng of inkorting te vorderen of omzetting te eisen van het vruchtgebruik.⁴³² Ook een restlegaat of restschenking kan enige oplossing bieden voor dit probleem. De eerst stervende echtgenoot kan zijn goederen legateren of schenken aan de langstlevende echtgenoot als eerste begunstigde, met de bedoeling de rest van het legaat te legateren of schenken aan de eigen kinderen, de tweede begunstigten (ut supra nr. 84-86).

171. Voorgaande mogelijkheden om de kinderen of de langstlevende stiefouder te beschermen, vervullen echter niet volledig deze beschermingsbehoeften. Indien men absolute zekerheid wil dat de eigen kinderen en stiefkinderen gelijk worden behandeld, dan rest er nog één oplossing: de stiefouderadoptie (ut supra nr. 56-60).

4.1.1.3 Vermogensrechtelijke posities bij overlijden van de stiefouder

172. Volgens de wettelijke regeling zijn er geen vermogensrechtelijke gevolgen voor de stiefkinderen bij overlijden van de stiefouder. Het stiefkind zelf erft ab intestato niet van de stiefouder aangezien het geen afstammeling is van de overledene (ut supra nr. 12 en 13).⁴³³ Echter kan het de wens zijn van de stiefouder

---

⁴³² E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 53.

⁴³³ Art. 731 BW;

G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 7-8; R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 75.

om de stiefkinderen niet geheel buiten spel te zetten of wil de stiefouder deze kinderen zelfs gelijk behandelen met de eigen kinderen (ut supra nr. 56-60 en 78-80). Opnieuw kan de mogelijkheid bestaan om de erfrechtelijke aanspraken van de langstlevende ouder van de stiefkinderen te verminderen of zelfs uit te sluiten (ut supra nr. 75 en 167-168). De nalatenschap van de stiefouder zal namelijk door de wettelijke regeling in eerste instantie toekomen aan de langstlevende partner. Maar na overlijden van deze partner zal dit geërfd worden door de erfgenamen, afstammelingen, van de langstlevende ouder. Dit kan niet de wens zijn van de stiefouder aangezien zijn/haar nalatenschap naar een andere familie zal overgaan.

173. Het feit dat het stiefkind geen wettelijke erfgenaam is van de stiefouder heeft tot gevolg dat elke bevoordeling van het stiefkind, via schenking dan wel via uiterste wilsbeschikking, noodzakelijkerwijze buiten het erfdeel valt en op het beschikbare deel aangerekend zal zijn. Bij gebrek aan wettelijk erfrecht kan er geen sprake zijn van een gift als voorschot op het erfdeel. Bijgevolg zal het stiefkind nooit tot inbreng gehouden zijn, maar enkel tot inkorting. De stiefouder kan maximaal het beschikbaar deel aanwenden, teneinde een gelijke behandeling te bekomen tussen de stiefkinderen en eigen kinderen (ut supra nr. 79). In vele gevallen is dit echter onmogelijk.⁴³⁴ Hierna volgt een specifieke uiteenzetting over de manier waarop stiefouders de stiefkinderen al dan niet kunnen bevoordelen.

a. Maximaliseren van de rechten van de stiefkinderen

174. Zoals hiervoor gebleken kan het de wens zijn van de stiefouder om ten eerste de stiefkinderen gelijk te behandelen met de eigen kinderen en ten tweede de langstlevende echtgenoot te beschermen op vermogensrechtelijk vlak. Er zijn twee methodes om de stiefkinderen te bevoordelen: via een directe methode en via een indirecte methode. De directe methode en indirecte methode via giften werd reeds besproken, ut supra nr. 78-79.

175. De stiefouder kan ervoor kiezen om zowel de langstlevende echtgenoot als de stiefkinderen te bevoordelen. Via de indirecte methode kan de stiefouder dit verwezenlijken, enerzijds via giften aan de langstlevende echtgenoot - ouder van de stiefkinderen (ut supra nr. 78) - en anderzijds via huwelijksvoordelen. De stiefouder zorgt namelijk voor een uitgestelde bevoordeling van de stiefkinderen door het vermogen in eerste instantie te laten toekomen aan de langstlevende echtgenoot. Bij overlijden

---

⁴³⁴ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 8.

van de ouder van de stiefkinderen zullen de stiefkinderen via diens nalatenschap het vermogen van de stiefouder, of een deel ervan, erven.⁴³⁵

176. Echtgenoten zijn vrij eenzijdige of wederkerige huwelijksvoordelen te bedingen ten voordele van elkaar. Zoals voorheen bepaald (ut supra nr. 118) worden huwelijksvoordelen niet beschouwd als overeenkomsten om niet, maar als overeenkomsten onder bezwarende titel. Echter worden in bepaalde gevallen deze overeenkomsten toch als overeenkomsten om niet beschouwd wanneer een beding van inbreng wordt gecombineerd met een beding van vooruitmaking conform art. 1458 BW of een beding van ongelijke verdeling conform art. 1464 BW (ut supra nr. 119). Ten belope van de helft van de ingebrachte goederen moet het huwelijksvoordeel worden aangerekend op de fictieve massa.⁴³⁶

177. Een huwelijksvoordeel wordt daarnaast als een overeenkomst om niet beschouwd wanneer art. 1465 BW wordt ingeroepen door stiefkinderen (ut supra nr. 120-121). Dit artikel beschermt stiefkinderen tegen overdreven vermogensrechtelijke aanspraken van de stiefouder in de nalatenschap van de ouder van de stiefkinderen. Maar wanneer de stiefouder eerst overlijdt, zal de nalatenschap toekomen aan de ouder van de stiefkinderen en is er bijgevolg geen reden om dit artikel toe te passen. Wanneer de stiefouder zelf een eigen kind heeft, zal dit kind echter wel beroep doen op dit artikel.

178. Zo is dit het geval in de casus: wanneer stiefmoeder Z overlijdt en de echtgenoten huwelijksvoordelen bedongen hebben ten voordele van elkaar, zullen kinderen A en B van vader Y art. 1465 BW niet toepassen. Kind C van de stiefmoeder zal echter wel een beroep doen op dit artikel. Ten aanzien van dit kind zal dan al hetgeen meer wordt toegekend aan de langstlevende echtgenoot Y dan de helft van de huwelijksaanwinsten, beschouwd worden als een schenking of een onvolkomen huwelijksvoordeel.⁴³⁷

179. Fiscaal zullen deze huwelijksvoordelen opnieuw onderworpen worden aan de fictiebepaling van het art. 2.7.1.0.4 VCF.⁴³⁸ De langstlevende echtgenoot en de afstammelingen van de stiefouder zullen belast worden op de verkrijging aan de hand van de tarieven in rechte lijn.⁴³⁹ Vanuit fiscaal oogpunt is de indirecte methode minder aangewezen aangezien zij leidt tot een dubbele fiscale heffing: een eerste maal wordt er belasting geheven bij overlijden van de stiefouder op de verkrijging bij de langstlevende

---

⁴³⁵ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 9; R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 77.

⁴³⁶ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 10.

⁴³⁷ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 11.

⁴³⁸ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 11.

⁴³⁹ Art. 1.1.0.0.2, zesde lid 5°, b VCF;

Art. 2.7.3.3.2, 6° en 8° VCF;

Art. 2.7.4.1.1, §1 en §2 VCF;

Art. 2.8.4.1.1, §1 en §2 VCF.

echtgenoot, een tweede maal is er een heffing bij overlijden van de langstlevende echtgenoot op de verkrijging bij de kinderen van deze langstlevende echtgenoot.⁴⁴⁰

b. Minimaliseren van de rechten van de stiefkinderen

180. De nalatenschap van de stiefouder die vererfd wordt door de langstlevende echtgenoot, zal bij overlijden van de langstlevende toekomen aan diens kinderen. Indien er tussen de stiefouder en de stiefkinderen geen goede verstandhouding bestaat, zal de stiefouder dit echter niet wensen. Bijgevolg zal de stiefouder maatregelen nemen opdat deze kinderen van de langstlevende zelfs geen uitgesteld erfrecht zullen verkrijgen. Een mogelijkheid daartoe is de langstlevende echtgenoot te onterven tot minimaal de concrete reserve⁴⁴¹ (ut supra nr. 75). Bijgevolg zal de nalatenschap in volle eigendom vererfd worden door de kinderen van de stiefouder, met uitzondering van de gezinswoning en het huisraad die in blote eigendom vererfd zullen worden. Wanneer de langstlevende echtgenoot overlijdt, zal het vruchtgebruik zich aanwassen bij de blote eigendom in bezit van de kinderen van de eerst gestorven stiefouder.

181. De stiefouder kan daarnaast ook opteren voor een restlegaat of een restschenking (ut supra nr. 84-86) in kader van het erfrecht. De stiefouder kan als eerste begunstigde de langstlevende echtgenoot aanstellen en hem/haar geheel zijn nalatenschap, of een deel ervan, toekennen bij testament, schenking of contractuele erfstelling.⁴⁴² Daarnaast kan de stiefouder bepalen dat bij overlijden van de eerste begunstigde de rest van dit deel van zijn/haar nalatenschap toekomt aan zijn/haar eigen kinderen. Bijgevolg zal niets vererfd kunnen worden door de stiefkinderen, de eigen kinderen van de eerste begunstigde.

182. In de casus kan stiefmoeder Z een restlegaat opstellen, bijvoorbeeld bij testament, ten voordele van vader Y en kind C. Belangrijk is dat zij in het testament opneemt dat vader Y de goederen niet mag wegschenken of legateren aan anderen. Vader Y zal bij overlijden de nalatenschap, of een deel ervan, van stiefmoeder Z via het restlegaat verkrijgen. Wanneer vader Y overlijdt, zal het overige van het restlegaat toekomen aan kind C, de tweede begunstigde. Vader Y zal erfbelasting verschuldigd zijn conform art.

---

⁴⁴⁰ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 15.

⁴⁴¹ Art. 915bis, §2 BW

⁴⁴² W. PINTENS en J. DU MONGH, *Familiaal Vermogensbeheer*, Antwerpen, Intersentia, 2004, p. 128.

2.7.4.1.1, §1 en §2 VCF. Kind C zal erfbelasting betalen op het overige deel van het restlegaat volgens de tarieven die golden op ogenblik van overlijden van stiefmoeder Z conform art. 2.7.4.1.1 §1 en §2 VCF.⁴⁴³

4.1.2 Algehele gemeenschap

183. Echtgenoten kunnen overeenkomsten sluiten die het wettelijk stelsel kunnen wijzigen. Onder voorbehoud van art. 1388⁴⁴⁴ en 1389⁴⁴⁵ BW kunnen zij bij huwelijkscontract elke andere wijziging aanbrengen in het wettelijk stelsel.⁴⁴⁶ Zij kunnen overeenkomen dat er tussen hen algehele gemeenschap zal zijn, onder voorwaarde dat zij niet afwijken van de regels van het wettelijk stelsel die betrekking hebben op het bestuur over het eigen en het gemeenschappelijk vermogen.⁴⁴⁷ Wanneer de echtgenoten overeenkomen dat er tussen hen algehele gemeenschap zal zijn, dan brengen zij al hun tegenwoordige⁴⁴⁸ en toekomstige⁴⁴⁹ goederen in het gemeenschappelijk vermogen⁴⁵⁰, met uitzondering van die welke van persoonlijke aard zijn en van de rechten die uitsluitend aan de persoon verbonden zijn⁴⁵¹.⁴⁵² Bijgevolg behoren ook de beroepsinkomsten en alle tijdens het huwelijk verkregen goederen, ook ingevolge een erfenis of schenking, of tijdens het huwelijk aangekochte goederen tot het gemeenschappelijk vermogen. De algehele gemeenschap is, naast de goederen, gehouden tot alle schulden van de echtgenoten.⁴⁵³

184. Het stelsel van algehele gemeenschap begint te werken vanaf de voltrekking van het huwelijk.⁴⁵⁴ Het stelsel heeft in de praktijk weinig betekenis. Het creëert een verre gaande solidariteit tussen de echtgenoten. Deze solidariteit kan wenselijk zijn tussen echtgenoten in een nieuw samengesteld gezin die elkaar willen bevoordelen. Een maximale bevoordeling van de langstlevende echtgenoot kan worden

---

⁴⁴³ Art. 2.7.4.1.4, lid 1 VCF

⁴⁴⁴ De echtgenoten mogen niet afwijken van de regels die hun wederzijdse rechten en verplichtingen bepalen, noch van de regels betreffende het ouderlijk gezag en de voogdij noch van de regels die de wettelijke orde van de erfopvolging bepalen.

⁴⁴⁵ De echtgenoten mogen geen huwelijksvoorwaarden bedingen door eenvoudige verwijzing naar een opgeheven wetgeving. Zij kunnen verklaren een van de stelsels aan te nemen, waarin deze titel voorziet. (Burgerlijk Wetboek, Titel V: Huwelijksvermogensstelsels)

⁴⁴⁶ Art. 1387 BW: Echtgenoten mogen niets bedingen dat strijdig is met de openbare orde en de goede zeden.

⁴⁴⁷ Art. 1451 BW

⁴⁴⁸ Dit zijn de goederen die de echtgenoot toebehoren op de dag van het huwelijk; Casman, H., *Huwelijkscontracten*. Geraadpleegd op 28 maart 2017 via <http://www.jura.be/secure/documentview.aspx?id=dn300071370&state=changed>.

⁴⁴⁹ Dit zijn de goederen die de echtgenoot tijdens het huwelijk verkrijgt door erfenis of door gift (schenking of testament); Casman, H., *Huwelijkscontracten*. Geraadpleegd op 28 maart 2017 via <http://www.jura.be/secure/documentview.aspx?id=dn300071370&state=changed>.

⁴⁵⁰ Art. 1399, lid 1 BW

⁴⁵¹ Deze goederen worden bepaald in het art. 1401 BW.

⁴⁵² E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 16.

⁴⁵³ Art. 1453 BW;

J. DU MONGH (ed.), "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 340.

⁴⁵⁴ Art. 1391 BW

gerealiseerd door een verblijvingsbeding te koppelen aan het huwelijksstelsel. Hierdoor zullen de erfgenamen van de eerst stervende worden uitgesloten. Wanneer de eerst stervende echtgenoot zijn/haar erfgenamen niet wenst uit te sluiten, kan deze ervoor opteren een restlegaat of een restschenking te gebruiken (ut supra nr. 84-86).⁴⁵⁵

185. Bij overlijden van een van de echtgenoten zal het gemeenschappelijke vermogen moeten ontbonden worden. De vereffening en de verdeling van het gemeenschapsstelsel zal pas uitwerking krijgen indien de langstlevende, dan wel een erfgenaam, erom verzoekt. De vereffening vindt bijgevolg plaats volgens het Burgerlijk Wetboek. De langstlevende echtgenoot zal het recht hebben die goederen en schulden aan te wijzen die behoren tot het deel of de kavel van de langstlevende echtgenoot, zonder zich te moeten verantwoorden. Wanneer de gekozen goederen en schulden een waarde vertegenwoordigen die groter is dan het evenredige deel van de langstlevende echtgenoot in de gemeenschap, dan zal een opleg verschuldigd zijn aan de nalatenschap van de eerst stervende.⁴⁵⁶

186. De huwelijksvoordelen zoals het vooruitmakingsbeding en het beding van ongelijke verdeling kunnen net zoals het wettelijk stelsel worden toegepast in het stelsel van algehele gemeenschap. Het beding van inbreng daarentegen kan niet van toepassing zijn. Het beding brengt namelijk de eigen goederen van art. 1399 BW⁴⁵⁷ in het gemeenschappelijk vermogen. Het stelsel van de algehele gemeenschap omvat reeds deze goederen zoals hiervoor bepaald (ut supra nr. 183).

187. Indien de erflater besluit een verblijvingsbeding aan het huwelijkscontract toe te voegen, zal de gehele gemeenschap toekomen aan de langstlevende echtgenoot. De erfgenamen van de eerst stervende echtgenoot zullen bijgevolg niets erven. Het zijn enkel de erfgenamen van de langstlevende echtgenoot die het deel van het gemeenschappelijke vermogen van de eerst gestorven echtgenoot kunnen vererven.⁴⁵⁸ Bij gemeenschappelijke kinderen is dit echter geen probleem. Opgemerkt moet worden dat zij ook geen beroep kunnen doen op art. 1464, lid 2 BW aangezien de eerst stervende echtgenoot geen inbreng van goederen kan gedaan hebben. Bij aanwezigheid van stiefkinderen zal er wel sprake kunnen zijn van een herkwalificatie van dit huwelijksvoordeel in een schenking. Voorwaarde is echter dat deze stiefkinderen zich zullen moeten beroepen op art. 1465 BW. De stiefouder zal bijgevolg binnen de grenzen

---

⁴⁵⁵ J. DU MONGH (ed.), "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 340.

⁴⁵⁶ Casman, H., *Huwelijkscontracten*. Geraadpleegd op 28 maart 2017 via <http://www.jura.be/secure/documentview.aspx?id=dn300071370&state=changed>.

⁴⁵⁷ Goederen die tot het eigen vermogen van elk van de echtgenoten behoren op de dag van het huwelijk en die de echtgenoten tijdens het huwelijk verkrijgen door schenking, erfenis of testament behoren in het stelsel van de algehele gemeenschap reeds tot het gemeenschappelijk vermogen.

⁴⁵⁸ J. DU MONGH (ed.), "Conventionele stelsels" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 340.

van het beschikbaar deel moeten blijven. Is dit niet het geval, dan kunnen de stiefkinderen inkorting vorderen van het excedent aangezien de reserve van de kinderen is aangetast.

188. Indien in de casus vader Y overlijdt, laat hij zijn twee kinderen A en B na samen met stiefmoeder Z. De nalatenschap omvat de helft van het gemeenschappelijke vermogen en eventueel goederen van persoonlijke aard die niet tot de gemeenschap behoren. Stiefmoeder Z zal de helft van de gemeenschap in volle eigendom verkrijgen. De andere helft van de gemeenschap zal van rechtswege in vruchtgebruik vererfd worden door de langstlevende echtgenoot en in blote eigendom door de twee kinderen.⁴⁵⁹ Ook de eventuele goederen van persoonlijke aard zullen vererfd worden in vruchtgebruik, dan wel in blote eigendom. Kind C erft van rechtswege niets. Kinderen A en B zullen erfbelasting betalen volgens het tarief rechte lijn ten belope van de waarde van de blote eigendom conform art. 2.7.3.3.2, 8° VCF. Stiefmoeder Z zal dan weer erfbelasting verschuldigd zijn ten belope van het vruchtgebruik conform art. 2.7.3.3.2, 6° VCF, alsook volgens het tarief in rechte lijn.

189. Wanneer vader Y in het huwelijkscontract een verblijvingsbeding bedingt dat aan de langstlevende stiefmoeder Z het gehele gemeenschappelijke vermogen toekent, zullen kinderen A en B zich beroepen op art. 1465 BW ter bescherming van hun reservataire aanspraken. Bijgevolg zal stiefmoeder Z de helft van de gemeenschap opnieuw in volle eigendom vererven. De andere helft van de gemeenschap wordt verdeeld in een beschikbaar deel en de reservataire aanspraken van kinderen A en B. Het beschikbaar deel bedraagt 1/3 van de helft van de gemeenschap. Bijgevolg zal dit in volle eigendom toekomen aan de langstlevende echtgenote. Kinderen A en B erven elk 1/3 van de helft van de gemeenschap in blote eigendom, waarvan de stiefmoeder het vruchtgebruik vererfd.

---

⁴⁵⁹ Art. 745bis, §1 BW;

R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 42.

4.1.3 Scheiding van goederen

4.1.3.1 Algemene bepalingen

190. Echtgenoten kunnen bij huwelijkscontract, vóór⁴⁶⁰ of tijdens het huwelijk, bedingen dat zij gescheiden van goederen zullen zijn. Ieder van hen bezit de bevoegdheid van beheer, genot en beschikking alleen over de goederen, onverminderd de toepassing van art. 215, §1 BW inzake de gezinswoning⁴⁶¹. Ook de inkomsten en besparingen van de echtgenoot blijven een eigen goed.⁴⁶² Zij mogen bijgevolg de inkomsten aanwenden zoals zij willen. Een voordeel ten opzichte van het wettelijk stelsel is dat de schulden van de echtgenoten in principe enkel verhaalbaar zijn op de inkomsten en het vermogen van die echtgenoot die de schulden aangaat. Het bewijs van eigendom van een goed wordt tussen de echtgenoten en ten aanzien van derden geregeld conform art. 1399 BW⁴⁶³ met geschreven documenten.⁴⁶⁴

191. Het huwelijksstelsel bestaat uit de eigen vermogens van elk van de echtgenoten. Er is geen gemeenschappelijk vermogen in het huwelijk dat men bijgevolg ook niet kan toebedelen aan de langstlevende echtgenoot en waar men ook geen eigen goederen kan inbrengen.⁴⁶⁵ Dit wil zeggen dat ook de huwelijksvoordelen zoals het beding van inbreng, vooruitmakingsbeding, beding van ongelijke verdeling en verblijvingsbeding niet van toepassing kunnen zijn op het stelsel van scheiding van goederen.

192. Echtgenoten kiezen voor het stelsel van scheiding van goederen om problemen met stiefkinderen te vermijden die tot stand zouden komen bij de vereffening van het gemeenschappelijke vermogen. De echtgenoten hebben namelijk de wens om de rechten van de kinderen te vrijwaren. De langstlevende zal bij scheiding van goederen het vruchtgebruik erven over de volledige nalatenschap van de eerst stervende echtgenoot, indien niets anders in het huwelijkscontract is bepaald. Wat de erfrechten betreft en de

---

⁴⁶⁰ Art. 1391 BW: Het bedongen huwelijksvermogensstelsel begint te werken vanaf de voltrekking van het huwelijk.

⁴⁶¹ Art. 215, §1 BW: De ene echtgenoot kan zonder de instemming van de andere niet onder bezwarende titel of om niet onder de levenden beschikken over de rechten die hij bezit op het onroerend goed dat het gezin tot voornaamste woning dient, noch dat goed met hypotheek bezwaren.

Hij kan zonder die instemming evenmin onder bezwarende titel of om niet onder de levenden beschikken over het huisraad dat aanwezig is in het goed dat het gezin tot voornaamste woning dient, noch het huisraad in pand geven.

Indien de echtgenoot wiens instemming vereist is, deze zonder gewichtige redenen weigert, kan de andere echtgenoot zich door de familierechtbank laten machtigen om de handeling alleen te verrichten.

⁴⁶² Art. 1466 BW

⁴⁶³ Art. 1399, tweede en derde lid BW: Ten aanzien van derden moet het eigendomsrecht van elk der echtgenoten op een goed dat niet van persoonlijke aard is, bij gebreke van boedelbeschrijving of tegen een bezit volgens de bepalingen van art. 2229, bewezen worden aan de hand van titels met vaste dagtekening, van bescheiden van openbare dienst of vermeldingen in regelmatig gehouden of opgemaakte registers, bescheiden of borderellen door de wet opgelegd of door het gebruik bekrachtigd. Tussen de echtgenoten onderling mag het bewijs van eigendom van dezelfde goederen geleverd worden door alle middelen, met inbegrip van getuigenissen en vermoedens en zelfs van algemene bekendheid.

⁴⁶⁴ J.-L. SNYERS, "Scheiding van goederen", *TPR* 2003, p. 1759-1761.

⁴⁶⁵ D. MICHIELS, "Huwelijkscontracten als instrumenten van vermogensplanning", *AFT* 2008, afl. 1, p. 31;

E. BUYSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 23.

bescherming van stiefkinderen, is de scheiding van goederen een beter huwelijksvermogensstelsel dan het wettelijk stelsel en de algehele gemeenschap aangezien de langstlevende in deze gemeenschapsstelsels de helft van de gemeenschap in volle eigendom verkrijgt.⁴⁶⁶

193. Er kunnen echter goederen worden aangekocht in onverdeeldheid. Dit kan bij helften, maar ook volgens een andere verhouding.⁴⁶⁷ Op deze onverdeelde goederen zijn de gemeenrechtelijke regels van art. 577-2 BW van toepassing wat betreft het beheer van de goederen, het verdelen van de kosten, lasten en inkomsten ervan. Bijgevolg is ook art. 815 BW van toepassing dat aan ieder van de echtgenoten het recht geeft om uit onverdeeldheid te treden. Gedurende het huwelijk kan iedere echtgenoot de verdeling vorderen van de onverdeeldheid, behalve voor de gezinswoning die beschermd is conform art. 215, §1 BW.⁴⁶⁸

4.1.3.2 *Interne en externe correcties*

194. Aan het zuiver stelsel van scheiding van goederen kunnen er echter interne en externe correcties worden toegevoegd. Dit zijn contractuele correctiemechanismen die enige solidariteit in het huwelijksstelsel brengen, met behoud van de voordelen van het stelsel op zich. Interne correcties laten het zakenrechtelijk statuut van alle goederen onveranderd en werken slechts op verbintenisrechtelijk vlak in de interne verhouding tussen de echtgenoten. Dit wil zeggen dat de goederen op naam blijven staan van de echtgenoot die er eigenaar van is. Bij ontbinding van het huwelijk dient er echter verrekend te worden: het verrekeningsbeding. Daarbij moet men vier vragen beantwoorden:⁴⁶⁹

- Wat is de verrekenmassa? Welke goederen moet men in aanmerking nemen?
- Wat is de verrekenleutel? Dit kan vaak bij helften zijn, maar kan ook door middel van een andere verhouding.
- Wat is het verrekentijdstip? Er wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen een periodiek verrekeningsbeding en een finaal verrekeningsbeding.
- Wat zijn de verrekenmodaliteiten? Het verrekeningsbeding kan zowel wederkerig⁴⁷⁰ als eenzijdig⁴⁷¹ zijn.

---

⁴⁶⁶ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 23.

⁴⁶⁷ D. MICHIELS, "Huwelijkscontracten als instrumenten van vermogensplanning", *AFT* 2008, afl. 1, p. 31.

⁴⁶⁸ Art. 1469 BW;

J.-L. SNYERS, "Scheiding van goederen", *TPR* 2003, p. 1765.

⁴⁶⁹ A. VERBEKE, "Het alsof-beding in gevaar?", *Not.Fisc.M.* 2003, afl. 7, p. 199.

D. MICHIELS, "Huwelijkscontracten als instrumenten van vermogensplanning", *AFT* 2008, afl. 1, p. 32-33;

F. HELSEN, "Het toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen", *Not.Fisc.M.* 2015, afl. 3, p. 72-73.

⁴⁷⁰ Ten gunste van beide echtgenoten.

⁴⁷¹ Ten gunste van één echtgenoot.

195. Men spreekt enerzijds van een periodiek verrekeningsbeding wanneer dit beding wordt afgerekend in de loop van het huwelijksstelsel. Anderzijds spreekt men van een finaal verrekeningsbeding wanneer de afrekening plaatsvindt bij ontbinding van het huwelijksstelsel. Finale verrekenbedingen zijn overeenkomsten in het huwelijkscontract van scheiding van goederen, waarin de beide echtgenoten of één van hen zich verbindt om een zekere waarde over te dragen aan de andere echtgenoot bij ontbinding van het stelsel door overlijden of door echtscheiding.⁴⁷² De echtgenoten kunnen bedingen dat zij onder het stelsel van scheiding van goederen gehuwd zijn, maar dat er toch een afrekening zal zijn van de aanwinsten. Dit wil zeggen dat de echtgenoot met de meeste aanwinsten, de rijke echtgenoot, een vergoeding aan de andere echtgenoot, de arme echtgenoot, zal moeten betalen. Deze vergoeding is meestal gelijk aan de helft (of een andere verhouding) van het verschil tussen de waarde van de door de rijke echtgenoot opgebouwde vermogen en de waarde van de door de arme echtgenoot opgebouwde vermogen, waardoor de aanwinsten van beide echtgenoten in twee helften worden verrekend.⁴⁷³ Men doet alsof de aanwinsten tot een gemeenschappelijk vermogen behoren. Vandaar dat het verrekeningsbeding ook wel het alsof-beding wordt genoemd. De nalatenschap van de eerst stervende bestaat bijgevolg uit het eigen vermogen van de erflater, verminderd met de schuld ingevolge het verrekeningsbeding.⁴⁷⁴ Dit verrekeningsbeding is overgewaaid vanuit Nederland (ut infra nr. 247 e.v.).

196. Naar aanleiding van dit beding ter bescherming van de minst vermogende echtgenoot, is het belangrijk dat de rijke echtgenoot de eerst stervende echtgenoot zal zijn. Wanneer de arme echtgenoot eerst te sterven komt, zal de rijke echtgenoot de helft van zijn vermogen kwijt zijn wanneer een verrekeningsbeding wordt uitgeoefend. Bij overlijden van een van de echtgenoten worden namelijk de aanwinsten bij helften verdeeld. De nalatenschap van de minst vermogende, eerst stervende echtgenoot, is bijgevolg groter wanneer dit beding wordt uitgeoefend dan wanneer het niet wordt uitgeoefend. Bijgevolg zal de langstlevende echtgenoot meer erfbelasting verschuldigd zijn dan wanneer er niets was geregeld. Een oplossing voor dit probleem is door aan het verrekeningsbeding een optie te koppelen. De langstlevende echtgenoot zal dan kunnen kiezen of het verrekeningsbeding al dan niet wordt uitgeoefend.⁴⁷⁵

197. Externe correcties raken wel aan de eigendomstitel van de betrokken goederen en hebben bijgevolg invloed op het zakenrechtelijk vlak, in de externe verhouding ten aanzien van derden. Deze correcties geven aan goederen een ander zakenrechtelijk statuut ter bescherming van de zwakkere echtgenoot. Hierbij kan het vooreerst gaan om eigendomsvermoedens waarbij onweerlegbaar vermoed wordt dat bij

---

⁴⁷² F. HELSEN, "Het toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen", *Not.Fisc.M.* 2015, afl. 3, p. 73.

⁴⁷³ Het verrekeningsbeding is bedoeld om de minst vermogende echtgenoot te beschermen.

⁴⁷⁴ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 24.

⁴⁷⁵ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 24-25.

de goederen die op naam van beide echtgenoten zijn aangekocht, ongeacht de wijze van betaling, de echtgenoot die meer betaald heeft, dit niet meer kan terugvorderen van de andere echtgenoot. Dit vermoeden kan mogelijks beschouwd worden als een schenking, die tussen echtgenoten herroepelijk is. Ten tweede kan er aan het stelsel een gemeenrechtelijke onverdeeldheid worden toegevoegd. Echtgenoten zijn vrij te bepalen welke goederen aan de onverdeeldheid worden toegevoegd. Dit kan slechts één goed bevatten zoals bijvoorbeeld de gezinswoning. De verhaalsrechten van schuldeisers worden bijgevolg bepaald volgens het gemeen recht, zodat deze te allen tijde de verdeling kunnen vorderen.⁴⁷⁶

198. Een laatste externe correctie is de toevoeging aan het stelsel van een toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen⁴⁷⁷. Het stelsel van scheiding van goederen met een TIGV is een huwelijksvermogensstelsel waarbij de echtgenoten zijn gehuwd onder een stelsel van scheiding van goederen. Hierbij wordt tussen echtgenoten een TIGV gecreëerd door inbreng van goederen en daartoe bijhorende schulden. Dit is met name een doelgebonden onverdeeldheid met als bijzondere bestemming het huwelijk, terwijl ditzelfde vermogen ten aanzien van derden als een gewone onverdeeldheid moet worden beschouwd.⁴⁷⁸ Dit heeft als gevolg dat de verhaalregels van het gemeenschappelijk vermogen uit de gemeenschapsstelsels niet van toepassing zijn op de toegevoegde gemeenschap in dit huwelijksstelsel.⁴⁷⁹ Door toevoeging van het TIGV zullen echtgenoten een beperkte bestuursbevoegdheid hebben over de goederen en zullen zij niet eenzijdig de verdeling ervan kunnen vorderen tijdens de looptijd van het huwelijksstelsel. In het TIGV moet er zaaksvervanging worden opgenomen opdat het TIGV niet zou verdwijnen bij vervreemding van de goederen die hiertoe behoren.⁴⁸⁰

199. De kwalificatie van het TIGV of het verrekeningsbeding als huwelijksvoordeel of als schenking heeft echter aandacht nodig op zowel burgerrechtelijk als fiscaal vlak. Burgerrechtelijk wordt het huwelijksvoordeel niet als een schenking beschouwd en is het voordeel bijgevolg *reserve-proof*. Op fiscaal vlak echter, vallen huwelijksvoordelen binnen het stelsel van scheiding van goederen buiten de toepassing van de fictiebepaling van art. 2.7.1.0.4 VCF⁴⁸¹, waardoor de verkrijging onbelast blijft. De burgerrechtelijke kwalificatie is van belang en zal bepalen of en in welke mate de verkrijging belastbaar is.⁴⁸² Er is echter onenigheid of een huwelijksvoordeel al dan niet kan toegepast worden in een stelsel van scheiding van goederen. Een minderheid vindt dat deze kwalificatie niet kan plaatsvinden aangezien er geen wettelijke

---

⁴⁷⁶ D. MICHIELS, "Huwelijkscontracten als instrumenten van vermogensplanning", *AFT* 2008, afl. 1, p. 32; F. HELSEN, "Het toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen", *Not.Fisc.M.* 2015, afl. 3, p. 73-74.

⁴⁷⁷ Hierna afgekort: TIGV

⁴⁷⁸ A. VAN GEEL en C. DECLERCK, "Actuele planningstechnieken in vraag gesteld", *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 7, p. 188.

⁴⁷⁹ D. MICHIELS, "Huwelijkscontracten als instrumenten van vermogensplanning", *AFT* 2008, afl. 1, p. 32.

⁴⁸⁰ F. HELSEN, "Het toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen", *Not.Fisc.M.* 2015, afl. 3, p. 74.

⁴⁸¹ De toepassing is beperkt tot gemeenschapsstelsels.

⁴⁸² H. CASMAN en A. VERBEKE, "Wat is een huwelijksvoordeel?", *Not.Fisc.M.* 2005, afl. 9, p. 292.

bepaling voorhanden is. Een meerderheid vindt dat dit wel kan toegepast worden. In onderstaande voetnoten wordt de discussie uitgebreider omschreven.⁴⁸³ Het Hof van Beroep te Antwerpen aanvaardde reeds dat er ruimte is voor een huwelijksvoordeel in een stelsel van scheiding van goederen. Volgens de rechtspraak is er sprake van een huwelijksvoordeel, ongeacht het huwelijksvermogensstelsel. Dit telkens wanneer een echtgenoot een voordeel bekomt uit de werking, samenstelling of verdeling van het huwelijksvermogensstelsel, waarbij deze echtgenoot huwelijkse aanwinsten verkrijgt. Uit deze definitie volgt dat huwelijksvoordelen kunnen worden uitgebreid tot stelsels van scheiding van goederen, ongeacht het feit dat er geen wettelijke bepaling bestaat.⁴⁸⁴ Door de kwalificatie als huwelijksvoordeel zal bij aanwezigheid van stiefkinderen art. 1465 BW kunnen worden ingeroepen. Dit kan worden ingeroepen wanneer aan de langstlevende meer dan de helft van de aanwinsten van het TIGV of het verrekenbeding wordt toegekend. Volgens art. 1465 BW is er namelijk sprake van een huwelijksvoordeel wanneer een echtgenoot niet meer dan de helft van de aanwinsten verkrijgt. Bijgevolg zal het reservatair erfdeel van de kinderen van de erflater geschonden zijn wanneer dit wordt overschreden. Het huwelijksvoordeel zal tot het beschikbaar deel worden beperkt bij de langstlevende echtgenoot en zal worden gekwalificeerd als schenking. Bij gemeenschappelijke kinderen zal het huwelijksvoordeel gekwalificeerd worden als een schenking wanneer de grens van art. 1464, tweede lid BW wordt overschreden. Deze grens is de helft van de door de andere echtgenoot ingebrachte goederen in de gemeenschap. Men verstaat onder inbreng in het stelsel van scheiding van goederen de goederen die een echtgenoot via een verrekeningsbeding, een TIGV of een in het huwelijkscontract bedongen onverdeeldheid heeft ingebracht in de bevoordeling van de andere echtgenoot.⁴⁸⁵ Bijgevolg moet burgerrechtelijk voorzichtig worden omgegaan met de kwalificatie als huwelijksvoordeel of als schenking in het stelsel van scheiding van goederen.⁴⁸⁶ Ook fiscaal kan de fictiebepaling van rechtswege niet worden toegepast in een stelsel van scheiding van goederen. Daarnaast is de verdeling volgens een verrekenbeding belastingvrij indien de grens van art. 1464, lid 2

---

⁴⁸³ Antwerpen 5 oktober 2004, *T.Not.* 2007, afl. 9, p. 510-517;

A. VERBEKE, "Het alsof-beding in gevaar?", *Not.Fisc.M.* 2003, afl. 7, p. 202-203;

C. DECLERCK, "Secundair huwelijksvermogensstelsel" in W. PINTENS en J. DU MONGH, *Patrimonium 2006*, Antwerpen, Intersentia, 2006, p. 123-129;

D. MICHIELS, "Huwelijkscontracten als instrumenten van vermogensplanning", *AFT* 2008, afl. 1, p. 33-34;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 25;

F. HELSEN, "Het toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen", *Not.Fisc.M.* 2015, afl. 3, p. 80-81;

G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, p. 12.

⁴⁸⁴ Antwerpen 5 oktober 2004, *T.Not.* 2007, afl. 9, p. 515;

C. DECLERCK, "Secundair huwelijksvermogensstelsel" in W. PINTENS en J. DU MONGH, *Patrimonium 2006*, Antwerpen, Intersentia, 2006, p. 124;

H. CASMAN en A. VERBEKE, "Wat is een huwelijksvoordeel?", *Not.Fisc.M.* 2005, afl. 9, p. 293-295.

⁴⁸⁵ Antwerpen 5 oktober 2004, *T.Not.* 2007, afl. 9, p. 515;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 24-25;

H. CASMAN en A. VERBEKE, "Wat is een huwelijksvoordeel?", *Not.Fisc.M.* 2005, afl. 9, p. 293-295.

⁴⁸⁶ C. DECLERCK, "Secundair huwelijksvermogensstelsel" in W. PINTENS en J. DU MONGH, *Patrimonium 2006*, Antwerpen, Intersentia, 2006, p. 127.

en/of 1465 BW niet wordt overschreden. Wordt de verdeling van de aanwinsten gekwalificeerd als een schenking, dan kan de schenkbelasting van toepassing zijn. Echter dient de fiscus de burgerrechtelijke kwalificatie te respecteren. Bijgevolg is over deze kwalificatie nog geen duidelijkheid.⁴⁸⁷

200. Vader Y en stiefmoeder Z zijn gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen en zijn bij huwelijkscontract een finaal verrekeningsbeding overeengekomen van alle goederen. Deze goederen worden met een gelijke verdeelsleutel verdeeld, namelijk elk de helft. Bij overlijden van de ene echtgenoot, bijvoorbeeld vader Y, zal de langstlevende stiefmoeder Z een vordering verkrijgen op vader Y. Vader Y had een vermogen ter waarde van € 300.000,- en aanwinsten tijdens het huwelijk van € 150.000,-. Stiefmoeder Z had een vermogen van €150.000,-. Bij overlijden van vader Y krijgt de stiefmoeder een vordering tegen haar echtgenoot van de helft van € 600.000,-⁴⁸⁸. Van deze helft wordt het eigen vermogen van de vrouw in mindering gebracht. Bijgevolg heeft de stiefmoeder een vordering van € 150.000,-⁴⁸⁹ tegen vader Y. Beide echtgenoten bekomen elk de helft van het totale gezamenlijke vermogen. Indien dit beding als huwelijksvoordeel wordt gekwalificeerd en kinderen A en B art. 1465 BW inroepen, wordt de helft van de aanwinsten van € 150.000,- van vader Y als huwelijksvoordeel beschouwd: met name € 75.000,-. De overige € 75.000,- wordt belast met successierechten.⁴⁹⁰

	Vader Y	Stiefmoeder Z
Eigen vermogen en/of aanwinsten	€ 300.000,- + € 150.000,- = € 450.000,-	€ 150.000,-
Vordering stiefmoeder Z/ schuld vader Y naar aanleiding van het verrekeningsbeding	- € 150.000,-	+ € 150.000,-
Verrekeningsbeding	€ 300.000,-	€ 300.000,-

Tabel 17: Berekening van het huwelijksvoordeel in een verrekeningsbeding

⁴⁸⁷ A. VERBEKE, "Het alsof-beding in gevaar?", *Not.Fisc.M.* 2003, afl. 7, p. 205-206;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 25;

H. CASMAN en A. VERBEKE, "Wat is een huwelijksvoordeel?", *Not.Fisc.M.* 2005, afl. 9, p. 297;

M. DELBOO, "Verrekeningsbeding", *Successierechten* 2002-2003, nr. 7-8, 6.

⁴⁸⁸ € 300.000,- + € 150.000,- + € 150.000,- = € 600.000,-

⁴⁸⁹ € 600.000,- / 2 = € 300.000,- ;

€ 300.000 - € 150.000 = € 150.000,-

⁴⁹⁰ M. DELBOO, "Verrekeningsbeding", *Successierechten* 2002-2003, nr. 7-8, 4-6.

4.1.3.3 Tontinebeding en aanwasbeding

201. Echtgenoten gehuwd onder een stelsel van scheiding van goederen kunnen ook een tontinebeding overeenkomen. Dit beding is een overeenkomst waarbij twee of meer personen bepaalde roerende of onroerende goederen verwerven⁴⁹¹ of bepaalde rechten⁴⁹² op deze goederen verwerven en waarbij de langstlevende echtgenoot eigenaar wordt van de eigendom of rechten van de eerst stervende echtgenoot van deze goederen. Elk van de echtgenoten verkrijgen bijgevolg een onverdeelde helft in eigendom onder de ontbindende voorwaarde⁴⁹³ van zijn vooroverlijden en de andere onverdeelde helft onder de opschortende voorwaarde⁴⁹⁴ van zijn eigen overleven. Een tontinebeding is een wederkerig kanscontract en dus een overeenkomst onder bezwarende titel.⁴⁹⁵

202. Echter moeten beide echtgenoten gelijke kansen hebben om de goederen uiteindelijk te kunnen verkrijgen. Dit is afhankelijk van welke echtgenoot het eerst tot overlijden komt. Ongelijkheden dienen te worden gecompenseerd door bijvoorbeeld een betaling aan de echtgenoot die een kleinere kans heeft om het langst te leven door de echtgenoot die het meeste kans maakt om het langst te leven. Deze ongelijkheden komen bijvoorbeeld voor bij een groot leeftijdsverschil tussen beide echtgenoten of wanneer een van hen ernstig ziek is.⁴⁹⁶ Dankzij dit tontinebeding behoren de goederen, die het voorwerp zijn van dit beding, steeds toe aan de langstlevende echtgenoot in volle eigendom of in vruchtgebruik, afhankelijk van de overeengekomen bepalingen. Bijgevolg kunnen erfgenamen van de eerst stervende echtgenoot geen erfrechtelijke aanspraken laten gelden ten aanzien van de langstlevende echtgenoot. Het erfrecht wordt buiten spel gezet.⁴⁹⁷

203. Tontinebedingen zijn een uitzondering op het verbod van overeenkomsten over nog niet opengevallen nalatenschappen conform art. 1130, tweede lid BW. Door de werking van de opschortende voorwaarde van overlijden worden de goederen, die het voorwerp zijn van het beding, geacht ab initio te hebben toebehoord aan de langstlevende echtgenoot. De eerst stervende echtgenoot wordt geacht nooit

---

⁴⁹¹ Meestal gebeurt de verwerving via aankoop, maar dit kan ook via een schenking, of op een andere wijze; D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.1-3.

⁴⁹² Dit is bijvoorbeeld het recht van vruchtgebruik, het recht van bewoning, recht op huur of recht op gebruik.

⁴⁹³ Dit is een overeenkomst die wordt beëindigd indien de voorwaarde zicht voordoet. Bij een tontinebeding is dit het vooroverlijden van een van de echtgenoten.

⁴⁹⁴ Dit is een voorwaarde in een overeenkomst die bepaalt dat de overeenkomst pas in werking treedt indien een bepaalde gebeurtenis zich voordoet. In het tontinebeding is deze voorwaarde bijgevolg het overlijden van een van de echtgenoten.

⁴⁹⁵ D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.1-3 - T.X.1-5.

⁴⁹⁶ C. SLUYTS en N. VANDEBEEK, "Enkele tips voor de organisatie van de nalatenschap: tontine en bedingen van aanwas" in C. SLUYTS en N. VANDEBEEK, *Het onroerend goed en de nalatenschap*, Mechelen, Kluwer, 2016, XIV.E-604 – XIV.E-605; D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.1-3 – T.X.1-4.

⁴⁹⁷ D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.1-1.

eigenaar te zijn geweest. Bijgevolg komen de goederen dan ook niet voor in de nalatenschap van de eerst stervende echtgenoot en kunnen zij geen inbreuk inhouden op art. 1130, tweede lid BW. Aangezien de goederen niet in de nalatenschap vallen, zal geen erfbelasting verschuldigd zijn door de langstlevende echtgenoot. Indien een onroerend goed het voorwerp uitmaakt van het tontinebeding, zal er een verkooprecht geheven worden op ieders aandeel bij de aankoop van het goed.⁴⁹⁸ Bij overlijden zal er een verkooprecht of schenkingsrecht, afhankelijk van de kwalificatie van het beding (ut infra nr. 204), geheven worden op het gedeelte dat de langstlevende verkrijgt volgens het tarief dat van toepassing was op het ogenblik van de akte van aankoop, of schenking, en op basis van de verkoopwaarde op het ogenblik van overlijden. Een ander gevolg van het niet in de nalatenschap vallen van de goederen is dat de erfgenamen geen inbreng of inkorting zullen kunnen vorderen. In nieuw samengestelde gezinnen is dit voordelig voor de langstlevende echtgenoot.⁴⁹⁹

204. Wanneer echter de overlevingskansen ongelijk zijn, kan dit beding wel als een verboden erfovereenkomst beschouwd worden. Een risico is bijgevolg dat dit beding kan gekwalificeerd worden als een schenking wanneer het beding het beschikbaar deel van de nalatenschap overschrijdt. Dit heeft als gevolg dat afstammelingen, de reservataire erfgenamen, inbreng of inkorting zullen vorderen van deze goederen. Daarnaast zijn schenkingen tussen echtgenoten ad nutum herroepbaar (ut supra nr. 67).⁵⁰⁰ De verkrijging zal hier wel belast worden aan de hand van een schenkbelasting op ieders deel van het goed (de goederen).⁵⁰¹ Zijn het echter roerende goederen die geschonken worden via een onderhandse akte en bijgevolg niet geregistreerd zijn, dan zal geen schenkbelasting verschuldigd zijn. Overlijdt een van de echtgenoten echter binnen de drie jaar na het opstellen van de overeenkomst, dan zal een erfbelasting verschuldigd zijn (ut supra nr. 68).⁵⁰² Was deze schenking bij notariële akte opgemaakt en bijgevolg geregistreerd, dan wordt deze schenking belast conform art. 2.7.1.0.3, 3° VCF⁵⁰³.

205. Wanneer er afstammelingen zijn, wordt er aan de echtgenoten aangeraden een tontinebeding in vruchtgebruik overeen te komen. Elk van de echtgenoten verkrijgt bijgevolg een onverdeelde helft van het goed in blote eigendom en daarenboven, op voorwaarde van overleven, het vruchtgebruik van de

---

⁴⁹⁸ Er is geen registratiebelasting verschuldigd op roerende goederen.;

D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.1-18.

⁴⁹⁹ D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.1-6 – T.X.1-7.

⁵⁰⁰ D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.1-8.

⁵⁰¹ C. SLUYTS en N. VANDEBEEK, "Enkele tips voor de organisatie van de nalatenschap: tontine en bedingen van aanwas" in C. SLUYTS en N. VANDEBEEK, *Het onroerend goed en de nalatenschap*, Mechelen, Kluwer, 2016, XIV.E-606;

D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.1-18 – T.X.1-19.

⁵⁰² Art. 2.7.1.0.5 VCF

⁵⁰³ Wordt met het oog op de heffing van het successierecht als legaten beschouwd: [...] alle schenkingen van roerende goederen die de erflater heeft gedaan onder de opschortende voorwaarde of termijn die vervuld wordt ingevolge het overlijden van de schenker.

andere helft van dit goed dat toebehoort aan de andere echtgenoot onder de opschortende voorwaarde van het overlijden van deze echtgenoot. Dit heeft als gevolg dat de afstammelingen van de eerst stervende een uitgesteld erfrecht van deze helft hebben bij overlijden van de langstlevende echtgenoot.⁵⁰⁴ De overdracht van het vruchtgebruik bij een tontinebeding⁵⁰⁵ kan echter niet onderworpen worden aan de mogelijkheid van omzetting van het vruchtgebruik krachtens art. 745quater, §1 BW en art. 745quinquies, §1 BW.⁵⁰⁶ Fiscaal wordt het tontinebeding in vruchtgebruik op dezelfde manier als een tontinebeding in volle eigendom belast. Enkel bij overlijden van één van de echtgenoten zal de heffing beperkt worden tot de overeengekomen waarde van het deel in vruchtgebruik dat de langstlevende verkrijgt met als minimum de verkoopwaarde van het goed op de dag van overlijden.⁵⁰⁷ Ter verduidelijking wordt dit geïllustreerd aan de hand van het volgende voorbeeld.

206. Wanneer vader Y en stiefmoeder Z een tontinebeding in vruchtgebruik overeenkomen, zullen elk van hen de helft van het goed in vruchtgebruik verkrijgen en de andere helft in blote eigendom. Wanneer vader Y overlijdt, zal stiefmoeder Z de volle eigendom verwerven over de helft van het goed. Dit omdat het vruchtgebruik van vader Y over deze helft van het goed zal aansluiten bij de blote eigendom van stiefmoeder Z. De blote eigendom van vader Y zal vererfd worden door zijn kinderen A en B. Stiefmoeder Z behoudt het vruchtgebruik over deze helft. Wanneer stiefmoeder Z zal overlijden, zal dit vruchtgebruik aansluiten bij de blote eigendom van kinderen A en B. De volle eigendom van de andere helft van het goed zal van rechtswege toekomen aan kind C. Kinderen A en B zullen bij verkrijging van de blote eigendom erfbelasting verschuldigd zijn op de waarde van de blote eigendom van het goed conform art. 2.7.3.3.2, 8° VCF. Stiefmoeder Z zal geen erfbelasting verschuldigd zijn op de verkrijging van het vruchtgebruik van vader Y, zij zal wel een registratiebelasting verschuldigd zijn op de overeengekomen waarde van het vruchtgebruik. Bij overlijden van stiefmoeder Z zullen kinderen A en B ook geen

---

⁵⁰⁴ C. SLUYTS en N. VANDEBEEK, "Enkele tips voor de organisatie van de nalatenschap: tontine en bedingen van aanwas" in C. SLUYTS en N. VANDEBEEK, *Het onroerend goed en de nalatenschap*, Mechelen, Kluwer, 2016, XIV.E-606 – XIV.E-607; D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.1- 15.

⁵⁰⁵ Dit geldt ook voor een aanwasbeding en voor een schenking van het vruchtgebruik.

⁵⁰⁶ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 55.

⁵⁰⁷ C. SLUYTS en N. VANDEBEEK, "Enkele tips voor de organisatie van de nalatenschap: tontine en bedingen van aanwas" in C. SLUYTS en N. VANDEBEEK, *Het onroerend goed en de nalatenschap*, Mechelen, Kluwer, 2016, XIV.E-607.

erfbelasting zijn verschuldigd. Enkel kind C zal erfbelasting moeten betalen op de verkrijging van de volle eigendom van de helft van het goed.⁵⁰⁸

	Eigendom vader Y	Eigendom stiefmoeder Z	Gevolg overlijden vader Y
Eerste helft van het goed (de goederen)	Blote eigendom	Vruchtgebruik	Vruchtgebruik stiefmoeder Z
			Kinderen A en B vererven de blote eigendom
Tweede helft van het goed (de goederen)	Vruchtgebruik	Blote eigendom	Volle eigendom stiefmoeder Z

Tabel 18: Overzicht eigendom bij tontinebeding en het gevolg bij overlijden van een van de echtgenoten

207. Bij aankoop van roerende goederen of onroerende goederen door de echtgenoten, kunnen de echtgenoten ook een beding van aanwas overeenkomen. Een beding van aanwas is een kanscontract, waarbij de echtgenoten die een onroerend of roerend goed voor een onverdeelde helft verwerven, overeenkomen dat de volle eigendom of het vruchtgebruik van het deel van de eerst stervende echtgenoot zal aangroeien bij het deel van de langstlevende echtgenoot.⁵⁰⁹ De aangroei heeft bijgevolg slechts uitwerking bij overlijden. Dit beding is met andere woorden een beding onder de opschortende voorwaarde van het overlijden. Daarnaast is het een kanscontract aangezien beide echtgenoten niet op voorhand weten wie als eerste zal overlijden. Een kanscontract is een overeenkomst onder bezwarende titel. Dit bezwaard karakter drukt zich uit in gelijke overlevingskansen die in hoofde van beide echtgenoten bestaan.⁵¹⁰ Bijgevolg vallen in het beding van aanwas de goederen, die het voorwerp uitmaken van het beding, niet in de nalatenschap van de eerst stervende echtgenoot. Ongelijkheden

⁵⁰⁸ D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.1-19.

⁵⁰⁹ C. SLUYTS en N. VANDEBEEK, "Enkele tips voor de organisatie van de nalatenschap: tontine en bedingen van aanwas" in C. SLUYTS en N. VANDEBEEK, *Het onroerend goed en de nalatenschap*, Mechelen, Kluwer, 2016, XIV.E-607; D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.2-1;

E. BUYSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 36.

⁵¹⁰ D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.2-1;

E. BUYSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 36-37.

moeten net zoals bij een tontinebeding worden gecorrigeerd.⁵¹¹ Het beding is ook niet strijdig met het verbod van overeenkomsten over nog niet opengevallen nalatenschappen conform art. 1130, tweede lid BW.⁵¹² De essentiële kenmerken van een aanwasbeding zijn bijgevolg dezelfde als die van een tontinebeding (ut supra nr. 202-203). Net zoals bij een tontinebeding is een beding van aanwas in vruchtgebruik aan te raden wanneer er afstammelingen aanwezig zijn. Elk van de echtgenoten verklaren dat ze het goed verkrijgen voor een onverdeelde helft. Bij overlijden van één van hen zal het vruchtgebruik van de eerst stervende zich aanwassen bij het deel van de langstlevende echtgenoot. De blote eigendom zal toekomen aan de afstammelingen. Wat verschilt met het tontinebeding is dat het aanwasbeding zowel in de akte van aankoop van het goed als in een latere akte, na de aankoop, vastgesteld kan worden (ut supra nr. 201).⁵¹³

208. De kwalificatie van een aanwasbeding als een contract onder bezwarende titel of als een schenking is van belang. Een kwalificatie als schenking heeft vooreerst burgerrechtelijke gevolgen. De reserve van de (stief)kinderen is namelijk een reserve in blote eigendom. Wanneer de (stief)kinderen overgaan tot inkorting door overschrijding van het beschikbare deel, zal er onverdeeldheid ontstaan tussen de langstlevende partner en de (stief)kinderen. Bijgevolg kan art. 815 BW toegepast worden waarbij de (stief)kinderen uit onverdeeldheid kunnen treden.⁵¹⁴

209. Een tweede gevolg van de kwalificatie is te vinden op fiscaal vlak. Indien het aanwasbeding een beding onder bezwarende titel is, dan zal bij overlijden van de ene partner de andere partner verkooprechten moeten betalen op de helft van de waarde van het onroerend goed volgens het tarief dat van toepassing was op het ogenblik van de akte van aankoop en op basis van de verkoopwaarde op het ogenblik van overlijden. Wordt het beding van aanwas gekwalificeerd als een schenking, dan zullen op het ogenblik van overlijden van één van de samenwonenden schenkingsrechten verschuldigd zijn, indien het een onroerend goed betreft. Is het echter een schenking van roerende goederen in een onderhandse akte, die niet geregistreerd werd, dan zijn er geen schenkingsrechten verschuldigd. Wanneer de erflater binnen drie jaar na het opstellen van de overeenkomst overlijdt, dan zal er conform art. 2.7.1.0.5 VCF erfbelasting verschuldigd zijn. Werd de schenking van roerende goederen wel bij een notariële akte geregistreerd, dan is deze schenking conform de fictiebepaling van art. 2.7.1.0.3, 3° VCF wel onderworpen

---

⁵¹¹ D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.2-4.

⁵¹² D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.2-5.

⁵¹³ C. SLUYTS en N. VANDEBEEK, "Enkele tips voor de organisatie van de nalatenschap: tontine en bedingen van aanwas" in C. SLUYTS en N. VANDEBEEK, *Het onroerend goed en de nalatenschap*, Mechelen, Kluwer, 2016, XIV.E-608;

D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.2-1.

⁵¹⁴ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 69-71.

aan een erfbelasting.⁵¹⁵ Indien het over een beding van aanwas in vruchtgebruik gaat, zal bij aankoop opnieuw een evenredig verkooprecht worden geheven indien het een aankoop van een onroerend goed betreft of een schenkingsrecht indien het beding de kwalificatie van een schenking heeft. Dit verkooprecht wordt geheven op de bedongen prijs (of op de verkoopwaarde indien deze hoger is), het schenkingsrecht wordt geheven op de waarde die door de partijen in de akte is opgenomen, rekening houdend met de leeftijd van de jongste echtgenoot. Bij overlijden van een van de echtgenoten wordt er over de overeengekomen waarde van het vruchtgebruik, dat toekomt aan de langstlevende, een verkooprecht of schenkingsrecht geheven volgens het tarief dat van toepassing was op het ogenblik van de akte van aankoop en op basis van de verkoopwaarde op het ogenblik van overlijden.⁵¹⁶

4.2 Wettelijk samenwonen

4.2.1 Begrip

210. Wettelijk samenwonen wordt gedefinieerd als de toestand van het samenleven van twee personen die een verklaring hebben afgelegd bij de ambtenaar van de burgerlijke stand. Wettelijk samenwonen beperkt zich niet tot twee personen die een affectieve of seksuele relatie hebben, maar staat ook open voor andere verhoudingen, onafhankelijk van het geslacht en de onderlinge verwantschap, bijvoorbeeld voor familieleden.⁵¹⁷ Om een verklaring van wettelijke samenwoning te kunnen afleggen, moeten beide partijen voldoen aan twee voorwaarden: niet verbonden zijn door een huwelijk of door een andere wettelijke samenwoning en bekwaam zijn om contracten aan te gaan.⁵¹⁸ Een verklaring van wettelijk samenwonen wordt afgelegd door middel van een geschrift dat tegen ontvangstbewijs wordt overhandigd aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeenschappelijke woonplaats.⁵¹⁹

211. Het Burgerlijk Wetboek voorziet in een minimale vermogensrechtelijke bescherming waarbij enkele bepalingen van het primair huwelijksstelsel worden overgenomen. Hierdoor genieten de gezinswoning en het huisraad dezelfde bescherming als bij het huwelijk conform art. 215 BW.⁵²⁰ Wettelijk samenwonenden

---

⁵¹⁵ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 69-70.

⁵¹⁶ C. SLUYTS en N. VANDEBEEK, "Enkele tips voor de organisatie van de nalatenschap: tontine en bedingen van aanwas" in C. SLUYTS en N. VANDEBEEK, *Het onroerend goed en de nalatenschap*, Mechelen, Kluwer, 2016, XIV.E-608; D. MICHIELS (ed.), "Tontine en aanwas" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK, *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.2-10 – T.X.2-11.

⁵¹⁷ J. DU MONGH (ed.), "Wettelijke samenwoning" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 487.

⁵¹⁸ Art. 1475 BW

⁵¹⁹ Art. 1476 BW;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 60.

⁵²⁰ Art. 1477 BW;

moeten daarnaast bijdragen in de lasten van het samenleven naar evenredigheid van hun mogelijkheden. Iedere schuld die door een van de wettelijk samenwonenden wordt aangegaan ten behoeve van het samenleven en van de kinderen die door hen worden opgevoed, verbindt de andere samenwonende hoofdelijk. Deze is echter niet aansprakelijk voor schulden die, gelet op de bestaansmiddelen van de samenwonenden, buitensporig zijn.⁵²¹

212. Wat het secundaire stelsel betreft, behoudt elk van de wettelijk samenwonenden de goederen waarvan hij de eigendom kan bewijzen, de inkomsten van deze goederen en de opbrengsten uit arbeid.⁵²² Bijgevolg is er een scheiding van goederen bij wettelijk samenwonenden. De goederen waarvan geen van beide wettelijk samenwonenden de eigendom kan bewijzen en de inkomsten daarvan, worden geacht in onverdeeldheid te zijn.⁵²³ Deze onverdeeldheid wordt, behoudens tegenbewijs, ten aanzien van de reservataire erfgenamen van de eerst gestorven wettelijk samenwonende als een schenking beschouwd, indien de overlevende wettelijk samenwonende een wettelijke erfgenaam is van de eerst overleden wettelijk samenwonende partner.⁵²⁴ Bij ontbinding door overlijden behoort de helft van de onverdeeldheid, zijnde het onverdeeld aandeel van de eerst stervende, tot zijn nalatenschap. De andere helft is het aandeel van de langstlevende en wordt, behoudens tegenbewijs, als een schenking beschouwd.⁵²⁵ Aangenomen wordt dat deze schenking bij vooruitmaking en buiten deel is gebeurd. De schenking zal dan kunnen worden ingekort bij overschrijding van het beschikbaar deel.⁵²⁶ Samenwonenden regelen hun wettelijke samenwoning naar goeddenken door middel van een overeenkomst, een samenlevingscontract, voor zover deze overeenkomst geen beding omvat dat strijdig is met art. 1477 BW, met de openbare orde of de goede zeden, noch met de regels betreffende het ouderlijk gezag en de voogdij, noch met de regels die de wettelijke orde van de erfopvolging bepalen.⁵²⁷ Deze overeenkomst is een manier om een betere vermogensrechtelijke bescherming te genieten en kan zowel voor als tijdens de wettelijke samenwoning worden afgesloten. De overeenkomst wordt in authentieke akte verleden voor de notaris en moet worden vermeld in het bevolkingsregister. Het

---

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 60.

⁵²¹ Art. 1477, §3 en §4 BW;

E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 61;

J. DU MONGH (ed.), "Wettelijke samenwoning" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 487.

⁵²² Art. 1478, eerste lid BW

⁵²³ Art. 1478, tweede lid BW

⁵²⁴ Art. 1478, derde lid BW

⁵²⁵ J. DU MONGH (ed.), "Wettelijke samenwoning" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 496-497.

⁵²⁶ J. DU MONGH (ed.), "Wettelijke samenwoning" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 499.

⁵²⁷ Art. 1478, vierde lid BW

samenlevingscontract is tegenwerpelijk tussen de partijen, voor derden is dit enkel een bewijs van samenwoning.⁵²⁸

213. De wettelijke samenwoning houdt op wanneer een van de partijen in het huwelijk treedt of overlijdt, of wanneer er een einde aan wordt gemaakt door de samenwoners door onderlinge overeenstemming of door een eenzijdige schriftelijke verklaring van een van de samenwoners. Deze schriftelijke verklaring en de verklaring in onderlinge overeenstemming dienen te worden overhandigd aan de ambtenaar van de burgerlijke stand.⁵²⁹ Bij het beëindigen van de samenwoning, anders dan overlijden, verdwijnen alle rechten en verplichtingen van de samenwonenden. De gezinswoning wordt bijgevolg niet meer beschermd conform art. 215 BW. Daarnaast vervalt ook de verplichting om bij te dragen in de lasten van het wettelijk samenwonen.⁵³⁰

4.2.2 Beschermen van de langstlevende wettelijk samenwonende

214. Samenwonenden kunnen hun wettelijke samenwoning naar goeddunken regelen door middel van een overeenkomst, een samenlevingscontract.⁵³¹ Deze overeenkomst is een manier om een betere vermogensrechtelijke bescherming te genieten en kan zowel voor als tijdens de wettelijke samenwoning worden afgesloten (ut supra nr. 212). Partners kunnen overeenkomen dat de gemeenschappelijke bezittingen (de onverdeeldheid) toekomen aan de langstlevende partner. Indien de erflater afstammelingen nalaat, moet er rekening gehouden worden met de reserve van deze kinderen. Stiefkinderen kunnen bij schending ervan art. 1465 BW invoeren. Bezittingen uit het eigen vermogen kunnen niet via het samenlevingscontract worden toegekend. Bijgevolg is dit slechts mogelijk via schenking (ut supra nr. 66) of een testament (ut supra nr. 71-72).⁵³² Wettelijk samenwonenden kunnen daarnaast worden beschermd via een tontinebeding (ut supra nr. 201 e.v.) of een beding van aanwas (ut supra nr. 207 e.v.). Aan de hand van een tontinebeding of een beding van aanwas verkrijgen de langstlevende wettelijk samenwonenden meer dan slechts het vruchtgebruik op de gezinswoning en het huisraad. Dit is voordeliger dan wanneer er niets geregeld wordt. In nieuw samengestelde gezinnen is dit echter interessanter wanneer de partners elkaar willen bevoordelen. In nieuw samengestelde gezinnen

---

⁵²⁸ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 61;

J. DU MONGH (ed.), "Wettelijke samenwoning" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 500-502.

⁵²⁹ Art. 1476, §2 BW

⁵³⁰ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 61

⁵³¹ Art. 1478, vierde lid BW

⁵³² L. CAESTEKER en D. DEGRYSE, *Het wettelijk erfrecht in nieuw samengestelde gezinnen: waar zitten de tekortkomingen en hoe kan dit opgelost worden?*, Masterproef Handelswetenschappen Hogeschool Gent, 2011-12, p. 69.

wordt er daarnaast aan de partners aangeraden een tontinebeding in vruchtgebruik of een beding van aanwas in vruchtgebruik overeen te komen (ut supra nr. 205 en 207). De bevoordeling via huwelijksvoordelen staat echter niet open voor samenwonende partners, maar enkel voor gehuwden.⁵³³

215. Wettelijk samenwonenden kunnen ook nog opteren voor een variant van een beding van aanwas, namelijk het beding van aanwas met optie. Een beding van aanwas met optie combineert de burgerrechtelijke voordelen van een beding van aanwas met de fiscale voordelen van een testament. De partners komen een beding van aanwas overeen én stellen een testament op. Aan het beding van aanwas wordt daarnaast een optie gekoppeld. Dit krijgt echter geen automatische uitwerking. Wanneer binnen een bepaalde tijd na het overlijden van de samenwonende partner de optie wordt gelicht, zal het beding van aanwas uitwerking krijgen. Daarbij kan aan de langstlevende samenwonende de keuze gegeven worden om de aanwas in volle eigendom te verkrijgen, dan wel in vruchtgebruik. Op het ogenblik van het overlijden zal de langstlevende, afhankelijk van de situatie, kiezen of hij/zij de optie al dan niet zal lichten. Wanneer bijvoorbeeld het testament nog steeds bestaat - het testament is dus niet herroepen - en de kinderen van de erflater zijn bereid om afgifte te doen van het legaat, dan zal de langstlevende de optie niet lichten. Bijgevolg zal het goed in de nalatenschap vallen en zal het testament hierop worden toegepast. De langstlevende zal van een lager tarief kunnen genieten en moet bij vererving van de gezinswoning zelfs geen successierechten betalen aangezien de gezinswoning is vrijgesteld (ut supra nr. 46). Dit beding is enkel nuttig wanneer men vreest dat de wettelijk samenwonende onterfd zou kunnen worden aan de hand van een testament.⁵³⁴

4.2.3 Beschermen van de stiefkinderen

216. Bij wettelijk samenwonen is het eenvoudig om de stiefkinderen maximaal te beschermen. De langstlevende wettelijk samenwonende heeft namelijk slechts een beperkt erfrecht, het vruchtgebruik van de gezinswoning en het huisraad, maar geen reservatair erfrecht (ut supra nr. 21). Het opmaken van een testament is voldoende om het erfrecht van de langstlevende partner te ontnemen (ut supra nr. 75). De kinderen erven bijgevolg de volledige nalatenschap van hun ouder.⁵³⁵

217. Indien de stiefouder eerst overlijdt, zullen de kinderen van de partner van de stiefouder van rechtswege niets erven van de stiefouder. Wanneer de partners de kinderen en stiefkinderen gelijk willen

---

⁵³³ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 10.

⁵³⁴ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 71 en 85-86.

⁵³⁵ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 72.

behandelen, kunnen deze aan de hand van een testament, een schenking (ut supra nr. 79) of zelfs adoptie (ut supra nr. 56-60 en 80-81) deze kinderen gelijkschakelen. Bij schenkingen of een testament moet echter rekening gehouden worden met het beschikbaar deel. Fiscaal zullen deze legaten of schenkingen van de stiefouder aan de stiefkinderen belast worden aan het tarief in rechte lijn conform art. 2.7.4.1.1, §1, tabel I of art. 2.8.4.1.1, §1, tabel I VCF. Wanneer de ouder van de stiefkinderen vooroverleden is en deze stiefouder wilt schenken of legateren aan de stiefkinderen, zullen deze echter niet meer belast worden aan het tarief in rechte lijn, maar het tarief anderen⁵³⁶ aangezien de wettelijke samenwoning beëindigd is.⁵³⁷

4.2.4 Beschermen van de langstlevende wettelijk samenwonende en de kinderen

218. Wettelijk samenwonende partners kunnen verlangen de langstlevende wettelijk samenwonende partner te beschermen zonder enige benadeling van zijn/haar kinderen. De langstlevende partner erft het vruchtgebruik van de gezinswoning. Indien deze partner een jonge leeftijd heeft, zullen de kinderen deze vererving willen voorkomen wanneer de gezinswoning het belangrijkste actief van de nalatenschap betreft. Bijgevolg zal de erflater zijn samenwonende partner beter willen beschermen. Wanneer de erflater het beschikbaar deel in volle eigendom aan de langstlevende wettelijk samenwonende toekent, zullen de kinderen dit deel nooit meer terugzien. Dit zal namelijk vererfd worden door de erfgenamen van de langstlevende partner, wat de kinderen van de erflater niet zijn. De erflater zal dit echter niet wensen en zal andere oplossingen moeten overwegen.⁵³⁸ Zo kan bijvoorbeeld ten voordele van de kinderen het vruchtgebruik van de langstlevende partner beperkt worden in de tijd (ut supra nr. 46). Echter kan de langstlevende partner de omzetting van het vruchtgebruik vragen. Wanneer deze partner een jonge leeftijd heeft, zal de waarde van het vruchtgebruik zeer hoog liggen, zelfs met toepassing van de instantveroudering (ut supra nr. 27). Bijgevolg zullen de kinderen een groot deel van de erfenis verliezen. De omzetting van het vruchtgebruik zal dan ook moeten worden uitgesloten.⁵³⁹

219. De samenwonende partners kunnen elkaar en de stiefkinderen beschermen aan de hand van een restlegaat of een restschenking. Dit werd onder de randnummers 84 tot en met 86 uitvoerig uitgelegd. Naast deze techniek kan het vruchtgebruik van de nalatenschap worden toegekend aan de langstlevende

---

⁵³⁶ Art. 2.7.4.1.1, §1, tabel II en art. 2.8.4.1.1, §1, tabel II VCF

⁵³⁷ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 74-75.

⁵³⁸ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 72.

⁵³⁹ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 72-73.

wettelijk samenwonende. Hierdoor zal deze langstlevende partner tijdens het leven ten volle kunnen genieten van de goederen (ut supra nr. 72). Deze goederen zullen daarenboven bij overlijden van de langstlevende toekomen aan de kinderen van de eerst stervende partner. Deze techniek is dus zowel voor de langstlevende partner als voor de stiefkinderen voordelig. Echter moet worden opgemerkt dat toekenning van het vruchtgebruik kan worden onderworpen aan de omzettingsregels van het Burgerlijk Wetboek⁵⁴⁰. Stiefkinderen zullen bijgevolg de omzetting van het vruchtgebruik kunnen vorderen, behalve voor het vruchtgebruik dat toegekend wordt aan de hand van een schenking, een tontinebeding of een beding van aanwas (ut supra nr. 26). Echter zal de toekenning van het vruchtgebruik beperkt worden tot het beschikbare deel.⁵⁴¹

4.3 Feitelijk samenwonen

4.3.1 Begrip

220. Naast het samenleven in een huwelijksvorm of in een wettelijke samenwoning, kan er namelijk tussen twee personen een duurzame levensgemeenschap bestaan, zonder dat deze personen gehuwd zijn of wettelijk samenwonen. Ook kan er samenwoning ontstaan tussen meerdere personen ongeacht de aard van de relatie, de verwantschap en het geslacht. Burgerrechtelijk wordt deze samenlevingsvorm echter niet erkend (ut supra nr. 22), waardoor het gemeen recht zijn toepassing vindt.⁵⁴² Fiscaal worden deze samenwoners daarentegen wel erkend in het art. 1.1.0.0.2, zesde lid, 4°, c VCF. Deze partners moeten echter op dag van schenking of overlijden van een van de partners één jaar ononderbroken met de erflater of schenker samenwonen en een gemeenschappelijke huishouding voeren. De tariefgroep en tariefschijven voor de samenwonende partners worden bepaald in art. 2.7.4.1.1, §1 en §2 VCF (ut supra nr. 22). Ook zal er een vrijstelling van successierechten zijn op de gezinswoning indien de duur van de samenwoning minstens drie jaar bedraagt (ut supra nr. 46).⁵⁴³

221. De samenwoning vereist vooreerst geen formaliteiten zoals bij een huwelijk of een wettelijke samenwoning. Een aangifte van de woonplaats van de samenwoners bij de gemeente of de stad is voldoende. Daarnaast zijn er voor feitelijk samenwoners geen specifieke beschermingsmaatregelen of

---

⁵⁴⁰ Art. 745quater en art. 745quinquies BW

⁵⁴¹ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 73-74.

⁵⁴² E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 78;

J. DU MONGH (ed.), "Feitelijke samenwoning" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal Vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 505.

⁵⁴³ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 81-82.

rechten en verplichtingen. Bijgevolg zullen deze samenwoners dan ook geen trouw of hulp verschuldigd zijn, moeten zij niet naar hun vermogen bijdragen in de lasten van het huishouden, zijn zij niet hoofdelijk aansprakelijk voor de schulden van het gezin en bestaat er geen primair stelsel dat de gezinswoning beschermt. Wat het secundaire stelsel, namelijk het vermogen, betreft, zijn de regels van het gemeen recht van toepassing. Ieder van de samenwoners heeft zijn/haar eigen vermogen. Elke partner behoudt het exclusieve eigendomsrecht van alle goederen die hij/zij voor de aanvang van de samenwoning bezat of die hij/zij tijdens de samenwoning in eigen naam verkrijgt ten bezwarende titel of om niet. De goederen die de samenwoners samen verwerven, behoren hen in onverdeeldheid toe. Deze onverdeelde goederen kunnen op grond van art. 815 BW op verzoek van een van de partners worden verdeeld. Bijgevolg is er opnieuw een scheiding van goederen tussen feitelijke samenwoners.⁵⁴⁴

222. Wettelijke samenwoners kunnen een samenlevingscontract opmaken die de vermogensrechtelijke positie van elk van de samenwoners beschermt tijdens het leven (ut supra nr. 212). Ook feitelijke samenwoners kunnen dit. Het samenlevingscontract kan zowel onderhands als notarieel worden opgesteld. Hierin kunnen bijvoorbeeld regelingen getroffen worden die betrekking hebben op de bijdrage in de lasten van het huishouden, kan er afgeweken worden van de scheiding van goederen door een onverdeeldheid op te bouwen, kan er een boedelbeschrijving opgenomen worden waarin wordt vastgelegd wie de eigenaar is van bepaalde goederen, enz. Deze boedelbeschrijving geldt echter enkel als bewijs tussen de samenwonende partners maar niet ten opzichte van derden. Erfgenamen moeten echter wel de overeenkomst naleven aangezien zij in de naam treden van de erflater, overleden partner. Deze samenlevingsovereenkomst mag daarnaast geen bepalingen treffen met betrekking tot erfrechtelijke regelingen. Dit zou namelijk een verboden overeenkomst over een nog niet opengevallen nalatenschap zijn conform art. 1130, tweede lid BW.⁵⁴⁵

4.3.2 Beschermen van de langstlevende feitelijk samenwonende

223. De feitelijk samenwonende partner is geen ab intestaat erfgenaam. Indien een van de partners overlijdt, erft de ander niets, zelfs geen vruchtgebruik van de gezinswoning en het huisraad. Hierdoor kunnen de afstammelingen van de erflater de volledige nalatenschap onder elkaar verdelen indien niets

---

⁵⁴⁴ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 78;

J. DU MONGH (ed.), "Feitelijke samenwoning" in K. VANWINCKELEN e.a., *Familiaal Vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 507 en 509.

⁵⁴⁵ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 78-79.

geregeld wordt tussen de samenwoners.⁵⁴⁶ Wanneer de samenwoners bijvoorbeeld de gezinswoning in onverdeeldheid gekocht hebben, zal de helft van deze gezinswoning bij overlijden van één van de partners in volle eigendom toebehoren aan de langstlevende partner en de helft zal in volle eigendom vererfd worden door de afstammelingen van de erflater. De kinderen en de langstlevende partner zijn bijgevolg in onverdeeldheid wat de gezinswoning betreft. Ingevolge art. 815 BW kunnen de kinderen, dan wel de langstlevende partner, vragen om uit onverdeeldheid te treden. Wanneer de gezinswoning eigendom is van één van de partners en die partner overlijdt, zal de woning vererfd worden door de afstammelingen van de erflater waardoor de langstlevende partner geen enkel recht heeft op de woning.⁵⁴⁷

224. Feitelijk samenwonenden willen elkaar zoveel mogelijk beschermen. Dit is net zoals bij wettelijk samenwonenden mogelijk via een schenking (ut supra nr. 66), het testament (ut supra nr. 71-72), een tontinebeding (ut supra nr. 201 e.v.) of een beding van aanwas (ut supra nr. 207 e.v.). Huwelijksvoordelen zijn niet van toepassing aangezien dit enkel toepasbaar is tussen echtgenoten.⁵⁴⁸ Bevoordelingen via schenkingen en testamenten moeten evenwel beperkt worden tot het beschikbare deel. Indien dit niet het geval is, kunnen reservataire erfgenamen inkorting vragen. Deze zijn zowel de kinderen als de ascendenten, de ouders. De ascendentenreserve kan, in tegenstelling tot het huwelijk en de wettelijke samenwoning, niet worden ontnomen door alles toe te kennen aan de langstlevende partner (ut supra nr. 72).⁵⁴⁹ In het nieuwe erfrecht zal de ascendentenreserve echter worden opgeheven. Bijgevolg zullen giften aan de feitelijk samenwonende niet meer kunnen worden teruggeroepen door de reserve van de ouders van de erflater.⁵⁵⁰

225. Net zoals bij wettelijk samenwonenden kan een beding van aanwas met optie van toepassing zijn bij feitelijk samenwonenden (ut supra nr. 215). De feitelijk samenwonende zal al dan niet kiezen om de optie, die verbonden is aan het beding van aanwas, te lichten. Dit is afhankelijk van het testament: is het testament dat de erflater heeft opgesteld ten voordele van de langstlevende herroepen of niet? De langstlevende zal de aanwas in volle eigendom of in vruchtgebruik kunnen verkrijgen wanneer hij/zij de optie zal lichten. Wanneer de langstlevende ervoor kiest de optie niet te lichten, zal het testament uitwerking krijgen en zal deze partner kunnen genieten van lagere tarieven. Indien het gaat om de

---

⁵⁴⁶ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 79;

R. BARBAIX (ed.), "Koekoekskinderen in het familiaal vermogensrecht" in R. BARBAIX e.a., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder Deel 2*, Gent, Larcier, 2009, p. 47.

⁵⁴⁷ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 79-80.

⁵⁴⁸ G. DEGEEST, "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", TEP 2016, afl. 1, p. 10.

⁵⁴⁹ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 80.

⁵⁵⁰ *Erferisgids: het nieuwe erfrecht in 30 vragen & antwoorden*, Netto-De Tijd, maart 2017, p. 14-15;

Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St. Kamer* 2017, nr. 54-2282/001, p. 77-79.

gezinswoning, zal de langstlevende zelfs geen successierechten moeten betalen aangezien de gezinswoning is vrijgesteld (ut supra nr. 46).⁵⁵¹

226. Ter bescherming van de langstlevende feitelijk samenwonende kan de gezinswoning in levenslange huur worden toegekend aan hem/haar door de erflater. De eigenaar-erflater en de partner kunnen een huurcontract afsluiten dat van kracht wordt bij het overlijden van de eigenaar en dat afloopt bij het overlijden van de huurder. De huur wordt onmiddellijk en in één keer betaald. Het geld kan niet teruggegeven worden ook al is de huurder niet zeker dat hij/zij ooit gebruik zal kunnen maken van het huurcontract, wanneer de huurder eerst zal overlijden. Dit contract is een contract onder bezwarende titel en is bijgevolg niet onderworpen aan schenkingstarieven. De levenslange huur kan ook aan de hand van een testament bedongen worden als last van de nalatenschap.⁵⁵²

4.3.3 Beschermen van de stiefkinderen

227. De feitelijke samenwoning is de beste samenlevingsvorm om de stiefkinderen te kunnen beschermen. De langstlevende partner heeft van rechtswege geen erfrecht waardoor de kinderen van de erflater de volledige nalatenschap erven. Een voorwaarde is echter dat de erflater niets mag regelen ten voordele van de langstlevende partner.⁵⁵²

228. Wanneer de partners de kinderen en stiefkinderen gelijk willen behandelen, kunnen deze aan de hand van een testament, een schenking (ut supra nr. 79) of zelfs adoptie (ut supra nr. 56-60 en 80-81) deze kinderen gelijkschakelen. Bij het testament en de schenking moeten echter rekening gehouden worden met het beschikbaar deel. Fiscaal zullen legaten van de stiefouder aan de stiefkinderen belast worden aan het tarief in rechte lijn⁵⁵³ van zodra de ouder van het kind en de stiefouder gedurende één jaar samenwonen en een gemeenschappelijk huishouding voeren. Wanneer de samenwoning wordt beëindigd, zijn de stiefkinderen onderworpen aan het tarief anderen volgens tabellen II van art. 2.7.4.1.1, §1 en art. 2.8.4.1.1, §1 VCF.

---

⁵⁵¹ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 85-86.

⁵⁵² E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 87.

⁵⁵³ Art. 2.7.4.1.1, §1, tabel I en art. 2.8.4.1.1, §1, tabel I VCF

4.3.4 Beschermen van de langstlevende feitelijk samenwonende en de kinderen

229. Feitelijk samenwonenden zouden zonder enige benadeling van zijn/haar kinderen de langstlevende partner willen beschermen. Wanneer de erflater het beschikbaar deel in volle eigendom aan de langstlevende samenwonende toekent, zullen de kinderen dit deel nooit meer terugzien. Dit zal namelijk vererfd worden door de erfgenamen van de langstlevende partner, wat de kinderen van de erflater niet zijn. De erflater zal dit echter niet wensen en zal andere oplossingen moeten overwegen.⁵⁵⁴ Enerzijds kan zoals bij wettelijk samenwonenden of bij huwelijk het restlegaat of een restschenking (ut supra nr. 84-86) een oplossing zijn. Anderzijds kan het vruchtgebruik worden toegekend via een schenking, een testament, een tontinebeding of een beding van aanwas. Dit heeft als gevolg dat de langstlevende partner gedurende zijn/haar leven van de goederen kan genieten, zonder te moeten vrezen dat dit vruchtgebruik zal omgezet worden door de kinderen (ut supra nr. 26). Bij overlijden van de langstlevende partner zal het vruchtgebruik uitdoven en toekomen aan de blote eigenaars: de kinderen van de eerst stervende partner. Indien het vruchtgebruik over de gehele nalatenschap wordt toegekend, zullen de reservataire erfgenamen de inkorting vorderen.⁵⁵⁵

---

⁵⁵⁴ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 87.

⁵⁵⁵ E. BUYSSE, *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, p. 88-89.

5 Samenlevingsvormen in Nederland

230. Een huwelijk wordt in Nederland aangeduid als een relatie tussen twee personen. Sinds de wet van 21 december 2000 tot openstelling van het huwelijk stelt Nederland het huwelijk open voor personen van hetzelfde geslacht.⁵⁵⁶ Net zoals in België heeft het aangaan van het huwelijk of een geregistreerd partnerschap burgerrechtelijke en vermogensrechtelijke gevolgen.⁵⁵⁷ Zo bepaalt art. 1:81 NBW dat echtgenoten en partners elkander getrouwheid, hulp en bijstand zijn verschuldigd. Zij zijn verplicht elkander het nodige te verschaffen. De vermogensrechtelijke verplichtingen worden bepaald door de artikelen 1:84 e.v. NBW.⁵⁵⁸ Op het geregistreerd partnerschap zijn de bepalingen van titels 6 tot en met 8 van Boek 1 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek van toepassing.⁵⁵⁹ Deze titels zijn de rechten en verplichtingen van echtgenoten, de wettelijke gemeenschap van goederen en de huwelijkse voorwaarden (ut infra nr. 256).

231. Wanneer twee personen huwen of in geregistreerd partnerschap treden in Nederland, is van rechtswege de wettelijke gemeenschap van goederen van toepassing.⁵⁶⁰ In tegenstelling tot België, waar het wettelijk stelsel van rechtswege van toepassing is op echtgenoten, is er in Nederland een algehele gemeenschap van goederen tussen de twee partners. Hier kan echter van worden afgeweken bij huwelijkse voorwaarden⁵⁶¹. Bij huwelijkse voorwaarden kan uitdrukkelijk of door de aard van de bedingen worden afgeweken van bepalingen van de wettelijke gemeenschap van goederen, behalve voor zover bepalingen zich uitdrukkelijk of naar hun aard tegen afwijking verzetten.⁵⁶² Bijgevolg bestaan er in Nederland twee huwelijksvermogensstelsels: de wettelijke gemeenschap en het sluiten van huwelijkse voorwaarden.

232. Echter is er een wetsvoorstel tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek ter beperking van de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen.⁵⁶³ Hierbij zal de gemeenschap van goederen beperkt worden tot het vermogen dat opgebouwd wordt door de echtgenoten tijdens het huwelijk. Het voorhuwelijkse vermogen en de ontvangen giften en erfenissen – ongeacht wanneer deze werden of worden verkregen – blijven behoren tot het eigen vermogen van de echtgenoot. Deze erfenissen en giften

---

⁵⁵⁶ Wet van 21 december 2000 tot wijziging van het Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek in verband met de openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht, *Stb.* 2001, nr. 9.

⁵⁵⁷ Titel 6, Boek 1 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek.

⁵⁵⁸ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 1-3 en p. 9.

⁵⁵⁹ Art. 1:80b NBW

⁵⁶⁰ Art. 1:94, lid 1 NBW

⁵⁶¹ In België kan van het wettelijk stelsel worden afgeweken via een huwelijkscontract.

⁵⁶² Art. 1:93 NBW

⁵⁶³ Voorstel van wet van de leden Swinkels, Recourt en Van Oosten tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet teneinde de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen te beperken, *Kamerstukken II 2016-17*, 33987, nr. 29.

behoren echter in het huidige huwelijksvermogensstelsel tot de gemeenschap, tenzij anders bepaald (ut infra nr. 233). Hieruit volgt dat beide echtgenoten of partners een eigen vermogen of privévermogen en een gemeenschappelijk vermogen zullen hebben in het huwelijk. Tot de beperkte gemeenschap zullen de goederen behoren die tijdens het huwelijk afzonderlijk of samen zijn verkregen en de goederen die vóór het huwelijk aan de partners gezamenlijk toebehoorden. Ook zullen de schulden, verbonden aan deze goederen en die tijdens het huwelijk zijn ontstaan, tot de gemeenschap behoren. Van deze regeling kan nog worden afgeweken aan de hand van huwelijksvoorwaarden vóór het aangaan van het huwelijk of tijdens het huwelijk (ut infra nr. 239). Ook kan de schenker of erflater aan de hand van een insluitingsclausule bepalen dat een schenking of erfenis wel in de gemeenschap mag vallen. Echter zijn er geen nieuwe fiscale veranderingen naar aanleiding van dit wetsvoorstel. De fiscale gevolgen zijn wel afhankelijk van de door de echtgenoten gemaakte keuzes. In geval van overlijden van een van de echtgenoten zal de nalatenschap uit de helft van de beperkte gemeenschap bestaan en het resterende eigen vermogen van de erflater. De langstlevende echtgenoot zal bijgevolg erfbelasting verschuldigd zijn over de nalatenschap voor zover deze nalatenschap meer bevat dan het bedrag van de vrijstelling van art. 32, lid 1, 4°, a SW 1956.⁵⁶⁴ De Nederlandse regering heeft zich voorgenomen deze wet in werking te laten treden voor huwelijken die worden gesloten vanaf 1 januari 2018. Over dit wetsvoorstel werd op 28 maart 2017 gestemd en het werd aanvaard door de Eerste Kamer.⁵⁶⁵ Er zal een inwerkingtredingsbesluit worden opgemaakt en het zal officieel gepubliceerd worden in het Staatsblad.⁵⁶⁶ Hierna wordt het huidige huwelijksvermogensrecht besproken en de rol van nieuw samengestelde gezinnen in de betreffende huwelijksstelsels.

5.1 Huwelijk

5.1.1 Huwelijk in de wettelijke gemeenschap van goederen

233. Van het ogenblik van voltrekking van het huwelijk bestaat tussen de echtgenoten van rechtswege een gemeenschap van goederen (ut supra nr. 231). Deze wettelijke gemeenschap kan echter ook ontstaan

---

⁵⁶⁴ Voorstel van wet van de leden Swinkels, Recourt en Van Oosten tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet teneinde de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen te beperken, *Kamerstukken II 2016-17*, 33987, nr. 13.

⁵⁶⁵ Voorstel van wet van de leden Swinkels, Recourt en Van Oosten tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet teneinde de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen te beperken, *Kamerstukken II 2016-17*, 33987, nr. 29.

⁵⁶⁶ Voorstel van wet van de leden Swinkels, Recourt en Van Oosten tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet teneinde de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen te beperken, *Kamerstukken II 2016-17*, 33987, nr. 30;

Dit werd ook op 21 april 2017 in een brief van de minister van veiligheid en justitie, Blok S.A., in de Eerste Kamer der Staten Generaal verklaard.

tijdens het huwelijk. Dit is het geval wanneer de echtgenoten bij aangaan van het huwelijk bij huwelijkse voorwaarden de gemeenschap uitgesloten hebben en tijdens het huwelijk deze uitsluiting willen opheffen.⁵⁶⁷ De gemeenschap omvat, wat haar baten betreft, alle goederen van de echtgenoten bij aanvang van de gemeenschap aanwezig of nadien verkregen, zolang de gemeenschap niet is ontbonden. Opbrengsten van goederen die niet in de gemeenschap vallen, vallen bijgevolg ook niet in de gemeenschap. Wat de lasten betreft, vallen de schulden van de echtgenoten in de gemeenschap met uitzondering van de goederen die niet tot de gemeenschap behoren. Deze schulden worden door beide echtgenoten ieder voor de helft gedragen.⁵⁶⁸ Goederen en schulden die aan een echtgenoot op bijzondere wijze verknocht zijn, vallen enkel in de gemeenschap indien de verknochtheid zich hier niet tegen verzet. Ook behoren goederen, verkregen door een gift of door een erfenis en die uitgesloten zijn van de gemeenschap door de schenker of erflater vanwege de uitsluitingsclausule, niet in de gemeenschap (ut supra nr. 102-103).⁵⁶⁹ Indien niet kan worden bepaald en bewezen tot wie een goed behoort, dan wordt geacht dit goed tot de gemeenschap te behoren.⁵⁷⁰

234. De wettelijke gemeenschap wordt ontbonden wanneer het huwelijk eindigt door overlijden, door echtscheiding, door scheiding van tafel en bed, enz.⁵⁷¹ Wat hier van belang is, is opnieuw het overlijden. Het huwelijk wordt ontbonden op het tijdstip van overlijden. Hierbij eindigt de gemeenschap op hetzelfde tijdstip. De echtgenoten hebben een gelijk aandeel in de ontbonden gemeenschap, tenzij anders bepaald bij huwelijkse voorwaarden (ut infra nr. 239).⁵⁷² Bijgevolg zal de nalatenschap bij overlijden de helft van de algehele gemeenschap omvatten.⁵⁷³

235. Indien de langstlevende partner beroep doet op het vruchtgebruik van de gezinswoning en de inboedel conform art. 4:29, lid 1 NBW of van andere goederen die in aanmerking komen voor de verzorging van de echtgenoot conform art. 4:30, lid 1 NBW (ut supra nr. 90), zal deze aanspraak op het vruchtgebruik en het gevestigde vruchtgebruik niet in de gemeenschap vallen. Wanneer daarenboven in verband met dit vruchtgebruik de langstlevende partner overgaat tot inkorting van giften conform art. 4:34 NBW, valt ook hetgeen wordt verkregen buiten de gemeenschap.⁵⁷⁴ Dit verkregen vruchtgebruik zal

---

⁵⁶⁷ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 59.

⁵⁶⁸ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 67.

⁵⁶⁹ In art. 1:94 en art. 1:95, lid 1 worden bepaald welke goederen en schulden niet tot de gemeenschap behoren.

⁵⁷⁰ Art. 1:94 NBW

⁵⁷¹ Art. 1:99, lid 1 NBW

⁵⁷² Art. 1:100 NBW

⁵⁷³ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 121.

⁵⁷⁴ Art. 1:94, lid 2, c NBW;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 75.

belast worden conform art. 21, lid 11 en lid 14 SW 1956, art. 5 en art. 10 van het uitvoeringsbesluit van de Successiewet 1956 (ut supra nr. 89).

236. Wanneer tussen echtgenoten een uitsluitingsclausule van toepassing is, kan er in het stelsel van wettelijke gemeenschap toch een eigen vermogen ontstaan. Een goed zal pas tot het eigen vermogen behoren wanneer een echtgenoot een goed verkrijgt, anders dan om niet, waarbij de aankoop van het goed voor meer dan de helft ten laste komt van zijn eigen vermogen.⁵⁷⁵ Wanneer het goed voor minder dan de helft ten laste van het vermogen komt, ontstaat er tussen de gemeenschap en het eigen vermogen een vergoeding aan het privévermogen.⁵⁷⁶ Bij overlijden van de echtgenoot zal dit eigen vermogen in de nalatenschap vallen. De langstlevende echtgenoot verkrijgt van rechtswege de nalatenschap, waarbij de kinderen een vorderingsrecht vererven conform art. 4:13 NBW. Echter kan hiervan worden afgeweken bij uiterste wilsbeschikking of kan de erflater eigen goederen reeds geschonken hebben aan zijn kinderen of de stiefkinderen. Deze schenkingen aan stiefkinderen kunnen echter worden ingekort door de eigen kinderen wanneer deze beroep doen op de legitieme portie, wanneer de schenkingen geschieden binnen de 5 jaar voor het overlijden van de erflater⁵⁷⁷ en wanneer de immuniteitsgrens van art. 4:91 geschonden werd (ut supra nr. 106). Stiefkinderen erven van rechtswege niet van de overleden stiefouder. Echter kan de stiefouder het stiefkind bij testament in de verdeling betrekken volgens art. 4:27 NBW (ut supra nr. 15).

237. In nieuw samengestelde gezinnen is het stelsel van wettelijke gemeenschap een voordeel voor de langstlevende echtgenoot. De gemeenschap zal namelijk van rechtswege vererfd worden door de langstlevende waarbij de kinderen van de erflater een vorderingsrecht verkrijgen (ut supra nr. 30). Hiervan kan echter door de erflater worden afgeweken bij uiterste wilsbeschikking (ut supra nr. 87 e.v.). Op deze manier kan de erflater de eigen kinderen in een betere positie brengen. Aan de hand van wilsrechten (ut supra nr. 36-38) kunnen de kinderen, in casu kinderen A en B, aanspraak maken op hun vordering tegen de langstlevende echtgenoot, in casu stiefmoeder Z, wanneer deze bijvoorbeeld zal hertrouwen. De eigen kinderen van de erflater kunnen aan de hand van het wilsrecht beroep doen op het bloot-eigendomswilsrecht van art. 4:21 NBW. De kinderen krijgen een niet-opeisbare vordering op de stiefouder. Daarnaast hebben deze kinderen een vol-eigendomswilsrecht, conform art. 4:22 NBW, wanneer de langstlevende stiefouder overlijdt en de nalatenschap opeisbaar wordt bij de erfgenamen van de stiefouder, in casu kind C (ut supra nr. 37). Opgemerkt moet worden dat de erflater ook kan beslissen het stiefkind te adopteren om een volledig gelijke behandeling met de eigen kinderen te garanderen (ut

---

⁵⁷⁵ Art. 1:95, lid 1 NBW

⁵⁷⁶ Voor de toepassing van de vergoedingsrechten tussen de vermogen zijn de artikelen 1:87, leden 2 en 3, 1:95, leden 1 en 2, 1:96, leden 3 en 4 NBW van toepassing. Hierover wordt echter niet verder uitgeweken.;

C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 73-74.

⁵⁷⁷ Art. 4:67, e NBW

supra nr. 61-63). Wanneer de langstlevende echtgenoot bevoordeeld wordt door de erflater, kunnen de kinderen een beroep doen op de legitieme portie. Indien stiefkinderen bij uiterste wilsbeschikking of door de erflater worden betrokken in de verdeling van de nalatenschap, zal de legitieme portie van de eigen kinderen beperkt worden.

238. Ter bescherming van de langstlevende echtgenoot, kan de erflater kiezen om een verblijvingsbeding op te leggen aan de langstlevende echtgenoot. Hierbij zullen alle gemeenschappelijke goederen aan de langstlevende worden toebedeeld onder de verplichting om de daaraan verbonden schulden voor zijn/haar rekening te nemen, zonder tot enige tegenprestatie gehouden te zijn. Dit brengt met zich mee dat een verkrijging op grond van het verblijvingsbeding, zonder tegenprestatie, vatbaar is voor inkorting door legitimerissen, in casu kinderen A en B. Echter bepaalt art. 4:129 NBW dat de opeisbaarheidsclausule van art. 4:82 NBW van toepassing kan zijn op een verblijvingsbeding. Dit kan enkel van toepassing zijn wanneer dit door de erflater bij uiterste wilsbeschikkingen bepaald wordt.⁵⁷⁸ Indien de erflater zowel de eigen kinderen, de stiefkinderen, als de langstlevende echtgenoot wilt beschermen, dan kan deze aan de hand van tweetrapsmakingen zijn/haar wens vervullen (ut supra nr. 99), dan wel het vruchtgebruik schenken aan de langstlevende echtgenoot waarbij de kinderen de blote eigendom verwerven (ut supra nr. 89).

5.1.2 Huwelijk op huwelijkse voorwaarden

239. Huwelijkse voorwaarden zijn een overeenkomst tussen (aanstaande) echtgenoten waarbij wordt afgeweken van de vermogensrechtelijke regels die krachtens de wet voor hen zouden gelden of waarbij een overeengekomen afwijking ongedaan gemaakt wordt.⁵⁷⁹ Echtgenoten kunnen afwijken van de wettelijke gemeenschap aan de hand van huwelijkse voorwaarden⁵⁸⁰, mits deze voorwaarden niet in strijd zijn met dwingende wetsbepalingen, de goede zeden of de openbare orde.⁵⁸¹ Bijgevolg zijn de bepalingen van titel 7 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek betreffende de wettelijke gemeenschap van goederen van overeenkomstige toepassing.⁵⁸² Zij kunnen niet bepalen dat een van de partners voor een groter aandeel in de schulden zal zijn gehouden dan zijn aandeel in de goederen van de gemeenschap belooft.⁵⁸³ Daarenboven kan er niet van de rechten afgeweken worden die aan de langstlevende volgens het erfrecht

---

⁵⁷⁸ B.E. REINHARTZ (ed.), "Titel 5: Onderscheiden soorten van uiterste wilsbeschikkingen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 180-184 en p. 187-188;

M.J.A. VAN MOURIK, *Huwelijk en vermogensrecht*, Tweede druk, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1977, p. 89.

⁵⁷⁹ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 94.

⁵⁸⁰ Art. 1:93 NBW en art. 1:99, lid 1, g NBW

⁵⁸¹ Art. 1:121, lid 1 NBW

⁵⁸² C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 65.

⁵⁸³ Art. 1:121, lid 2 NBW

toekomen.⁵⁸⁴ Huwelijkse voorwaarden kunnen zowel vóór het sluiten van het huwelijk als tijdens het sluiten van het huwelijk worden gemaakt.⁵⁸⁵ Deze worden bij notariële akte opgemaakt op straffe van nietigheid.⁵⁸⁶ Huwelijkse voorwaarden vóór het huwelijk gemaakt of gewijzigd, zijn slechts geldig indien bij akte de partners hun toestemming tot de voorwaarden of de wijziging hebben gegeven. Huwelijkse voorwaarden, gemaakt vóór het huwelijk, beginnen te werken vanaf het tijdstip van voltrekking van het huwelijk.⁵⁸⁷ Tijdens het huwelijk gemaakte of gewijzigde huwelijkse voorwaarden beginnen te werken op de dag, volgend op die waarop de akte is verleden, tenzij in de akte een later tijdstip is aangewezen.⁵⁸⁸ De bepalingen in huwelijkse voorwaarden kunnen aan derden slechts worden tegengeworpen wanneer deze bepalingen ingeschreven waren in het openbaar huwelijksgoederenregister gehouden bij de griffie van de rechtbank binnen welk rechtsgebied het huwelijk is voltrokken.⁵⁸⁹

240. Roerende goederen en rechten aan toonder waarvan echtgenoten, die buiten de gemeenschap gehuwd zijn, niet kunnen bewijzen dat dit tot zijn vermogen behoort, worden voor de helft geacht te behoren aan ieder van de echtgenoten.⁵⁹⁰ Ook echtgenoten die in een gemeenschap gehuwd zijn, worden onderworpen aan een dergelijke bepaling conform art. 1:94, lid 6 NBW (ut supra nr. 233). Indien echtgenoten het bewijs kunnen leveren dat deze goederen aan hem/haar toebehoren, dan wordt geacht deze overeenkomst een overeenkomst onder huwelijkse voorwaarden te zijn aangezien afgeweken wordt van het gemeenschapsstelsel en de eigendomsverhouding.⁵⁹¹ Echtgenoten kunnen bijgevolg bij huwelijkse voorwaarden een andere verdeling dan een gelijk aandeel in de gemeenschap overeenkomen.⁵⁹² Op deze manier zal de vererving worden beïnvloed.

241. Afwijking van het gemeenschapsstelsel kan bij huwelijkse voorwaarden op verschillende manieren. Zo kunnen de echtgenoten vooreerst kiezen voor een absolute uitsluiting van iedere gemeenschap van goederen. Deze uitsluiting van gemeenschap kan echter beperkt worden ten aanzien van bepaalde goederen, goederen van een bepaalde soort of van goederen die op een bepaalde manier werden verkregen zoals een schenking of erfrecht. Op deze goederen na, zal het overige vermogen in de gemeenschap vallen die beheerst wordt door de regels van de wettelijke gemeenschap van goederen. Daarnaast kan men ook kiezen om bepaalde goederen of goederen van een bepaalde soort tot de gemeenschap te laten behoren. Zo kan er bijvoorbeeld een gemeenschap van onroerende goederen en

---

⁵⁸⁴ Art. 1:121, lid 3 NBW

⁵⁸⁵ Art. 1:114 NBW

⁵⁸⁶ Art. 1:115 NBW

⁵⁸⁷ Art. 1:117 NBW

⁵⁸⁸ Art. 1:120 NBW

⁵⁸⁹ Art. 1:116 NBW;

C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 151.

⁵⁹⁰ Art. 1:131 NBW

⁵⁹¹ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 152.

⁵⁹² Art. 1:100, lid 1 NBW

de betreffende inboedel bestaan. Het overige vermogen wordt van de gemeenschap uitgesloten. Ook die goederen die op een bepaalde wijze zijn verkregen, zoals het erfrecht of inkomsten uit arbeid, kunnen tot een beperkte gemeenschap behoren.⁵⁹³ Deze voorbeelden zullen niet besproken worden. Echter zal het verblijvingsbeding, de volledige uitsluiting van gemeenschap of koude uitsluiting en het verrekenbeding hierna worden verklaard.

5.1.2.1 *Verblijvingsbeding*

242. Een verblijvingsbeding is een beding dat bij overlijden van een van de echtgenoten de gemeenschap zal verblijven aan de langstlevende echtgenoot, zonder tegenprestatie van de langstlevende aan de eerst stervende.⁵⁹⁴ De erflater maakt bijgevolg onder levenden op voorhand een verdeling waarbij hij/zij het goed voorwaardelijk toekent aan de echtgenoot. Het verblijvingsbeding werd reeds besproken als quasi-legaat (ut supra nr. 95-97). Het beding kan zowel bij testament worden bepaald als bij huwelijkse voorwaarden.⁵⁹⁵ In nieuw samengestelde gezinnen houdt dit beding een voordeel in voor de langstlevende echtgenoot. De kinderen kunnen zich echter beroepen op de legitieme portie, tenzij bij uiterste wilsbeschikking bepaald werd door de erflater dat de opeisbaarheidsclausule van art. 4:82 NBW van toepassing is.

243. Volgens de fictiebepaling van art. 11, lid 2 SW 1956 wordt de verkrijging van een goed van de erflater bij overlijden ingevolge een verblijvingsbeding aanzien als een verkrijging krachtens erfrecht. Civielrechtelijk wordt een overeenkomst niet als verkrijging krachtens erfrecht beschouwd, waardoor zonder deze fictiebepaling de verkrijging onbelast zou gebleven zijn. Deze fictiebepaling is enkel van toepassing wanneer de verkrijger tot de familiekring van de erflater behoort, dan wel wanneer de verkrijger de partner van de erflater is.⁵⁹⁶

---

⁵⁹³ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 183-184.

⁵⁹⁴ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 155; M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 98.

⁵⁹⁵ B.E. REINHARTZ (ed.), "Titel 5: Onderscheiden soorten van uiterste wilsbeschikkingen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 180-184.

⁵⁹⁶ B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 59 en 61.

5.1.2.2 Koude uitsluiting

244. Koude uitsluiting houdt in dat iedere vorm van gemeenschap tussen de echtgenoten wordt uitgesloten. Deze koude uitsluiting heeft als gevolg dat ieder van de echtgenoten het vermogen privé behoudt. Er kan slechts een gezamenlijk vermogen zijn wanneer beide echtgenoten een goed, bijvoorbeeld de woning, samen hebben aangekocht. Ieder van de echtgenoten zal een aanbrengstenstaat moeten bijhouden. Deze staat bepaalt welke goederen eigendom zijn van de echtgenoot. Deze staat kan als bewijs van eigendom dienen tegen derden. Indien een echtgenoot schulden aangaat, kunnen deze bij koude uitsluiting enkel op het vermogen van de betreffende echtgenoot verhaald worden.⁵⁹⁷ Indien aan het vermogen van een van de echtgenoten iets wordt onttrokken ten behoeve van de andere echtgenoot, ontstaat er een vergoedingsrecht ten aanzien van de eerste echtgenoot. Deze onttrekking kan bijvoorbeeld ter voldoening van een schuld van de andere echtgenoot zijn.⁵⁹⁸ Dit vergoedingsrecht wordt geregeld in art. 1:87 NBW. Het vierde lid bepaalt echter dat door de echtgenoten van deze regel kan worden afgeweken. Koude uitsluiting heeft als gevolg dat de ene partner, die instaat voor de huishouding, de andere partner in staat stelt buitenshuis inkomen en vermogen te behalen. Bijgevolg zal bij echtscheiding deze partner zonder enig vermogen achterblijven.⁵⁹⁹

245. Bij overlijden van de echtgenoot, zal de nalatenschap bestaan uit het eigen vermogen van de erflater en de helft van de goederen die in onverdeeldheid zijn gehouden. De langstlevende zal van rechtswege de nalatenschap vererven, terwijl de kinderen van de erflater een vorderingsrecht op de langstlevende verkrijgen. Echter kan hiervan worden afgeweken bij uiterste wilsbeschikking. Zo kan de erflater de kinderen begunstigen door middel van een testament of schenkingen en kan hij/zij de stiefkinderen in de verdeling betrekken. Echter kan de erflater de eigen kinderen gelijkgeschakelen met de stiefkinderen door adoptie van de stiefkinderen (ut supra nr. 61-63). Een andere mogelijkheid ter bevoordeling van zowel de kinderen, stiefkinderen als de langstlevende echtgenoot is het opstellen van tweetrapsmakingen (ut supra nr. 99).

246. Bij overlijden van vader Y zal de nalatenschap bestaan uit zijn eigen vermogen. Wanneer vader Y niets bepaald heeft, zal stiefmoeder Z de nalatenschap vererven. Kinderen A en B verkrijgen bijgevolg een vorderingsrecht op stiefmoeder Z. Kind C erft niets. Indien bij uiterste wilsbeschikking bepaald wordt dat het stiefkind in de verdeling wordt betrokken, zal kind C ook een vorderingsrecht vererven op de eigen ouder. Kinderen A en B zien bijgevolg hun vererving verkleinen. Dit geldt ook bij adoptie van kind C.

---

⁵⁹⁷ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 193.

⁵⁹⁸ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 196.

⁵⁹⁹ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 213.

Wanneer stiefmoeder Z zal hertrouwen, zullen de kinderen (en het geadopteerde kind C) een beroep doen op de wilsrechten (ut supra nr. 36–38). Bij overlijden van stiefmoeder Z zal hetzelfde zich voordoen: kind C vererft een vorderingsrecht op vader Y, terwijl kinderen A en B niets erven. Dit is evenwel anders wanneer zij in de verdeling worden betrokken bij uiterste wilsbeschikking of door adoptie. De stiefmoeder zal erfbelasting betalen op haar verkrijging van de erflater, onderworpen aan de lage tarieven en eventueel vrijgesteld indien de verkrijging lager is dan het bedrag van € 638.089,-. Is de vordering van de kinderen onderworpen aan een rente van minstens 6%, dan wordt deze successierechtelijk als renteloos beschouwd. Werd overeengekomen dat de vorderingen renteloos zijn en ze pas opeisbaar zijn bij overlijden van stiefmoeder Z, dan wordt er ten behoeve van de stiefmoeder gesproken over een fictief vruchtgebruik. Stiefmoeder Z zal bijgevolg belast worden op haar eigen verkrijging en de waarde van de vordering in vruchtgebruik. De kinderen zullen belast worden op de blote eigendom van de vordering.

5.1.2.3 Verrekenbeding

247. Aan de koude uitsluiting wordt dikwijls een verrekenbeding toegevoegd. Er is sprake van verrekenbedingen indien huwelijkse voorwaarden een of meer verplichtingen inhouden tot periodieke⁶⁰⁰ of finale⁶⁰¹ verrekening van inkomsten of van vermogen. Er kan zelfs bij huwelijkse voorwaarden worden afgeweken van de bepalingen betreffende de verrekenbedingen.⁶⁰² De verplichting tot verrekening van inkomsten of van vermogen is wederkerig. De verplichting tot verrekening heeft uitsluitend betrekking op inkomsten die of vermogen dat de echtgenoten tijdens het bestaan van deze verplichting hebben verkregen. De verrekening heeft geen betrekking op vermogen dat krachtens erfopvolging bij versterf, making⁶⁰³, lastbevoordeling⁶⁰⁴ of gift⁶⁰⁵ wordt verkregen en ook niet op de vruchten daaruit of de voor dat vermogen of voor die vruchten in de plaats getreden goederen. Evenmin heeft de verplichting tot verrekening betrekking op vermogen dat bestaat uit rechten op het vestigen van vruchtgebruik zoals

---

⁶⁰⁰ Een periodieke verrekening is bijvoorbeeld een jaarlijkse verrekening.

⁶⁰¹ Art. 1:142, lid 1, a en b NBW: Een finale verrekening is een verrekening bij echtscheiding of bij overlijden.

⁶⁰² Art. 1:132 NBW;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 127.

⁶⁰³ Makingen doelen op uiterste wilsbeschikkingen die worden aangeduid met erfstellingen (art. 4:115 NBW) en legaten (art. 4:117 NBW).

⁶⁰⁴ Hier gaat het over testamentaire lasten conform art. 4:130 NBW. Echter wordt dit buiten beschouwing gelaten in deze masterproef.

⁶⁰⁵ Art. 7:186 NBW

bedoeld in de artikelen 4:29 en 4:30 (ut supra nr. 90), alsmede hetgeen wordt verkregen ingevolge art. 4:34 – inkorting van giften door de vruchtgebruiker –, art. 4:126, tweede lid, a – het verblijvingsbeding –, en afdeling 3 van titel 4 van Boek 4, de legitieme portie.⁶⁰⁶ Indien verrekening van krachtens erfopvolging bij versterf, making, lastbevoordeling of gift verkregen vermogen en van de vruchten daarvan plaatsvindt ingevolge huwelijkse voorwaarden, dan kan door de erflater of schenker bij uiterste wilsbeschikking of bij de gift worden bepaald dat geen verrekening mag plaatsvinden van hetgeen wordt verkregen van hem/haar.⁶⁰⁷ Er kan bijgevolg door beide partners zelf worden bepaald waarop zij het verrekenbeding van toepassing achten. Dit kan echter worden beperkt door een erflater of schenker. De keuze van de echtgenoten tot verrekening van bepaalde vermogens moet uitdrukkelijk worden bepaald bij huwelijkse voorwaarden.⁶⁰⁸

248. De wederkerige verrekening van inkomsten of van vermogen geschiedt bij helften en in geld.⁶⁰⁹ Verrekening resulteert in een vordering van een van de echtgenoten op de andere echtgenoot waarmee een verrekenbeding is overeengekomen. De bedoeling van de verrekening is dat de echtgenoten gelijk delen in het geheel of een deel van de vermogensvoortgang die tijdens het huwelijk kan voorkomen. Echter behouden beide echtgenoten het bestuur of het beheer over de eigen goederen.⁶¹⁰

249. Het verrekenbeding bestaat in verschillende vormen. Het Amsterdams verrekenbeding of periodiek verrekenbeding is een beding dat tijdens het huwelijk aanspraak geeft op verrekening van de bespaarde inkomsten. Daarnaast bestaat er een finaal verrekenbeding waarbij, bij uitsluiting van iedere gemeenschap van goederen, bij ontbinding van het huwelijk door echtscheiding of overlijden afgerekend wordt tussen de echtgenoten alsof er een algehele gemeenschap van goederen of een beperkte gemeenschap van goederen heeft bestaan. Indien er een beperkte gemeenschap bestaat tussen de echtgenoten, worden deze overeenkomsten bij ontbinding van het huwelijk afgerekend alsof geen enkele gemeenschap van goederen, of een andere gemeenschap van goederen, heeft bestaan tijdens het

---

⁶⁰⁶ Art. 1:133 NBW;

Art. 1:133 vernoemd daarnaast nog de artikelen 35, 36, 38 en 126, tweede lid, c van Boek 4. Deze worden buiten beschouwing gelaten in deze masterproef.

⁶⁰⁷ Art. 1:134 NBW;

C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 223-224; M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 130.

⁶⁰⁸ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 221; M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 128-130.

⁶⁰⁹ Art. 1:135, lid 1 en art. 1:137, lid 1 NBW

⁶¹⁰ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 221; M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 128-130.

huwelijk. Het finale verrekenbeding is een verrekenbeding van vermogen. Het Amsterdamse of periodieke verrekenbeding is daarentegen een verrekenbeding van inkomsten.⁶¹¹

250. Het periodiek verrekenbeding is een beding dat uitwerking heeft tijdens het huwelijk op bepaalde bij huwelijkse voorwaarden overeengekomen tijdstippen.⁶¹² Deze verrekening gebeurt doorgaans op jaarbasis. Het periodiek verrekenbeding is ontstaan als een correctie op de koude uitsluiting en heeft als voordeel dat de arme echtgenoot deelt in de vermogensgroei die werd verworven door de andere echtgenoot. Bijgevolg zal aan de hand van het verrekenbeding de arme echtgenoot beschermd worden. Deze bevoordeling van de arme echtgenoot wordt niet als een schenking beschouwd, ondanks het feit er sprake is van een vermogensverschuiving.⁶¹³

251. Het Amsterdamse verrekenbeding of periodiek verrekenbeding verplicht tot verrekening van gespaarde inkomsten. Door het beding ontstaat een huwelijksvermogensrechtelijke gemeenschap door verrekening van de inkomsten uit arbeid of andere inkomsten die omschreven zijn in de huwelijkse voorwaarden. Bijgevolg is dit een verrekenbeding zoals bepaald in art. 1:132, lid 1 NBW waarop de algemene bepalingen van toepassing zijn, conform de artikelen 1:132 tot en met 1:141 NBW, tenzij hiervan wordt afgeweken bij huwelijkse voorwaarden. Deze inkomsten zijn inkomsten die echtgenoten tijdens het bestaan van het verrekenbeding hebben verkregen. Het beding heeft geen betrekking op de vruchten van het vermogen dat werd verkregen via erfopvolging bij versterf, making, lastbevoordeling of gift. Wanneer de echtgenoten bij huwelijkse voorwaarden bepaald hebben dat deze vruchten wel in aanmerking komen voor de verrekening, kan de schenker of erflater bepalen dat deze inkomsten van hem verkregen niet in de verrekening mogen worden betrokken.⁶¹⁴ Aan de hand van het Amsterdams verrekenbeding worden de bespaarde inkomsten jaarlijks bij helften verrekend. De verrekening eindigt zoals overeengekomen bij huwelijkse voorwaarden. Indien niets werd bepaald, dan eindigt het verrekenbeding ingevolge art. 1:141, lid 2 NBW op de tijdstippen zoals bepaald in art. 1:142, lid 1 NBW. Hiermee eindigt het verrekenbeding bij overlijden, bij echtscheiding enz. Op dit tijdstip moet de samenstelling en de omvang van het te verrekenen vermogen worden bepaald. Er moet worden bepaald welke goederen zijn verkregen met behulp van de bespaarde inkomsten. De waarde van deze goederen bepaalt de omvang van het vermogen. Indien men een goed aan het verrekenbeding wil onttrekken, dient men te bewijzen dat dit goed niet werd verkregen met bespaarde inkomsten.⁶¹⁵

---

⁶¹¹ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 221-222.

⁶¹² Art. 1:141 NBW

⁶¹³ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 135

⁶¹⁴ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 229.

⁶¹⁵ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 249.

252. Het finaal verrekenbeding is een verrekening van het vermogen bij eindigen van het huwelijk door overlijden, door echtscheiding of scheiding van tafel en bed.⁶¹⁶ Echtgenoten zullen bij ontbinding van het huwelijk afrekenen alsof zij in de wettelijke gemeenschap van goederen waren getrouwd. De echtgenoten moeten het privévermogen bij elkaar optellen. De echtgenoot die meer dan de helft van dit totale vermogen bezit, moet het meerdere aan de armere, langstlevende, echtgenoot uitkeren bij zijn overlijden of bij echtscheiding.⁶¹⁷ Het nadeel van het verrekenbeding is dat dit beding wederkerig is en bijgevolg ook werkt wanneer de arme echtgenoot eerst sterft. Bijgevolg erft de rijke echtgenoot een vordering op zichzelf en zal over zijn/haar eigen vermogen erfbelasting betalen.⁶¹⁸ De wet voorziet in twee artikelen, namelijk art. 1:142 en 1:143 NBW, die specifiek van toepassing zijn op finale verrekenbedingen. Echter moet opgemerkt worden dat ook de algemene bepalingen van de artikelen 1:132 tot en met 1:140 NBW van toepassing zijn op deze bedingen.⁶¹⁹

253. Dankzij het finaal verrekenbeding hebben de echtgenoten een vordering op elkaar. Bij overlijden van een van de echtgenoten, bijvoorbeeld de rijke echtgenoot, heeft de langstlevende, arme echtgenoot een vordering in de nalatenschap van de eerst stervende echtgenoot. Dit wordt echter bij de eerst stervende echtgenoot gekwalificeerd als een schuld van de nalatenschap conform art. 4:7, lid 1, a NBW. De vordering van de langstlevende echtgenoot komt bijgevolg niet in aanmerking voor inkorting of vermindering door de legitieme portie van de kinderen van de erflater. Het verrekenbeding is bijgevolg een goede techniek ter bescherming van de langstlevende stiefouder in nieuw samengestelde gezinnen.⁶²⁰

254. Opgemerkt moet worden dat op verrekenbedingen de fictiebepaling van art. 11, lid 4 SW 1956 van toepassing kan zijn wanneer de langstlevende echtgenoot meer verkregen heeft dan wat volgens de wettelijke regeling het geval zou zijn, namelijk de helft. Indien de langstlevende de helft van het totale vermogen van beide partners ontvangen heeft, zal deze fictiebepaling bijgevolg niet van toepassing zijn. Bijgevolg zal de langstlevende dan ook geen erfbelasting verschuldigd zijn op deze vordering aangezien dit een verkrijging krachtens het huwelijksvermogensrecht inhoudt.⁶²¹ Echter dient opgemerkt te worden

---

⁶¹⁶ Art. 1:142, lid 1, a - c NBW;

M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 146.

⁶¹⁷ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 255.

⁶¹⁸ B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 35;

Fiscaal Studie en Documentatiecentrum (FSDC) door Beers, J. (2016). Hoofdstuk 5: Estate planning. p. 11-12. Geraadpleegd op 30 april 2017, via www.fsd.nl/files/file/downloads%20FA/Voorbeelden%20Handleiding/Hoofdstuk%2005%20-%20Succ%20aanpassing%202016%20.pdf.

⁶¹⁹ M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 146.

⁶²⁰ Visser, M.F., "Finaal wederkerig verrekenbeding bij overlijden: een quasi-legaat?", *Estate Planner* 2006, p. 4. Geraadpleegd via http://www.estateplanningexpert.nl/lay/media/Artikelen/Visser_2006_6.pdf.

⁶²¹ B. SCHOLS, *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, p. 32 en 34;

Fiscaal Studie en Documentatiecentrum (FSDC) door Beers, J. (2016). Hoofdstuk 5: Estate planning. p. 11-12. Geraadpleegd op 30 april 2017, via www.fsd.nl/files/file/downloads%20FA/Voorbeelden%20Handleiding/Hoofdstuk%2005%20-%20Succ%20aanpassing%202016%20.pdf.

dat deze fictiebepaling niet van toepassing kan zijn op periodieke verrekenbedingen aangezien het om verrekening van inkomens tijdens het huwelijk gaat en niet bij overlijden.

255. Vader Y en stiefmoeder Z zijn gehuwd op huwelijkse voorwaarden onder koude uitsluiting. De echtgenoten zijn daarnaast een wederkerig finaal verrekeningsbeding overeengekomen. Deze goederen worden met een gelijke verdeelsleutel verdeeld, namelijk elk de helft. Bij overlijden van de ene echtgenoot, bijvoorbeeld vader Y, zal de langstlevende stiefmoeder Z een vordering verkrijgen op vader Y. Vader Y had een vermogen ter waarde van € 450.000,-. Stiefmoeder Z had een vermogen van € 150.000,-. Bij overlijden van vader Y krijgt de stiefmoeder een vordering tegen haar echtgenoot van de helft van het totale vermogen van € 600.000,-⁶²². Het meerdere deel van het vermogen van vader Y dan de helft van dit vermogen zal toekomen aan de vrouw. Bijgevolg heeft de stiefmoeder een vordering van € 150.000,-⁶²³ tegen vader Y. Beide echtgenoten bekomen elk de helft van het totale gezamenlijke vermogen. Op de vordering van stiefmoeder Z is de fictiebepaling van art. 11, lid 4 SW 1956 niet van toepassing aangezien stiefmoeder Z niet meer verkregen heeft dan de helft van het totale vermogen van beide echtgenoten. De nalatenschap van vader Y, na toebedeling volgens het finaal verrekenbeding, heeft nog een waarde van € 300.000,-. Stiefmoeder Z zal van rechtswege de nalatenschap van vader Y verkrijgen. Kinderen A en B vererven een vorderingsrecht ter waarde van € 100.000,-⁶²⁴, eventueel te vermeerderen met een rente. Stiefmoeder Z is geen erfbelasting verschuldigd aangezien haar verkrijging onder het vrijstellingsbedrag van art. 32, lid 1, 4°, a SW 1956 valt. Er zal wel door kinderen A en B erfbelasting verschuldigd zijn aan de hand van de tarieven van art. 24 SW 1956. De erfbelasting op de vordering van de kinderen zal echter voldaan worden door stiefmoeder Z.

---

⁶²² € 450.000 + € 150.000,- = € 600.000,-

⁶²³ € 600.000,- / 2 = € 300.000,-;

€ 450.000 - € 300.000 = € 150.000

⁶²⁴ € 300.000,- / 3 = € 100.000,- ; De nalatenschap van vader Y wordt verdeeld onder stiefmoeder Z en kinderen A en B.

	Vader Y	Stiefmoeder Z
Eigen vermogen	€ 450.000,-	€ 150.000,-
Vordering stiefmoeder Z/ schuld vader Y naar aanleiding van het verrekenbeding	- € 150.000,-	+ € 150.000,-
Verrekenbeding	€ 300.000,-	€ 300.000,-

Tabel 19: Verdeling vermogen naar aanleiding van een finaal verrekenbeding

5.2 Geregistreerd partnerschap

256. Een persoon kan tegelijkertijd met één andere persoon van hetzelfde of andere geslacht een geregistreerd partnerschap aangaan.⁶²⁵ Echter mogen de te registreren partners volgens art. 1:41 NBW geen familierechtelijke band hebben in de opgaande of nederdalende lijn, of als broers en zussen. Zij mogen niet tegelijkertijd gehuwd zijn of niet met een ander geregistreerd zijn. Registratie van het partnerschap geschiedt bij een akte van registratie van partnerschap opgemaakt door een ambtenaar van de burgerlijke stand. Beide partijen dienen hun toestemming tot het geregistreerd partnerschap te geven.⁶²⁶ Daarnaast bepaalt art. 1:80b NBW dat de titels 6 tot en met 8 van Boek 1 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek van toepassing zijn op het geregistreerd partnerschap, met uitzondering van het bepaalde in verband met scheiding van tafel en bed. Deze titels omvatten vooreerst de rechten en verplichtingen van echtgenoten, ten tweede de bepalingen betreffende de wettelijke gemeenschap van goederen en als laatste de bepalingen omtrent de huwelijkse voorwaarden. Dit impliceert dat hetgeen hiervoor verklaard is voor echtgenoten, ook van toepassing is voor geregistreerde partners.⁶²⁷

257. Aangezien titel 7 – “De wettelijke gemeenschap van goederen” – van toepassing is op het geregistreerd partnerschap, ontstaat tussen de partners van rechtswege de wettelijke gemeenschap van goederen. Dit wordt de “gemeenschap van geregistreerd partnerschap” genoemd. Hiervan kan echter worden afgeweken aan de hand van huwelijkse voorwaarden, of hier genoemd “de voorwaarden van het geregistreerd partnerschap”. Alle bepalingen die gelden voor de wettelijke gemeenschap van goederen, zijn ook van toepassing op de gemeenschap van geregistreerd partnerschap.⁶²⁸

⁶²⁵ Art. 1:80a, lid 1 NBW

⁶²⁶ Art. 1:80a, lid 2 tot en met lid 4 NBW

⁶²⁷ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 295.

⁶²⁸ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 311.

258. De partners kunnen, net zoals gehuwden, afwijken van de wettelijke gemeenschap aan de hand van huwelijkse voorwaarden⁶²⁹. Wijkt men tijdens het geregistreerd partnerschap van deze gemeenschap af, dan eindigt de gemeenschap conform art. 1:99, lid 1, g NBW op het tijdstip zoals bepaald in art. 1:120, lid 1 NBW. Dit tijdstip is namelijk de dag volgende op die waarop de akte is verleden, tenzij in de akte een later tijdstip is aangewezen.⁶³⁰ Worden deze huwelijkse voorwaarden gemaakt vóór het sluiten van het geregistreerd partnerschap, dan beginnen deze huwelijkse voorwaarden te werken vanaf het tijdstip van voltrekking van het geregistreerd partnerschap.⁶³¹ Bijgevolg kunnen geregistreeerde partners net zoals gehuwden een verblijvingsbeding (ut supra nr. 242) overeenkomen, overgaan tot koude uitsluiting (ut supra nr. 244) of een verrekenbeding (ut supra nr. 247) toevoegen in de uitsluiting van gemeenschap.

259. Het geregistreerd partnerschap eindigt door overlijden, door een verzoek van ontbinding door een van de partners of door omzetting van het geregistreerd partnerschap in een huwelijk.⁶³² Bij overlijden van een geregistreeerde partner wordt het partnerschap ontbonden op het tijdstip van overlijden en eindigt de wettelijke gemeenschap van goederen op hetzelfde tijdstip. Ingevolge het overlijden kan er tussen de erfgenamen en de langstlevende partner een onverdeeldheid ontstaan. De langstlevende partner is ook erfgenaam van de overleden partner aangezien geregistreeerde partners gelijkgesteld worden met echtgenoten.⁶³³ De nalatenschap bestaat uit de helft van de gemeenschap, tenzij anders bepaald bij huwelijkse voorwaarden.⁶³⁴ Bijgevolg hebben de erfgenamen recht op de helft van de ontbonden gemeenschap indien de echtgenoten een gelijk aandeel hebben in de gemeenschap.⁶³⁵ De nalatenschap wordt tussen de langstlevende partner en de kinderen van de erflater verdeeld volgens de wet. Dit impliceert dat de langstlevende alle goederen verkrijgt van de nalatenschap en de kinderen een vordering in geld op de langstlevende partner (ut supra nr. 30).⁶³⁶ Hiervan kan echter door de erflater worden afgeweken bij uiterste wilsbeschikking (ut supra nr. 87). Daarnaast kunnen de kinderen van de overleden geregistreeerde partner beroep doen op de wilsrechten (ut supra nr. 36-38) of de legitieme portie (ut supra nr. 47-54). Ook stiefkinderen kunnen in de verdeling worden betrokken indien dit bij uiterste wilsbeschikking wordt bepaald (ut supra nr. 15) of door adoptie (ut supra nr. 61-63).⁶³⁷ Indien de langstlevende benadeeld wordt door de uiterste wilsbeschikking van de erflater, kan hij/zij zich beroepen op het vruchtgebruik conform art. 4:29 en 4:30 NBW (ut supra nr. 90). Ook kan de erflater zelf bij voorbaat

---

⁶²⁹ Titel 8, Boek 1 NBW

⁶³⁰ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 74-75.

⁶³¹ Art. 1:117, lid 2 NBW

⁶³² Art. 1:80c, lid 1, a, d en e NBW; de bepalingen van lid 1, b en c zijn hier niet van toepassing.

⁶³³ Art. 4:8, lid 1 NBW;

C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 312.

⁶³⁴ Art. 1:100, lid 1 NBW

⁶³⁵ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 121-124.

⁶³⁶ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 312.

⁶³⁷ Art. 4:27 NBW

het vruchtgebruik via schenking of testament aan de langstlevende partner toekennen. Zo verkrijgen de kinderen, en eventueel de stiefkinderen indien deze erkend zijn, de blote eigendom. Een andere mogelijkheid ter bescherming van iedere erfgenaam is de tweetrapsmaking (ut supra nr. 99).

5.3 Ongehuwd of ongeregistreerd samenwonen

260. Ongehuwde of ongeregistreerde samenwoners zijn twee partners van gelijk of verschillend geslacht die feitelijk samenwonen, ongeacht de aard van de relatie, en waaraan de wet geen aandacht besteed, met uitzondering van enkele bepalingen op het gebied van erfbelasting en erfrecht.⁶³⁸ Bijgevolg zijn samenwonenden geen erfgenamen van elkaar en zijn er geen enkele bepalingen van het huwelijksvermogensrecht van toepassing op samenwoners. Daarnaast ontbreekt er ook een wettelijk kader voor de vermogensrechtelijke verhouding tussen de samenwoners.⁶³⁹ Het ongehuwd samenleven uit zich dus in een grote mate van vrijblijvendheid. Zo bestaat er tussen de samenwonenden geen onderhoudsplicht (ut supra nr. 230), geen gemeenschap van goederen⁶⁴⁰, geen beperkingen inzake de bevoegdheid van echtgenoten en de vereiste toestemming van de mede-echtgenoot conform art. 1:88 NBW, enz. De onderhoudsverplichting en de kosten van huishouding kan door samenwonenden zelf in een overeenkomst worden vastgesteld.⁶⁴¹ Bijgevolg kunnen samenwonenden overeenkomsten sluiten via een samenlevingscontract, dat betrekking heeft op de vermogensrechtelijke gevolgen van het samenleven,⁶⁴² dan wel erfrechtelijke bepalingen opnemen in een testament.

261. Samenwoning wordt vastgelegd in een overeenkomst. Deze overeenkomst wordt opgesteld door de notaris waarna een samenwoningverklaring wordt afgegeven aan de samenwoners. Deze overeenkomst houdt in dat de vermogensrechtelijke verhouding tussen samenwonenden vergelijkbaar is met echtgenoten of geregistreeerde partners die bij huwelijkse voorwaarden onder koude uitsluiting zijn gehuwd of geregistreeerd samenwonen. Echter verschillen gehuwden of geregistreeerde partners met samenwonenden omwille van het feit dat koude uitsluiting slechts van toepassing is wanneer dit werkelijk werd overeengekomen bij huwelijkse voorwaarden. Tussen samenwoners is de koude uitsluiting

---

⁶³⁸ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 295.

⁶³⁹ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 295.

⁶⁴⁰ Titel 7 Boek 1 NBW

⁶⁴¹ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 297; M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 6-7.

⁶⁴² M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 187.

automatisch van toepassing.⁶⁴³ Bijgevolg zal ook ieder van de samenwoners zelf gehouden zijn tot voldoening van de schulden die hij/zij is aangegaan.⁶⁴⁴ Tussen samenwoners kan echter ook een gemeenschap ontstaan: een algehele of een beperkte gemeenschap. Deze totstandkoming van de gemeenschap is afhankelijk van wat de samenwoners zijn overeengekomen.⁶⁴⁵

262. Samenwoners zijn van rechtswege geen erfgenamen van elkaar (ut supra nr. 15). Indien in een samengesteld gezin één van de partners overlijdt, zal de nalatenschap toekomen aan de kinderen van de erflater. De nalatenschap bestaat uit het eigen vermogen van de erflater, met eventueel zijn/haar aandeel in de onverdeeldheid met de partner. Indien de partners elkaar iets willen nalaten, zal dit bij uiterste wilsbeschikking moeten worden bepaald of kan er worden geschonken aan de partner. Echter kunnen de kinderen beroep doen op de legitieme portie conform art. 4:63 NBW. De erflater kan dit voorkomen door bij uiterste wilsbeschikking te bepalen dat de legitieme portie niet tegen de partner kan worden ingeroepen conform art. 4:82 NBW indien aan bepaalde vereisten zijn voldaan (ut supra nr. 49). Samenwoners dienen namelijk een gemeenschappelijke huishouding te hebben gevoerd en moeten een notarieel samenlevingscontract hebben verleden.⁶⁴⁶ Samenwoners hebben daarnaast ook de mogelijkheid een verblijvingsbeding in het samenlevingscontract of bij testament vast te stellen ter bescherming van de langstlevende samenwonende (ut supra nr. 95-96 en 242).⁶⁴⁷ Een andere mogelijkheid is de opname van een Amsterdams of finaal verrekenbeding in het samenlevingscontract (ut supra nr. 247). Als laatste kan ook een tweetrapsmaking in het testament besloten worden ter bevoordeling van zowel de partner als de kinderen (ut supra nr. 99).⁶⁴⁸

---

⁶⁴³ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 305; M.J.A. VAN MOURIK, *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, p. 187.

⁶⁴⁴ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 298.

⁶⁴⁵ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 300-301 en 305.

⁶⁴⁶ M. KRANENBURG (ed.), "Titel 4: Uiterste willen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 137-139.

⁶⁴⁷ B.E. REINHARTZ (ed.), "Titel 5: Onderscheiden soorten van uiterste wilsbeschikkingen" in W.D. KOLKMAN e.a., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, Kluwer, Deventer, 2012, p. 180-184.

⁶⁴⁸ C.A. KRAAN en Q.J. MARCK, *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, p. 305.

6 Conclusie

263. Voor de uitwerking van deze masterproef werd uitgegaan van de volgende vragen (ut supra nr. 11): “Hoe kunnen we het (stief)kind na overlijden van de ouder of de stiefouder het best beschermen op vermogensrechtelijk vlak in België en in Nederland? En hoe kunnen we de langstlevende echtgenoot of partner beschermen?” Aan de hand van voorgaande uitwerking blijkt dat het stiefkind op fiscaal vlak in België en in Nederland gelijkgesteld wordt met een eigen kind. Echter zijn er grotere verschillen op burgerrechtelijk gebied.

264. In België is er op juridisch vlak weinig of geen erkenning voor het stiefkind. Zo komt het Burgerlijk Wetboek onvoldoende tegemoet aan onze moderne samenleving. Het stiefkind is van rechtswege geen erfgenaam van de stiefouder. Indien de erflater-stiefouder de stiefkinderen iets wil nalaten, zal de erflater dit op een directe manier kunnen verwezenlijken door een schenking of vererving bij testament. Echter dient de erflater rekening te houden met het beschikbaar deel indien hij/zij ook zelf eigen kinderen heeft. Deze kinderen hebben namelijk reservataire aanspraken. Indien dit wordt geschonden door de erflater, zullen deze kinderen beroep doen op hun reserve en overgaan tot inkorting. Bevoordeling van de stiefkinderen op een indirecte manier kan enerzijds door te schenken of te legateren aan de langstlevende ouder van de stiefkinderen en anderzijds aan de hand van huwelijksvoordelen in geval van een huwelijk. Hierbij zorgt de erflater voor een uitgestelde bevoordeling van de stiefkinderen aangezien zij zullen erven van de langstlevende ouder wanneer deze overlijdt. Indien de erflater de eigen kinderen en de stiefkinderen op een gelijke manier wil behandelen, staat enkel de stiefouderadoptie open om dit te bekomen. Door adoptie verkrijgen de geadopteerde kinderen dezelfde rechten als de eigen kinderen van de erflater. Echter ligt adoptie gevoelig indien de ouder van het (de) adoptiekind(eren), waarmee de stiefouder-adoptant niet gehuwd is, nog in leven is. Door volle adoptie zal (zullen) de geadopteerde(n) echter niet meer kunnen erven van deze ouder.

265. Echter komt er (eindelijk) verandering in het huidige Belgische erfrecht met het ontwerp van het nieuwe erfrecht. Dit nieuwe erfrecht zal volgens Netto (De Tijd) in werking treden vanaf 1 januari 2019.⁶⁴⁹ De basisidee voor dit erfrecht is meer vrijheid. Vanaf dan zullen er in het erfrecht meer mogelijkheden bestaan om het stiefkind in de wettelijke verdeling te betrekken. Zo zal de reserve van de kinderen de helft van de nalatenschap bedragen, ongeacht het aantal kinderen, of kan er een familiepact gesloten worden om de eigen kinderen en de stiefkinderen gelijk te kunnen behandelen. Het erfrecht wordt met

---

⁶⁴⁹ *Erfenisgids: het nieuwe erfrecht in 30 vragen & antwoorden*, Netto-De Tijd, maart 2017, p. 3.

andere woorden moderner en eenvoudiger. Dit zal voor nieuw samengestelde gezinnen een grote redding kunnen zijn.

266. Indien de eigen ouder overlijdt, zal de nalatenschap geërfd worden door de langstlevende stiefouder en de eigen kinderen. Enerzijds kan de erflater op huwelijksvermogensrechtelijk vlak de keuze maken de langstlevende echtgenoot zoveel mogelijk te bevoordelen aan de hand van een sterfhuisclausule of aan de hand van huwelijksvoordelen zoals het beding van inbreng, het vooruitmakingsbeding, het beding van ongelijke verdeling en het verblijvingsbeding. Deze huwelijksvoordelen zijn overeenkomsten onder bezwarende titel en geen schenking. Echter kunnen deze voordelen gekwalificeerd worden als schenking wanneer de stiefkinderen beroep doen op art. 1465 BW. Op basis van art. 1465 BW wordt het huwelijksvoordeel beperkt tot het beschikbaar deel. Dit artikel verhindert dat via bedingen in het huwelijkscontract de nalatenschap van de overleden ouder uitgehold wordt ten koste van de reservataire aanspraken van zijn/haar eigen kinderen. Deze bedingen in het huwelijkscontract kunnen enkel overeengekomen worden door echtgenoten en niet door samenwonenden. Anderzijds kunnen echtgenoten elkaar bevoordelen aan de hand van een contractuele erfstelling. Op grond hiervan kunnen echtgenoten overeenkomen dat de eerst stervende echtgenoot zijn gehele nalatenschap of een deel ervan aan de langstlevende echtgenoot vermaakt. Dit is bijgevolg een schenking van goederen dat uitwerking krijgt bij overlijden van de eerst stervende echtgenoot. Ook hierop kunnen samenwonenden geen beroep doen. Op vlak van het erfrecht kan de erflater het vermogen of een deel van het vermogen schenken of legateren aan de langstlevende echtgenoot of samenwonende partner ten nadele van de eigen kinderen. Opnieuw wordt dit beperkt door de reservataire aanspraken van de kinderen wanneer deze hierop een beroep doen.

267. Wanneer echtgenoten gehuwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen, kunnen deze een verrekenbeding of een toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen overeenkomen. Het verrekenbeding zorgt ervoor dat de arme, langstlevende echtgenoot een vordering in de nalatenschap van de eerst stervende, rijke echtgenoot heeft. Zo zal enerzijds de nalatenschap verkleinen, wat impliceert dat er minder erfbelasting zal verschuldigd zijn, en zal anderzijds de langstlevende een groter vermogen verkrijgen dan het eigen vermogen. Het toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen zorgt voor een onverdeelde gemeenschap tussen de echtgenoten. Deze echtgenoten kunnen naast voorgaande bedingen ook een tontinebeding of een beding van aanwas overeenkomen, net zoals de samenwonende partners. Aan de hand van een tontinebeding zullen de echtgenoten of partners bij het verwerven van goederen overeenkomen dat de langstlevende echtgenoot of partner eigenaar wordt van deze goederen. Ingeval van het aanwasbeding zullen de echtgenoten een goed in onverdeelde helft verwerven waarbij de helft van de eerst stervende zal aangroeien bij de langstlevende. Dankzij deze bedingen kunnen de erfgenamen van de eerst stervende geen erfrechtelijke aanspraken laten gelden tegen de langstlevende.

Om deze benadeling te voorkomen, wordt aangeraden de bedingen in vruchtgebruik overeen te komen. Zo zullen de afstammelingen een deel van deze goederen vererven in blote eigendom.

268. Indien de erflater de eigen kinderen vermogensrechtelijk wilt beschermen tegen de langstlevende stiefouder, kan deze de erfaanspraken van de langstlevende stiefouder minimaliseren. Ingeval de erflater en de stiefouder gehuwd zijn, kan deze echtgenoot tot minimaal de abstracte en concrete reserve onterfd worden. De abstracte reserve is het vruchtgebruik van de helft van de goederen van de nalatenschap en de concrete reserve is het vruchtgebruik van het onroerend goed dat bij het openvallen van de nalatenschap het gezin tot de voornaamste woning diende en van het daarin aanwezige huisraad. Deze abstracte reserve kan de langstlevende echtgenote ontnomen worden. Zo kan aan de hand van het huwelijkscontract gesteld worden dat de langstlevende afstand doet van het wettelijk erfrecht, behalve van de concrete reserve. Dit wordt de Wet Valkeniers genoemd. Indien de erflater en de langstlevende wettelijk samenwonend zijn, kan de langstlevende eenvoudig onterfd worden aangezien deze geen reservatair erfrecht heeft. Ingeval de ouder en de stiefouder feitelijk samenwonen, zullen de kinderen van de erflater de gehele nalatenschap vererven aangezien de feitelijk samenwonende van rechtswege geen erfrecht heeft. Ter bescherming van deze partner, kan de gezinswoning in levenslange huur worden toegekend aan de langstlevende. Fiscaal wordt de feitelijk samenwonende daarentegen wel erkend.

269. Ter bescherming van zowel de langstlevende partner, als de eigen kinderen, kan de erflater een restschenking of restlegaat bepalen. Hierbij zullen goederen geschonken of gelegateerd worden aan de eerste begunstigde, namelijk de partner. Bij overlijden van de eerste begunstigde, zal de rest van deze goederen toekomen aan de tweede begunstigde, de eigen kinderen. Het restlegaat is zowel gekend in Nederland als in België. In Nederland wordt dit echter een tweetrapsmaking genoemd. Een andere mogelijkheid in België en in Nederland is het vruchtgebruik van de nalatenschap toe te kennen aan de langstlevende, waarbij de eigen kinderen de blote eigendom vererven. Dit vruchtgebruik kan echter in België door de kinderen of de langstlevende worden onderworpen aan de omzettingsregels van het Burgerlijk Wetboek.

270. In het Nederlandse huidige erfrecht wordt op verschillende manieren rekening gehouden met nieuw samengestelde gezinnen. Zo kan ten eerste een stiefkind betrokken worden in de wettelijke verdeling wanneer eigen kinderen in de verdeling worden betrokken, ten tweede zijn er wilsrechten ter beschikking van de kinderen die kunnen worden ingeroepen wanneer de langstlevende ouder zou hertrouwen of gaan samenwonen en ten derde wordt de legitieme portie van de eigen kinderen beperkt wanneer stiefkinderen in de verdeling worden betrokken. Het Nederlandse erfrecht voldoet bijgevolg meer aan de hedendaagse maatschappij dan het Belgische erfrecht.

271. In Nederland kan men bij uiterste wilsbeschikking bepalen wie de erfgenamen zijn. Zo kan enerzijds gekozen worden de langstlevende echtgenoot of partner als enig erfgenaam te aanzien, waardoor de eigen kinderen onterfd worden. Indien dit het geval is, kunnen de kinderen beroep doen op de legitieme portie. De legitieme portie is net zoals in België een reservataire aanspraak. Anderzijds kunnen enkel de kinderen als erfgenaam worden aanzien, waardoor de langstlevende onterfd wordt. Zo kunnen ook bij uiterste wilsbeschikking stiefkinderen als erfgenaam worden aanzien wanneer eigen kinderen in de verdeling worden betrokken. Een andere mogelijkheid om het stiefkind in de verdeling te betrekken, is, net zoals in België, de stiefouderadoptie. Ook in Nederland zal het geadopteerde stiefkind dezelfde rechten en verplichtingen verkrijgen zoals een eigen kind. De keerzijde van de adoptie is dat het kind opnieuw de familierechtelijke betrekking met de andere ouder, waarmee de stiefouder niet gehuwd is of geregistreerd samenwoont, zal verliezen.

272. De langstlevende echtgenoot of geregistreerde partner erft in Nederland de nalatenschap in volle eigendom. De kinderen erven slechts een vorderingsrecht. Indien de langstlevende hertrouwt of in geregistreerd partnerschap treedt, zullen de kinderen van de erflater de nalatenschap mislopen. Om dit te voorkomen, staan de wilsrechten van art. 19 tot en met 22 van Boek 4 van het NBW ter beschikking van de (stief)kinderen. Aan de hand van deze wilsrechten kunnen de kinderen van de erflater de blote eigendom vererven (van een deel) van de nalatenschap of de volle eigendom door overdracht van geld of goederen ter betaling van de vordering van de kinderen.

273. Een uiterste wilsbeschikking waarbij de erflater afwijkt van de wettelijke verdeling, is de erfstelling. Aan de hand van een erfstelling zal de erflater bepalen aan welke aangewezen personen hij/zij zijn gehele nalatenschap, of een deel daarvan, nalaat. Zo kan ook op deze manier een stiefkind in de verdeling worden betrokken, kan de langstlevende echtgenoot of partner, of de eigen kinderen onterfd worden. Wordt er aan de langstlevende echtgenoot, partner of de stiefkinderen te veel geschonken of gelegateerd, dan kunnen de eigen kinderen aanspraak maken op de legitieme portie. Bijgevolg zullen deze schenkingen of makingen ingekort worden door de kinderen. Schenkingen aan stiefkinderen kunnen slechts worden ingekort vanaf wanneer de immuniteitsgrens van art. 4:91 NBW geschonden wordt. Een tweede vorm van uiterste wilsbeschikking is het legaat waarmee een vorderingsrecht wordt toegekend ten laste van de erfgenamen. Het legaat is bijgevolg een schuld van de nalatenschap. De legataris verkrijgt het gelegateerde onder bijzondere titel. Daarnaast bestaan er ook quasi-legaten waarbij er geschonken wordt na het overlijden van de schenker of gever. Ook dit wordt beschouwd als een legaat ten laste van de erfgenamen. Een voorbeeld van een quasi-legaat is het verblijvingsbeding waarbij alle gemeenschappelijke goederen aan de langstlevende echtgenoot, geregistreerde partner of samenwonende partner worden toebedeeld onder de verplichting om de daaraan verbonden schulden voor zijn/haar rekening te nemen, zonder tot enige tegenprestatie gehouden te zijn. Dit is bijgevolg ook

vatbaar voor inkorting door legitimarissen, tenzij de opeisbaarheidsclausule van art. 4:82 NBW van toepassing werd verklaard door de erflater.

274. De erflater kan echter ook schenkingen doen aan de langstlevende echtgenoot of geregistreerde partner, dan wel aan de eigen kinderen of de stiefkinderen. Echter kunnen deze schenkingen, indien zij overmatig zijn en een vermogensverschuiving teweeg brengen bij de partners, ingekort worden door de legitimarissen.

275. Na voltrekking van het huwelijk of het geregistreerd partnerschap bestaat tussen de echtgenoten van rechtswege een gemeenschap van goederen. Echtgenoten of partners kunnen hiervan afwijken bij huwelijkse voorwaarden. Zo kan vooreerst een verblijvingsbeding worden overeengekomen. Ten tweede kan er worden overgegaan tot koude uitsluiting. Hierbij zal iedere vorm van gemeenschap worden uitgesloten tussen de echtgenoten. Als laatste kan er aan de koude uitsluiting een verrekenbeding worden toegevoegd. Zo bestaat er in Nederland een periodiek of Amsterdams verrekenbeding en een finaal verrekenbeding. Dit beding beschermt opnieuw de arme, langstlevende echtgenoot. Echter dient opgemerkt te worden dat deze mogelijkheden niet de enigste zijn. Zo kan bijvoorbeeld de gemeenschap beperkt worden tot bepaalde goederen, goederen van een bepaalde soort of goederen die op een bepaalde manier werden verkregen. Echter zal in Nederland een nieuw huwelijksvermogensstelsel in werking treden vanaf 1 januari 2018. Daarbij zal het wettelijk stelsel van algehele gemeenschap veranderen in het wettelijk stelsel met een beperkte gemeenschap.

276. Aan de hand van voorgaande uiteenzetting kan besloten worden dat Nederland, vergeleken met België, een moderner erfrechtelijk systeem bezit. Onder de huidige regeling in België is er voor het stiefkind weinig tot niets weggelegd. Zelfs stiefouderadoptie heeft nadelige gevolgen voor de ouder van het stiefkind waarmee de stiefouder-adoptant niet gehuwd is en voor het stiefkind zelf. Bijgevolg is de hervorming van het erfrecht in België voor nieuw samengestelde gezinnen zeer welkom. Echter voorziet België wel in een ruim aanbod aan mogelijkheden ter bescherming van de partner en de eigen kinderen op huwelijksvermogensrechtelijk en/of erfrechtelijk vlak. Dit ruim aanbod wordt wel sterk beperkt door bijvoorbeeld de reserve. Ook Nederland voorziet op beide gebieden in voldoende mogelijkheden ter bescherming van de partner of de kinderen. Onder de huidige regeling in Nederland wordt de partner door het Burgerlijk Wetboek het meest bevoordeeld aangezien deze de nalatenschap in volle eigendom verkrijgt. De kinderen verkrijgen slechts een vorderingsrecht op de langstlevende echtgenoot of partner.

277. Ondanks deze mogelijkheden en beperkingen kunnen nieuw samengestelde gezinnen in de hedendaagse maatschappij nog steeds een moeilijke kwestie vormen. Het is voor sommige nieuw samengestelde gezinnen zelfs geen optie een stiefkind burgerrechtelijk te behandelen zoals een eigen kind door minder goede verstandhoudingen. Anderzijds dient een stiefkind wel erkend te worden om het

enige erfrechtelijke aanspraak te bieden. Een stiefkind moet in de verdeling kunnen worden betrokken indien dit wordt gewenst door de erflater en eventueel de kinderen van de erflater. Het is bijgevolg belangrijk voor de erflater goed na te denken over hoe hij zijn nalatenschap zal verdelen. Een goed verdeelde nalatenschap onder de bijhorende leiding van een expert is naar mijn mening niet verwaarloosbaar in nieuw samengestelde gezinnen.

Bibliografie

België

Wetgeving

Art. 3 van de Wet van 13 februari 2003 tot openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht en tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, *BS* 28 februari 2003.

Art. 2 van het Vlaams Decreet tot wijziging van de Vlaamse Codex Fiscaliteit van 13 december 2013 op 19 december 2014, *BS* 29 januari 2015.

Decreet 7 juli 2006 houdende vrijstelling van successierechten ten voordele van de langstlevende partner voor de nettowaarde van de gezinswoning, *BS* 20 september 2006, inwerkingtreding vanaf 1 januari 2007.

Omzendbrief 2015/1 betreffende art. 3.17.0.0.2 van de Vlaamse Codes Fiscaliteit van 13 december 2013, zoals gewijzigd door het decreet van 19 december 2014, *BS* 25 maart 2015.

Ontwerp van Decreet houdende bepalingen tot begeleiding van de begroting 1997, *Parl.St.* VI.Parl. 1996-97, stuk 428, nr. 1, 182 p.

Wet van 22 april 2003 tot wijziging van enkele bepalingen van het Burgerlijk Wetboek in verband met het erfrecht van de langstlevende echtgenoot, *BS* 22 mei 2003.

Wetsvoorstel (A. BORGINON en M. Taelman) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl.St.* Kamer 2005, nr. 51-1853/001.

Wetsvoorstel (M. Taelman) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek teneinde het stiefkind als erfgenaam te kunnen benoemen, *Parl. St.* Senaat BZ 2 september 2010, nr. 53-0039/001.

Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek voor wat betreft het erfrecht van het stiefkind, *Parl.St.* Kamer 2010-11, nr. 53-1047/001.

Wetsvoorstel (M. Taelman e.a.) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met betrekking tot het erfrecht, *Parl. St.* Senaat 2012-13, nr. 53-2207/001.

Wetsvoorstel (C. VAN CAUTER, S. BECQ, P. GOFFIN en S. SMEYERS) tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *Parl. St.* Kamer 2017, nr. 54-2282/001.

Rechtspraak

Antwerpen 5 oktober 2004, *T.Not.* 2007, afl. 9, 510-517.

Cass. 28 april 2016, AR F.15.0035.N., *Not.Fisc.M.* 2016, afl. 7, 244-248.

GwH 19 december 2002, nr. 186/2002.

GwH 20 december 2012, nr. 163/2012.

Rb. Oudenaarde 24 oktober 1989, *RW* 1989-90, 788, *Rec.gén.enr.not.* 1990, 325.

Rechtsleer: boeken

BARBAIX, R., EGGERMONT, S., GEELHAND DE MERXEM, N. en SWENNEN, F., *Handboek Estate Planning: Koekoekskinderen. Bijzonder deel 2*, Gent, Larcier, 2009, 187 p.

BARBAIX, R., "Deel 2: Het sterfhuisbeding: civielrechtelijke aspecten" in BARBAIX, R., GEELHAND DE MERXEM, N. en VERBEKE, A., *Handboek Estate Planning: Huwelijksvoordelen. Bijzonder deel 4*, Gent, Larcier, 2010, p. 39-89.

BUYSSE, E., *Een nieuw hersamengesteld gezin! Denk eerder aan later*, Tweede vernieuwde editie, Gent, Story Publishers, 2009, 142 p.

DECLERCK, C., "Secundair huwelijksvermogensstelsel" in PINTENS, W. en DU MONGH, J., *Patrimonium 2006*, Antwerpen, Intersentia, 2006, p. 123-129.

DU MONGH, J., "Voorwerp van het familiaal vermogensrecht" in VANWINCKELEN, K., DECLERCK, C., DU MONGH, J. en PINTENS, W., *Familiaal Vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 2-6.

DU MONGH, J., "Wettelijk stelsel" in VANWINCKELEN, K., DECLERCK, C., DU MONGH, J. en PINTENS, W., *Familiaal Vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 150-327.

DU MONGH, J., "Conventionele stelsels" in VANWINCKELEN, K., DECLERCK, C., DU MONGH, J. en PINTENS, W., *Familiaal Vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 328-396.

DU MONGH, J., "Wettelijke samenwoning" in VANWINCKELEN, K., DECLERCK, C., DU MONGH, J. en PINTENS, W., *Familiaal Vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 482-503.

DU MONGH, J., "Feitelijke samenwoning" in VANWINCKELEN, K., DECLERCK, C., DU MONGH, J. en PINTENS, W., *Familiaal Vermogensrecht*, Druk 1, Antwerpen, Intersentia, 2010, p. 504-545.

MICHIELS, D., "Tontine en aanwas" in CASMAN, H. en VAN LOOCK, M., *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2008, T.X.Inl.-1 - T.X.3-38.

PINTENS, W. en DU MONGH, J., *Familiaal Vermogensbeheer*, Antwerpen, Intersentia, 2004, 247 p.

SLUYTS, C. en VANDEBEEK, N., "Enkele tips voor de organisatie van de nalatenschap: tontine en bedingen van aanwas" in SLUYTS, C. en VANDEBEEK, N., *Het onroerend goed en de nalatenschap*, Mechelen, Kluwer, 2016, XIV.E-604 - XIV.E-658.

VAN BIERVLIET, C., *De grote lijnen van ons erfrecht*, Diegem, ced.samson, 1995, 137 p.

VAN BIERVLIET, C., *De grote lijnen van ons erfrecht in het Vlaamse Gewest en de rest van België*, Diegem, ced.samson, 1997, 206 p.

VERBEKE, A., "Deel 1: Algemeen kader der huwelijksvoordelen" in BARBAIX, R., GEELHAND DE MERXEM, N. en VERBEKE, A., *Handboek Estate Planning: Huwelijksvoordelen. Bijzonder deel 4*, Gent, Larcier, 2010, p. 24-38.

VERBEKE, A.-L., BUYSENS, F. en DERYCKE, H., *Handboek Estate Planning: Vermogensplanning met effect bij leven: Huwelijk en Samenwoning. Algemeen Deel 1*, Gent, Larcier, 2011, 158 p.

Rechtsleer: tijdschriften

AERTS, E., "Sterfhuisclausule decretaal gekortwiekt", *Successierechten* 2015, afl. 6, 10-12.

CASMAN, H. en VERBEKE, A., "Wat is een huwelijksvoordeel?", *Not.Fisc.M.* 2005, afl. 9, 292-297.

CASMAN, H., "Actualia schenkingen", *NJW* 2011, deel 1, afl. 248, 558-567.

CASMAN, H., "Actualia schenkingen", *NJW* 2011, deel 2, afl. 249, 594-603.

CASMAN, H., "Stiefkinderen stiefmoederlijk behandeld?", *TEP* 2016, afl. 1, 2-4.

DEGEEST, G., "De erfrechtelijke positie van het stiefkind in de nalatenschap van de stiefouder", *TEP* 2016, afl. 1, 5-69.

DECUYPER, J. en RUYSEVELDT, J., "Ongelijke verdeling van de gemeenschap", *Successierechten* 2016-2017, 107-149.

DELBOO, M., "Verrekeningsbeding", *Successierechten* 2002-2003, nr. 7-8, 1-7.

GEELHAND DE MERXEM, N., "Het reparatiedecreet VCF wat de erf- en schenkbelasting betreft", *TEP* 2015, afl. 2, 243-255.

HELSEN, F., "Het toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen", *Not.Fisc.M.* 2015, afl. 3, 70-89.

LESSELIERS, V., "Een voorstel van keuzebeding zonder fiscale kopzorgen – een pleidooi voor het keuzebeding bij vooruitmaking", *Not.Fisc.M.* 2017, afl. 1, 22-28.

MICHIELS, D., "Huwelijkscontracten als instrumenten van vermogensplanning", *AFT* 2008, afl. 1, 4-40.

SIBIET, A., "De langstlevende stiefouder, de 'zwakke weggebruiker' in het Belgisch rechtsverkeer? De invloed van stiefkinderen op de uitwerking van huwelijksvoordelen (art. 1465 BW)", *Not.Fisc.M.* 2004, afl. 1, 1-17.

SIBIET, A., "Bescherming van kinderen bij tweede huwelijk. Art. 1465 BW: renovatiewerken gewenst", *NJW* 2005, afl. 98, 110-115.

SNYERS, J.-L., "Scheiding van goederen", *TPR* 2003, 1759-1773.

VAN DEN BROECK, A., "De artikelen 1458, 1464 en 1465 BW in het licht van het gelijkheidsbeginsel en de theorie van de huwelijksvoordelen", *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 4, 93-111.

VAN GEEL, A. en DECLERCK, C., "Actuele planningstechnieken in vraag gesteld", *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 7, 178-198.

VAN HIMME, N., "Het verbod van erfovereenkomsten – Qua vadimus? – Rechtsvergelijkende studie over de toekomst van het verbod en mogelijke oplossingen voor het Belgisch erfrecht", *Not.Fisc.M.* 2011, afl. 9, 254-281.

VERBEKE, A., "Het alsof-beding in gevaar?", *Not.Fisc.M.* 2003, afl. 7, 199-208.

WUYTS, L., "De uitbreng en uitsluiting uit de huwgemeenschap: burgerrechtelijke en fiscaalrechtelijke aspecten", *Not.Fisc.M.* 2016, afl. 7, 226-243.

Rechtsleer: masterproeven

CAESTEKER, L. en DEGRYSE, D., *Het wettelijk erfrecht in nieuw samengestelde gezinnen: waar zitten de tekortkomingen en hoe kan dit opgelost worden?*, Masterproef Handelswetenschappen Hogeschool Gent, 2011-12, 124p.

Online bronnen

Boersema, K. (2007), *Nieuw samengestelde gezinnen, een onmogelijke opdracht of een nieuwe kans?* Geraadpleegd op 2 november 2016, via http://old.bethesda.be/fileadmin/Artikels/05_2007_Nieuw_samengesteld_gezin.pdf .

De Rouck, P. (29 maart 2017). Kunt u uw nieuwe partner onterven ten voordele van uw kinderen? *Netto- De Tijd*. Geraadpleegd op 30 maart 2017 via www.tijd.be/netto/dossier/erfenisgids2017/Kunt-u-uw-nieuwe-partner-onterven-ten-voordele-van-uw-kinderen/9877050.

Casman, H., *Huwelijkscontracten*. Geraadpleegd op 28 maart 2017 via <http://www.jura.be/secure/documentview.aspx?id=dn300071370&state=changed> .

FOD Economie, KMO, middenstand en energie (2016). *Aantal huwelijken en echtscheidingen neemt amper toe in 2015*. Geraadpleegd op 2 november 2016, via http://statbel.fgov.be/nl/binaries/PBmardiv2015_nl_tcm325-280202.pdf .

Heireman, M. en Lemmens, G.G.E. (2010), Nieuw samengestelde gezinnen. In Bakker, G.A., Van Zeven, D.M., Dewipelaere, J., Vecht, R., Van Der Meulen, M. en Soyez, V. (eds.), *Handboek kinderen en adolescenten: problemen en risicosituaties: gezin*, Bohn Stafleu van Loghum 2010. Geraadpleegd op 2 november 2016, via <http://lib.ugent.be/nl/catalog/pug01:1066106> .

Andere bronnen

COOLS, H., *Successieplanning in nieuw samengestelde gezinnen*, Artelex Seminarie Zwijnaarde, Beroepsvereniging van Zelfstandige Bank- en verzekeringsbemiddelaars (BZB), 2011, 115 p.

Erfenisgids: het nieuwe erfrecht in 30 vragen & antwoorden, Netto-De Tijd, maart 2017, 65 p.

Nederland

Wetgeving

Voorstel van wet van de leden Swinkels, Recourt en Van Oosten tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet teneinde de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen te beperken, *Kamerstukken II 2016-17, 33987, nr. 13.*

Voorstel van wet van de leden Swinkels, Recourt en Van Oosten tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet teneinde de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen te beperken, *Kamerstukken II 2016-17, 33987, nr. 29.*

Voorstel van wet van de leden Swinkels, Recourt en Van Oosten tot wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek en de Faillissementswet teneinde de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen te beperken, *Kamerstukken II 2016-17, 33987, nr. 30.*

Wet van 21 december 2000 tot wijziging van het Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek in verband met de openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht, *Stb. 2001, nr. 9.*

Rechtspraak

Gerechtshof's-Gravenhage 16 maart 2011, GZ VERZ 10-264, ECLI:NL:GHSGR:2011:BT8439, *JPF 2012, 60.*

Rechtsleer: boeken

KOLKMAN, W.D., REINHARTZ, B.E., VERSTAPPEN, L.C.A. en VAN VIJFEIJKEN, I.J.F.A., *Erfrecht civiel en fiscaal*, Tekst en commentaar, Vierde druk, s.l., Kluwer, Deventer, 2012, 1195 p.

KRAAN, C.A. en MARCK, Q.J., *Het huwelijksvermogensrecht*, Zesde druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2012, 393 p.

SCHOLS, B., *Schenk- en erfbelasting*, Tweede druk, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2014, 112p.

VAN DER BURGHT, G. en SCHONEWILLE, F., *Het samengestelde gezin en de nalatenschap*, Apeldoorn, Maklu, 2014, 66 p.

VAN MOURIK, M.J.A., *Huwelijk en vermogensrecht*, Tweede druk, Zwolle, W.E.J. Tjeenk Willink, 1977, 157 p.

VAN MOURIK, M.J.A., *Monografieën Privaatrecht: 1 Erfrecht*, Vijfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2008, 222 p.

VAN MOURIK, M.J.A., *Monografieën Privaatrecht: 12 Huwelijksvermogensrecht*, Elfde druk, Ravenstein, Kluwer - Deventer, 2009, 208 p.

VERSTRAATEN, R.T.G., *De Nederlandse successiebelastingen*, Derde herziende druk, Arnhem, Gouda Quint BV, 1990, 272 p.

Rechtsleer: tijdschriften

SCHOLS, B.M.E.M., BURGERHART, W. en SCHOLS, F.W.J.M., “De schenking als erfrechtelijk voorschot. Inbreng?”, *AdvoTip* 2012, afl. 8, 1-2.

SCHOLS, B.M.E.M., BURGERHART, W. en SCHOLS, F.W.J.M., “ Een niet-nietig cadeau. De onaantastbaarheid van schenkingen tussen echtgenoten naar nieuw maar ook naar oud recht.”, *AdvoTip* 2012, afl. 20, 1-2.

SCHOLS, B.M.E.M., BURGERHART, W. en SCHOLS, F.W.J.M., “Van de saisine en de wettelijke verdeling”, *AdvoTip* 2013, afl. 1, 1-3.

SCHOLS, B.M.E.M., BURGERHART, W. en SCHOLS, F.W.J.M., “Wel de hond maar niet het konijn? Ofwel wat is de reikwijdte van een legaat?” *AdvoTip* 2013, afl. 11, 1-2.

TUINSTRA, G.A., “De (klassieke) cautio Socini. Oud maar nog niet versleten?”, *AdvoTip* 2017, afl. 4, 1-4.

Rechtsleer: masterproeven

THIJSSSEN, J., *Het stiefkind: een ondergeschikte positie in het erfrecht?*, Scriptie Master Rechtsgeleerdheid Universiteit Tilburg, 2013, 54 p.

Online bronnen

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2016, 17 oktober). *Huwelijksontbindingen door echtscheiding en overlijden*. Geraadpleegd op 27 februari 2017, via <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=37425ned&D1=3-9&D2=0,10,20,30,40,50,58-I&HD=120104-1512&HDR=G1&STB=T> .

Fiscaal Studie en Documentatiecentrum (FSDC) door Beers, J. (2016). Hoofdstuk 5: Estate planning. 31 p. Geraadpleegd op 30 april 2017, via www.fsdc.nl/files/file/downloads%20FA/Voorbeelden%20Handleiding/Hoofdstuk%2005%20-%20Succ%20aanpassing%202016%20.pdf .

InfoNu (2015, 28 december). *Erfbelasting 2016, vrijstellingen tarieven, successierechten*. Geraadpleegd op 30 april 2017, via <http://financieel.infonu.nl/belasting/159590-erfbelasting-2016-vrijstellingen-tarieven-successierechten.html> .

Nederlands Jeugdinstuut. *Kerncijfers echtscheidingen*. Geraadpleegd op 27 februari 2017, via www.nji.nl/Scheiding-Achtergronden-Cijfers .

Visser, M.F., “Finaal wederkerig verrekenbeding bij overlijden: een quasi-legaat?”, *Estate Planner* 2006, 4 p. Geraadpleegd via http://www.estateplanningexpert.nl/lay/media/Artikelen/Visser_2006_6.pdf .